

ΑΠΟΠΛΥΣ

The Invisible Cities and the City Ports of the Ionian Sea:
visual art dialogues between Greek litterateurs and Calvino

ΑΠΟΠΛΥΣ

Le Città Invisibili e le città - porti del mar Ionio:
dialoghi di arte visiva tra letterati greci e Calvino

Alevrathikes, Old Fortress of Corfu Island, 21 June – 07 July 2019
Alevrathikes, Fortezza Vecchia a Corfù, 21 Giugno - 07 luglio 2019

ΑΠΟΠΛΥΣ

Οι Αόρατες ΠΟλεις και οι Πόλεις Λιμάνια του Ιονίου:
οι εικαστικές +Ομιλίες Ελλήνων Λογοτεχνών με τον Calvino

Αλευραποθήκες, Παλαιό Φρούριο Κέρκυρας, 21 Ιουνίου – 07 Ιουλίου 2019

συγγραφή κειμένων, επιμέλεια έκθεσης και λευκώματος: Ευφροσύνη Τσακίρη
curation - editing | cura - redazione: Efrossyni Tsakiri

WEB PAGE: <https://polysemi.di.ionio.gr/index.php/events/apoplus>

VIDEO CLIP: <https://www.youtube.com/watch?v=KjqNCVw2S2c>

HELLENIC REPUBLIC
Ministry of Culture and Sports

Interreg
Greece-Italy
Polysemi

EUROPEAN UNION

ΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Γενική Γραμματεία Σύγχρονου Πολιτισμού
Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος “INTERREG V–A Greece Italy 2014–2020
της δράσης POLYSEMI Park of literary travels in Greece and Magna Graecia

Λίνα Μενδώνη

Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού

Νικόλας Γιατρομανωλάκης

Γενικός Γραμματέας Σύγχρονου Πολιτισμού

ΟΜΑΔΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΡΓΟΥ POLYSEMI ΓΙΑ ΤΟ ΥΠΠΟΑ

Μάριος Κωστάκης, Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης Σύγχρονου Πολιτισμού

Νίκη Μόνικα Τσιλιμπέρδη, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Ανάπτυξης Σύγχρονης Δημιουργίας ως συντονίστρια της ομάδας
Ελένη Ανδρέου, Ιωάννης Ανδρέου, Βασιλική Ασημακοπούλου, Άννα Καλαφατάκη, Κυριάκος Κουτρουλιάς
Σπυρίδωνας Μάκκας, Ελένη Τουμπανάκη, Βασίλειος Τσιβάκης

ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Φοίβος Μυλωνάς, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Πληροφορικής

ΟΜΑΔΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΑΠΟΠΛΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΥΠΠΟΑ

Άννα Καλαφατάκη, Προϊσταμένη Τμήματος Θεάτρου και Χορού, της Διεύθυνσης Παραστατικών Τεχνών και Κινηματογράφου
Ελένη Ανδρέου, Στέλεχος Τμήματος Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Διεθνών Συνεργειών και Προώθησης της Επιχειρηματικότητας
Ιωάννης Ανδρέου, Προϊστάμενος Τμήματος Περιφερειακής Πολιτικής, Φεστιβάλ και Υποστήριξης Δράσεων
Ελένη Τουμπανάκη, Προϊσταμένη Τμήματος Κινηματογραφίας και Οπτικοακουστικών Μέσων
Ιωάννης Παππάς και ΣΙΑ Ο.Ε., εξωτερικός συνεργάτης

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΜΠ

Εργαστήριο Πολεοδομικής Σύνθεσης του Τομέα II, Πολεοδομίας και Χωροταξίας
Ελένη Χανιώτου, Καθηγήτρια, Διευθύντρια του Εργαστηρίου

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΚΘΕΣΗΣ «ΑΠΟΠΛΟΥΣ»

επιμέλεια έκθεσης: Ευφροσύνη Τσακίρη

σύλληψη ιδέας: Άννα Καλαφατάκη

τεχνική υλοποίηση: **TECHNOGRAMMA**med, Μανώλης Στεφανάκης

αρχιτεκτονική: **Ευφροσύνη Τσακίρη** | μουσική, σύνθεση - **ενορχήστρωση: Φίλιππος Περιστέρης**
τα αποσπάσματα λογοτεχνών διαβάζουν οι ηθοποιοί: **Δανάη Καλαχώρα, Θέλμα Καραγιάννη, Χρίστος Τσάγκας, Λάμπρος Τσάγκας**
ηχογράφηση - μίξη: **Studio eNCORE , P.A. Dove** | **mastering: Studio Pro216, Λάκης Χαλκιάπουλος**

βιντεοσκόπηση: **Creative Web Applications** | **video clip: Μπέττυ Γκουντάνη**

ιστοσελίδα: **Φοίβος Μυλωνάς, Γεώργιος Βούτος, Άννα Σωτηροπούλου, Ιωάννης Καρύδης**

Τμήμα Πληροφορικής Ιονίου Πανεπιστημίου

μεταφορές έργων: **Πανμεταφορική, Παντελής Ανυφαντάκης** | **ασφάλιση έργων: Insurart, Γρηγόρης Μανωλόπουλος**
H/M εφαρμογές: Μιχάλης Μεταλλινός, Γιώργος Πουλημένος | **εξοπλισμός ήχου και εικόνες: Comruvideo, Ιωάννης Μαλατάντης**
μεταλλικές κατασκευές, εργασίες in situ: Ανδρέας Κόττε
προετοιμασίες in situ: Γιώργος Φυτάς, Λευτέρης Μαντζουνέας, Κατερίνα Ουζουνίδη, Laure Ayats Andres, Charlotte Sanouiller
υποδοχή, ξενάγηση: Αγάπη Ελπίδα Διονυσοπούλου

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΝΕΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝ

Ευφροσύνη Τσακίρη, ως συντονίστρια και μέλος της ομάδας

Σοφία Αυγερινού Κολώνια, Αρχοντούλα Βασιλαρά, Σωκράτης Γιαννούδης, Ανδρέας Καλακαλλάς,
Μαρία Κονομή, Νίκος Κουρνιατής, Μαρία Μάρκου, Φοίβος Μυλωνάς, Ελένη Χανιώτου

ΑΠΟΠΛΟΥΣ. Οι Αόρατες ΠΟλεις και οι Πόλεις Λιμάνια του Ιονίου: οι εικαστικές +Ομιλίες Ελλήνων Λογοτεχνών με τον Calvino

ΑΡΟPLUS. The Invisible Cities and the City Ports of the Ionian Sea: visual art dialogues between Greek litterateurs and Calvino

ΑΡΟPLUS. Le Città Invisibili e le città - porti del mar Ionio: dialoghi di arte visiva tra letterati greci e Calvino

επιμέλεια | editing | redazione
Ευφροσύνη Τσακίρη | Efrossyni Tsakiri

Εκδότης
TECHNOGRAMMAmed
Μεσογείων 380, 15341 Αγία Παρασκευή
Τηλ: 2106000643, Fax: 2106002295, e-mail: info@technogramma.gr

Copyright© 2019
ISBN: 978-960-6656-39-2

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή στο σύνολο ή κατά τμήμα του παρόντος έργου με οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο, σύμφωνα με το Ν.2387/1920, του Ν.Δ.3565/56, 4264/62, το Ν. 100/75 και τους λοιπούς κανόνες διεθνούς δικαίου, χωρίς την άδεια των συγγραφέων και του εκδότη.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ, ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛ, ΕΝΤΥΠΩΝ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

επιμέλεια, σχεδιασμός: Ευφροσύνη Τσακίρη

κείμενα: **Ευφροσύνη Τσακίρη** (και οι καλλιτέχνες τις περιγραφές των έργων τους σε εισαγωγικά).

πρόλογοι: **Λίνα Μενδώνη**, Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού, **Νικόλας Γιατρομανωλάκης**, Γενικός Γραμματέας Σύγχρονου Πολιτισμού,

Μάριος Κωστάκης, Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης Σύγχρονου Πολιτισμού, **Τένια Ρηγάκου**, Προϊσταμένη Εφορείας Αρχαιοτήτων Κέρκυρας
μετάφραση στα αγγλικά: **Ευφροσύνη Τσακίρη, Σωκράτης Γιαννούδης** | μετάφραση στα ιταλικά: **Παρασκευή Παρασκευά, Paola Lepore**

φωτογράφιση: **Σοφία Μαυροπούλου, Ευφροσύνη Τσακίρη, Χάρης Κορμενίδης, Οδυσσεάς Βαχαρίδης**

φωτογραφία εξωφύλλου: **Ευφροσύνη Τσακίρη** | λογότυπο “Aoplus”: **Σοφία Ριζοπούλου**

γραφιστική επιμέλεια: **Ευφροσύνη Τσακίρη**, συνεργάτες: **Ελένη Τσουκαλά, Ελένη Βραχάτη**
εκδοτική επιμέλεια, βιβλιοδεσία, εκτύπωση: **TECHNOGRAMMamed, Μανώλης Στεφανάκης**

© 2019

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Ευφροσύνη Τσακίρη | για τα κείμενα οι συγγραφείς, για τα έργα οι καλλιτέχνες

ORGANIZED BY | ORGANIZZATO DA

MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS | MINISTERO DELLA CULTURA E DELLO SPORT

General Secretary of Contemporary Culture | Segretario Generale della Cultura Contemporanea

General Directorate of Contemporary Culture | Direzione Generale della Cultura Contemporanea

INTERREG V-A Greece Italy Programme 2014-2020

Park of literary travels in Greece and Magna Graecia | Parco di viaggi letterari in Grecia e Magna Grecia

Lina Mendoni

Minister of Culture and Sports | Ministro della Cultura e dello Sport

Nicholas Yatromanolakis

General Secretary of Contemporary Culture | Segretario Generale della Cultura Contemporanea

POLYSEMI PROJECT IMPLEMENTATION TEAM FOR THE MINISTRY | SQUADRA DI ATTUAZIONE DEL PROGETTO POLYSEMI PER IL MINISTERO

Marios Kostakis, General Director for Contemporary Culture | Direttore della Direzione Generale della Cultura Contemporanea

Niki Monica Tsiliberdi, Director of the Directorate for the Development of Modern Creation as coordinator of the team | Direttore della Direzione per lo Sviluppo della Creazione Moderna come coordinatore del gruppo

Eleni Andreou, Ioannis Andreou, Vassiliki Asimakopoulou, Anna Kalafataki, Kyriakos Koutroulias
Spyridonas Makkas, Eleni Toubanaki, Vassilios Tsivakis

IN COLLABORATION WITH THE IONIAN UNIVERSITY | IN COLLABORAZIONE CON L'UNIVERSITÀ IONICA

Phivos Mylonas, Associate Professor of Informatics Department | Professore Associato del Dipartimento di Informatica

AOPLUS EXHIBITION IMPLEMENTATION TEAM FOR THE MINISTER | SQUADRA DI ATTUAZIONE DELLA AOPLUS PER IL MINISTRO

Anna Kalafataki, Director of the Department of Theater and Dance, Directorate of Performing Arts and Cinema

Direttore del Dipartimento di Teatro e Danza, Direzione delle Arti dello Spettacolo e del Cinema

Eleni Andreou, Executive of the Department of European Programs, International Cooperation and Promotion of Entrepreneurship of the Directorate for the Development of Modern Creation | Dirigente del Dipartimento dei Programmi Europei,

Cooperazione Internazionale e Promozione dell' Imprenditorialità della Direzione per lo Sviluppo della Creazione Moderna

Ioannis Andreou, Director of the Department of Regional Policy, Festival and Actions Support of the Directorate of Cultural Action and Supervision | Direttore del Dipartimento di Politica Regionale, Festival e Sostegno alle Zioni della Direzione per l' Azione e la Supervisione Culturali

Eleni Toubanaki, Director of the Department of Cinematography and Audiovisual Media of the Department of Performing Arts and Cinema | Direttore del Dipartimento di Cinematografia e Audiovisivi del Dipartimento di Arti dello Spettacolo e Cinema

Ioannis Pappas & Co. OE, external partner | partner esterno

WITH THE SUPPORT OF THE NTUA SCHOOL OF ARCHITECTURE

CON IL SUPPORTO DELLA FACOLTA DI ARCHITETTURA DELLA NTUA

Laboratory of Urban Design of the Department II, Urban and Regional Planning

Laboratorio di Progettazione Urbana del Dipartimento II, Pianificazione Urbana e Regionale

Helene Haniotou, Professor, Director of the Laboratory | Professore, Direttore del Laboratorio

CREATIVE GROUP OF AOPLUS | GRUPPO CREATIVO AOPLUS

curated by | *a cura di: Efrossyni Tsakiri*

idea | *idea* : **Anna Kalafataki**

technical implementation | *implementazione tecnica*: **TECHNOGRAMMamed, Manolis Stefanakis**

architecture | *architettura*: **Efrossyni Tsakiri**

music, composition – orchestration | *musica, composizione – orchestrazione*: **Philippos Peristeris**

the litterateur quotes are read by | *le citazioni di litterateur sono lette da*:

Danae Kalachora, Thelma Karagianni, Christos Tsagas, Lambros Tsagas

recording – mixing | *registrazione – missaggio*: **Studio eNCORE, P.A. Dove** | *mastering*: **Studio Pro216, Lakis Chalkiopoulos**

filming | *le riprese*: **Creative Web Applications** | *video clip*: **Betty Gundani**

web page | *Pagina web*: **Phivos Mylonas, Georgios Voutos, Anna Sotiropoulou, Ioannis Karydis**

Department of Informatics, Ionian University | Dipartimento di Informatica, Università Ionica

transport of artworks | *trasporto di opere d'arte*: **Panmetaphoriki, Pantelis Anyfantakis**

artworks insurance | *assicurazione di opere d'arte*: **Insurart, Grigoris Manolopoulos**

electromechanical applications | *applicazioni elettromeccaniche*: **Michalis Metallinos, Giorgos Poulimenos**

audio and video equipment | *apparecchiature audio e video*: **Compuvideo, Ioannis Malatantis**

steel constructions, in situ works | *costruzioni in acciaio, opere in situ*: **Andreas Cotte**

in situ preparations | *preparativi*: **George Fytas, Lefteris Mantzouneas, Katerina Ouzounidi, Laure Ayats Andres, Charlotte Sanouiller**

reception | *ricezione*: **Agapi Elpida Dionysopoulou**

SCIENTIFIC TEAM FOR THE COORDINATION OF COLLECTIVE WORKS OF NEW ARTISTS

TEAM SCIENTIFICO PER IL COORDINAMENTO DI OPERE COLLETTIVE DI NUOVI ARTISTI

Efrossyni Tsakiri as team coordinator & participant | come coordinatrice e partecipante del gruppo

Sofia Avgerinou Kolonia, Archontoula Vassilara, Socrates Yiannoudes, Andreas Kalakallas, Maria Konomi

Nikos Kourniatas, Maria Markou, Phivos Mylonas, Philippos Peristeris, Helene Haniotou

CREATIVE GROUP FOR THE CATALOG, PANELS AND PROMOTION MATERIAL

GRUPPO CREATIVO PER CATALOGO, PANNELLI E MATERIALE DI PROMOZIONE

edited by | *modificato da*: **Efrossyni Tsakiri**

texts | *testi*: **Efrossyni Tsakiri** (artists with descriptions in quotation marks) | (e artisti con le loro descrizioni dei lavori tra virgolette)

forewords | *prefazioni*: **Lina Mendoni**, Minister of Culture and Sports | Ministro della cultura e dello sport, **Nicholas Yatromanolakis**,

General Secretary of Contemporary Culture | Segretario Generale della Cultura Contemporanea, **Marios Kostakis**, Director of the General

Directorate of Contemporary Culture | Direttore della direzione generale della cultura contemporanea,

Tenia Rigakou, Director of the Ephorate of Antiquities of Corfu | Direttore dell' Ephorate of Antiquities di Corfu

translated to english | *traduci in inglese*: **Efrossyni Tsakiri, Socrates Yiannoudes**

translate to italian | *traduci in italiano*: **Paraskevi Paraskeva, Paola Lepore**

photos | *fotografie*: **Sofia Mavropoulou, Efrossyni Tsakiri, Haris Kormenidis, Odysseas Vaharidis**

cover photo | *foto di copertina*: **Efrossyni Tsakiri** | “Aoplus” logo: **Sofia Tsoukala**

graphic design | *disegno grafico*: **Efrossyni Tsakiri**, collaborators | collaboratrici: **Eleni Tsoukala, Eleni Vrachati**

editorial editing, binding, printing | *editoria, rilegatura, stampa*: **TECHNOGRAMMamed, Manolis Stefanakis**

© 2019

Ministry of Culture and Sports | Ministero della cultura e dello sport

Efrossyni Tsakiri, the writers for their texts, the artists for their artworks | gli scrittori per i loro testi, gli artisti per le loro opere d'arte

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

00: πρόλογοι

- 00: Λίνα Μενδώνη, Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού
- 02: Νικόλας Γιατρομανωλάκης, Γενικός Γραμματέας Σύγχρονου Πολιτισμού
- 04: Μάριος Κωστάκης, Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης Σύγχρονου Πολιτισμού
- 06: Τένια Ρηγάκου, Προϊσταμένη Εφορείας Αρχαιοτήτων Κέρκυρας

08: εισαγωγή Ευφροσύνη Τσακίρη

- 08: Η ιδέα και η διαδρομή της έκθεσης Απόπλους
- 11: Οι Αόρατες Πόλεις “reloaded” με αφορμή την έκθεση Απόπλους
- 16: Ευχαριστίες
- 19: Ο Απόπλους στις Αλευραποθήκες του Παλαιού Φρουρίου της Κέρκυρας
- 20: Η προσαρμογή της ιδέας του Απόπλου στο χώρο των Αλευραποθηκών

29: το λιμάνι

31: το λιμάνι, το λιμάνι: τα έργα Ε.Τ.

- 37: *Φύλακας*, Ανδρέας Καλακαλλάς | 38: *Cosmic Plethora & The dancing Multiverse*, Λούλα Λεβέντη | 40: *Το Πέρασμα*, Οι 5 (Α. Καλακαλλάς, Δ. Κώστας, Σ. Παναγιωτόπουλος, Σ. Σουβατζόγλου, Δ. Τσιαντζής) | 42: *Dead–end window*, Βιβέττα Χριστούλη

45: η πόλη

47: η πόλη Ε.Τ.

- 50: Αόρατες Πόλεις, λογοτεχνικά πορτραίτα (επιμελητικό) | *Σχηματικά μοντέλα (πρότυπα – μοτίβα) διακόσμου σε προσωπογραφίες Ελλήνων Επτανήσιων Λογοτεχνών & Ποιητών*, Δήμητρα Μερμίγκη

52: αίθουσα ‘οι Αόρατες Πόλεις’: τα έργα Ε.Τ.

- 56: Αόρατες Πόλεις διεθνών καλλιτεχνών | 58: *Χαρτογράφηση του φανταστικού*, Antonio Brandimarte | 59: *Μαυρίλια*, Colleen Corradi Brannigan | 60: *Ζεμρούδη*, Colleen Corradi Brannigan | 61: *Λεπτή πόλη*, Fabio Alessandro Fusco | 62: *Ισαύρα*, Lidan He | 63: *Ζαΐρα*, Francesco Cherchi | 64: *Μοριάνα*, Paul Haigh | 65: *Αόρατη Πόλη*, Stephen Nova | 66: *Ζαΐρα*, Karina Puente Frantzen | 67: *Βαυκίδα*, Donatella Violi | 68: *Ευτροπία*, Ευφροσύνη Τσακίρη | 69: *Εσμεράλδα*, Ευφροσύνη Τσακίρη | 71: *Ορατοί κύβοι, έργα νέων δημιουργών ΠΑΔΑ* (Κ. Κεχρά, Ι. Κωτούλα, Χ. Λιανόπουλος, Α. Δαμιανάκου, Ν. Παγανιά, Γ. Μιχαηλίδης, Α. Μπάρης, Α. Ορφανουδάκης, Α. Φρεμεντίτη, Χ. Μαγριπή, Ι Μετζιδάκη, Ε. Τζαβάρα, Τ. Μπίλια, Δ. Φυζεντζίδη, Α. Χριστοδούλου, Κ. Αγγελετοπούλου, Β. Οικονόμου, Π. Βουγάς, Ε. Πίττα, Μ. Παπάζογλου, Μ. Δριμάκη, Χ. Παπαδοπούλου, Ε. Μιχαήλ, Γ. Φυτάς, Χ. Χατζητριανταφύλλου, Ν. Σιγάλα, Σ. Φακίδης, συντ/σμός: Ευφροσύνη Τσακίρη) | 82: *Βουνό, Ευρώπη Οδύσσεια, η Σκέψη*, Βαγγέλης Ρήνας | 83: *Δαίδαλος*, Βαγγέλης Ρήνας | 84: *Κορμός I–IV*, Δημήτρης Μηλιώτης | 85: *Διαδρομές*, Κυβέλη Ζαχαρίου | 86: Το ταξίδι σε νέους τόπους, λογοτεχνικά πορτραίτα (επιμελητικό) | *Σχηματικά μοντέλα (πρότυπα – μοτίβα) διακόσμου σε προσωπογραφίες Ελλήνων Επτανήσιων Λογοτεχνών & Ποιητών*, Δήμητρα Μερμίγκη

88: αίθουσα ‘Το ταξίδι σε νέους τόπους’: τα έργα Ε.Τ.

- 92: *Ξηρά ψυχή*, Ανδρέας Σιτορέγκο | 93: *Σήμα της απόμακρης πλευράς της Σελήνης*, Ασπασία Κουζούπη | 94: *Οι αόριστες πόλεις λιποτακτούν*, Δημήτρης Α. Σεβαστάκης | 95: *Σύμπλευσις*, Γεώργιος Καλακαλλάς | 96: *Καπέλο από νερό*, Σπύρος Βερούκιος | 97: *Ο δρόμος του μεταξιού*, Αναστασία Ζωή Σουλιώτου | 98: *Άτιτλο*, Μαρία Παπαδημητρίου | 99: *Ανάπλους*, Ηώ Αγγελή | 100: *Αρχή–Πέλαγος*, Λία Κουτελιέρη | 102: Η μνήμη, λογοτεχνικά πορτραίτα (επιμελητικό) | *Σχηματικά μοντέλα (πρότυπα – μοτίβα) διακόσμου σε προσωπογραφίες Ελλήνων Επτανήσιων Λογοτεχνών & Ποιητών*, Δήμητρα Μερμίγκη

104: αίθουσα ‘Η μνήμη’: τα έργα Ε.Τ.

- 110: Όπως έγραφε μια παλιά διαφήμιση της Κόντακ: εσύ πατάς το κουμπί και η μηχανή κάνει τα υπόλοιπα / εγκατάσταση χωρίς τίτλο, Φρύνη Μουζακίτου | 112: *Περιήγηση I, II*, Νικόλας Κληρονόμος | 113: *Νέκυια*, Νικόλας Κληρονόμος | 114: *Άνωσις*, Ευθύμιος Ευθυμιάδης | 115: *Στην κουβέρτα*, Γιάννης Αδαμάκης | 116: *Τα φαντάσματά μου, Προφητεία, Place de la Republique, Ευρώπη*, Χριστόφορος Κατσαδιώτης | 117: *Πομπηία*, Νίκος Κρανάκης | 118: *Γενετική Μετάλλαξη*, Στέφανος Σουβατζόγλου

121: η θάλασσα

123: η θάλασσα Ε.Τ.

126: η θάλασσα: τα έργα Ε.Τ.

- 132: Αίθουσα ‘Ταξίδι στο Ιόνιο’ (**διεπιστημονικό εργαστήριο νέων δημιουργών**, συλλογικά έργα και δημιουργοί σε αλληλεπίδραση): 134: *Πολιτιστικές Διαδρομές*, Κ. Στάμου, Γ. Βούτος, Γ. Καθενιώτης, Ε. Στάμου, Α. Σωτηροπούλου, Φ. Μυλωνάς | 135: *Πολυαισθητηριακό Μπακάλικο*, Κ. Ουζουνίδη, Α. Ρέτσα, Α. Τσικούκου, Α. Βασιλαρά, Ε. Τσακίρη | 136: *Φωνές*, Γ. Φυτάς, L. Ayats Andres, Δ. Μαραγκού, Μ. Κονομή, Α. Καλακαλλάς | 138: *Plus(+)*ionio**, Ε. Μαντζουνέας, Γ. Χατζηδάκης, Ε. Τσακίρη | 140: *Το νήμα της ζωής στο Ιόνιο*, Γ. Ελευθεράκη, Σ. Κωστελλέτου, Δ. Μπελέρη, Μ. Μάρκου, Ε. Τσακίρη | 144: *Dock*, Αντώνης Βάθης | 145: Αίθουσα ‘Ταξίδι στη Μεγάλη Ελλάδα’ (ομάδα UNIWARCH, **διάλογοι νέων και καταξιωμένων δημιουργών**) | 148: *Ιστία & θάλασσες*, Ευφροσύνη Τσακίρη | 150: *Μεγάλη Ελλάδα*, Ελισάβετ Μανδουλίδου | 151: *Αντικατοπτρισμός*, Νικόλαος Κουρνιατίης, *Πόθος*, Όλγα Βενετσιάνου | 152: *Μεταμορφώσεις Πλοήγησης, έργα νέων δημιουργών ΠΚ* (Ε. Μαντζουνέας, Γ. Ουζούνης, Α. Σαλαλίδου, Δ. Καδά, Μ. Μπαρμπούνη, Ε. Σημαρέση, Μ. Χελιδόνης, Α. Λούπα, Κ. Ταγκλή, Χ. Τοκατλίδης, Δ. Αυγουστίδης, Ν. Παπαχριστοφίλου, Ε. Ρέππα, Κ. Γκολέμη, Γ. Γιαλιδάκη, Ε. Σισκάκη, συντ/σμός: Σωκράτης Γιαννούδης) | 158: *Σπυνθήρες Μνήμης, έργα νέων δημιουργών ΕΜΠ* (Ακριώτη Α., Αμανατίδη Ξ., Αμοργιανού Κ., Γεωργαντά Ε., Γκουγκούδη Δ., Ζαχαριάκη Α., Ζεϊμπέκη Α., Κυριακοπούλου Η., Κωστοπούλου Ε.Μ., Λιακόπουλος Ο., Μουντάκη Δ., Μπιμπίκου Α., Ξυδέα Β., Παναγοπούλου Α., Παπακωστόπουλος Κ., Παπαχρήστου Έ., Παταβάλη Α., Ραχιώτης Ο., Σοφαδίτη Β., Σφακιανάκη Δ., Τραγίδη Ν., Υδραίος Ν., Χαραλάμπους Γ., Χουσίνας Μ, συντ/σμός: Νίκος Κουρνιατίης) | 160: *ANASySTASIS*, Τζίμης Ευθυμίου

163: εγκαίνια

178: οι καλλιτέχνες, οι επιστημονικοί συνεργάτες, η επιμελήτρια της έκθεσης ΑΠΟΠΛΟΥΣ

CONTENTS | INDICE

00: forewords | prefazioni

00: Lina Mendoni, Minister of Culture and Sports | Ministro della Cultura e dello Sport
02: Nicholas Yatromanolakis, General Secretary of Contemporary Culture | Segretario Generale della Cultura Contemporanea
04: Marios Kostakis, General Director for Contemporary Culture | Direttore della Direzione Generale della Cultura Contemporanea
06: Tenia Rigakou, Director of the Ephorate of Antiquities of Corfu | Direttore dell' Ephorate of Antiquities di Corfu

08: introduction Erossyni Tsakiri | introduzione Erossyni Tsakiri

08: The Apoplus exhibition concept and realization | l'idea progettuale e l'itinerario dell'esposizione apoplus
11: Invisible Cities 'reloaded' in the context of Apoplus Exhibition | Le Città Invisibili "ricaricate" nel contesto della mostra Apoplus
16: special thanks | ringraziamenti speciali
19: Apoplus in Alevrathikes of the Old Fortress in Corfu Island | Apoplus in Alevrathikes della Vecchia Fortezza nell'Isola di Corfu
20: The adaptation of Apoplus concept in Alevrathikes specific site | L'adattamento del concetto Apoplus nello spazio di Alevrathikes

29: the port | il porto

31: the port, the port: the artworks E.T. | il porto, il porto: opere d'arte E.T.

37: *Guard / Guardia*, Andreas Kalakallas | 38: *Cosmic Plethora & The dancing Multiverse*, Loula Leventi | 40: *The Passage / Il Passaggio*, The 5 (Andreas Kalakallas, Dimitris Kostas, Stelios Panagiotopoulos, Stefanos Souvatzoglou, Dimitris Tsiantzis) | 42: *Dead-end window / Finestra cieca*, Vivetta Christouli

45: the city | la città

47: the city E.T. | la città E.T.

50: Invisible Cities, literary portraits (curator) / Città Invisibili, ritratti letterari (curatrice) | *Schematic models (Patterns – motifs) of Ornament (Dia-kosmos) in portraits of Hellenic Heptanisian Writers & Poet / Modelli schematici (Patterns – motifs) dell'Ornamento (Dia-kosmos) in ritratti di scrittori e poeti eptanisiiani ellenici*, Dimitra Mermigki

52: room 'the Invisible Cities': the artworks E.T. | sala "Le città invisibili": le opere d'arte E.T.

56: *Invisible Cities* of international artists / *Città invisibili* di artisti internazionali | 58: *Mapping the Imaginary / Mappare l'immaginario*, Antonio Brandimarte | 59: *Maurilia*, Colleen Corradi Brannigan | 60: *Zemrude*, Colleen Corradi Brannigan | 61: *Thin city [the Form of Formlessness] / La Città sottile, [La Forma dell'Informe]*, Fabio Alessandro Fusco | 62: *Isaura*, Lidan He | 63: *Zaira*, Francesco Cherchi | 64: *Moriana*, Paul Haigh | 65: *Invisible City / Città Invisibile*, Stephen Nova | 66: *Zaira*, Karina Puente Frantzen | 67: *Bauci*, Donatella Violi | 68: *Eutropia*, Erossyni Tsakiri | 69: *Esmeralda*, Erossyni Tsakiri | 71: *Visible cubes, young artist artworks UNIWA / Cubi visibili, opera d'arte di giovani artisti UNIWA* (K. Kexra I. Kotoula, Ch. Lianopoulos, A. Damianakou N. Paganía, G. Michailidis, A. Baris, A. Orfanoudakis, A. Fremenditi, Ch. Magripi, I. Metzidakí, E. Tzavara, T. Bilia, D. Fisentzidi, A. Christodoulou, K. Aggeletopoulou, V. Oikonomou P. Vougas E. Pitta, M. Papazoglou, M. Drimaki, X. Papadopoulou, E. Michail G. Fytas, Ch. Chatzitriantafyllou, N. Sigala, S. Fakides, coordination: Erossyni Tsakiri) | 82: *Mountain, Europe, Odyssey, The Thinking / Montagna, Europa, Odissea, Il pensiero*, Vangelis Rinas | 83: *Daedalus / Dedalo*, Vangelis Rinas | 84: *Body I-IV / Corpo I-IV*, Dimitris Miliotis | 85: *Routes / Itinerari*, Kiveli Zachariou

86: The trip to new places, literary portraits (curator) / il viaggio verso posti nuovi (curatrice) | *Schematic models (Patterns – motifs) of Ornament (Dia-kosmos) in portraits of Hellenic Heptanisian Writers & Poet / Modelli schematici (Patterns – motifs) dell'Ornamento (Dia-kosmos) in ritratti di scrittori e poeti eptanisiiani ellenici*, Dimitra Mermigki

88: room 'The trip to new places': the artworks E.T. | sala "il viaggio verso posti nuovi": le opere d'arte E.T.

92: *Dry Soul / Anima Asciutta*, Andreas Sitorengo | 93: *Sign for the Far side of Earth's Moon / Segnale da lato distante della Luna*, Aspasia Kouzoupi | 94: *Vague cities defect / Difetto delle città vaghe*, Dimitris A. Sevastakis | 95: *Symplevisis*, Georgios Kalakallas | 96: *Water hat / Cappello d'acqua*, Spyros Verykios | 97: *The silk road / La via della Seta*, Anastasia Zoi Souliotou | 98: *Untitled / Senza titolo*, Maria Papadimitriou | 99: *Anaplous*, Io Angeli | 100: *Archi-Pelagos / Arci-Pelago*, Lia Koutelieri | 102: Memory, literary portraits (curator) / La Memoria (curatrice) | *Schematic models (Patterns – motifs) of Ornament (Dia-kosmos) in portraits of Hellenic Heptanisian Writers & Poet / Modelli schematici (Patterns – motifs) dell'Ornamento (Dia-kosmos) in ritratti di scrittori e poeti eptanisiiani ellenici*, Dimitra Mermigki

104: room 'Memory: the artworks E.T. | sala "La Memoria": le opere d'arte E.T.

110: *As a Kodak's old ad wrote: you click the button and the camera does the rest / untitled installation / Come c'era scritto su un vecchio annuncio di Kodak: fai clic sul pulsante e la fotocamera fa il resto / senza titolo*, Frini Mouzakitou | 112: *Itinerary I, II / Itinerario I, II*, Nikolas Klironomos | 113: *Nekyia*, Nikolas Klironomos | 114: *Anosis*, Efthimios Efthimiadis | 115: *On the deck / Sul ponte*, Yiannis Adamakis | 116: *My Ghosts, Prophecy, Place de la Republique, Europe / I miei Fantasmi, Profezia, Place de la Republique, Europa*, Christophoros Katsadiotis | 117: *Pompeii / Pompei*, Nikos Kranakis | 118: *Genetical Mutation / Mutazione Genetica*, Stefanos Souvatzoglou

121: the sea | il mare

123: the sea E.T. | il mare E.T.

126: the sea: the artworks E.T. | il mare: le opere d'arte E.T.

132: room 'Trip to Ionian Sea' (interdisciplinary workshop of young artists, group artworks and artists in interaction) sala "Viaggio nel Mar Ionio" (studio interdisciplinare di giovani artisti, opere di arte collettive e artisti in interazione)
134: *Cultural itineraries / Itinerari culturali*, K. Stamou, G. Voutos, G. Katheriotis, E. Stamou, A. Sotiropoulou, Ph. Milonas | 135: *Multisensory grocery store / Negozio di alimentari multisensoriale*, K. Ouzounidi, A. Retsa, A. Tsikoukou, A. Vasilara, E. Tsakiri | 136: *Voices / voci*, G. Fytas, L. Ayats Andres, D. Maragkou, M. Konomi, A. Kalakallas | 138: *Plus(+)/ionio*, E. Mantzouneas, G. Chatzidakis, E. Tsakiri | 140: *the thread of life in Ionio / il filo della vita in Ionio*, G. Eleftheraki, S. Kostelletou, D. Beleri, M. Markou, E. Tsakiri | 144: *Dock*, Antonis Vathis
145: room 'Trip to Magna Grecia' (UNIWARCh group, dialogues of young and renowned artists) / sala 'Viaggio in Magna Grecia' (gruppo UNIWARCh, dialoghi di artisti giovani e artisti rinomati)
148: *Sails and seas / Vele e mari*, Erossyni Tsakiri | 150: *Magna Grecia*, Elisabeth Mandoulidou | 151: *Mirage / Miraggio*, Nikolaos Kourniatis, *Desire / Desiderio*, Olga Venetsianou | 152: *Navigational Metamorphoses, new artists TUC artworks / Metamorfosi della Navigazione, opera d'arte di nuovi artisti della TUC* (E. Mantzouneas, G. Ouzounis, A. Salalidou, D. Kada, M. Barbouni, E. Simaresi, M. Chelidonis, A. Loupa, K. Tagkli, Ch. Tokatlidis, D. Augoustidis, N. Papachristofilou, E. Reppa, K. Golemi, G. Gialiadaki, E. Siskaki, coordination / coordinazione: Socrates Yiannoudes) | 158: *Memory sparks, new artists NTUA artworks / Scintille di memoria, opera d'arte di nuovi astisti della NTUA* (Akrioti A., Amanatidi X., Amorgianou K., Georganta E., Gougoudi D., Zaxariaki A, Zeimpeki A., Kyriakopoulou I., Kostopoulou E.M., Liakopoulos O., Mountaki D., Bibikou A., Xydea B., Panagopoulou A., Papakostopoulos K., Papachristou E., Patabali A., Rachtios O., Sofaditi B., Sfakianaki D., Trachidi N., Ydraios N., Charalampous G., Chousinas M., coordination / coordinazione: Nikos Kourniatis) | 160: *ANAsySTASIS*, Tzimis Efthimiou

163: grand opening | grande apertura

178: the artists, the scientific collaborators, the curator of APOPLUS exhibition | gli artisti, i col laboratori scientifici, il curatrice della mostra APOPLUS

Ο “Απόπλους” σημαίνει τον αποχωρισμό. Το πλοίο φεύγει από το λιμάνι, η πόλη πίσω του ξεθωριάζει. Ο ορίζοντας ανοίγει στο ταξίδι. Πλοίο, ταξίδι, θάλασσα, το τρίπτυχο, που καθορίζει τις συνθήκες της πλεύσης μας.

Τη μαγική ώρα του Απόπλου που χρωματίζουν χιλιάδες συναισθήματα, ξεδίπλωσε ενώπιον μας η εικαστική έκθεση “ΑΠΟΠΛΟΥΣ, Οι Αόρατες Πόλεις και οι Πόλεις Λιμάνια του Ιονίου: Οι εικαστικές +Ομιλίες Ελλήνων Λογοτεχνών με τον Calvino”. Η έκθεση έδεσε, με ευφάνταστη μαεστρία, την εικόνα με το λόγο, την Ελλάδα με την Ιταλία, τους άλλοτε ζωηρούς και άλλοτε ράθυμους ρυθμούς της πόλης με τη φασαριόζικη ανυπομονησία του λιμανιού, για την αποδημία, την εξωστρέφεια, το άνοιγμα των πανιών, των μεγάλων οριζόντων.

Η έκθεση δημιουργήθηκε στην Κέρκυρα, κυρά και αρχόντισσα του Ιονίου, που στο λιμάνι της περπατά η Ιστορία. Οι Αλευραποθήκες, το Παλιό Φρούριο γίνονται ιδανικός καμβάς να αποτυπωθούν οι συνειρμοί, οι αναγωγές, η δράση και η αλληλεπίδραση του Απόπλου, όλα όσα μας χαρίζει η ευρηματική δημιουργία των καλλιτεχνών.

Στο δοκίμιο “οι Αόρατες Πόλεις”, του δημοσιογράφου και συγγραφέα Italo Calvino, περιγράφονται γλαφυρά τα «σύμπαντα» που λειτουργούν σύγχρονα και παράλληλα στο λιμάνι: Διαλόγοι, φωνές, συναισθήματα, ξεχειλίζουν ζωή, δίνοντας ανάσα στον αστικό ιστό της πόλης.

Στην έκθεση του Απόπλου οι Αόρατες πόλεις συλλαμβάνονται στις φανταστικές αφηγήσεις, για να συνδεθούν με τις πόλεις του Ιονίου που πρωταγωνιστούν στην ποίηση του Άγγελου Σικελιανού, του Ανδρέα Κάλβου, του Λευκάδιου Χερν, του Διονύσιου Σολωμού, του Κώστα Καρυωτάκη, της Μαρίας Πολυδούρη, της Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου, που εμπνεύστηκαν από την εξαίσια γοητεία των Επτανήσων.

Ο εικαστικός “Απόπλους”, πρόσφερε βήμα και χώρο πρόσφορο, σε δημιουργούς- καταξιωμένους και σε άλλους πολλά υποσχόμενους- για να εκφραστούν δυναμικά, ταξιδεύοντας τους φιλότεχνους θεατές, σε εικαστικά μονοπάτια, στο Δρόμο του Μεταξίου, στην άλλη πλευρά της Σελήνης, στη Μεγάλη Ελλάδα.

Είμαι ευτυχής, ότι σε μία εποχή που τα ταξίδια, κάθε λογής, έχουν δυσκολέψει, διοργανώνονται τέτοιες εκθέσεις προσφέροντας μας ερεθίσματα, και συγκινήσεις, ταξιδεύοντας μας σε αποδράσεις στο παρελθόν και στο μέλλον μας. Ας αποπλεύσουμε από λιμάνια της φαντασίας μας, ξοδεύοντας το νου μας στο ταξίδι.

Λίνα Μενδώνη
Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού

Apoplus means separation. The ship leaves the port, the city behind it fading. The horizon opens on the journey. Ship, trip, sea, a triptych, which determines the conditions of our cruise.

The magical moment of Apoplus colored by thousands of emotions, unfolded before us the visual art exhibition “*APOPLUS. The Invisible Cities and the City Ports of the Ionian Sea: visual art dialogues between Greek litterateurs and Calvino*”. The exhibition bound, with imaginative craftsmanship, image and text, Greece with Italy, the once vibrant and at times lazy pace of the city with the fuzzy eagerness of the port, for the expatriation, the extroversion, the opening of sails, the great horizons.

The exhibition was created in Corfu Island, Lady and Madonna of the Ionian Sea, in the city ports where History walks. Alevrapothikes

(flour warehouses), the Old Fortress, become an ideal canvas for capturing Apoplus associations, reductions, actions and interactions, proposed by the inventive creation of artists.

In the essay “The Invisible Cities” by journalist and writer Italo Calvino, the “universes” that operate simultaneously and parallelly in the harbor are described in detail: Dialogues, voices, emotions, overflowing life, breathing into the urban fabric of the city. In Apoplus exhibition Invisible Cities are captured in fantastic narratives to connect with the Ionian city ports starring in the poetry of Angelos Sikelianos, Andreas Kalvos, Lafcadio Hearn, Dionysios Solomos, Kostas Karyotakis, Maria Polydouri, Elizabeth Moutzan-Martinegou, inspired by the exquisite charm of the Ionian Islands.

Apoplus offered a step and a space for creators - acclaimed and promising- to express themselves vigorously, inviting the visitors to travel on visual trails, on the Silk Road, across the Moon, in Magna Grecia.

I am happy that at a time when travel, of all sorts, has been difficult, such exhibitions are organized, providing us with stimuli and emotions, traveling us beyond our present to the past and our future. Let’s sail from the ports of our imagination, spending our minds on the journey.

Lina Mendoni
Minister of Culture and Sports

“Apoplus” significa separazione. La nave parte dal porto, la città dietro sbiadisce. L’ orizzonte apre al viaggio. Nave, viaggio, mare, il trittico che determina le condizioni della navigazione.

Il momento magico dell’ Apoplus colorato da migliaia di sentimenti, ha dispiegato davanti a noi l’ esposizione artistica “*APOPLUS. Le Città Invisibili e le città - porti del mar Ionio: dialoghi di arte visiva tra letterati greci e Calvino*”. La mostra ha unito, con ingegnosa maestria, l’immagine e il Logos, la Grecia e l’ Italia, i ritmi a volte vivaci e a volte indolenti della città con l’ atmosfera impaziente e chiassosa del porto, dovuta all’ immigrazione, all’ estroversione, al viavai, all’ apertura delle vele, ai grandi orizzonti.

L’ esposizione è stata allestita a Corfù, padrona e nobildonna del mar Ionio, sul cui porto cammina la Storia. Alevrapothikes (i depositi di farina) e la Fortezza Vecchia diventano la tela ideale per rilevare le connessioni, i riferimenti, l’ azione e l’ interazione di Apoplus, quello che ci dona l’ ingegnosa creazione degli artisti.

Nell’ opera Le Città Invisibili, del giornalista e scrittore Italo Calvino, si descrivono accuratamente ‘gli universi’ che agiscono parallelamente e contemporaneamente al porto: dialoghi, voci, sentimenti, che rigurgitano di vita, dando respiro al tessuto urbano della città.

Nella mostra Apoplus, Le città invisibili sono percepite come narrazioni immaginarie collegate alle città del mar Ionio, le protagoniste nella poesia di Angelo Sicilianos, di Andrea Kalvos, di Lafcadio Hearn, di Dionysios Solomos, di Kosta Karyotakis, di Maria Polydouri, di Elizabeth Moutzan - Martinegou, tutti ispirati dal fascino unico delle isole Eptanisie.

“Apoplus” ha offerto lo spazio opportuno ad artisti affermati e ad altri promettenti per poter esprimersi vigorosamente, invitando i visitatori, amanti dell’ arte, a viaggiare virtualmente su sentieri come la Via della Seta e il Segnale dal lato distante della Luna, in Magna Grecia.

Sono lieta, perchè in un’ epoca in cui i viaggi di qualsiasi tipo sono diventati difficili, si organizzano queste esposizioni, che ci offrono stimoli ed emozioni e ci danno la possibilità di viaggiare nel passato e nel futuro. Salpiamo da porti immaginari e immergiamo la nostra mente nel viaggio.

Lina Mendoni
Ministro della Cultura e dello Sport

Αόρατες πόλεις – ορατές συνδέσεις

Στις Αόρατες Πόλεις του Ίταλο Καλβίνο, ο Μάρκο Πόλο, προσπαθώντας να περιγράψει στον Κουμπλάι Χαν την πόλη της Ζαΐρας, κάποια στιγμή απομακρύνεται από την απλή απαρίθμηση χαρακτηριστικών και τοπόσημων, και καταλήγει πως «η πόλη δεν είναι καμωμένη απ’ αυτά, αλλά από σχέσεις ανάμεσα στα μέτρα του χώρου της και τα γεγονότα του παρελθόντος της». Και όντως, οι πόλεις έχουν τόσες όψεις και μορφές όσες και οι αναμνήσεις και εμπειρίες των ανθρώπων που είτε ζουν σε αυτές, είτε τις επισκέφθηκαν κάποια στιγμή από επιθυμία, από ανάγκη ή από τύχη.

Η έκθεση Απόπλους έχει ακριβώς την ίδια αφετηρία: Εικόνες, ήχοι, λέξεις που συνδέουν πόλεις –υπαρκτές αυτή τη φορά και όχι φανταστικές όπως εκείνες του Καλβίνο— με τους ανθρώπους αλλά και μεταξύ τους. Και φυσικά, ανάμεσα σε αυτές τις πόλεις, η θάλασσα, άλλοτε να τις ενώνει και άλλοτε να τις χωρίζει. Κάθε απόπλους σηματοδοτεί μια αρχή, αλλά και μια επιθυμία ή μια πρόθεση: Ποιος είναι ο σκοπός του ταξιδιού; Ποιος είναι ο προορισμός; Θα επιστρέψει ο ταξιδιώτης; Αν ναι, τι θα φέρει μαζί του; Πώς το ταξίδι αυτό θα επηρεάσει τους τόπους αναχώρησης και προορισμού του, τις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και τους ανθρώπους που κατοικούν σε αυτούς;

Το ευρωπαϊκό έργο Polysemi στο οποίο εντάσσεται ο Απόπλους, περιστρέφεται και αυτό γύρω από την έννοια του ταξιδιού, πραγματικού, ψηφιακού ή νοητού. Ο κύριος στόχος του είναι η ανάπτυξη μορφών βιώσιμου και εποχικά προσαρμοσμένου λογοτεχνικού τουρισμού στην Απουλία και τα νησιά του Ιονίου και η διατήρηση και ενίσχυση του δεσμού των περιοχών αυτών της Ελλάδας και της Ιταλίας, πέρα και πάνω από υπαρκτά και φανταστικά σύνορα και όρια, με όχημα τον πολιτισμό.

Επιπλέον, η έκθεση Απόπλους εκτός από το να συνδέει τόπους μεταξύ τους, επιτυγχάνει να συνδέσει και διαφορετικές όψεις του πολιτισμού: από την λογοτεχνία στις εικαστικές τέχνες και από τη μουσική στις παραστατικές τέχνες, προτείνοντας μια ολιστική προσέγγιση και εμπειρία σε όσους και όσες επισκέφθηκαν τις Αλευραποθήκες στο Παλιό Φρούριο της Κέρκυρας.

Εκ μέρους της Γενικής Γραμματείας Σύγχρονου Πολιτισμού, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους συντελεστές της έκθεσης, την επιμελήτρια Δρ. Ευφροσύνη Τσακίρη, τα στελέχη της Γενικής Διεύθυνσης Σύγχρονου Πολιτισμού και της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κέρκυρας, τις ομάδες του Ιόνιου Πανεπιστημίου και του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, τον δήμο Κέρκυρας, και φυσικά τους καλλιτέχνες που συμμετείχαν και που συνέβαλαν ουσιαστικά στην επιτυχία της.

Νικόλας Γιατρομανωλάκης
Γενικός Γραμματέας Σύγχρονου Πολιτισμού

Invisible cities - visible connections

In the text Invisible Cities of Italo Calvino, Marco Polo, attempting to describe to Kublai Khan the city of Zaira, departs from the mere listing of features and landmarks, and concludes that “*the city does not consist of this, but of relationships between the measurements of its space and the events of its past*”. Indeed, cities have as many faces and shapes as the memories and experiences of people who either live in them or visit them at some point out of desire, need or luck.

The Apoplus exhibition has exactly the same starting point: Images, sounds, words that connect cities –existing this time and not fictional as Calvino’s– with humans but also with each other. Between the cities, the sea sometimes unites and sometimes divides them. Each departure marks a beginning, but also a wish or intention: What is the purpose of the journey? What is the destination? Will the traveler return? If so, what will he or she bring with him or her? How will this trip affect the places of departure and destination, the relationships between them and the people living in them?

European project Polysemi, part of which is the Apoplus Exhibition, also revolves around the concept of travel, real, digital or imaginary. Its main objective is to develop sustainable and seasonally adapted forms of literary tourism in Apulia and the Ionian Islands and to maintain and enhance the bond of these areas of Greece and Italy beyond and above actual and imaginary borders and boundaries, using culture as a vehicle.

Apoplus Exhibition, not only connect places, but also succeeds in bringing together different facets of culture: from literature to the visual arts and from music to the performing arts, it proposed a holistic approach and experience for those who have visited Alevrapothikes in the Old Fortress of Corfu Island.

On behalf of the General Secretary of Contemporary Culture, I would like to thank all the contributors, the curator Dr. Efrossyni Tsakiri, the executives of the General Directorate of Contemporary Culture and the Ephorate of Antiquities of Corfu, the groups from the Ionian University and the National Technical University of Athens, the municipality of Corfu, and of course the artists who contributed essentially to Apoplus success.

Nicholas Yatromanolakis
General Secretary of Contemporary Culture

Città invisibili - visibili connessioni

Nell’ opera Le città invisibili di Italo Calvino, Marco Polo, cercando di descrivere a Kublai Khan la città di Zaira, ad un certo punto smette di elencare le sue caratteristiche e i suoi monumenti più importanti e conclude che “...*non di questo è fatta la città, ma di relazioni tra le misure del suo spazio e gli avvenimenti del suo passato...*”. Infatti, le città hanno tante facce e forme quanti sono i ricordi e le esperienze delle persone che le abitano o le hanno visitate una volta nel passato, spronati dal desiderio, dal bisogno oppure dalla fortuna.

L’ esposizione Apoplus ha esattamente lo stesso inizio: immagini, suoni, parole che connettono città visibili questa volta - e non immaginarie come quelle di Calvino - con persone, ma anche tra di loro. Geograficamente, tra queste città c’è il mare che a volte le collega e ad altre le separa. Ogni apoplus segnala un inizio, ma anche un desiderio o un’ intenzione: qual è lo scopo del viaggio? Qual è la destinazione? Quando ritornerà il viaggiatore? Se ritornerà, cosa porterà nei suoi bagagli? Come questo viaggio influenzerà i luoghi di partenza e di arrivo, le relazioni tra di loro e in più i loro abitanti?

Il programma europeo “Polysemi”, di cui fa parte l’ esposizione Apoplus, ruota anch’ esso attorno al concetto del viaggio reale, digitale o immaginario. Il suo scopo principale è lo sviluppo di forme di turismo letterario in Puglia e nelle isole ioniche. Oltre a ciò, una seconda finalità è il mantenimento e il consolidamento del legame tra queste zone della Grecia e l’ Italia, oltre le frontiere e i confini esistenti e immaginari, usando la civiltà come veicolo.

L’esposizione Apoplus, oltre a collegare luoghi tra di loro, riesce ad unire anche diversi aspetti della cultura: dalla letteratura alle arti visuali, dalla musica alle arti di performance, proponendo un approccio olistico e un’ esperienza totalizzante a tutti coloro che visitano Alevrapothikes nella Vecchia Fortezza di Corfù.

A nome della Segreteria Generale di Cultura Contemporanea, vorrei ringraziare tutti coloro che hanno contribuito alla mostra, la curatrice Dr.ssa Efrossyni Tsakiri, i dipendenti della Segreteria Generale di Cultura Contemporanea e dell’ Eforato delle Antichità di Corfù, il team dell’ Università Ionica e dell’ Università Tecnica Nazionale di Atene, il Comune di Corfù e naturalmente gli artisti che hanno partecipato e hanno contribuito principalmente al successo di Apoplus.

Nicholas Yatromanolakis
Segretario della Cultura Contemporanea

Αναχώρηση και άφιξη. Ο κύκλος της ζωής σε δύο λέξεις. Τα λιμάνια είναι προνομιακές, “επίκαιρες” πόλεις που πραγματώνουν αναχωρήσεις και αφίξεις. Ως τέτοια συγκεφαλαιώνουν τη ζωή σε συγκεκριμένο χώρο και σε αέναο, ατέρμονα χρόνο. Φορτίζονται με νόημα και ενδιαφέρον ως τόποι στους οποίους ξεκινούν και τελειώνουν ελπίδες, όνειρα, μικροί και μεγάλοι σχεδιασμοί του μέλλοντος. Μύθοι και μυστήρια πλέκονται για αυτά και καλούν τον Αφηγητή. Έτσι οικοδομείται η σχέση με τη λογοτεχνία. Μακροχρόνια, σταθερή αλλά διαρκώς ανανεωμένη, καινούρια και ζωντανή σχέση, όπως τα ίδια τα λιμάνια - πόλεις. Πραγματικές και φαντασιακές πόλεις. Ουτοπίες, ευτοπίες και δυστοπίες. Δημιουργήματα του νου που έχουν ωστόσο αποπλεύσει από την ορατή, υλική ύπαρξη.

Η Ευφροσύνη Τσακίρη συγκέντρωσε μεγάλο αριθμό έργων από 120 καλλιτέχνες, εργάστηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα για να επιτύχει τη σύνθεση που θέλησε και σχεδίασε. Εντός πειστικών περιορισμών που επέβαλε ο χώρος, ένα ιστορικό μνημείο και ο βραχύς χρόνος μιας Έκθεσης, πέτυχε να αποδώσει τη σχέση λιμανιών - πόλεων με τις έντεχνες αφηγήσεις, εντάσσοντας στα μέσα που αξιοποίησε εικαστικές και μουσικές δημιουργίες.

Προφανής η προστιθέμενη αξία. Μια πρωτότυπη και δημιουργική νοητική σύλληψη πήρε σάρκα και οστά. Τα έργα των καλλιτεχνών συνάντησαν τα βλέμματα του κοινού. Το Παλαιό Φρούριο της Κέρκυρας δέχθηκε περισσότερους και διαφορετικούς επισκέπτες, καλλιεργημένους περιηγητές περισσότερο παρά κλασικούς τουρίστες. Ο πολιτιστικός τουρισμός έγινε πράξη και όχι μόνο σχεδιασμός ή ευχή. Η τοπική κοινωνία της Κέρκυρας δεν στερείται πολιτιστικό πλούτο και επισκέπτες, ωστόσο η ποιοτική αναβάθμιση μέσα από τέτοιες εκδηλώσεις έγινε αισθητή. Η πολιτιστική κληρονομιά δέχθηκε τη γόνιμη παρουσία της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας και διαλέχθηκε μαζί της.

Η Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού με την έγκριση των πολιτικών ηγεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, με πολύτιμο συνεργάτη την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κέρκυρας και την καθοριστική συμβολή του ευρωπαϊκού προγράμματος INTERREG Ελλάδα - Ιταλία, επιχείρησε ένα από τα πρώτα της εγχειρήματα άμεσης υποστήριξης της Τέχνης και της περιφερειακής πολιτιστικής ζωής, πέραν των συνήθων υπηρεσιακών οδών των επιχορηγήσεων και της εποπτείας.

Δοκιμάζουμε, μαθαίνουμε και ευελπιστούμε ότι υπήρξαμε δημιουργικοί και ωφέλιμοι. Ευχαριστούμε ειλικρινά και θερμά όλους όσους μας βοήθησαν.

Μάριος Κωστάκης
Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης Σύγχρονου Πολιτισμού

Departure and arrival. The cycle of life in two words. Ports are privileged, “timely” cities that actualize departures and arrivals. As such they recapitulate life in a particular space and in a never-ending, endless time. They are charged with meaning and interest as places where hopes, dreams, small and grand plans for the future begin and end. Interwoven myths and mysteries invite the Narrator: This is how the relationship with literature is built. Long lasting, steady but constantly renewed, new and vibrant relationship, like the city ports themselves. Real and fantastic cities. Utopias, eutopias and dystopias. Creations of the mind that have, however, sailed away from the visible, material existence.

Efrossyni Tsakiri has collected a large number of artworks by 120 artists and worked for a long time to achieve the composition she wanted and designed. Within the pressing constraints imposed by Alevrathikes, a historical monument, and the short time of an Exhibition, she succeeded in rendering the city port relation to artistic narratives, including visual and sonic artistic creations. The added value is obvious. An original and creative mental conception took flesh and bones. The artists’ works met the public’s eye. The Old Fortress of Corfu Island received many and different visitors, cultivated travelers rather than classical tourists. Cultural tourism has become an act, not just a design or a wish. Although Corfu’s local community is not deprived of cultural wealth and visitors, the quality upgrade through such events have been felt. The cultural heritage received the fruitful presence of contemporary artistic creation and formed a dialectic relationship.

Having the approval of the political leadership of the Ministry of Culture and Sports, the valuable partnership with the Ephorate of Antiquities of Corfu and the crucial contribution of the European program INTERREG Greece - Italy, the General Directorate of Contemporary Culture undertook one of its first ventures in directly supporting Art in the regional cultural life, beyond the usual paths of the grants and the supervision.

We try, we learn and we hope that we have been creative and useful. We sincerely and warmly thank all those who helped us.

Marios Kostakis
General Director for Contemporary Culture

Partenza e arrivo. Il ciclo della vita in due parole. I porti sono città privilegiate che realizzano partenze e arrivi. Perciò, ricapitolano la vita in uno spazio concreto e in un perenne, eterno tempo. Si caricano di significato e di interesse come spazi in cui iniziano e finiscono tutte le speranze, i sogni, i piccoli e grandi progetti del futuro. Miti e misteri si intrecciano in essi e richiamano il Narratore. In tal modo si costruisce la relazione con la letteratura. Una relazione di lunga durata, stabile e anche continuamente rinnovata, nuova e vivace come le città portuali. Città reali, immaginarie. Utopie, eutopie e distopie. Creazioni della mente, partite dall’ esistenza visibile-materiale.

Efrossyni Tsakiri ha riunito un grande numero di opere di 120 artisti. Ha lavorato per molto tempo per riuscire a realizzare la composizione che voleva e aveva progettato. Entro i limiti pressanti imposti da Alevrathikes, un monumento storico, e nel breve tempo dell’allestimento, è riuscita a rendere la relazione tra i porti-città e le narrazioni, mediante creazioni artistiche visive e sonore.

È ovvio il valore aggiunto. Un’idea originale e creativa è diventata realtà. Le opere degli artisti sono state esposte agli sguardi del pubblico. La vecchia Fortezza di Corfù ha accolto molti e diversi visitatori, turisti colti più che quelli tradizionali. Il turismo culturale è diventato un’ azione e non è rimasto a livello progettuale o di augurio. Sebbene la comunità locale di Corfù non sia priva di ricchezza culturale e di turisti, la valorizzazione della qualità, attraverso questo evento, si è avvertita. L’ eredità culturale ha accolto la presenza fertile della creazione artistica contemporanea e ha dialogato con essa.

La Direzione Generale di Cultura Contemporanea con l’ approvazione delle direzioni politiche del Ministero della Cultura e dello Sport, con la collaborazione preziosa dell’ Eforato delle Antichità di Corfù e del contributo determinante del programma europeo INTERREG Grecia - Italia, ha intrapreso una tra le prime imprese a supporto dell’ Arte e della vita culturale in periferia, che va oltre le solite vie burocratiche delle sovvenzioni e della supervisione.

Cerchiamo, impariamo e speriamo di essere stati creativi e utili.

Ringraziamo sinceramente e di cuore tutti quelli che ci hanno aiutato.

Marios Kostakis
Direttore Generale della Cultura Contemporanea

Με μεγάλη μας χαρά υποδεχόμαστε στο Παλαιό Φρούριο της Κέρκυρας την Έκθεση «*Απόπλους. Οι Αόρατες Πόλεις και οι Πόλεις Λιμάνια του Ιονίου: οι εικαστικές +Ομιλίες Ελλήνων Λογοτεχνών με τον Calvino*», που οργανώνει η Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Η φιλοξενία της στον υποβλητικό χώρο των Αλευραποθηκών του Παλαιού Φρουρίου εναρμονίζεται απόλυτα με το έργο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κέρκυρας για την ανάδειξη και αξιοποίηση των μνημείων της πολιτιστικής μας κληρονομιάς σε σύζευξη με τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία.

Η πόλη της Κέρκυρας, λιμάνι απόπλου και άφιξης με μακρά ιστορία, την οποία χαρακτηρίζει διαχρονικά η γειτνίασή της με την Ιταλία, συμμετέχει περήφανα και δικαιωματικά σε αυτή την εκδήλωση, ανανεώνοντας και υπογραμμίζοντας τους ιστορικούς εμπορικούς και πολιτιστικούς δεσμούς της: νέοι και παλιοί, ακόμα και αρχαίοι εικαστικοί και λογοτέχνες από τις δύο χώρες συναντιούνται και πάλι εδώ για να δηλώσουμε και να συντηρήσουμε και με αυτή την ευκαιρία τις αξίες της συνύπαρξης, ανταλλαγής αγαθών πολιτισμού και αλληλεκτίμησης μεταξύ των λαών, αλλά και της συνύφανσης του παρελθόντος με το σήμερα.

Σὰν βγεῖς στὸν πηγαῖμό, λέει κάπου ὁ Ἀλεξανδρινός, νὰ εὐχέσαι...

Ευχόμαστε ολόψυχα σε όλους τους επισκέπτες μας νᾶναι μακρὺς ὁ δρόμος, ἡ περιπλάνησή τους στην ωραία, πλούσια και πρωτότυπη ἀπὲς Ἐκθεση γεμάτος γνώσεις, και να την χαρούν: *μὲ τί χαρὰ θὰ μπαίνεις σὲ λιμένας πρωτοειδωμένους...*

Τένια Ρηγάκου
Προϊσταμένη Εφορείας Αρχαιοτήτων Κέρκυρας

We are delighted to welcome the “*APOPLUS. The Invisible Cities and the City Ports of the Ionian Sea: visual art dialogues between Greek litterateurs and Calvino*”, organized by the General Directorate of Contemporary Culture of the Ministry of Culture and Sports.

Apoplus hosting in the emotive space of Alevrapothikes of the Old Fortress is fully harmonized with the work of the Ephorate of Antiquities of Corfu for the promotion and utilization of our cultural heritage monuments in conjunction with modern artistic creation.

The city of Corfu, a port of departure and arrival with a long history, characterized by its proximity to Italy, has proudly and rightly participated in this event, renewing and highlighting its historic commercial and cultural ties: young and old, even ancient artisans and writers from both countries meet here again to declare and preserve on this occasion the values of coexistence, exchange of cultural goods and interconnectedness between people, as well as the intertwining of the past with the present.

“Once you set out for...” says the Alexandrian somewhere, *“you hope...”*

We wholeheartedly wish all our visitors *their road to be long*, their wandering around in this beautiful, rich and original Exhibition to be full of knowledge, and to enjoy it: *with joy, the harbours you’ve seen for the first time...*

Tenia Rigakou
Director of the Ephorate of Antiquities of Corfu

Con grande felicità abbiamo accolto nella Vecchia Fortezza di Corfù l’ esposizione “*APOPLUS. Le Città Invisibili e le città - porti del mar Ionio: dialoghi di arte visiva tra letterati greci e Calvino*”, organizzata dala Direzione Generale di Cultura Contemporanea del Ministero della Cultura e dello Sport.

L’ ospitalità nel luogo suggestivo di Alevrapothikes della Vecchia Fortezza si accorda perfettamente con l’ opera dell’ Eforato delle Antichità di Corfù, per la promozione e l’ utilizzazione di un importante monumento, che appartiene al nostro patrimonio culturale, in correlazione con la creazione artistica contemporanea.

La città di Corfù, porto di partenza e di arrivo con una lunga storia, caratterizzata dalla sua vicinanza all’ Italia, partecipa con orgoglio e di diritto a questo evento, rinnovando e sottolineando i suoi legami storici, commerciali e culturali: artisti contemporanei e artisti e letterati del passato, provenienti dai due paesi si incontrano di nuovo qui, per dichiarare e mantenere in questa occasione i valori della coesistenza, lo scambio dei beni culturali e la stima reciproca tra i popoli, intrecciando il passato con il presente.

“Quando ti metterai in viaggio”, dice il poeta di Alessandria *“devi augurarti..”*

Auguriamo con tutto il cuore a tutti i visitatori che sia lunga la loro strada, il loro peregrinare in questa bella e originale Esposizione ricca di conoscenza e che si divertano: *“...e con che gioia toccherai terra tu per la prima volta...”*.

Tenia Rigakou
Direttrice dell’ Eforato delle Antichità di Corfù

Η ΙΔΕΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΑΠΟΠΛΟΥΣ Ευφροσύνη Τσακίρη

Η υστεροκυκλαδικής περιόδου μικρογραφική τοιχογραφία της Νηοπομπής (ή «Ζωοφόρος του Στόλου», 16ος π.Χ. αιώνας) βρέθηκε στις ανασκαφές της 'δυτικής οικίας' στον αρχαιολογικό χώρο του Ακρωτηρίου της αρχαίας Θήρας και σύμφωνα με την άποψη πολλών σχολιαστών της αποτελεί το παλαιότερη γνωστή τοπιογραφία πόλης. Το ανατολικό τμήμα της φέρει τον τίτλο Απόπλους και απεικονίζει μια πυκνοδομημένη παραλιακή πόλη με τον κόσμο να στέκεται μπροστά στο λιμάνι, από όπου αποπλέει ο στόλος. Η έκθεση εμπνεύστηκε από την τοιχογραφία της Νηοπομπής και ειδικότερα εστίασε στην εξερεύνηση της πολύσημης έννοιας του Απόπλου, σκηνοθετώντας ένα πολυεπίπεδο οπτικο-ακουστικό περιβάλλον με εναρκτήρια αναφορά στον τόπο του Απόπλου: Το λιμάνι που αποτελεί την αφετηρία του θαλάσσιου ταξιδιού, είναι ένας ενδιάμεσος χώρος, όριο και κατώφλι, μεταξύ της πόλης και της θάλασσας. Στην έκθεση, λιμάνι, πόλη και θάλασσα μεταμορφώθηκαν σε σύμβολα της δράσης, του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου και του ταξιδιού της ζωής. Τα πολλαπλά επίπεδα ερμηνείας που παρείχε η έννοια του Απόπλου ενισχύθηκαν από την πολυσύνθετη δομή της έκθεσης, που πρότεινε αδρά σημασιολογικά πλαίσια, τα οποία ο επισκέπτης κλήθηκε να συγκεκριμενοποιήσει κατά το βίωμα της περιπλάνησής του.

Σημαντική έμπνευση για το σχεδιασμό της έκθεσης υπήρξε το έργο του Ιταλού λογοτέχνη Italo Calvino "οι Αόρατες Πόλεις". Μέσα από διαλόγους μεταξύ του αυτοκράτορα της Κίνας Κουμπλάι Χαν και του Ενετού ταξιδευτή Μάρκο Πόλο, αναδύονται 55 περιγραφές φανταστικών πόλεων, σκιαγραφώντας την ταυτότητα της 'Πόλης-Λιμανιού' σε ποικίλες εκδοχές. Οι Αόρατες Πόλεις συνιστούν μια υποδειγματική παρουσίαση της πολυεπίπεδης φύσης της πόλης, που στο αφήγημα δεν είναι άλλες από τις πολλαπλές όψεις της Βενετίας. Μέσα από τους διαλόγους και τις περιγραφές των πόλεων στο έργο διαφαίνονται ακόμη ποικίλες άλλες δυναμικές αλληλεπίδρασης, όπως η συνομιλία δύο πολιτισμών, του Ελληνικού και του Ιταλικού, ή αυτή του λόγου - περιγραφής και της εικόνας - αναπαράστασης.

Οι Αόρατες Πόλεις είναι φανταστικές. Στην έκθεση συνομιλούν με τις 'ορατές' πραγματικές πόλεις του Ιονίου Πελάγους που τις περιγράφουν Έλληνες λογοτέχνες του Ιονίου, όπως ο Κάλβος, ο Σολωμός, ο Καρυωτάκης, ο Χερν, ο Σικελιανός, η Μαρτινέγκου, η Πολυδούρη, ή με πόλεις της Κάτω Ιταλίας, μέσω της αντίστοιχης ελληνόφωνης μουσικής παράδοσης των 'Grico'.

Η έκθεση εμπνεύστηκε από τον πολιτιστικά σημαντικό χώρο φιλοξενίας της, τις Αλευραποθήκες που βρίσκονται μέσα στο Παλιό Φρούριο της Κέρκυρας. Οι Αλευραποθήκες κατέχουν μια κομβική θέση στο Παλιό Φρούριο, δημιουργώντας ένα όριο, αλλά και μια διέξοδο στο επιβλητικό οριζόντιο τοπίο της κεντρικής πλατείας του Αγίου Γεωργίου, εισάγοντας την κατακορυφότητα, καθώς βρίσκονται σε χαμηλότερο επίπεδο, στο όρυγμα. Η ιδιαίτερή τους μορφολογία που παραπέμπει σε ένα περιβάλλον 'απόκοσμο', ενισχύει την πρόσληψή τους ως χώρος μεταβατικός, κατώφλι, διάμεσο και αποτελούν επομένως έναν δυνάμει πυκνωτή εννοιολογικών φασμάτων. Η επιλογή των Αλευραποθηκών επηρέασε τον σχεδιασμό της έκθεσης: Το 'genius loci' τους ταίριαξε απόλυτα με το σκεπτικό του Απόπλου που μεταγράφηκε με συνέπεια στο χώρο και η αρχιτεκτονική τους επαλήθευσε τις αρχικές προθέσεις του σχεδιασμού. Οι στεγασμένοι και υπαίθριοι χώροι των Αλευραποθηκών αποτέλεσαν για τους επισκέπτες φορείς εννοιών, πρωταγωνιστές που ενσάρκωσαν τους ρόλους και υλοποίησαν το αφηγηματικό πλαίσιο του Απόπλου. Τόσο η ατμόσφαιρα, όσο και η αρχιτεκτονική τους, συνέβαλαν στη δημιουργία ενός πολυσύνθετου περιβάλλοντος, αποτελούμενου από πολλαπλές πιθανές διαδρομές που προκαλούσαν τυχαίες συναντήσεις, επαναλήψεις, εκδοχές. Η αντίληψη του απόπλου σχηματίστηκε από την βιωματική σχέση που ανέπτυξε ο επισκέπτης με τον χώρο, μέσα από συμπλοκές, αντιπαράθεσεις, αλληλεπιδράσεις βλεμμάτων και ακουσμάτων, εικόνων και ήχων. Ο επισκέπτης περιπλανήθηκε στο χώρο και επανασύνδεσε θραύσματα σχηματίζοντας πολλαπλές και ρευστές εικόνες από τη συνύφανση δράσεων, βιωμάτων, αφηγήσεων.

Τα έργα που φιλοξενήθηκαν στην έκθεση προήλθαν από Έλληνες, Ιταλούς και διεθνείς καλλιτέχνες. Περιλήφθηκαν έργα διαδιάστατα (ζωγραφικοί πίνακες, φωτογραφίες, κολλάζ), τρισδιάστατα (γλυπτά, κατασκευές), ψηφιακά εικαστικά (προβολές ψηφιακών αρχείων φωτογραφίας και video), πολυμεσικά (εγκαταστάσεις με υλικά και ψηφιακά μέσα) και ηχητικά (ηχοτοπία, αφηγήσεις λογοτεχνικών αποσπασμάτων, μουσικά θέματα). Στην προσπάθεια να συνομιλήσουν η επιστήμη, η έρευνα και ο πειραματισμός με καταξιωμένες μορφές τέχνης, στην έκθεση συμμετείχαν και 'νέοι δημιουργοί', δηλαδή φοιτητές και απόφοιτοι σχολών με καλλιτεχνικά αντικείμενα σπουδών. Στην δημιουργία και επιστημονική τεκμηρίωση των έργων αυτών συνέβαλαν διδάσκοντες στις αντίστοιχες σχολές.

Τα περισσότερα έργα δημιουργήθηκαν ειδικά για την έκθεση και αρκετά από αυτά σχεδιάστηκαν ως in situ εγκαταστάσεις και προσαρμόστηκαν στις θέσεις που θα τοποθετούνταν, ώστε να εξυπηρετήσουν το σκεπτικό του Απόπλου και τις επιμέρους ενότητες του. Με τον τρόπο αυτό, όλα τα έργα και όλοι οι καλλιτέχνες συνεργάστηκαν, συνδημιούργησαν και πραγμάτωσαν από κοινού το εννοιολογικό πλαίσιο της έκθεσης.

THE APOPLUS EXHIBITION CONCEPT AND REALIZATION Efrossyni Tsakiri

The hystero-cycladic miniature painting of 'Niopombe' (or "Flotilla fresco", 16th century BC), was found in the excavations of the 'western house' at the archaeological site of Akrotiri in ancient Thira and according to many commentators it is the oldest known representation of a cityscape. The eastern part bears the title 'Apoplus' (sailing) and depicts a densely populated coastal city with people standing in front of the harbor from which the fleet sails. The exhibition has been inspired by the Niopombe fresco and especially focused on the exploration of Apoplus polysemic concept, creating a multifarious audio-visual environment that initially referred to the port as an intermediate space, a threshold between the city and the sea. Metaphorically, port, city and sea became the symbols for action, the inner world of man and the journey of life. The complex structure of the exhibition created semantic frameworks, which the visitor was called upon to desymbolize in the experience of his wandering.

An important inspiration for the design of the exhibition was the text "the Invisible Cities" of the Italian litterateur Italo Calvino, an exemplary presentation of the multifarious nature of the city-port. The text brings in a common narrative a variety of city descriptions that eventually appear to form the multiple facades of one and single city, Venice. In addition, through the dialogues and descriptions of the cities in the text, one can discover various other dynamic interactions, such as the dialogue between the two cultures, Greek and Italian, or the interaction of text and image. The Invisible Cities are fantastic. Through the Apoplus exhibition they are invited to interact with the 'visible', real cities of the Ionian Sea as described in the work of Greek Ionian litterateurs, such as Kalvos, Solomos, Karyotakis, Hearn, Sikelianos, Martinengou, Polydouri, as well as with cities of Magna Grecia in Italy, through the corresponding 'Griko' musical tradition.

The exhibition was particularly inspired by its culturally significant hosting site, 'Alevrapothikes' (Flour Warehouses) in the Old Fortress of Corfu that occupy a pivotal position in the Old Fortress, creating a boundary but also a way out to the imposing horizontal landscape of the central St. George Square, introducing verticality as they lie in a lower level into the trench. Their particular morphology, referring to an uncanny environment, reinforces their intake as a transitional, interstitial space and thus constitute a potential capacitor of concepts. The choice of Alevrapothikes influenced the design of the exhibition: Their 'genius loci' perfectly matched Apoplus concept that was consistently transcribed in space and their architecture verified the original design intentions. The in- and outdoor spaces

of Alevrathikes became for the visitors vehicles of concepts, the protagonists who embodied the roles and implemented Apoplus narrative framework. Both the atmosphere and their architecture have contributed to the creation of a complex environment, consisting of multiple possible paths that triggered random encounters, repetitions, and variations. The perception of Apoplus was formed by the visitor's experiential relationship with space, through confrontations, interactions, juxtapositions of images and sounds. The visitor wandered around and reconnected fragments forming multiple and flowing images from the interplay of actions, experiences, narratives.

The artworks hosted at the Exhibition, both individually and collectively, were produced by greek, italian and international artists. 2-D (paintings, photographs, collages), 3-D (sculptures, models), digital (photo, video projections), multimedia and audio (soundscapes, sound-mixes, audio narratives) projects were included. In an effort to combine science, research and experimentation with established art forms, the exhibition also invited 'young artists, students and graduates of art and architecture schools. Academics of the respective schools contributed to the creation and scientific documentation of these artworks. Most artworks were created specifically for the exhibition, and many of them were designed as in situ installations and adapted to pre-agreed locations in order to accommodate Apoplus concept and particular sub-concepts. In this way, all the artworks and all the artists collaborated, co-created and worked together on the conceptual framework of the exhibition.

L'IDEA PROGETTUALE E L'ITINERARIO DELL' ESPOSIZIONE APOPLUS Efrossyni Tsakiri

L'affresco della "Niopombe" (o "Flotilla") fu ritrovato negli scavi della "casa occidentale" nel sito archeologico di Akrotiri dell'isola di Thera (oggi Santorini), risale al periodo del tardo cicladico (XVI sec. a.C.) ed è, secondo molti critici, la più antica rappresentazione conosciuta di un paesaggio urbano. La parte orientale dell'affresco è denominata Apoplus (vela, navigazione) e raffigura una città costiera densamente popolata con la gente ferma di fronte al porto da cui salpa la flotta. L' esposizione è stata ispirata dall' affresco della Flotilla e si concentra soprattutto sull'esplorazione del concetto polisemico di "Apoplus", dando forma ad un ambiente visivo e sonoro multiforme, che si riferisce al porto come ad uno spazio intermedio, una soglia tra la città e il mare. Metaforicamente, porto, città e mare diventano i simboli dell'azione, del mondo interiore dell'uomo e del viaggio della vita. I molteplici livelli di interpretazione che fornisce il concetto di Apoplus sono rinforzati dalla complessa struttura della mostra, che riflette gli ampi quadri semantici, che il visitatore è chiamato a interpretare nell'esperienza del suo girovagare all'interno dell'esposizione.

Un'importante fonte d'ispirazione per la progettazione della mostra è stata l'opera Le Città invisibili dello scrittore italiano Italo Calvino. Attraverso i dialoghi tra l'imperatore della Cina, Kublai Khan, e l'esploratore veneziano, Marco Polo, emergono 55 descrizioni di città immaginarie che incarnano l' identità della 'Città - Porto' in varie versioni. Le città invisibili costituiscono una presentazione esemplare della sua natura multiforme. Il testo contiene in una narrazione comune una varietà di descrizioni di città, che alla fine sembrano formare le molteplici sfaccettature di una e una sola città, Venezia. Inoltre, attraverso i dialoghi e le descrizioni, nell' opera, si scoprono varie altre interazioni dinamiche, come il dialogo tra le due culture, greca e italiana, o l'interazione tra testo e immagine. Le città invisibili sono fantastiche. Attraverso la mostra, sono invitate a interagire con le città 'visibili', reali del Mar Ionio, come quelle descritte nelle opere dei letterati greci ionici come Kalvos, Solomos, Karyotakis, Hearn, Sikelianos, Moutzan Martinengou, Polydouri, così come con le città della Magna Grecia in Italia, attraverso la corrispondente tradizione musicale "grika".

L'esposizione ha tratto particolare ispirazione dal luogo che la ospita, culturalmente molto significativo, "Alevrathikes" (i depositi di farina) all'interno della Vecchia Fortezza dell'isola di Corfù. Alevrathikes occupa un ruolo pivotale nella Vecchia Fortezza, perché crea un confine, ma anche una via d' uscita verso l'imponente paesaggio orizzontale della piazza centrale di S.Giorgio, introducendo la verticalità, dato che i depositi si trovano ad un livello inferiore, nella fovea. La loro morfologia particolare, rimanda ad un ambiente 'irreale', rinforza la loro scelta come spazio transitivo, interstiziale, e, così, costituisce un condensatore potenziale di concetti. La scelta di Alevrathikes ha influenzato la progettazione dell'esposizione: il loro 'genius loci' si è combinato perfettamente con il concetto di Apoplus, che si è trascritto consistentemente nello spazio, e la loro architettura ha risposto all' intenzione originale del design. Gli spazi chiusi e aperti di Alevrathikes diventano per i visitatori portatori di significati, protagonisti che hanno incarnato ruoli e implementato la struttura narrativa di Apoplus. Sia l'atmosfera del posto, che la sua architettura hanno contribuito alla creazione di un ambiente complesso, costituito da molteplici percorsi possibili, che provocano incontri casuali, ripetizioni, e variazioni. La percezione di Apoplus si è formata dall'esperienza della relazione del visitatore con lo spazio, attraverso confronti, interazioni, giustapposizioni di immagini e suoni. Il visitatore ha girovagato nello spazio e ha riunito i frammenti, formando immagini multiple e fluide dalla connessione di azioni, esperienze, narrazioni.

Le opere d'arte ospitate nella mostra, sia individuali che collettive, sono state realizzate da artisti greci, italiani e internazionali. Sono esposte opere a due dimensioni (dipinti, fotografie, collage), opere tridimensionali (sculture, modelli), digitali (fotografie, video proiezioni), multimediali e audio (paesaggi sonori, suoni mixati, narrazioni di brani letterari). Nel tentativo di coniugare scienza, ricerca e sperimentazione con forme d'arte consolidate, giovani artisti (studenti e laureati delle facoltà di arte e architettura) hanno partecipato alla mostra. Docenti delle rispettive università hanno contribuito alla creazione e alla documentazione scientifica di queste opere d'arte. La maggior parte delle opere è stata creata specificatamente per la mostra, e molte di esse sono state disegnate, come le installazioni in situ, e adattate alla location concordata, al fine di esprimere al meglio sia l' idea centrale che quella delle singole parti di Apoplus. In questo modo, tutte le opere e tutti gli artisti hanno collaborato, co-creato e lavorato insieme al quadro concettuale dell' esposizione.

ΟΙ ΑΟΡΑΤΕΣ ΠΟΛΕΙΣ "RELOADED" ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΑΠΟΠΛΟΥΣ Ε.Τ.

Ο Italo Calvino γεννήθηκε το 1923 στην Κούβα από ιταλικής καταγωγής γονείς, αλλά έζησε στην Ιταλία. Φοίτησε στα πανεπιστήμια του Τορίνο και της Φλωρεντίας και είχε ενεργό πολιτική δράση ως μέλος της αντίστασης. Αν και σπούδαζε λογοτεχνία, το ενδιαφέρον του ήταν στραμμένο στη φυσική και τα μαθηματικά και παρακολουθούσε το έργο επιστημόνων όπως ο Planck, ο Heisenberg, ο Einstein. Το 1947 έλαβε μεταπτυχιακό τίτλο στην λογοτεχνία, ενώ ταυτόχρονα έγραφε μικρές ιστορίες. Το 1967 μετακόμισε στο Παρίσι, έγινε μέλος της ομάδας πειραματικών λογοτεχνών Oulipo και γνώρισε τους Barthes και Lévi-Strauss. Το λογοτεχνικό προφίλ του διαμορφώθηκε από τον συνδυασμό αντικομμφορμιστικής ιδεολογίας, στοιχείων επιστημονικής πρωτοπορίας, γλωσσολογίας και σημειωτικής. Στο έργο του διαφαίνονται στοιχεία μεταμοντερνισμού και χαρακτηρίζεται ως νεορεαλιστής και μεταστρουκτουραλιστής.

Αντανακλώντας θεωρήσεις για την υποκειμενικότητα της αντίληψης και για την πολλαπλότητα και δυνητικότητα της πραγματικότητας, ο Calvino γράφει το 1972 το λογοτεχνικό αφήγημα Αόρατες Πόλεις στο οποίο περιγράφει την Βενετία με 55 διαφορετικούς τρόπους και συνδέει την κάθε περιγραφή με ένα γυναικείο όνομα (Ταμάρα, Εσμεράλδα, Ισαύρα, Ευτροπία, Λεάνδρα, κ.ο.κ.), αποτυπώνοντας τα πολλά πρόσωπα με τα οποία εμφανίζεται και γίνεται αντιληπτή μια πόλη. Τα ονόματα δεν είναι τυχαία γυναικεία, οι πόλεις του Calvino όταν αναγνωστούν προκαλούν αισθήσεις όπως μυστήριο, παράδοξο, μοιραίο. Ο ίδιος θα σχολιάσει το 1983: «σκέφτομαι ότι έγραψα κάτι σαν τελευταίο ποίημα αγάπης για τις πόλεις, τη στιγμή που γίνεται όλο και πιο δύσκολο να τις ζήσουμε...». Οι περιγραφές των Αόρατων Πόλεων οδηγούν σε αναστοχασμούς και συνδέσεις του ατομικού με το συλλογικό και του εσωτερικού κόσμου με την εξωτερική πραγματικότητα. Όπως επισημαίνει, «Στις Αόρατες Πόλεις δεν υπάρχουν αναγνωρίσιμες πόλεις. Είναι όλες επινοημένες [...] ερεθίσματα για στοχασμούς που [...] ισχύουν για κάθε πόλη ή την πόλη γενικότερα».

Στο αφήγημα Αόρατες Πόλεις ο αυτοκράτορας των Ταρτάρων Κουμπλάι Χαν μη μπορώντας να γνωρίσει όλες τις πόλεις που έχει κατακτήσει, ζητά από τον ταξιδευτή Μάρκο Πόλο να του τις περιγράψει. Ο αναγνώστης θα γνωρίσει και θα αναστοχαστεί 55 πόλεις, χωρίς να ξέρει αν είναι πραγματικές, αν είναι το αποκύημα της φαντασίας του Μάρκο Πόλο, ή αν πρόκειται, όπως τελικά υποψιάζεται, για 55 εκδοχές περιγραφής της γενέτειρας πόλης του, της Βενετίας. Ακολούθως θα πλάσει τις δικές του φανταστικές πόλεις. Το αφήγημα αποτελεί μηχανισμό παραγωγής άπειρων εκδοχών μιας πόλης. Οι περιγραφές είναι σύντομες. Ο στόχος του Calvino φαίνεται να είναι η σκιαγράφηση εντυπώσεων και η δημιουργία συνοπτικών αποτυπωμάτων. Μέσα από την αλληλεπίδραση των πολλαπλών διαφορετικών περιγραφών ο συγγραφέας επιτυγχάνει να διεισδύσει και να αποτυπώσει το genius loci της πόλης.

Στο διάλογο μεταξύ των δύο πρωταγωνιστών που παρεμβάλλεται στις περιγραφές των πόλεων ο ταξιδευτής παρουσιάζει στον αυτοκράτορα αντικείμενα και σχέδια. Ο συγγραφέας εξηγεί ότι στο στάδιο που η περιγραφή χρησιμοποιεί εικαστικά –και όχι λεκτικά– μέσα, η επικοινωνία είναι άμεση και απρόσκοπτη. Όταν όμως ο Μάρκο Πόλο αντικαθιστά με λέξεις τις εικόνες, χάνεται η σύνδεση. Οι λέξεις αυξάνονται, οι περιγραφές γίνονται αναγκαστικά πιο λεπτομερείς και ο αυτοκράτορας, δεσμευμένος από τις έννοιες που μεταφέρουν οι λέξεις, έρχεται αντιμέτωπος με ένα δίλλημα: Τώρα πλέον η μεσολάβηση κυριαρχεί της αμεσότητας καθώς η ερμηνεία συγκροτεί πολλαπλά νοηματικά πλαίσια. Ο ρόλος του πληροφοριοδότη Μάρκο Πόλο γίνεται πολύ σημαντικός ως δημιουργός μιας νέας πραγματικότητας που εκείνος μόνο ελέγχει. Ο αυτοκράτορας βρίσκεται παγιδευμένος στον 'φανταστικό' κόσμο που ο ταξιδευτής τον εισάγει και το μόνο στο οποίο μπορεί να ελπίζει ή να εύχεται είναι να είναι αυτός ένας κόσμος αξίας...

Πράγματι, στην τελευταία σελίδα του έργου διαβάζουμε: «Η κόλαση των ζωντανών δεν είναι κάτι που αφορά το μέλλον. Αν υπάρχει μια κόλαση είναι αυτή που υπάρχει ήδη εδώ, η κόλαση που κατοικούμε καθημερινά, που διαμορφώνουμε με τη συμβίωσή μας. Δυο τρόποι υπάρχουν για να μην υποφέρουμε. Ο πρώτος είναι για πολλούς εύκολος: να αποδεχθούν την κόλαση και να γίνουν τμήμα της μέχρι να μην

βλέπουν πια. Ο δεύτερος είναι επικίνδυνος και απαιτεί συνεχή προσοχή και διάθεση για μάθηση: να προσπαθήσουμε να μάθουμε και να αναγνωρίσουμε ποιος και τι, μέσα στην κόλαση, δεν είναι κόλαση, και να του δώσουμε διάρκεια, να του δώσουμε χώρο». Αναστοχαζόμενοι το παραπάνω απόσπασμα στο πλαίσιο της έκθεσης Απόπλους που επικεντρώνεται στις έννοιες ‘πόλη-λιμάνι’ και ‘ταξίδι’, διαπιστώνουμε ότι ο ρόλος ενός ταξιδιού, πραγματικού ή φανταστικού, είναι η ανακάλυψη αξιόλογων τόπων και στιγμών που θα αποτρέψουν την αφομοίωσή μας από την κόλαση αδιάφορων χώρων και μονότονων χρόνων, τις καταστάσεις, με άλλα λόγια, που ο σύγχρονος άνθρωπος βιώνει για το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του. Σε ένα τέτοιο ταξίδι τίποτε πέρα από την αφετηρία δεν είναι δεδομένο, συγκεκριμένο, απόλυτο. Οι εκδοχές και οι πιθανές διαδρομές είναι άπειρες. Το νόημα της ‘περιπέτειας’ –και της ζωής– είναι ακριβώς αυτή η σύγκρουση του γνωστού με το άγνωστο και η μοναδική πυξίδα που να διαθέτουμε είναι οι στόχοι μας. Ελπίζουμε μόνο ότι θα καταφέρουμε “με κάποιον τρόπο” να φτάσουμε σε ένα επόμενο λιμάνι, όπως το θέτει ο H. D. Thoreau στο Walden: «ένα αφηρημένο μαθηματικό σημείο είναι όλο κι όλο εκείνο που μας κάνει σοφούς, όπως ο ναυτικός ή ο φυγάς σκλάβος κρατούν το βλέμμα τους καρφωμένο στον πολιτικό αστέρα, αυτό όμως αρκεί για να μας οδηγήσει σε ολόκληρη τη ζωή μας. Μπορεί να μην είναι δυνατό να υπολογίσουμε πότε ακριβώς θα φτάσουμε στο λιμάνι μας, πάντα όμως πρέπει να κρατάμε τη σωστή πορεία».

Οι Αόρατες Πόλεις αποτελούν ένα par excellence σύμβολο του ταξιδιού της ζωής. Οι πόλεις υπό αυτή την έννοια συμβολίζουν προσωπικές συνειδητοποιήσεις και βιώματα. Στη αφηγηματική εκδοχή που συγκροτεί η έκθεση Απόπλους ο αφηγητής (Μάρκο Πόλο) είναι μια διττή ταυτότητα: σηματοδοτεί τον επιμελητή που δημιουργήσε το υπόβαθρο για να συνομιλήσουν τα έργα στη βάση ενός κοινού σκεπτικού και συνάμα τον κάθε επισκέπτη, περιηγητή που θα ενεργοποιήσει τον εσωτερικό του παρατηρητή, ο οποίος θα συλλέξει εξωτερικά ερεθίσματα, θα συνθέσει αισθήσεις, εικόνες, ήχους, και θα δημιουργήσει το δικό του προσωπικό αφήγημα, τη δική του εμπειρία, εν τέλει τη δική του “πόλη”. Με τον ίδιο τρόπο που οι 55 εκδοχές της πόλης που περιγράφει ο Calvino γίνονται μήτρες για άπειρες άλλες προσωπικές εκδοχές, τα έργα της έκθεσης Απόπλους, καλούνται να αποτελέσουν το έναυσμα για δημιουργία πολλαπλών αναγνώσεων και βιωμάτων. Κάποια στιγμή με την «κατάρρευση των πιθανοτήτων, όταν η μια από αυτές γίνεται πραγματικότητα» μια από τις άπειρες αόρατες εκδοχές θα υπερσχύσει για κάθε επισκέπτη και θα φτάσει στη δική του ‘πόλη’.

Ο σχεδιασμός της έκθεσης υιοθέτησε τη μη γραμμικότητα της δομής του γλωσσικού κειμένου των Αόρατων Πόλεων που περιπλέκει τον χώρο με τον χρόνο, δημιουργώντας επαναλήψεις και βρόχους: Σύμφωνα με την ανάλυση του Γ. Πεπονή οι αόρατες πόλεις ταξινομούνται σε ενόπτες που αλληλοεπιδρούν, καθώς η δομή του διηγήματος ενθαρρύνει πολλαπλές εναλλακτικές πορείες ανάγνωσης, μέσω των οποίων αποκαλύπτονται κάθε φορά διαφορετικές σχέσεις μεταξύ διαφορετικών εκφάνσεων της πόλης. Μέσα από ποικίλες ανάλογες διαδρομές σχηματίζονται στη συνέχεια δομές δεύτερου επιπέδου, οι οποίες με την σειρά τους, αποκαλύπτουν νέες σχέσεις και νέες δομές (Πεπονής, 2003, Χωρογραφίες, σσ. 37-69). Έτσι, σταδιακά, γίνεται φανερό ότι η ανάγνωση μπορεί να αποτελέσει ένα παιχνίδι ανακάλυψης ολοένα και περισσότερων εννοιών. Όταν η παραπάνω λογική ήρθε να αλληλοεπιδράσει με το σκεπτικό του Απόπλου και με τις ιδιαιτερότητες, χωρικές και αρχιτεκτονικές των Αλευραποθηκών, οι ταξινομήσεις των έργων πήραν συγκεκριμένη μορφή και ο χώρος επέτρεψε να διατηρηθεί η μη γραμμικότητα και η περιπέτεια (όπως φαίνεται στο διάγραμμα κινήσεων του χώρου, σσ. 20-21): τα δισδιάστατα εικαστικά έργα (ζωγραφικά, χαρακτικά και φωτογραφίες) κρεμάστηκαν στους τοίχους των στεγασμένων θολωτών αιθουσών διαμορφώνοντας μια ‘αστική’ γκαλερί, μια εικόνα μητροπολιτικού χαρακτήρα που ταιριάζει στον συμβολισμό της πόλης που ανατέθηκε στις αίθουσες. Οι in situ εγκαταστάσεις που είθισται να αποτελούν πιο εφήμερες, μη οριοθετημένες κατασκευές και εισάγουν ένα κινητικό είδος αλληλοεπίδρασης με τον επισκέπτη, τοποθετήθηκαν στους εξωτερικούς χώρους που παρέλαβαν τους συμβολισμούς του λιμανιού και της θάλασσας. Δημιουργήθηκε έτσι ένας εικαστικός μικρόκοσμος και μια σκηνογραφική αλληγορία της πόλης λιμανιού.

Στο ταξίδι συμμετείχαν σημαντικοί λογοτέχνες του Ιονίου, τα έργα των οποίων συνδυάστηκαν θεματικά με τα εικαστικά, δημιουργώντας μια συνομιλία λόγου και εικόνας. Η αλληλεπίδραση των λογοτεχνών με τον εικαστικό μικρόκοσμο υλοποιήθηκε μέσω του ήχου, που προσέδωσε ιδιαίτερη ‘επανησιακή’ ταυτότητα στην πόλη - λιμάνι της έκθεσης. Εκκινώντας από τις περιγραφές του Ομήρου, το ‘λογοτεχνικό ταξίδι στο χρόνο’ αγκυροβόλησε σε έργα σταθμούς, αποσπάσματα και ποιήματα λογοτεχνών, όπως οι Μαρτινέγκου, Foscolo, Κάλβος, Μπωντλαίρ, Παλαμάς, Σολωμός, Θεοτόκης, Χερν, Καρυωτάκης, Πολυδούρη, Καβάφης, Καββαδίας, κ.ά. Τα έργα αναγνώστηκαν από ηθοποιούς, ηχογραφήθηκαν, ηχογραφήθηκαν από μουσική και εκτέλεθηκαν από ηχεία, δημιουργώντας ιδιαίτερη ηχητική ατμόσφαιρα, η οποία τόνιζε την θεματική των εικαστικών έργων σε κάθε στεγασμένη αίθουσα. Παράλληλα δημιουργήθηκαν πίνακες παρουσίασης που περιλάμβαναν φιλοτεχνημένα ειδικά για την έκθεση εικαστικά πορτραίτα των λογοτεχνών. Με τη συνδρομή της χαρακτηριστικής υγρής, πέτρινης υφής του χώρου, ο επισκέπτης συμμετείχε έτσι σε ένα πολυαισθητηριακό βίωμα. Ο ήχος δεν περιορίστηκε στον στεγασμένο χώρο: ο διάδρομος (λιμάνι) ηχογραφήθηκε με θορύβους που δημιούργησαν ένα κομφούζιο, ενώ στις υπαίθριες αίθουσες (θάλασσα) η μουσική αποτέλεσε φορέα μεταγραφής και εκσυγχρονισμού τοπικών παραδοσιακών ρυθμών και ήχων οργάνων από τα Επτάνησα και την Κάτω Ιταλία.

Το ταξίδι με πλοίο το φαντασία, οδηγό τον Μάρκο Πόλο, φίλτρο το υποκειμενικό μας κριτήριο και πυξίδα τους προσωπικούς μας στόχους θα διασχίσει τη θάλασσα και θα αγκυροβολήσει στις αόρατες πόλεις λιμάνια, τους ρόλους των οποίων υποδύονται τα έργα των καλλιτεχνών. Η περιγραφή που ακολουθεί αποτελεί μια από τις άπειρες εκδοχές του ταξιδιού...

THE INVISIBLE CITIES ‘RELOADED’ IN THE CONTEXT OF APOPLUS EXHIBITION E.T.

Italo Calvino was born in Cuba in 1923 to Italian parents, but he lived in Italy. He studied at the universities of Turin and Florence and was involved in political action as a member of the resistance. Although he studied literature, he was interested in physics and mathematics and he followed the work of scientists such as Planck, Heisenberg, and Einstein. In 1947 he received a master’s degree in literature while writing short stories. In 1967 he moved to Paris, became a member of the Oulipo Experimental Literature Group and met Barthes and Lévi-Strauss. His profile as a writer was shaped by a combination of anti-conformist ideology, elements of scientific innovation, linguistics and semiotics. His work reveals elements of postmodernism and is regarded as neo-realist and post-structuralist.

Reflecting ideas on the subjectivity of perception and the multiplicity and potentiality of reality, Calvino writes, in 1972, the book Invisible Cities in which he describes Venice in 55 different ways and associates each description with a female name (Tamara, Esmeralda, Isaura, Eutropia, Leandra, etc.), capturing the many facets by which a city appears and is perceived. The names are not accidentally female, the cities of Calvino, when read, evoke sensations such as mystery, the sense of paradox and fate. In 1983, he will comment: “I think I wrote something like the last love poem for cities, as it gets harder and harder to live in them...” The descriptions of the invisible cities in the book lead to reflections and connections between the individual with the collective, and the inner world with the external reality. As he points out, “There are no recognizable cities in the Invisible Cities. They are all fabricated [...] impulses for reflections that [...] apply to every city or the city in general.”

In the book, the Emperor of the Tartars, Kublai Khan, unable to familiarize with all the cities he has conquered, asks the traveler Marko Polo to describe them to him. The reader will be introduced to and reflect on 55 cities without knowing whether they are real, whether they are the figment of Marco Polo’s imagination, or whether they are, as he or she eventually suspects, 55 versions of Polo’s hometown, Venice. Then he or she will create his or her own imaginary cities. The narrative is a mechanism for producing infinite versions of a city. The descriptions are short. Calvino’s goal seems to be to outline impressions and create concise footprints. Through the interaction of different descriptions the author succeeds in penetrating in and capturing the city’s genius loci.

As the two protagonists talk throughout the descriptions of the cities, Marco Polo presents objects and drawings to the emperor. The author explains that at the stage when the description uses visual –rather than verbal– means, communication is immediate and seamless. But when Marco Polo replaces images with words, the connection is lost. Words are increasing, descriptions are necessarily more detailed, and the emperor, bound by the concepts conveyed by the words, is faced with a dilemma: Now immediacy is dominated by mediation as interpretation creates multiple meanings. The role of informant Marco Polo becomes very important as the creator of a new reality that he alone controls. The emperor is trapped in the ‘imaginary’ world in which the traveler introduces him, and the only thing he can hope or wish for, is this world to be a world of value...

Indeed, on the last page of the text we read: “The inferno of the living is not something that will be; if there is one, it is what is already here, the inferno where we live every day that we form by being together. There are two ways to escape suffering it. The first is easy for many: accept the inferno and become such a part of it that you can no longer see it. The second is risky and demands constant vigilance and apprehension: seek and learn to recognize who and what, in the midst of inferno, are not inferno, then make them endure, give them space.” Reflecting on the above text in the context of the Apoplus exhibition, which focuses on the concepts of ‘city-port’ and ‘travel’, we find that the goal of a journey, real or imaginary, is to discover valuable places and moments that will prevent our assimilation from indifferent spaces and monotonous moments that modern man experiences for most of his life. On such a journey nothing is given, specific or absolute, except for the starting point. The options and possible paths are endless. The meaning of ‘adventure’ –and life– is precisely this conflict of the familiar with the unknown and the only compass we have is our goals. We only hope that we will “somehow” get to the next port, as H.D. Thoreau puts it at Walden: “an abstract mathematical point is all that makes us wise, as the sailor or the fugitive slave keep their eyes pinned on the polar star, but that’s enough to lead us through our whole lives. It may not be possible to calculate exactly when we will get to our port, but we must always keep the right course”.

Invisible Cities is a par excellence symbol of the journey of life. Cities, in this sense, symbolize personal awareness and experiences. In

Apoplus exhibition, the narrator (Marco Polo) has a dual identity: first, he represents the curator who created the background for the works to be discussed; second, he represents every visitor, who, as an observer, will collect external stimuli, synthesize senses, images, sounds, and create his or her own personal narrative, his or her own experience, and ultimately his or her own "city". In the same way that the 55 versions of the city described by Calvino become molds for infinite personal readings, the works of the Apoplus exhibition are called upon to trigger multiple readings and experiences. At some point with the "collapse of probabilities, when one of them becomes a reality" (Calvino 1972) one of the infinite invisible readings will prevail for each visitor who will then reach his or her own 'city'.

The design of the exhibition adopted the non-linear structure of the text of Invisible Cities that interweaves space with time, creating repetitions and loops: According to Peponi's analysis, Invisible Cities is classified into modules that interact, as the structure of the text encourages multiple alternative reading paths, through which different relationships between different facets of the city are revealed each time. Through a variety of similar paths, second-level structures are formed, which in turn reveal new relationships and new structures (Peponis 2003, Χωρογραφίες). So, gradually, it becomes clear that reading can be a game of discovering more and more hidden ideas. When the above came to interfere with the concept of the Apoplus exhibition and with the spatial and architectural particularities of Alevrathikes (the building that hosted the exhibition), the classifications of the works took a specific form and the space allowed for non-linear, space-time interweaving (as shown in the diagram of movements in space, pp. 20-21): the two-dimensional artworks (paintings, engravings and photographs) were hung on the walls of the vaulted halls forming an 'urban' gallery, a metropolitan image that matched the symbolism of the city assigned to each hall. More ephemeral in situ installations, i.e. non-demarcated constructions that introduce a kinetic kind of interaction with the visitor, were placed in the outdoors spaces which were assigned the symbols of port and sea. This created a visual microcosm and a scenic allegory of the city port.

Important Ionian writers whose work was combined thematically with the visual artworks, took part in the journey, creating a dialogue between text and image. Their interaction with the visual art microcosm was implemented through sound, which gave a particular 'eptanesian' identity to the city port of the Apoplus exhibition. Starting from Homer's descriptions of the Ionian cities ports, the 'literary journey through time' anchored in literary milestones, i.e. characteristic texts and poems by writers such as Mutjan Martinegou, Foscolo, Calvos, Sikelianos, Baudelaire, Palamas, Solomos, Theotokis, Mavilis, Markoras, Hearn, Karyotakis, Polydouri, Cavafy, Ouranis, Kavadias... the works were read by actors, recorded, and musically enhanced, creating a particular sonic atmosphere, which emphasized the themes of the artworks in each room. At the same time exhibition panels that consisted of poems have been designed that included portraits of the writers. This and the characteristic wet stone texture of the rooms, enhanced the visitor's multi-sensory experience. The sound was not confined to the closed space: the corridor (port) was augmented with noises that created a fuss ('confusion'), while in the open air rooms (sea) music was used as a vehicle to transcribe and modernize local traditional rhythms and sounds of instruments from the Ionian Islands and South Italy.

The journey will use imagination as a ship, Marco Polo as a ship commander, our personal goals as compass, and subjectivity as a filter. It will cross the sea and will arrive at the invisible city ports, which will be the artworks of the exhibition. The following description is one of infinite versions of such a journey.

LE CITTÀ INVISIBILI "RICARICATE" NEL CONTESTO DELLA MOSTRA APOPLUS E.T.

Italo Calvino è nato a Cuba nel 1923 da genitori italiani, ma ha vissuto in Italia. Ha studiato all'Università di Torino e di Firenze e ha partecipato attivamente all'azione politica come membro della Resistenza. Nonostante i suoi studi umanistici, si interessò anche di fisica e matematica e seguì l'opera di scienziati come Plank, Heisenberg e Einstein. Nel 1947 conseguì la laurea in Lettere, mentre in quegli anni universitari si avvicinava agli ambienti letterari, scrivendo racconti e articoli per riviste. Nel 1967 si trasferì a Parigi, fece parte del gruppo sperimentale di scrittori e di matematici, OuLiPo e conobbe Barthes e Lévi-Strauss. Il suo profilo letterario si è foggato dalla combinazione di ideologia anticonformistica ed elementi di innovazione scientifica, linguistica e semiotica. La sua opera rivela tratti di post-modernismo ed è ritenuta neorealista e post-strutturalista.

Le sue considerazioni sulla soggettività della percezione e sulla molteplicità e potenzialità della realtà sono impresse nel romanzo Le città invisibili, scritto nel 1972, in cui descrive Venezia in 55 modi diversi, associando ad ogni descrizione un nome femminile (Tamara, Esmeralda, Isaura, Eutropia, Leandra, etc.) e catturando le tante sfaccettature attraverso cui una città appare ed è percepita. I nomi femminili non sono casuali, le città di Calvino, mentre si leggono, evocano sensazioni come il mistero, il senso del paradosso, la fatalità. Nel 1983 egli commentò: "Penso d'aver scritto qualcosa come l'ultimo poema d'amore per le città, nel momento in cui diventa

sempre più difficile viverci...". Le descrizioni delle città invisibili nel libro conducono a riflessioni e connessioni tra l'individuale e il collettivo, tra il mondo interiore e la realtà esterna. Come egli annota: "Nelle Città invisibili non si trovano città riconoscibili. Sono tutte inventate [...] stimoli per riflessioni che [...] valgono per ogni città o la città in generale".

Nel romanzo, l'imperatore dei Tartari, Kublai Khan, non potendo conoscere tutte le città che ha conquistato, chiede al viaggiatore Marco Polo di descrivergli. Il lettore sarà invitato a riflettere su 55 città senza sapere se sono reali, se sono invenzioni dell'immaginazione di Marco Polo o se sono, come sospetta, 55 versioni della città natale di Marco Polo, Venezia. In seguito il lettore creerà le sue personali città immaginarie. La narrazione è un meccanismo per produrre infinite versioni di una città. Le descrizioni sono brevi. Lo scopo di Calvino sembra essere quello di delineare impressioni e lasciare tracce. Mediante l'interazione delle varie descrizioni, l'autore riesce a penetrare e a catturare il genius loci della città.

Mentre i due protagonisti dialogano attraverso i brevi racconti delle città, il viaggiatore mostra oggetti e disegni all'imperatore. L'autore sottolinea che nella fase in cui per descrivere Marco Polo usa mezzi visivi - e non verbali - la comunicazione è diretta, senza soluzione di continuità. Quando, però, egli sostituisce le immagini con le parole, la comunicazione si perde. Le parole aumentano, le descrizioni diventano obbligatoriamente più dettagliate e l'imperatore, vincolato ai concetti trasportati dalle parole, affronta un dilemma: ora l'immediatezza è dominata dall'intermediazione, poiché l'interpretazione crea molteplici significati. Il ruolo dell'informatore Marco Polo diventa rilevante come il creatore di una nuova realtà che lui solo controlla. L'imperatore è intrappolato nel mondo "immaginario" in cui il viaggiatore lo riporta, e l'unica cosa che può sperare o desiderare, è che questo mondo sia un mondo di valore...

Infatti, nell'ultima pagina dell'opera c'è scritto: "L'inferno dei viventi non è qualcosa che sarà; se ce n'è uno, è quello che è già qui, l'inferno che abitiamo tutti i giorni, che formiamo stando insieme. Due modi ci sono per non soffrire. Il primo riesce facile a molti: accettare l'inferno e diventarne parte fino al punto di non vederlo più. Il secondo è rischioso ed esige attenzione e apprendimento continui: cercare e saper riconoscere chi e cosa, in mezzo all'inferno non è inferno, e farlo durare, e dargli spazio". Riflettendo sul brano precedente, l'esposizione Apoplus, che si incentra sui concetti "città", "porto" e "viaggio", ci fa comprendere che la meta di un viaggio reale o immaginario è la scoperta di luoghi e momenti di valore, che impediscano la nostra assimilazione a luoghi indifferenti e a momenti monotoni, situazioni che l'uomo contemporaneo vive nella maggior parte della sua vita. In un tale viaggio niente, eccetto il punto di partenza, è determinato, dato, preciso, assoluto. Le opzioni e i possibili percorsi sono infiniti. Il significato dell'"avventura" - e della vita - sta proprio in questo conflitto tra il noto e l'ignoto e l'unica bussola a nostra disposizione è il nostro traguardo. Speriamo solo che "in qualche modo" riusciremo ad arrivare al prossimo porto, come H.D.Thoreau indica in Walden: "Un astratto elemento matematico è tutto ciò che ci rende saggi, come il marinaio o lo schiavo fuggitivo tengono il loro sguardo fisso alla stella polare, questo basta per accompagnarci per tutta la nostra vita. Forse non è possibile calcolare con esattezza quando giungeremo al nostro porto, ma dobbiamo sempre mantenere la giusta rotta".

Le città invisibili sono per eccellenza il simbolo del viaggio della vita. Le città, sotto questo aspetto, rappresentano realizzazioni e esperienze personali. Nell'esposizione Apoplus, il narratore (Marco Polo) assume una doppia identità: in primo luogo quella del curatore che ha ideato il sostrato per far dialogare le opere; e in secondo luogo quella del visitatore, che, come un osservatore, coglierà gli stimoli esterni, sintetizzerà sensazioni, suoni, immagini e creerà la propria narrazione personale, la sua esperienza individuale e alla fine la sua personale "città". Allo stesso modo in cui le 55 versioni della città che descrive Italo Calvino diventano la matrice per infinite versioni personali, le opere di Apoplus costituiscono l'inesco per la creazione di letture ed esperienze multiple. Ad un certo punto "tutte queste probabilità cadono, quando una di esse diventa realtà" (Calvino 1972), solo una tra le infinite invisibili versioni prevarrà per ogni visitatore e questa diventerà la sua 'città'.

La progettazione dell'esposizione ha adottato la mancanza di linearità della struttura del testo scritto da Italo Calvino, che implica lo spazio nel tempo e viceversa, creando ripetizioni e intrichi. Secondo l'analisi di G. Peponi, Le città invisibili vengono classificate in varie unità che interagiscono tra di loro, poiché la struttura del romanzo incoraggia molti percorsi alternativi di lettura, tramite i quali, le varie relazioni tra i molteplici aspetti della città si rivelano, ogni volta. Attraverso questi percorsi differenti, si formano altre strutture di secondo livello, che a loro volta rivelano nuove relazioni e nuove strutture (Peponis, 2003, Χωρογραφίες, p.37-69). Così progressivamente, diventa evidente che la lettura può diventare un gioco di scoperta di sempre ulteriori idee. Quando questa logica ha interagito con la concezione di Apoplus e con le particolarità spaziali e architettoniche di Alevrathikes, la collocazione delle opere ha assunto un aspetto concreto e lo spazio ha permesso di mantenere la non-linearità e la complessità (come si vede nel diagramma dei movimenti nello spazio, pp. 20-21): le opere a due dimensioni (pitture, fotografie e incisioni) sono state appese sulle pareti delle stanze

col soffitto a volta formando una galleria “urbana”, un’ immagine metropolitana, che rinforza il simbolismo della città, assegnato ad ogni stanza. Le installazioni in situ, formate da strutture più effimere, cioè senza delimitazioni e che introducono un’ interazione in movimento con il visitatore, sono posizionate nelle stanze esterne, alle quali sono stati assegnati i simboli del porto e del mare. Di conseguenza, è stato creato un microcosmo visivo e una allegoria scenografica della città-porto.

Al viaggio, oltre alle opere figurative, hanno preso parte celebri letterati dello Ionio. Le loro opere sono state abbinare in modo sorprendente a quelle figurative, creando un dialogo tra il testo e l’immagine. L’ interazione dei letterati con il microcosmo figurativo si è realizzata attraverso il suono, che ha dato una particolare identità “eptanisiana” alla città - porto dell’esposizione Apoplus. Cominciando dalle descrizioni di Omero, delle città portuali del mar Ionio, “il viaggio letterario nel tempo” si è ancorato alle pietre miliari della letteratura, cioè a brani peculiari e poesie di scrittori come Mutjan Martinegou, Foscolo, Calvos, Sikelianos, Baudelaire, Palamas, Solomos, Theotokis, Mavilis, Markoras, Hearn, Karyotakis, Polydouri, Cavafy, Ouranis, Kavadias. Le opere letterarie sono lette da voci di attori registrate, accompagnate da musica e trasmesse dagli altoparlanti, che creano così un’atmosfera particolare, al fine di enfatizzare la tematica delle opere d’arte in ogni stanza con il soffitto a volta. Contemporaneamente sui pannelli espositivi sono stati disegnati quadri di presentazione delle poesie, inclusi i ritratti degli scrittori eseguiti appositamente per l’ esposizione. Grazie a questo e alla caratteristica umidità delle pietre delle pareti delle stanze, il visitatore riesce a vivere un’esperienza multisensoriale e ad appagare tutti i suoi sensi (la vista, il tatto, l’udito,...)

Il suono non è stato limitato allo spazio chiuso: suoni rumorosi hanno creato confusione nel corridoio (porto), mentre per le stanze esterne (mare) la musica è stata usata come veicolo di trascrizione e di rimodernamento di ritmi e suoni, provenienti dagli strumenti musicali tradizionali delle Isole Ionie (Eptaneso) e del Sud Italia. Il viaggio, userà la fantasia come nave, Marco Polo come capitano, il criterio soggettivo come filtro, i propri traguardi personali come bussola, solcherà il mare e getterà l’ancora nelle città-porti invisibili, che saranno interpretate dalle opere d’arte degli artisti. La descrizione che segue, costituisce una tra le infinite versioni di tale viaggio.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ E.T.

Μεγαλύτερη σημασία από το γεγονός της έκθεσης έχουν οι άνθρωποι που την δημιουργούν και την υποδέχονται. Πέρα από το αποτέλεσμα, είναι η διαδικασία που δίνουν ταυτότητα και ψυχή στο εγχείρημα. Αν τα υλικά συστατικά του έργου τέχνης είναι υπεύθυνα την εξωτερική του μορφή, οι χαρές, οι λύπες, οι αγωνίες, η φαντασία, η σκέψη, η συνεργασία, οι συμφωνίες και οι διαφωνίες είναι εκείνα που συγκροτούν τον εσωτερικό του σκελετό. Οι καλλιτέχνες που εκφράζουν τις ιδέες τους, που επικοινωνούν μηνύματα, που συνομιλούν μέσα από τα έργα και συμβάλλουν στο να δημιουργηθεί στον επισκέπτη ένα ιδιαίτερο βίωμα, μια κίνηση ψυχής (η ψυχή, είναι το μέσο, οι αποσκευές της τέχνης).

Στην έκθεση Απόπλους συνεργάστηκαν πολλοί άνθρωποι. Έστω και για μικρό χρονικό διάστημα ήρθαν όλοι κοντά και μοιράστηκαν ένα κοινό όραμα. Ήταν μια πειραματική πρωτοβουλία με μεγάλο ρίσκο, κούραση, αντιξοότητες, ανατροπές, αγωνία για το αν όλοι οι ετερόκλητοι και μη προβλέψιμοι παράγοντες σαν τα κομμάτια ενός παζλ ενωθούν και οδηγήσουν σε ένα θετικό αποτέλεσμα. Ένα δύσκολο εγχείρημα, που σίγουρα είχε και πολλά λάθη, αλλά και μεγάλες αξιώσεις. Ένα εγχείρημα –ένα πλοίο σε απόπλου– που μέχρι να φτάσει στον προορισμό του –στο λιμάνι των Αλευραποθηκών– κανένας δεν γνώριζε και δεν μπορούσε να εγγυηθεί ότι θα έφτανε σε ένα αίσιο αποτέλεσμα...

Ευχαριστώ θερμά το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού που μου έδωσε αυτή την ευκαιρία και ιδιαίτερα τον Μάριο Κωστάκη, Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Σύγχρονου Πολιτισμού για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, τον Σπύρο Μάκκα που με συμβούλευε αδιάλειπτα σε θέματα εικαστικής επιμέλειας, την Ελένη Ανδρέου για την υποστήριξη κατά τη διάρκεια της οργάνωσης και της υλοποίησης της έκθεσης και τον Ιωάννη Ανδρέου για την προβολή της εκδήλωσης. Την Προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κέρκυρας Τένια Ρηγάκου για την ζεστή και ειλικρινή της φιλοξενία, τους υπαλλήλους και το τεχνικό προσωπικό της εφορείας.

Θα ήθελα όμως από την καρδιά μου να ευχαριστήσω ξεχωριστά και ιδιαίτερα την Προϊσταμένη Τμήματος Θεάτρου και Χορού Άννα Καλαφατάκη, υπεύθυνη οργάνωσης και συντονισμού της έκθεσης για το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, χάρη στην οποία το σκεπτικό της έκθεσης Απόπλους πήρε σάρκα και οστά. Η ιδέα της για τη συνομιλία εικαστικών και λογοτεχνών με αφορμή τον Ιταλό λογοτέχνη Italo Calvino στο πλαίσιο της δράσης Polysemi συναντήθηκε με τη διδακτορική μου διατριβή και ακολούθησε ο ορισμός μου ως επιμελήτρια από το Υπουργείο. Με την πολύτιμη συνδρομή της καθ’ όλη τη διάρκεια επεξεργασίας των ιδεών, της οργάνωσης και της υλοποίησης, μέσα από αναζητήσεις και συζητήσεις, η πρόταση σταδιακά μετασχηματίστηκε στον Απόπλου. Η εξ αρχής εγκάρδια και ειλικρινής συνεργασία μαζί της στηρίχτηκε στην αλληλοεκτίμηση, την αμοιβαία εμπιστοσύνη, την ανοικτή επικοινωνία, τη συνεννόηση, την αμέριστη συμπαράσταση και αδιάλειπτη διαθεσιμότητά της σε κάθε αίτημα και κάθε βήμα της διαδικασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καλλιτέχνες από την Ελλάδα και το εξωτερικό και τους νέους δημιουργούς, φοιτητές και απόφοιτους των συνεργαζόμενων Πανεπιστημίων που συνένωσαν τα έργα τους και συνδημιούργησαν την έκθεση Απόπλους. Το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, ιδιαίτερα τον Φοίβο Μυλωνά και την Άννια Σωτηροπούλου που ανέλαβαν την διαχείριση και προβολή της έκθεσης στο διαδίκτυο. Το Εργαστήριο Πολεοδομικής Σύνθεσης της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ για την επιστημονική υποστήριξη του, την Διευθύντρια Ελένη Χανιώτου και την ομάδα οργάνωσης και συντονισμού των έργων νέων δημιουργών.

Την ανάδοχο εταιρία, τους υπαλλήλους της και τον διευθυντή της Μανώλη Στεφανάκη που με ακρίβεια, ταχύτητα, ευγένεια και εμπιστοσύνη συνεργάστηκαν σε όλα τα στάδια της υλοποίησης της έκθεσης. Τους φοιτητές του Πολυτεχνείου Κρήτης, του ΕΜΠ, του ΠΑΔΑ και του προγράμματος Erasmus καθώς και όλους τους τεχνικούς που συμμετείχαν στο στήσιμο της έκθεσης. Την Αγάπη Διονυσοπούλου που στήριζε καθημερινά με την παρουσία της την έκθεση και καλωσόριζε τους επισκέπτες της. Την τοπική κοινωνία για την εγκάρδια υποδοχή, ιδιαίτερα την αρχιτέκτονα Μαριλένα Κοσκινά, χάρη στην οποία γνώρισα τις Αλευραποθήκες, τον Δήμαρχο της Κέρκυρας Κωνσταντίνο Νικολούζο που παραβρέθηκε στα εγκαίνια, την Άννα Ταπάσκου του Αθηναϊκού/Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων που κάλυψε δημοσιογραφικά την έκθεση, τον εικαστικό Δημήτρη Μηλιώτη, τον καπετάνιο Θόδωρο Μπούκα, τους Κερκυραίους νέους φίλους και γνωστούς για το ενδιαφέρον και την υποστήριξή τους.

Ελπίζω η εικαστική έκθεση Απόπλους να κατάφερε να μεταφέρει στους αποδέκτες της τα μηνύματα, τα συναισθήματα και τις ιδέες που συνέθεσε. Σας ευχαριστώ πολύ,

Ευφροσύνη Τσακίρη

SPECIAL THANKS E.T.

The people who create and attend an exhibition are more important than the exhibition itself. Beyond the result, it is the processes that give it identity and soul. If the material components of an artwork are responsible for its external form, the joys, the sorrows, the anxieties, the imagination, the thinking, the cooperation, the agreements and the disagreements are what constitute its inner skeleton. The artists express their ideas, communicate messages, converse through works and help the visitor to create a particular experience, a movement of the soul (the soul is the medium, the baggage of art).

Many people have collaborated at the Apoplus exhibition. Even for a short time everyone came together and shared a common vision. It was an experimental initiative with great risk, fatigue, adversity, subversion, anxiety about whether all heterogeneous and unpredictable factors like the pieces of a puzzle will come together and lead to a positive result. A difficult endeavor, which certainly had many mistakes, but also big claims. A venture –a sailing ship– that until it reached its destination –the ‘Port’ of Alevrapothikes, no one knew and could guarantee that it would achieve a good result...

I would like to thank the Ministry of Culture and Sports for giving me this opportunity. In particular Marios Kostakis, Director of the General Directorate of Contemporary Culture for the confidence he showed me, Spyros Makkas, who advised me on a continuous basis, Helene Andreou for her support in the organization and implementation, Ioannis Andreou for the promotion of the event and Tenia Rigakou, Director of the Ephorate of Antiquities of Corfu for her warm and sincere hospitality as well as the staff of the Ephorate.

I would like to express my special thanks to Anna Kalafataki, Director of the Department of Theater and Dance, who was responsible for the organization and coordination of the exhibition for the Ministry of Culture and Sports. Thanks to her the idea of the Apoplus exhibition came to fruition. Her idea for a dialogue between visual artists and litterateurs on the occasion of the work The Invisible Cities of Italo Calvino in the context of the Polysemi project met with my doctoral thesis. This was followed by my appointment as curator by the Ministry. With her valuable help throughout the process of brainstorming, organizing and implementing, through searches and discussions, the proposal has gradually transformed to Apoplus. Our generous and sincere cooperation was based on mutual appreciation, trust, open communication, understanding and her unequivocal support in every request and step of the process.

I would like to thank the artists from Greece and abroad, the young artists, students and graduates of the collaborating Universities who brought together their works and co-created the Apoplus exhibition. Ionian University, especially Phivos Mylonas and Annia Sotiropoulou, who took over the management and promotion of the exhibition online. Laboratory of Urban Design of the School of Architecture NTUA for its scientific support, the Director Helene Haniotou and the scientific team that organized and coordinated the artworks of young artists.

The contractor company, its employees and its director Manolis Stefanakis, who have worked with accuracy, speed, courtesy and confidence at all stages of the implementation. The students of the TUC, NTUA, UNIWA and the Erasmus program as well as the technicians that have

been involved in setting up the exhibition. Agapi Dionysopoulou who supported the exhibition with her presence on a daily basis and was welcoming our visitors. The local community for the cordial welcome, especially the architect Marilena Koskina, thanks to which I got to know Alevrapothikes, the Mayor of Corfu Konstantinos Nikolouzos who attended the inauguration, journalist Anny Tapaskou of the amna.gr that covered the event, visual artist Dimitris Miliotis, captain Theodoros Boukas, all Corfu new friends for their interest and support.

I hope that the Apoplus visual art exhibition has been able to convey the messages, emotions and ideas it has compiled to its recipients.

Efrossyni Tsakiri

RINGRAZIAMENTI SPECIALI E.T.

Oltre all' evento in sé dell'esposizione, le persone che l' hanno creata e l' hanno accolta meritano il risalto maggiore. Non è il prodotto, sono i processi che conferiscono identità e anima all' impresa. Prescindendo dagli elementi materiali di un'opera d' arte, responsabili del suo aspetto esteriore, sono l' allegria, la tristezza, le preoccupazioni, la fantasia, il pensiero, la collaborazione, gli accordi e i disaccordi, che costituiscono la sua struttura interna. Gli artisti che esprimono le loro idee, che comunicano dei messaggi, che conversano attraverso le loro opere, contribuiscono alla formazione di un' esperienza vissuta, ad un movimento dell' animo (l' animo è il mezzo, il bagaglio dell' arte) nel visitatore. All' esposizione Apoplus hanno collaborato molte persone. Anche se per un breve periodo di tempo, tutte sono state vicine e hanno condiviso una visione comune. È stata un'iniziativa sperimentale di grande rischio, stanchezza, avversità, capovolgimenti, ansie per l'incertezza di sapere se tanti fattori diversi e imprevedibili avrebbero potuto incastrarsi, come i tasselli di un puzzle, e condurre ad un risultato positivo. Un' impresa difficile, che sicuramente ha avuto molti errori, ma anche grandi pretese. Un' impresa - una nave in viaggio - che per giungere alla sua destinazione - il porto di Alevrapothikes - ha seguito una rotta sconosciuta, per cui nessuno avrebbe potuto garantire un felice risultato.

Ringrazio calorosamente il Ministero della Cultura e dello Sport per avermi dato questa opportunità e particolarmente Mario Kostakis, Direttore della Direzione di Cultura Contemporanea per la fiducia accordatami, Spiro Makka per avermi costantemente consigliata riguardo agli argomenti di estetica, Eleni Andreou per il sostegno durante tutto il periodo dell' organizzazione e della realizzazione della mostra e Ioannis Andreou per la promozione della stessa. La Direttrice dell' Eforato delle Antichità di Corfù, Tenia Rigakou, per la sua ospitalità calorosa e sincera, i dipendenti e il personale tecnico dell' Eforato. Inoltre, vorrei ringraziare dal profondo del cuore, separatamente e particolarmente, la Direttrice del Dipartimento di Teatro e Danza, Anna Kalafataki, responsabile dell'organizzazione e del coordinamento dell' esposizione, per il Ministero della Cultura e dello Sport, grazie alla quale il concetto dell' esposizione Apoplus è diventato "carne ed ossa". La sua idea della conversazione tra artisti e letterati prendendo spunto dallo scrittore Italo Calvino, nel quadro dell'azione Polysemi, si è incontrata con la mia tesi di dottorato ed è seguita la mia nomina come curatrice dal Ministero. Con il suo prezioso concorso, durante tutto il periodo di elaborazione delle idee, di realizzazione e di organizzazione, attraverso ricerche e conversazioni, la proposta progressivamente si è trasformata in Apoplus. La collaborazione sincera e affettuosa con lei si è basata sulla stima e sulla fiducia reciproche, sulla comunicazione aperta, sull' intesa, sul pieno appoggio e sulla costante disponibilità a rispondere a qualsiasi domanda ad ogni passo del percorso.

Vorrei ringraziare gli artisti provenienti dalla Grecia e dall' estero e tutti i giovani artisti, studenti e laureati delle Università collaboratrici che hanno riunito le loro opere e hanno co-creato l' esposizione Apoplus. L' Università Ionica, in particolare Phivos Mylonas e Annia Sotiropoulou, che si sono occupati della gestione e della promozione della mostra nella rete internet. Il Laboratorio di Progettazione Urbana della facoltà di Architettura del Politecnico di Atene (NTUA), per il suo supporto scientifico, la Direttrice Helene Haniotou e il team di organizzazione e coordinazione delle opere dei giovani artisti. La società di concessionaria, i suoi impiegati e il direttore Manolis Stefanakis che, con precisione, rapidità, cortesia e fiducia, hanno collaborato in tutte le fasi per la realizzazione dell' esposizione. Gli studenti del Politecnico di Creta (TUC), di Atene (NTUA), dell' Università dell' Attica Occidentale e del Programma Erasmus ed anche tutti i tecnici che hanno partecipato all' allestimento della mostra. La comunità locale per la calorosa accoglienza dell'esposizione, l' architetta Marilena Koskina per avermi suggerito lo spazio di Alevrapothikes, il sindaco di Corfù Konstantinos Nikolouzos che è stato presente alla cerimonia di inaugurazione, Anni Tapaskou dell' Athens- Macedonian News Agency per aver realizzato i servizi giornalistici sulla mostra, l'artista figurativo Dimitris Miliotis, il capitano Theodoros Boukas, i nuovi amici e conoscenti di Corfù per la loro accoglienza gentile e affettuosa, il loro interesse e il loro supporto.

Spero che l'esposizione figurativa Apoplus sia riuscita a trasmettere ai visitatori i messaggi, le emozioni e le idee che la compongono. Vi ringrazio molto,

Efrossyni Tsakiri

Ο ΑΠΟΠΛΟΥΣ ΣΤΙΣ ΑΛΕΥΡΑΠΟΘΗΚΕΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ, Η ΠΟΛΗ, Η ΘΑΛΑΣΣΑ...

ΑΠΟΠΛΟΥΣ IN ALEVRAPOTHIKES OF THE OLD FORTRESS IN CORFU ISLAND
THE PORT, THE CITY, THE SEA...

ΑΠΟΠΛΟΥΣ NELLA ALEVRAPOTHIKES DELLA VECCHIA FORTREZZA A CORFÙ
IL PORTO, LA CITTÀ, IL MARE...

ΑΠΟΠΛΟΥΣ

Η ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΤΟΥ ΑΠΟΠΛΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΑΛΕΥΡΑΠΟΘΗΚΩΝ Ε.Τ.

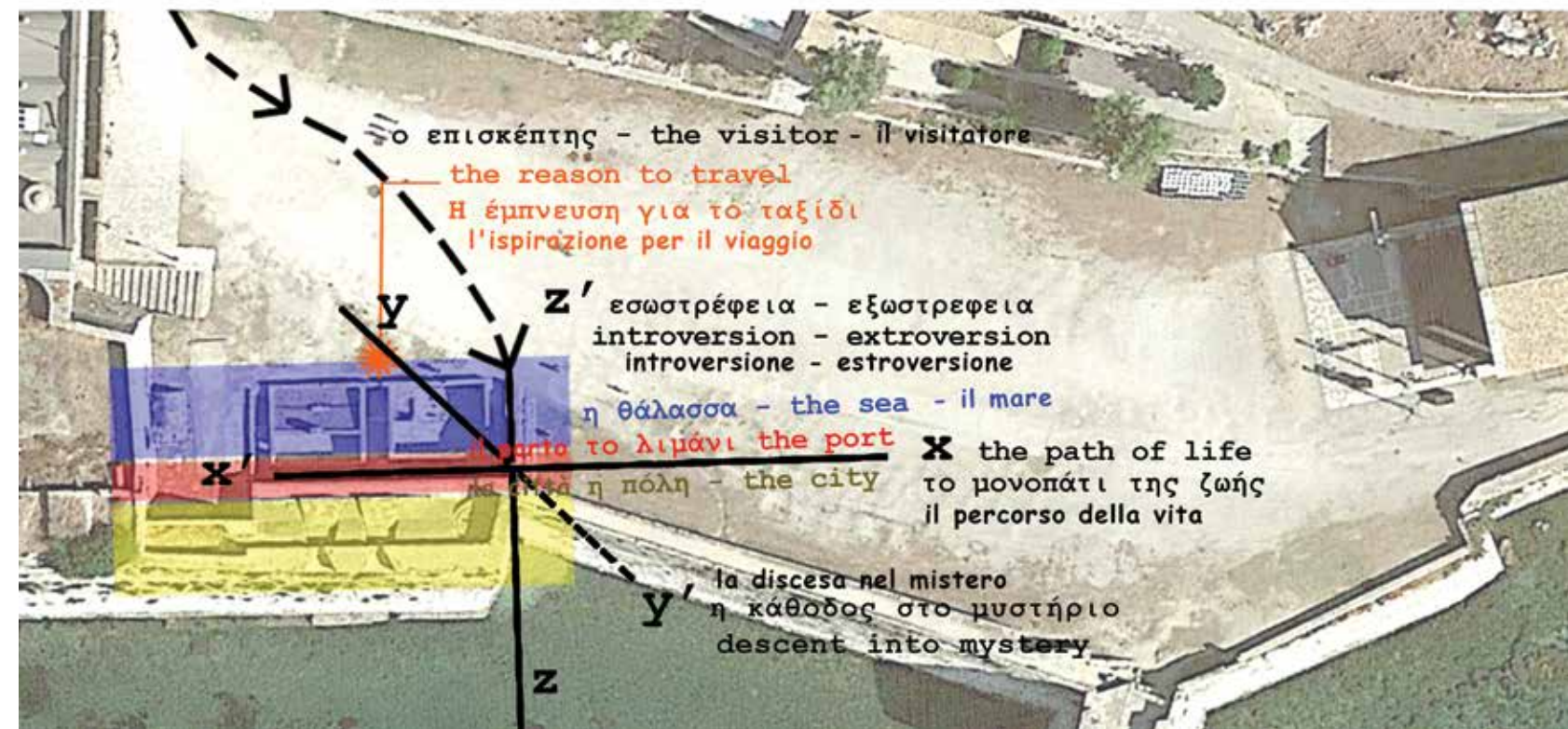
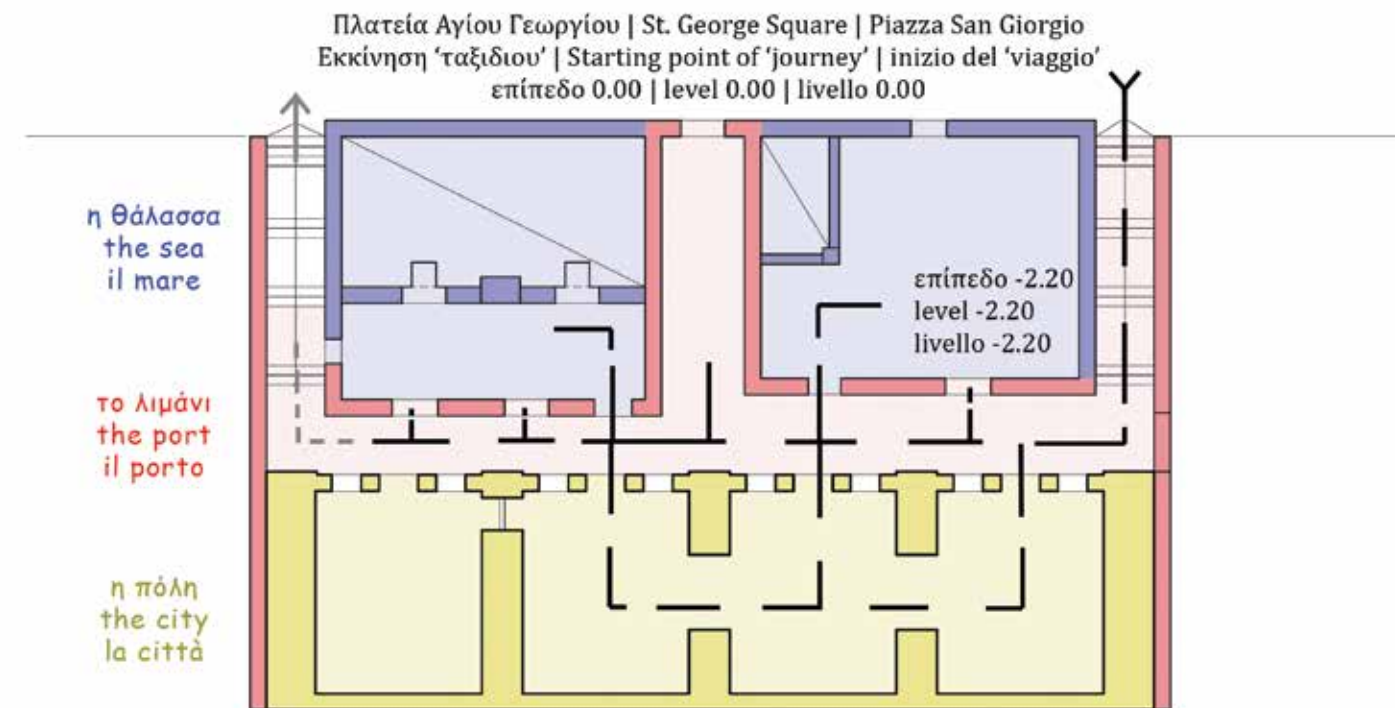
Αφετηρία για την προσαρμογή της ιδέας στον χώρο αποτέλεσε η θέση των Αλευραποθηκών σε όρυγμα και η αρχιτεκτονική διάταξή τους, που επέτρεψε την εισαγωγή της τρίτης διάστασης. Συγκεκριμένα, η υψομετρική διαφορά μεταξύ της πλατείας του Αγίου Γεωργίου και του διαδρόμου κίνησης των Αλευραποθηκών, η τριμερής διάταξη αυτών (όρυγμα, θολωτές και υπαίθριες αίθουσες) και η αξονικότητα του κεντρικού διαδρόμου κίνησης, οδήγησαν στην θεώρηση ενός τρισδιάστατου συστήματος αξόνων (xyz), όπου ο διαμήκης άξονας x-x' του διαδρόμου στο όρυγμα συμβολίζει την πορεία της ζωής, τη δράση, το βίωμα του επισκέπτη, ο κατακόρυφος άξονας y-y' που υλοποιείται από τις κλίμακες καθόδου / ανόδου συμβολίζει την κάθοδο του επισκέπτη στον φανταστικό χώρο της έκθεσης Αποπλους, χώρο αναπαράστασης, μυστηριακό της μνήμης, και τέλος ο άξονας z-z' (εγκάρσιος) συμβολίζει την πορεία από τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και τη σκέψη (θολωτές αίθουσες) διαμέσου της δράσης (διάδρομος) στο ταξίδι της ζωής (υπαίθριες αίθουσες), στο άγνωστο μέλλον.

THE ADAPTATION OF APOPLUS CONCEPT IN ALEVRAPOTHIKES SPECIFIC SITE Ε.Τ.

Starting point for the adaptation of the concept in the site was the location of Alevrathikes in the trench and the arrangement of its spaces, which allowed the introduction of the third dimension. In particular, the altitude difference between the St. George Square of the Old Fortress and the corridor of Alevrathikes, its tripartite arrangement (trench, vaulted and open-air chambers) and the axially of the corridor led to the conception of a three-dimensional axle system (xyz), where the longitudinal axis x-x' of the corridor symbolizes the path of life, the action, the visitor's experience, the y-y' vertical axis, the staircases, symbolizes the descent of the visitor to the imaginative space of the exhibition Apoplus, and finally the z-z axis (transverse) symbolizes the path from the inner world of man (vaulted chambers) through action (corridor) to the journey of life (outdoor chambers), the unknown future.

L' ADATTAMENTO DEL CONCETTO DI 'APOPLUS' NELLO SPAZIO DI ALEVRAPOTHIKES Ε.Τ.

Il punto di partenza, per l' adattamento dell' idea progettuale e dell'itinerario di Apoplus nello spazio, e' stata la posizione di Alevrathikes (i depositi di farina) in una fovea e la sua disposizione architettonica, che ha permesso l' introduzione della terza dimensione. In particolare, la differenza altimetrica tra la piazza di S. Giorgio della Vecchia Fortezza e il corridoio di movimento che porta agli ambienti in cui si trovano le Alevrathikes, la loro disposizione tripartita (fovea, stanze con il soffitto a volta e stanze esterne) e l' assialità del corridoio centrale di movimento hanno portato alla concezione di un sistema di assi tridimensionale (xyz). L' asse longitudinale x-x' del corridoio simboleggia il sentiero della vita, l' azione, l' esperienza vissuta del visitatore, l' asse verticale y-y', costituito dalle scale, rappresenta la discesa del visitatore nello spazio immaginario della mostra Apoplus, luogo di rappresentazione dell' "arcano della memoria", infine l' asse trasversale z-z' simboleggia il percorso dal mondo interiore dell' uomo e dal pensiero (stanze con il soffitto a volta), tramite l' azione (corridoio), al viaggio della vita (spazi all' aperto), al futuro ignoto.

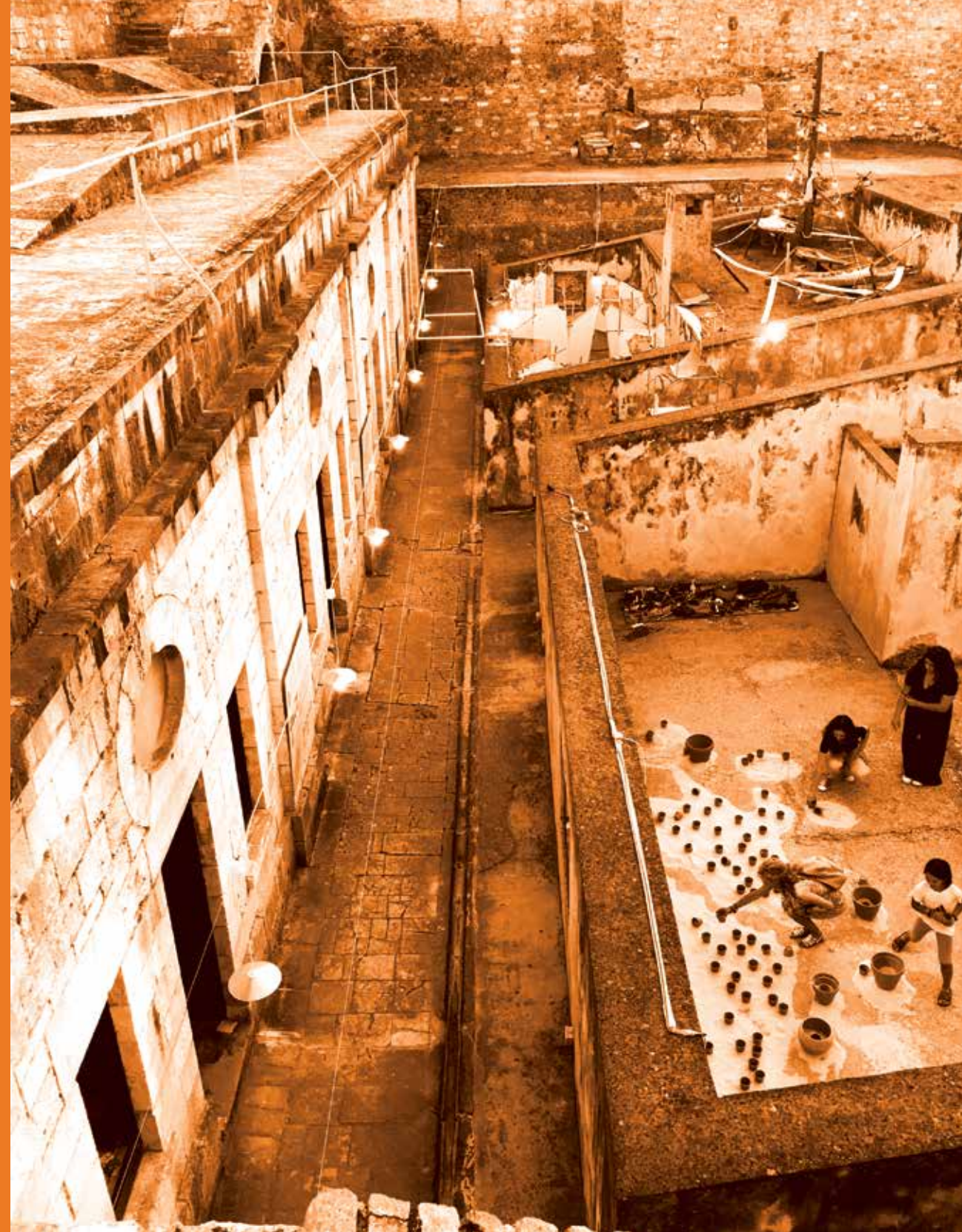

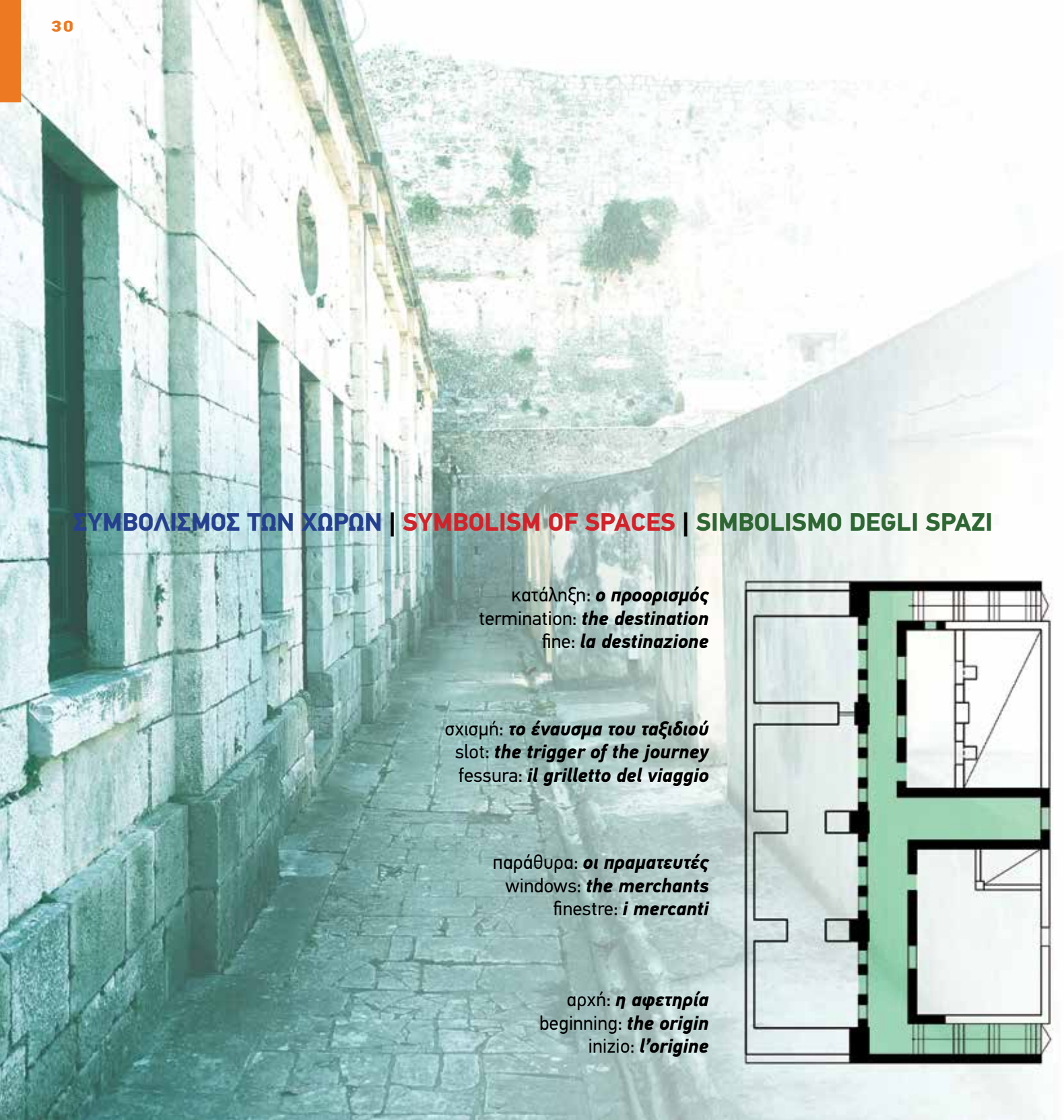

THE PORT - IL PORTO...

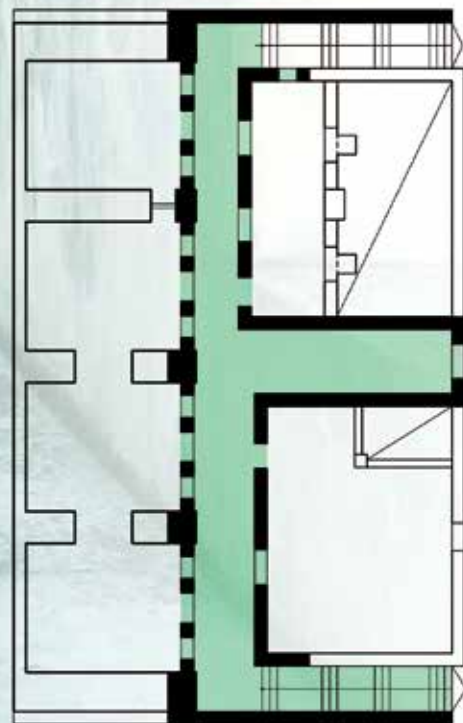
ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ | SYMBOLISM OF SPACES | SIMBOLISMO DEGLI SPAZI

κατάληξη: **ο προορισμός**
 termination: **the destination**
 fine: **la destinazione**

σχισμή: **το έναυσμα του ταξιδιού**
 slot: **the trigger of the journey**
 fessura: **il grilletto del viaggio**

παράθυρα: **οιπραματευτές**
 windows: **the merchants**
 finestre: **i mercanti**

αρχή: **η αφετηρία**
 beginning: **the origin**
 inizio: **l'origine**

ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ Ε.Τ.

Το λιμάνι, αρχέτυπος χώρος της αναχώρησης, αποτελεί σύμβολο κάθε νέας αφετηρίας, σκοπού και οράματος, τόπος του απόπλου των ιδεών, των σκέψεων, των ονείρων, του ταξιδιού της ζωής, της εξερεύνησης, αλλά και του τελικού προορισμού, της Ιθάκης, του σκοπού, της απάντησης στην αναζήτηση, της επιστροφής, του απολογισμού. Το λιμάνι, τόπος εναπόθεσης εμπορευμάτων από το θαλάσσιο εμπόριο και υπαίθρια αγορά, είναι χώρος εξωστρεφής, κοσμικός, έντονος, απαιτητικός, γρήγορος, άγριος, ρεαλιστικός και ανελέητος. Ο επισκέπτης της έκθεσης εισέρχεται στο 'λιμάνι' και βρίσκεται αντιμέτωπος με πρωτόγνωρα ερεθίσματα.

Από το επίπεδο 0.00 (πλατεία Αγίου Γεωργίου) που συμβολίζει το 'τώρα' και την 'πραγματικότητα', ο επισκέπτης κατέρχεται στο επίπεδο -2.20. Η κάθοδος συμβολίζει το μυστήριο και την εξερεύνηση του εσωτερικού κόσμου, του ασυνειδήτου, της μνήμης, κόσμο στον οποίο μεταφέρει τον άνθρωπο το πολιτιστικό δρώμενο. Αρχικά θα συναντήσει τον φύλακα, σύμβολο εισόδου σε μια περιοχή με ιδιαίτερη λειτουργία και ταυτότητα. Δεξιά θα συνομιλήσει με τουςπραματευτές στα παράθυρα και τα ανοίγματα αντικείμενα που φέρνουν από τα ταξίδια τους οι ναυτικοί και αριστερά θα αντικρίσει τα περάσματα στην πόλη, τα ανοίγματα, πόρτες και παράθυρα προς τις θολωτές αίθουσες, που σχηματίζουν έναν νοτιό αστικό ιστό. Σε μια σχισμή στο κέντρο της πορείας του δεξιά θα αντικρίσει την Νηοπομπή και θα ανακαλύψει τις σειρήνες, τον πειρασμό, το έναυσμα του βιώματος, το πέρασμα από την πραγματικότητα στην φαντασία, από τη στάση στην κίνηση, από την σκέψη στη δράση (στοιχείο που καθώς έχει μεγάλο ύψος και κατακορυφότητα, θα τον έχει ήδη προσελκύσει από την πλατεία του Αγίου Γεωργίου και θα τον έχει ωθήσει να ανακαλύψει το τι κρύβεται στο όρυγμα). Ταυτόχρονα θα διανύσει και μια νηπιτική πορεία, καθώς θα περικυκλώνεται από ένα κομφούζιο αλλόκοτων ήχων, που όπως συμβαίνει στα λιμάνια, δημιουργεί μια πολύβουη ατμόσφαιρα. Ο ήχος θα τον οδηγήσει σε μια πορεία από τον χώρο στον χρόνο, θα αποτελέσει τον φορέα έκφρασης του νήματος της ζωής. Στο τέλος της πορείας, ο επισκέπτης έρχεται αντιμέτωπος με το μεταφυσικό στοιχείο που θα του υπενθυμίσει το τέλος, τον θάνατο και το επέκεινα. Αριστερά είναι το Άβατο (μια κλειδωμένη αίθουσα) και στην απόληξη του διαδρόμου μια σκάλα που δεν οδηγεί πουθενά. Ένα αδιέξοδο παράθυρο θα σχηματίσει ένα διαφορούμενο όριο που συμβολίζει ταυτόχρονα τη διακοπή και τη συνέχιση. Η διακοπή δεν είναι απόλυτη, αλλά ψευδαισθητική. Με τον τρόπο αυτό ο επισκέπτης θα έχει διανύσει το τμήμα μιας κυκλικής στην ουσία (και όχι γραμμικής) πορείας για να επανέλθει από το σκοτάδι' στο 'φως, από το όρυγμα στην πλατεία. Το ταξίδι της ζωής μπορεί να ξεκινήσει άλλη μια φορά. Τέλος και νέα αρχή ταυτίζονται, δημιουργώντας έναν κύκλο που συμβολίζει τη ζωή και αντανακλά την πορεία του ανθρώπου και του πολιτισμού που, όπως εξελίσσεται, γράφει μια σπείρα.

THE PORT E.T.

The port, an archetype space of departure, is a symbol of every starting point, purpose and vision, the place of departure of ideas, thoughts, dreams, the journey of life and exploration, but also the space of the ultimate destination, 'Ithaca', the response to the inner quest, the return, and the account. The port, both a place where goods are deposited from the sea trade and an open market, is an extrovert, secular, intense, demanding, fast, wild, realistic and merciless place.

The visitor descends to the port and faces unprecedented stimuli. From the level 0.00 (the St. George Square) that symbolizes 'now' and 'reality', the visitor descends in the trench, which lies in lower level (-2.20). The descent symbolizes the mystery and the exploration of the inner world, the unconscious and memory. Initially, the visitor meets the guard, an entry symbol in an area of particular function and identity. On the right he will confront the traders on the windows and the uncanny objects that the sailors bring from their voyages. On the left he will face the passages to the city, the openings, doors and windows to the vaulted halls that form a symbolic urban fabric. In a slot at the center at his right he will face The Flotilla fresco, and discover the sirens, the temptation, the trigger of the experience, the passage from reality to imagination, from mental ideas to action and experience, (an element of great height that has attracted him already from the St George square and have pushed him to discover what is hidden in the trench). At the same time, he will also follow a sound path, as he is encircled by a confusion of bizarre sounds, which, as it happens in ports, creates a vibrant atmosphere. The sound will lead him to a course from space to time, it will express the thread of life. At the end of his course in the corridor, the visitor faces the metaphysical element that will remind him of end, death and beyond. To his left is Avato (a locked chamber) and at the end of the corridor a stairway that leads to nowhere. A deadend window will form an ambiguous boundary that symbolizes interruption and continuity. Interruption is not absolute, but illusory. In this way the visitor will have traveled the part of a circular (and not linear) path and return from the darkness to the light, from the trench to the plateau of St George Square. The journey of life will start again. Ending and starting point are identical, creating a circle that symbolizes life and reflects the course of man and culture that, as it develops, forms a spiral.

IL PORTO E.T.

Il porto, luogo archetipico della partenza, è il simbolo di ogni nuova partenza, scopo e visione, luogo dell' Apoplus, luogo di partenza di idee, pensieri, sogni, il viaggio della vita e dell' esplorazione, ma anche il luogo della meta finale, 'Itaca', la risposta agli interrogativi interiori, il ritorno, e il bilancio. Il porto, luogo di deposito della merce del commercio marittimo e di mercato all' aperto, è un luogo vivace, mondano, intenso, esigente, veloce, selvaggio, realistico e spietato.

Il visitatore della mostra arriva al porto ed entra in contatto con nuovi stimoli mai provati prima. Dal livello 0.00 (Piazza di San Giorgio), che simboleggia il "presente" e la "realtà", il visitatore scende nel corridoio al livello - 2.20. La discesa rappresenta il mistero e l'esplorazione del mondo interiore, l' inconscio, la memoria. Appena arrivato incontra la guardia, simbolo dell' ingresso in un' area con una funzione e identità particolare. A destra, dialogherà con i commercianti alle finestre e con oggetti misteriosi che i marinai portano dai loro viaggi. A sinistra si imbatte nei passaggi per la città, le aperture, le porte e le finestre, verso le stanze con il soffitto a volta che formano un simbolico tessuto urbano. In una apertura, al centro del percorso, alla sua destra, vedrà l'affresco della Flotilla e scoprirà le sirene, la tentazione, il principio dell' esperienza vissuta, il passaggio dalla realtà all'immaginazione, dalla sosta al movimento, dal pensiero all' azione (un elemento di grande fascino, che l' aveva già attratto dalla Piazza di San Giorgio e l' aveva spinto a scoprire cosa si nascondesse nella fovea). Contemporaneamente seguirà un percorso sonoro, verrà circondato da una confusione di suoni bizzarri, che, come accade nei porti, creano una vibrante atmosfera. Il suono lo condurrà in un percorso dallo spazio al tempo, e diventerà il portatore dell' espressione del filo della vita... Al termine del suo percorso all'interno del corridoio, il visitatore incontrerà l'elemento metafisico che lo rimanderà alla fine, alla morte e all'aldilà. Alla sua sinistra c'è Avato (una stanza chiusa) e in fondo al corridoio una scala che non conduce da nessuna parte. Una finestra cieca costituirà l' ambiguo confine che simboleggia simultaneamente l' interruzione e la continuità. L' interruzione non è assoluta ma illusoria. In questo mondo il visitatore avrà fatto parte di un percorso ciclico in realtà, (e non lineare) per ritrovarsi dall'

"oscurità" alla "luce", dal corridoio alla piazza. Il viaggio della vita può cominciare un' altra volta. Il punto di partenza e quello finale sono identici. Fine e nuovo inizio diventano significati identici, creando un cerchio, che rappresenta la vita e riflette il percorso dell' uomo e della civiltà che, nel suo svilupparsi, delinea una spirale.

ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ: ΤΑ ΕΡΓΑ E.T.

Πρώτος σταθμός είναι το λιμάνι της έκθεσης. Εκεί ο **Φύλακας** (Α. Καλακαλλάς, σελ. 37), μια μορφή πολεμιστή που τοποθετήθηκε στο κάτω μέρος της κλίμακας καθόδου στον εκθεσιακό χώρο, σηματοδοτεί την μετάβαση από τον κόσμο της εξωτερικής πραγματικότητας στον εσωτερικό μας κόσμο και το δρώμενο. Στο έργο **Cosmic Plethora & The dancing Multiverse** (Λ. Λεβέντη, σελ. 38), απλωμένα σε έναν φανταστικό πάγκο ενός πραγματευτή ναυτικού που διέχυσε επτά θάλασσες για να φτάσει στον προορισμό του, τα πετράδια στα μαντήλια «στέκονταν αμετανόητα λαμπερά, με μια στιλπνότητα που όμοια τους θα μπορούσες να αντικρίσεις μόνο διαμέσου του εκρηκτικού ταμπεραμέντου ενός υπερκαινοφανούς αστέρα, με την διαφορά ότι η φωτεινότητα αυτών των κοσμημάτων δεν έφθινε, αλλά πολλαπλασιάζονταν όταν έρχονταν σε επαφή με κάποιο σημείο του ανθρώπινου σώματος». Το θάμπος τους ήταν ενισχυμένο από την αύρα μιας απόκοσμης γοητείας που εξέπεμπε στον θεατή η γνώση ότι προέρχονταν από άγνωστους και μυθικούς κόσμους. Λίγο παρακάτω, μια δυσδιάκριτη κόγχη που σχηματίζει ο τοίχος ελκύει το βλέμμα του ταξιδευτή να ανακαλύψει τι βρίσκεται παραπέρα. **Το Πέρασμα** (Οι 5, σελ. 40) ένας πύργος αποτελούμενος από πέντε κυβικά στοιχεία, συμβολίζει «το ταξίδι και την περιπέτεια του ανθρώπου μέσα από την κατάσταση της άγνοιας προς την γνώση, πορεία που σφυρηλατείται, χρωματίζεται από τις εντυπώσεις και εμπειρίες του βίου, περνώντας από ατελείωτους πειρασμούς και ανάγκες, σε μία ρυθμική όμως κίνηση όπως κωπηλατούσαν οι αρχαίοι κωπηλάτες στο δύσκολο έργο τους, με αρωγό τους ευνοϊκούς ανέμους. Είναι η δική μας περιπέτεια, το δικό μας ταξίδι. Είναι ο μεγάλος απόπλους χωρίς αποσκευές, όπου μαζί μας δεν χρειάζεται να πάρουμε τίποτα πάρα μονάχα τις εντυπώσεις και τα βιώματα μας, σαν το απόσταγμα από την εμπειρία της ζωής». Στην άκρη του ορίζοντα διακρίνεται ένα φως. Ο περιηγητής πλησιάζει διστακτικά και αντικρίζει το έργο **Dead-end window** (Β. Χριστούλη, σελ. 42). «Το παράθυρο είναι ένα χώρος ακτινοβολίας προς τα έξω αλλά ταυτόχρονα ένας χώρος πιθανού εγκλεισμού προς τα μέσα. Είναι ταυτόχρονα διαφανές και αδιαπέραστο. Είναι το μέσο που υποδέχεται και επιτρέπει το φως να περάσει, αλλά και το οποίο αντανάκλα σαν καθρέφτης. Το παράθυρο σαν '...καθρέφτης, 'παγώνει' και 'κλειδώνει' τον θεατή στον χώρο της διπλασιασμένης ύπαρξής του.', όπως αναφέρει ο Rosalind Krauss (1985)».

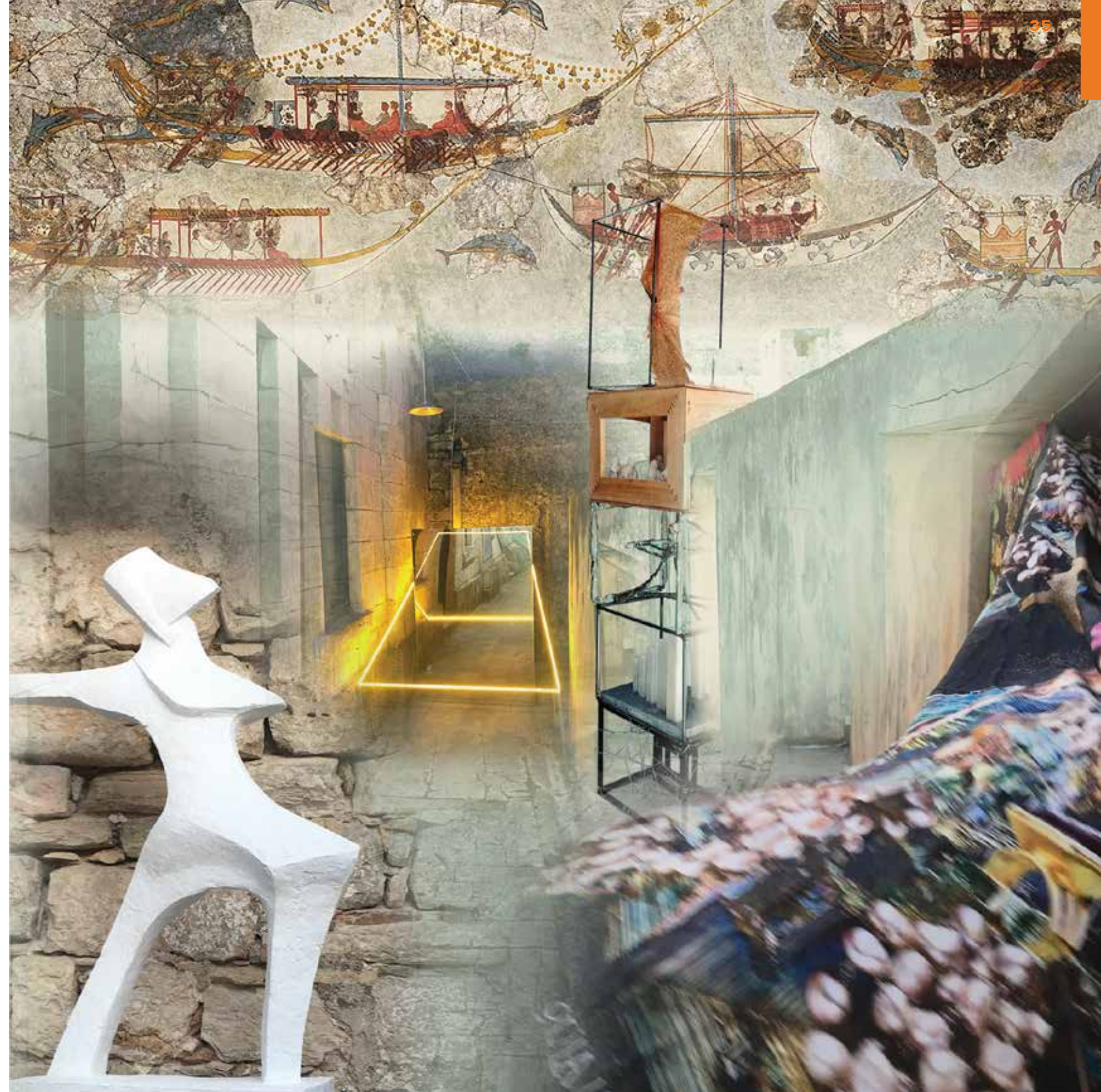
THE PORT: THE ARTWORKS E.T.

First stop is the exhibition port. There the **Guard** (A. Kalakallas, p. 37), a figure of a warrior placed at the bottom of the stairs that lead to the exhibition main level, marks the transition from the world of external reality in the world inside and the mystery. In the artwork **Cosmic Plethora & The dancing Multiverse** (L. Leventi, p. 38), on a fantastic bench of a seaman that crossed seven seas to reach his or her purpose, lie the gemstones in the scarves: "stood incomprehensibly shiny, with a luster that someone could similarly see only through the explosive temper of a supernova, except that the brightness of these jewels did not reach much, but increased with some part of the human body". Their shine was reinforced by the aura of a spooky charm that conveyed to the viewer the knowledge that they came from unknown and mythical worlds. Just below, a narrow niche formed by the walls attracts the visitor's gaze to discover what lies beyond. **The Passage** (The 5 p. 40) is a tower consisting of five cubic elements. It symbolizes "the journey, the course and the adventure of man through the state of ignorance towards knowledge. The course that is forged, colored by the impressions and experiences of life, passing through endless temptations and needs, in a rhythmic movement though, just like the ancient rowers paddled in their difficult work, with the favorable winds being their helper. It is our own adventure, our own journey. It is the great departure without luggage, where we do not need to take anything with us but our impressions and experiences, like the distillation from the experience of life". At the edge of the horizon there is a light. The visitor tentatively approaches and faces strange structure, **Dead - end window** (V. Christouli, p. 42). "The window is an outward radiation space but at the same time a potential indoor space. It is both transparent and impenetrable at the same time. It is the medium that welcomes and allows light to pass through and also reflects like a mirror. The window as '... a mirror, 'freezes 'and' locks 'the viewer in the space of its double existence', as Rosalind Krauss (1985) states".

IL PORTO: LE OPERE D'ARTE E.T.

La prima tappa del viaggio è il porto dell'esposizione. Lì, la **Guardia** (A. Kalakallas, p.37), la sagoma di un guerriero, posizionata nella parte inferiore della scala di discesa dello spazio espositivo, segnala il passaggio dal mondo della realtà esteriore al nostro mondo interiore. Nell'opera **Cosmic Plethora & The dancing Multiverse** (L. Leventi, p.38), sull'immaginario banco di un marinaio dedito al commercio, che ha attraversato sette mari per raggiungere la sua meta, giacciono pietre preziose avvolte negli scialli: "che sono lì, brillano senza vergogna di una lucentezza, che, simile a questa, non si potrebbe vedere che tramite l'esplosione di una supernova, con una differenza, che la luminosità di questi gioielli non diminuisce, ma diventa più intensa a contatto con qualche parte del corpo umano". La loro brillantezza viene accentuata dall'influsso di un fascino irreali, che convoglia sull'osservatore la conoscenza che ad esse deriva da mondi sconosciuti e mitici. Un po' più avanti, una nicchia stretta formatasi attraverso le pareti, attrae lo sguardo del visitatore, lo incuriosisce, vuole scoprire cosa c'è oltre. **Il Passaggio** (The 5, p.40), è una torre costituita da cinque elementi cubici. Simboleggia "il viaggio, il percorso e l'avventura dell'uomo dalla condizione di ignoranza verso la conoscenza. Il percorso si impregna, si colora delle impressioni e delle esperienze della vita, passando attraverso innumerevoli tentazioni e bisogni, in un movimento ritmico però, proprio come gli antichi vogatori che remavano nel loro difficile lavoro avendo come aiutanti i venti favorevoli. È la nostra avventura, il nostro viaggio. È il grande apoplus (partenza) senza bagagli, dove non c'è bisogno di prendere nulla con noi, solo le nostre impressioni ed esperienze vissute, che sono come la quintessenza dell'esperienza della vita." All'estremità dell'orizzonte si distingue una luce. Il visitatore si avvicina in modo esitante e si trova di fronte ad una strana struttura, **Finestra cieca** (V. Christouli, p.42). "La finestra è uno spazio di irradiazione verso l'esterno ma allo stesso tempo è un potenziale spazio interno. E' trasparente e impenetrabile contemporaneamente. È il mezzo che accoglie e permette alla luce di penetrare e anche di riflettere come lo specchio. La finestra come "...uno specchio, 'congela' e 'blocca' lo spettatore nello spazio della sua duplicata esistenza.", come riferisce Rosalind Krauss (1985)".

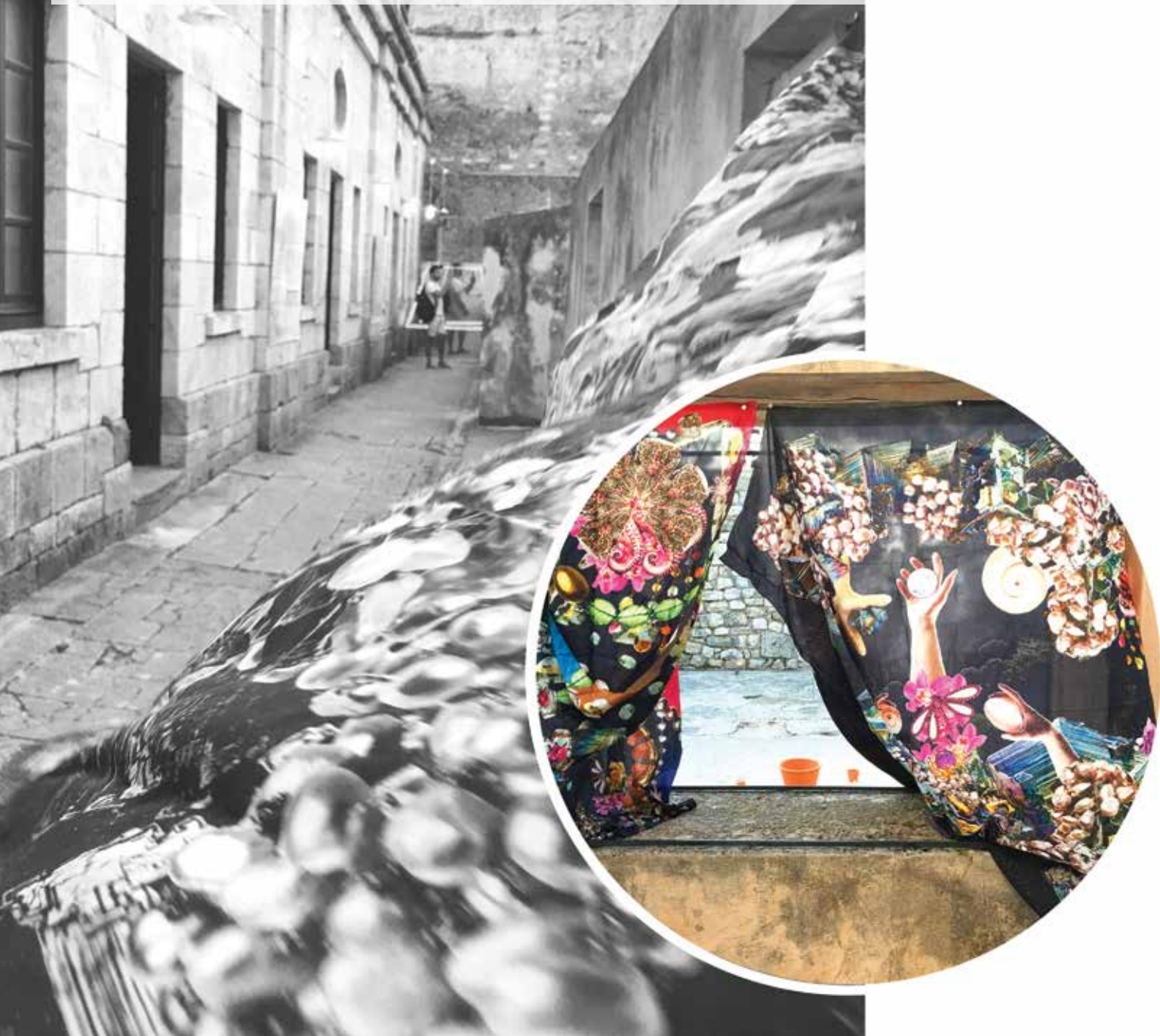
Ανδρέας Καλακαλλάς: Φύλακας, λευκός γύψος
 Andreas Kalakallas: *Guard*, white plaster | *Guardia*, intonaco bianco
 110X70X25 cm, 2019

Λούλα Λεβέντη: *Cosmic Plethora & The dancing Multiverse* από τη σειρά Bloominverse (εμπνευσμένο από την ιδιωτική συλλογή κοσμημάτων της Ελένης Μαρνέρη), μεταξωτό ύφασμα organzin & twill

Loula Leventi: *Cosmic Plethora & The dancing Multiverse* from the series of artworks Bloominverse (inspired from the personal jewelry collection of Eleni Marneri), silk organzin fabric & twill (ispirata alla collezione personale di gioielli di Eleni Marneri) tessuto di seta e twill di organza 140X140 cm & 120X120 cm, 2019

Οι 5 (Ανδρέας Καλακαλλάς, Δημήτρης Κώστας, Στέλιος Παναγιωτόπουλος, Στέφανος Σουβατζόγλου, Δημήτρης Τσιαντζής) *Το Πέρασμα*, μεικτές τεχνικές διάφορα υλικά

The 5 (Andreas Kalakallas, Dimitris Kostas, Stelios Panagiotopoulos, Stefanos Souvatzoglou, Dimitris Tsiantzis)
The Passage, mixed media, various materials | *Il Passagio*, tecnica mista, materiali vari
 350X60X60 cm, 2019

Βιβέττα Χριστούλη: *Dead-end window*, αλουμίνιο, φώτα νέον, ανακλαστικό φιλμ

Vivetta Christouli: *Dead-end window*, aluminum, neon lights, reflective film

Finestra cieca, alluminio, luci al neon, pellicola riflettente
μεταβλητές διαστάσεις | variable dimensions | dimensioni variabili, 2019

THE CITY - LA CITTÀ...

Н
П
О
У
Н

Πίσω από το λιμάνι βρίσκεται η πόλη. Από εκεί προέρχονται και εκεί οδεύουν οι ταξιδευτές, εκεί βρίσκεται η πηγή των εμπορευμάτων που καταλήγουν στο λιμάνι, αλλά εκεί είναι και ο τόπος τελικής εναπόθεσής τους. Το δίχως άλλο, ο ίδιος χώρος δύναται να συμβολίσει και τον εσωτερικό μας κόσμο που προετοιμάζεται για το ταξίδι της ζωής και υποδέχεται τους καρπούς του. Ως πόλη και εσωτερικό κόσμο, τον χώρο αυτό ταιριάζει να τον φανταζόμαστε με μια κλειστότητα, έναν χώρο συμπαγούς κατασκευής και βαριάς αρχιτεκτονικής. Στις Αλευραποθήκες τα χαρακτηριστικά αυτά παρουσιάζει το κτίριο με τις θολωτές αίθουσες. Η πόλη έχει περιοχές ή τοπία και ο εσωτερικός μας κόσμος έχει δομή που περιλαμβάνει νοητικές και συναισθηματικές λειτουργίες. Εδώ συναντούμε μια δομή αποτελούμενη από τέσσερις αίθουσες διατεταγμένες σε σειρά και μια ενδιαφέρουσα ανατροπή: η τέταρτη αίθουσα είναι κλειστή, κλειδωμένη, αποτελεί ένα άβατο... με τον ίδιο τρόπο ίσως που έχουμε κρυμμένα στα βάθη του ασυνειδήτου μας μυστικά.

Στην έκθεση οι αίθουσες αντιστοιχούν σε σημαντικές έννοιες του Απόπλου με την κυριολεκτική και μεταφορική του σημασία: Η πρώτη αίθουσα συμβολίζει την πολλαπλότητα των εικόνων της πόλης, όπως αυτές παρουσιάζονται στο έργο Αόρατες Πόλεις του Italo Calvino. Η αίθουσα παραπέμπει ακόμη στο τώρα και τις πολλαπλές εκδοχές του εαυτού, τις εκφρασμένες και τις δυνητικές. Η δεύτερη αίθουσα συμβολίζει το μέλλον, την εξερεύνηση, την πρωτοπορία που προκύπτει από το ταξίδι σε νέους τόπους και πολιτισμούς, της οποίος υποδοχέας είναι ο άνθρωπος και η πόλη που με τον τρόπο αυτό εξελίσσονται. Στην αίθουσα είναι τοποθετημένα εικαστικά έργα που παραπέμπουν στο ταξίδι, την εξερεύνηση, το μέλλον, την πρωτοπορία, τις ανακαλύψεις. Η τρίτη αίθουσα συμβολίζει τη μνήμη, της πόλης και το υποσυνείδητο του ανθρώπου, την παρακαταθήκη και το παρελθόν, τον αναστοχασμό για τη ζωή, τα κειμήλια, το 'σεντούκι του ναυτικού', που κρύβει θησαυρούς αλλά και πόνο και αναλόγως υποδέχεται εικαστικά έργα με σχετικούς συμβολισμούς που δημιουργούν στον επισκέπτη μια διάθεση για ενδοσκόπηση. Στην άκρη του τοίχου μια στενή πόρτα υποβάλλει τον επισκέπτη με τη σκέψη ότι υπάρχει και κάτι άλλο πέρα από αυτό που μπορεί να δει, η δίοδος όμως παραμένει κλειστή. Πρόκειται για μια τέταρτη, μη επισκέψιμη, 'μυστική' αίθουσα, το άβατο που συμβολίζει το ατομικό ασυνείδητο, αλλά και την συλλογική μνήμη της πόλης, τα 'θαμμένα μυστικά', που σαν τις επάλληλες στρώσεις ενός παλίμψηστου συνδιαμορφώνουν το παρόν της πόλης και του ανθρώπου.

Καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής μας στις κλειστές αίθουσες αφουγκραζόμαστε τους ήχους των λογοτεχνών του Ιονίου. Τα μελοποιημένα λογοτεχνικά αποσπάσματα ταξινομούνται στις τρεις αίθουσες: Στις 'Αόρατες Πόλεις' **το αόρατο γίνεται ορατό**, στο 'Ταξίδι σε νέους τόπους' **η εξερεύνηση**, και στη 'Μνήμη' **η αιώνια Ιθάκη** (Φ. Περιστέρης) με τη εικαστική συνοδεία των πορτραίτων τους, ένα έργο που τιτλοφορείται **σχηματικά μοντέλα (πρότυπα - μοτίβα) διακόσμου σε προσωπογραφίες Ελλήνων Επτανήσιων Λογοτεχνών & Ποιητών** (Δ. Μερμίγκη, σελ. 50, 86, 104). Εδώ «ο 'διά-κόσμος' συνυφάινεται με τη λέξη 'κόσμος' αποκαλύπτοντας την ιδέα της περιπλάνησης και του ταξιδιού εντός του. Με αφορμή την αισθητική - αισθητηριακή παρουσία στην περιπλάνηση και το ταξίδι, ο διάκοσμος βρίσκεται στον 'απόπλου' των αφηγήσεων. Κειμενικά, λογοτεχνικά / ποιητικά leitmotifs μεταμορφώνονται σε εικαστικά προκείμενα: Μοντέλα σχηματοποίησης εφαρμόζονται σε προσωπογραφίες Ελλήνων, Επτανήσιων λογοτεχνών / ποιητών που αλιεύονται από έργα τους. Τα πρόσωπα διανθισμένα, συμβολικά, εύχονται για καλό κατευόδιο στον απόπλου κάθε αφήγησης».

Behind the port lies the city. This is where the traveler comes from and returns, this is the source of the goods that end up in the port, and this is the place where they are finally deposited. Without any doubt, the same space can symbolize our inner world, which is preparing for the journey of life and welcomes its fruits. As a city and interior world, we imagine this space as close, a space of solid construction and heavy architecture. In the Alevrapothikes these features presents the building with the vaulted chambers. The city has places or landscapes, similarly our inner world has a structure that combines mental and emotional functions. Here we come across a structure consisting of four chambers arranged in a row and an interesting overturning: the fourth chamber is closed, locked up, it is an Avato ... in the same way perhaps we hide in the depths of our unconscious secrets.

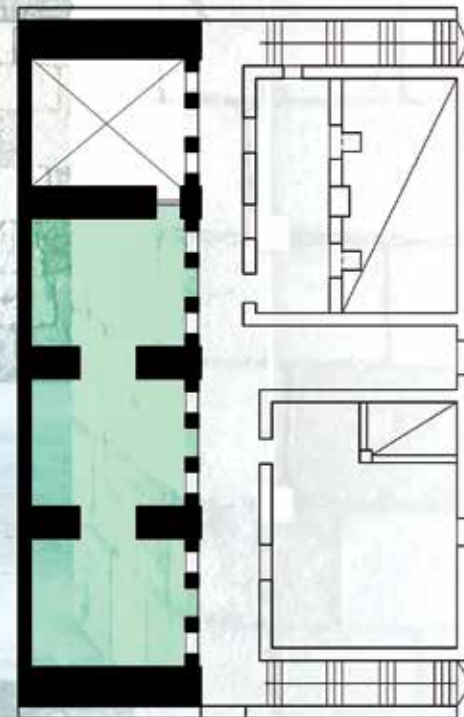
In the exhibition, the three indoor chambers correspond to three important concepts of Apoplus with its literal and metaphorical meaning: The first chamber symbolizes the multiplicity of images and versions of the city as they appear in the text Invisible Cities of Italo Calvino. In parallel reference it symbolizes the multiple versions of the self, the expressed and the potential ones. The second room symbolizes the future, the exploration, the forefront that emerges from the journey to new places and cultures. Both man and city evolves through this encounter. In the room are placed artworks that refer to the journey, exploration, future and discoveries. The third chamber symbolizes the

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ | SYMBOLISM OF SPACES | SIMBOLISMO DEGLI SPAZI

αίθουσα τρίτη: **Μνήμη** (παρελθόν)
third room: **Memory** (past)
terza sala: **Memoria** (passato)

αίθουσα δεύτερη: **Το ταξίδι σε νέους τόπους** (μέλλον)
second room: **The trip to new places** (future)
seconda sala: **Il viaggio verso posti nuovi** (futuro)

αίθουσα πρώτη: **Οι Αόρατες Πόλεις** (παρόν)
first room: **The Invisible Cities** (present)
prima sala: **Le città invisibili** (presente)

memory of the city and the subconscious of man, the history and the past, the reflection of life, the heirlooms and the chest of the seaman, which hides treasures and pain. Accordingly it presents artworks with symbolisms that create for the visitor a mood for introspection. At the far edge of the chamber a narrow door makes the visitor think that there is maybe something more than what he can see, but the passage remains closed. There is a fourth, non-invisible, 'secret' room, the Avato that symbolizes the individual's unconscious but also the collective memory of the city, the 'buried secrets' that, like the coats of a palimpsest, coincide with the present city and man.

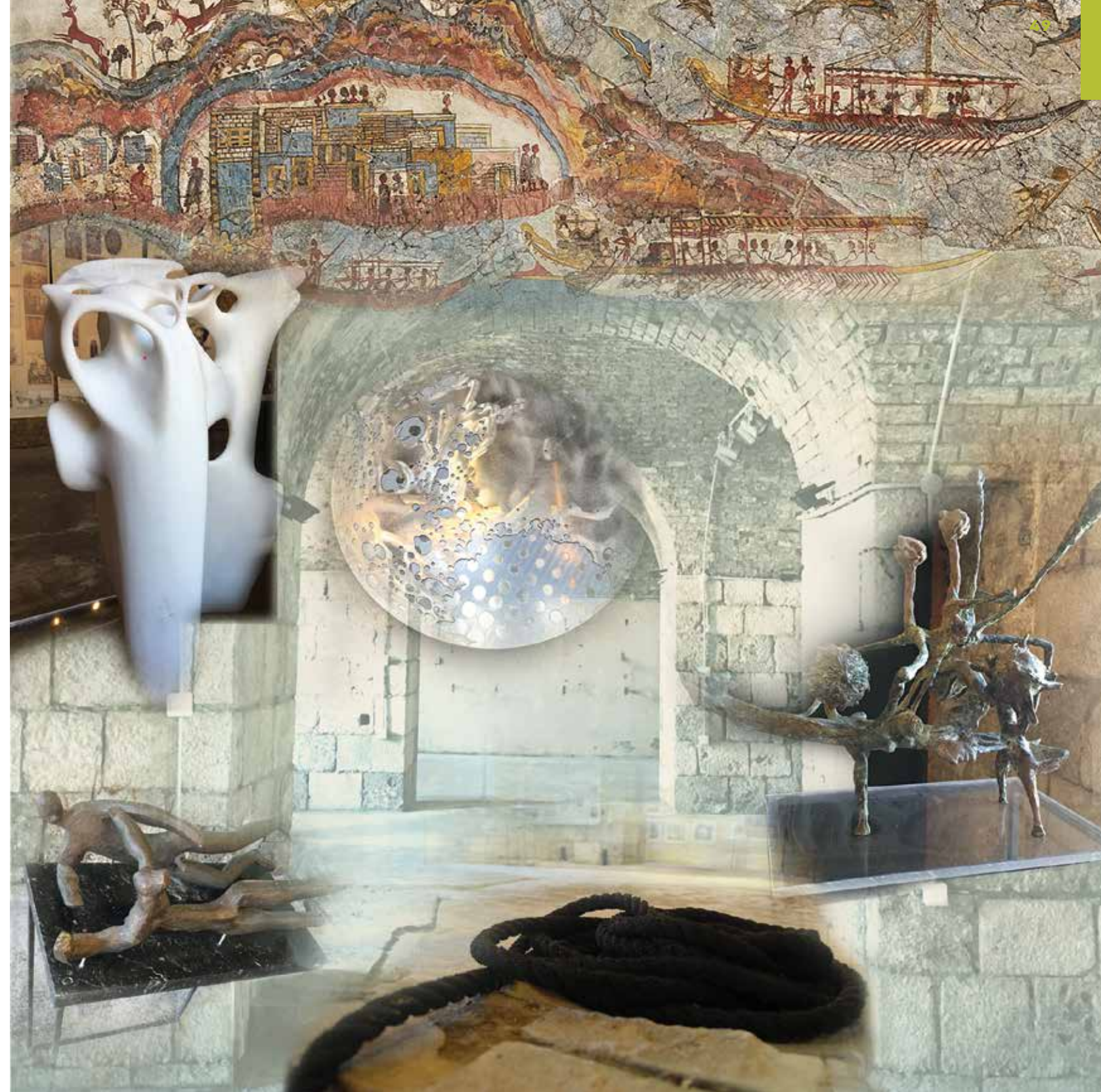
Throughout our stay in the rooms we hear song turned poems of the Ionian litterateurs, a different theme for every room: In the 'Invisible Cities' the **the invisible becomes visible**, in the 'The trip to new places' the **Exploration**, and in 'Memory' the **Eternal Ithaca** (Ph. Peristeris). The sound turned poems are accompanied by visual art portraits of the litterateurs, an artwork entitled **Schematic models (Patterns – motifs) of Ornament (Dia-kosmos) in portraits of Hellenic Heptanisian Writers & Poets** (D. Mermigki, pp. 50, 86, 104). *“Under the umbrella of aesthetic-sensorial presence and narrative aspect, ornament becomes the sailing «the apoplus» for symbolic or real world's narratives. I attempt to investigate patterns-motifs of ornament (leitmotifs), through the narrative aspect in literature through Hellenic, Heptanisian Writer's and Poet's portraits. In this way the literary-poetic leitmotifs are connected with the mnemonic, symbolic elements. This relation is expressed by visual, geometric elements in portraiture. The litterateur's faces in portraits wish a good sailing for each narrative”.*

LA CITTÀ E.T.

Dietro al porto si trova la città. Questo è il luogo da cui vengono e al quale ritornano i viaggiatori, lì si trova la fonte delle merci che finiscono nel porto, e questo è il luogo dove sono finalmente depositate. Senza alcun dubbio, lo stesso luogo può simboleggiare il nostro mondo interiore, che si prepara per il viaggio della vita e accoglie i suoi frutti. Come città e come mondo interiore, noi immaginiamo questo luogo come uno spazio chiuso, uno spazio di solida costruzione e pesanti architetture. In Alevrathikes queste caratteristiche si trovano nell'edificio con le stanze dal soffitto a volta. La città ha zone o paesaggi, similmente il nostro mondo interiore ha una struttura che include funzioni mentali ed emozionali. Qui incontriamo una struttura architettonica costituita da quattro stanze allineate e da un'interessante corrispondenza: la quarta stanza è chiusa a chiave e costituisce un Avato (luogo inaccessibile)... allo stesso modo forse chiudiamo i segreti nel profondo del nostro inconscio.

Nell'esposizione, le tre sale interne corrispondono a tre importanti concetti di Apoplus, con il loro significato letterale e metaforico. La prima sala simboleggia la molteplicità delle immagini e delle diverse tipologie di città, così come queste vengono presentate nell' opera di Italo Calvino, Le città invisibili. La sala rimanda in parallelo al presente e alle molteplici versioni di sé stessi, quelle espresse e quelle potenziali. La seconda sala simboleggia il futuro, l' esplorazione, la novità che comporta il viaggio in luoghi e culture nuovi. Sia l'uomo che la città evolvono attraverso questo incontro. Nella stanza sono esposte opere d' arte che rinviano al viaggio, all' esplorazione, al futuro e alle scoperte. La terza sala simboleggia la memoria della città e l'inconscio umano, la storia e il passato, il bilancio della vita, i cimeli di famiglia e la “cassapanca del marinaio” che nasconde tesori e dolori. Di conseguenza, contiene opere d' arte con simbolismi che creano nel visitatore la tendenza all' introspezione. Alla fine della parete di quest'ultima sala c'è una porta stretta, chiusa a chiave. Essa induce il visitatore a pensare che vi sia qualcos' altro oltre a quello che vede, ma il passaggio resta chiuso. Si tratta della quarta sala, non visitabile, una stanza “segreta”, l' Avato, che simboleggia l' inconscio individuale ma anche la memoria collettiva della città, i “segreti nascosti” che, come gli strati sovrapposti di un palinsesto, interagiscono tra loro nella formazione del presente della città e dell' uomo.

Durante il nostro soggiorno nelle sale all' interno abbiamo ascoltato attentamente le poesie dei letterati dello Ionio. I brani letterari musicati hanno un tema diverso per ogni stanza: nella sala “Città invisibili” **l'invisibile diventa visibile**, nella sala “Il viaggio verso posti nuovi”, **l'esplorazione**, e nella sala “ Memoria” l' **Itaca Eterna** (Ph. Peristeris). Il suono trasformato in poesie è accompagnato dai ritratti di arte visiva degli scrittori dello Ionio, un'opera d'arte intitolata **Modelli schematici (Patterns - motifs) dell' Ornamento (Dia-kosmos) in ritratti di scrittori e poeti ellenici eptanesiani** (D. Mermigki, pp. 50, 86, 104). *“Il “dia-kosmos” si intreccia con la parola “kosmos” rivelando l' idea della peregrinazione e del viaggio. Grazie alla presenza estetico-sensoriale e all'aspetto narrativo, l'ornamento diventa la vela, “l'apoplus” per narrazioni simboliche o del mondo reale. Tenta di indagare gli schemi - i motivi dell'ornamento (leitmotiv) attraverso l'aspetto narrativo nella letteratura, mediante i ritratti degli scrittori e poeti ellenici, eptanesiani. In questo modo i leitmotiv letterario-poetici sono collegati con gli elementi mnemonici e simbolici. Questa relazione è espressa da elementi visivi e geometrici nella ritrattistica. I volti degli scrittori nei ritratti, simbolicamente, augurano buon viaggio all'Apoplus, alla “partenza” di ogni narrazione”.*

Ο Φιλόπατρις Ανδρέας Κάλβος

Ω φιλτάτη πατρίς,
ω θαυμασία νήσος,
Ζάκυνθε συ μου έδωκας
την πνοήν, και του Απόλλωνος
τα χρυσά δώρα!

Ποτέ δε σε ελπισμόνησα,
ποτέ Και η τύχη μ' έρριψε
μακρά απόσε με είδε
το πέμπτον του αιώνος
εις ξένα έθνη.

Χαίρε Αυσονία, χαίρε
και συ Αλβιών, χαιρέτωσαν
τα ένδοξα Παρίσια
ωραία και μόνη η Ζάκυνθος
με κυριεύει.

Μοσχοβολάει το κλίμα σου,
ω φιλτάτη πατρίς μου,
και πλουτίζει το πέλαγος
από τη μυρωδιάν
των χρυσών κήτρων.

Εκεί το αιόλιον φύσημα
μ' έφευραν οι ακτίνες
μ' έθρεψαν, μ' εθεράπευσαν
της υπεργλυκυτάτης
ελευθερίας.

Ας μη μου δώσει η μοίρα μου
εις ξένην γην τον τάφον
είναι γλυκύς ο θάνατος
μόνον όταν κοιμώμεθα
εις την πατρίδα.

Δήμητρα Μερμίγκη, Ανδρέας Κάλβος, Κωστής Παλαμάς, Άγγελος Σικελιανός
μελάνι, χρωματιστά μολύβια σε χαρτί

Dimitra Mermigki, Andreas Kalvos, Kostis Palamas, Aggelos Sikelianos
ink, colored pencils on paper | inchiostro, matite colorate su carta
3: 29,7X43 cm, 2019

Γυρισμός, Άγγελος Σικελιανός

(απόσπασμα)

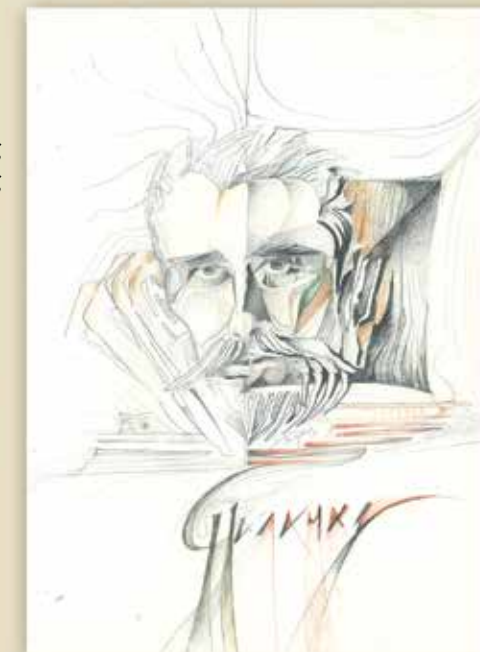
Μιά βοή φτάνει απόμακρα· και άξαφνα,
σάν πανί τὸ σκαρμὸ πὸ ἔχει φύγει,
χτυπάει· εἶναι ὁ ἀγέρας πὸ σίμωσε,
εἶναι ὁ ἥλιος πὸ δεῑ μπρὸς στὰ μάτια μου
- και ὁ ἀγνὸς ὄχι ξένα τὰ βλέφαρα
στην ὑπέρλευκν ὄψη του ἀνοίγει.
Πετιῶμαι ἀπάνω.

Ἡ ἀλαφρότη μου εἶναι ἴσια με τὴ δύναμή
μου.

Λάμπει τὸ μέτωπό μου ὀλόδροσο,
στὸ βασιλεμα σειέται ἀνοιξάτικο
βαθιά τὸ κορμί μου.
Βλέπω γύρα. Τὸ Ἴόνιο,
και ἡ ἐλεύτερη γῆ μου!

Κέρκυρα, Κωστής Παλαμάς
Εκεί που ακόμα ζουν οι Φαίακες του Ομήρου
και σμιγ' η Ανατολή μ' ένα φιλί τη Δύση,
κι ανθεί παντού με την ελιά το κυπαρίσσι,
βαθύχρωμη στολή στο γαλανό του Απείρου,
εκεί η ψυχή μου ωρέχτηκε να γλυκοζήσει
στο μεγαλόπετρο ὄραμα της γης του Πύρρου,
εκεί που χύνονται σαν ομορφιές ονείρου
η μάννα της αυγής, της αρμονίας η βρύση.
Τ' αθάνατου Τυφλού με νέα φωνή ελληνίδα
σοφά εκεί πέρ' αντιλαλούν οι ραψωδίες,
εκεί αναπνέει από τα ρόδα ευωδίες
του Σολωμού η σκιά σε Ηλύσια, και τεχνίτης
εκεί της λύρας ξαναζεί και την πατρίδα
και τη δόξα ο Δημόδοκος υμνεί της Κρήτης.

Αφηγήσεις λογοτεχνών του Ιονίου “οι Αόρατες Πόλεις”

Ionian litterateur narratives
“the Invisible Cities”

Narrazioni sui letterati ionici
“le Città invisibili”

ΟΙ ΑΟΡΑΤΕΣ ΠΟΛΕΙΣ: ΤΑ ΕΡΓΑ Ε.Τ.

Η πρώτη αίθουσα τιτλοφορείται ‘οι Αόρατες Πόλεις’ και συμβολίζει τη γη, το παρόν και την υλοποίηση πιθανοτήτων, ένας συμβολισμός που αναλαμβάνουν να εκφράσουν οι αόρατες πόλεις του Calvino. Στο **τρίπτυχο διεθνών καλλιτεχνών** (συλλογικό, σελ. 56) 9 καλλιτέχνες ήρθαν κοντά με αφορμή την παρουσίαση επιλεγμένων αόρατων πόλεων σε ένα κοινό έργο, ένα ‘tableau vivant’ που η παρουσία του ενίσχυσε την πιθανότητα ανάδυσης της πραγματικότητας που οραματίστηκε η έκθεση Απόλλους.

Το έργο **Χαρτογράφηση του φανταστικού** (Α. Brandimarte, σελ. 58) «αποτελεί μια συνάντηση των λέξεων του Calvino με τα τοπία στο χαρτί. Δεν είναι μια ακριβής μετάφραση, αλλά μάλλον ένας τρόπος για να μπορεί ο θεατής να δημιουργήσει τη δική του σχέση μεταξύ των εικονιζόμενων πανοραμάτων και των σκηνών που γράφει ο συγγραφέας μεταξύ των περικοπών και των επικαλύψεων των διαφόρων σκηνών, λέξεις, αρχιτεκτονική, χρώματα, πινακίδες, γραμμές. Όλα συνυπάρχουν σε ένα μόνο μέρος που είναι το κενό φύλλο που τις υποδέχεται. Μαζί μιλούν για αδύνατα και φανταστικά αλλά αόριστα οικεία τοπία». Η **Μαυρίλια** (C. C. Brannigan, σελ. 59) “είναι μια μητρόπολη του μέλλοντος: τα χρώματα αντικατοπτρίζουν τις κρούες κατασκευές από κάλυβα και η πόλη αιωρείται ανάμεσα σε προεξέχουσες σκάλες οι οποίες είναι μηχανικές και την κάνουν να μοιάζει με ρομπότ. Η Μαυρίλια του μέλλοντος έχει ξεχάσει τη χάρη που είχε η Μαυρίλια του παρελθόντος: η παλιά επαρχιακή Μαυρίλια μπορεί να εκτιμηθεί μόνο σε παλιές κάρτες, αφού όλα πλέον έχουν χαθεί», ενώ η **Ζεμουόδη** (σελ. 60), αόρατη πόλη που αναπαρίσταται ως γλυπτό μοιάζει με τσαλακωμένο χαρτί.. Στη **Λεπή Πόλη [η μορφή του άμορφου]** (F. A. Fusco, σελ. 61) «στα διακεκομμένα σχέδια των ασυνεχών και γενικών περιοχών, στον διεφθαρμένο, υπολειμματικό, εντροπικό χώρο τους, έχει κατατεθεί η δυνατότητα παραγωγής νέες μορφές συνέχειας”.

Στην **Ισαύρα** (H. Lidan, σελ. 62), «οι άνθρωποι δεν ανησυχούν ποτέ για να βρουν νερό στην πόλη επειδή η πόλη τοποθετείται πάνω από μια μαύρη υπόγεια λίμνη. Υπάρχουν τοπία, δάση, ποτάμια, ποταμάκια, κτίρια και ζώα που θέλουν να δουν οι άνθρωποι στις αόρατες πόλεις. Και αυτή είναι μια πόλη που συνεχώς κινείται προς τα πάνω, και όλα αυτά τα πράγματα αυξάνονται από τη ροή του νερού». Η **Zaira** (F. Cherchi, σελ. 63) «έχει την ιστορία της και το παρελθόν της, και φαντάζει ως μια γυναίκα που κοιμάται σε αστικές μορφές. Όπως γράφει ο Calvino, “Η πόλη δεν διηγείται το παρελθόν της, αλλά το περιλαμβάνει σαν τις γραμμές ενός χεριού, γραμμένου στις γωνίες των δρόμων, των σχαρών των παραθύρων, των κγκλιδωμάτων των βημάτων, στις κεραίες των κεραυνών, στους πόλους των σημαιών, σε κάθε τμήμα που σημειώνεται με γρατσουινές, εσοχές, κυλίνδρους». Οι αόρατες πόλεις του P. Haigh έχουν χαρακτηριστεί ως “μια σειρά από φωταπίες που συμπλέκουν τον ‘διάλογο των αντιθέσεων’ των αόρατων πόλεων με τις δυαδικότητες και τη σύνθεση που χαρακτηρίζουν το έργο του ζωγράφου – αρχιτέκτονα. Χρησιμοποιώντας γνωστά οπτικά στοιχεία, τα διοργανώνει για να αντικατοπτρίσει ένα νέο φανταστικό όραμα, αλλά και να επαναπροσδιορίσει την ‘ελαφρότητα’ τους». Η **Μοριάνα** (P. Haigh, σελ. 64) «εκφράζει τη δυαδικότητα του κειμένου... αποτελείται μόνο από ένα πρόσωπο και μια εμπρόσθια όψη, όπως ένα φύλλο χαρτιού, με σε κάθε πλευρά, η οποίες δεν μπορεί ούτε να διαχωριστούν ούτε να αντικρίσουν η μια την άλλη».

Στις **Αόρατες Πόλεις** του S. Nova (σελ. 65) «τα μεταναστευτικά πρότυπα που βρίσκονται στον εφήμερο και υλικό χώρο των αόρατων πόλεων του Calvino παρέχουν ενδείξεις για να αναπροσαρμοστούν οι τρόποι χαρτογράφησης της ανθρώπινης εμπειρίας που έχουν τεθεί εναντίον του αρχιτεκτονικού ιστού της αστικής ζωής. Ευχάριστες πόλεις, δύσκολες πόλεις, και ανεπιθύμητες πόλεις εμφανίζονται στη γραφή του Calvino που αποτελείται από μια σειρά διαλογισμών που αντικατοπτρίζουν το μεταβαλλόμενο τοπίο του κοινωνικού και πολιτικού χώρου που ενσωματώνει τις μνήμες, τις επιθυμίες και τους φόβους μας. Η δουλειά περιλαμβάνει μια διαδικασία αυτοσχέδιας σχεδίασης που εξερευνά τις υγρές γεωγραφίες του ‘αλλού’ του Calvino για να αναζητήσει τις ενσωματωμένες φανταστικές αφηγήσεις της έμπνευσης που συνδέεται με τον τόπο. Αντηχώντας τις εφευρέσεις του Calvino, τα σχέδια λειτουργούν ως μεταφορικές προθέσεις για να φτιάξουν, να φανταστούν και να επανεξετάσουν τα πρότυπα και το ρυθμό της αστικής ύπαρξης της καθημερινής ζωής που κρατιέται σε αναστολή μέσα σε έναν ποιητικό χώρο». Η **Zaira** (K. P. Franzen, σελ. 66) αποτελεί τμήμα του ευρύτερου έργου της ζωγράφου για τον Calvino και «γεννήθηκαν από το πάθος για τις πόλεις, την αγάπη του σχεδίου και την ελευθερία που προσφέρει αυτό το μέσο για αυτο-έκφραση και δημιουργία ατμοσφαιρών σε έναν φανταστικό κόσμο. Είναι επίσης ένας τρόπος να δηλωθεί ένας ιδιαίτερος τρόπος αντίληψης του κόσμου, να δειχθεί το πώς γίνεται αντίληπτός και κατανοητός, μια προσπάθεια να αποκρυπτογραφηθεί η ιστορία του Calvino που καταλήγει στο να δημιουργεί ένα νέα κόσμο. Όλες οι αποφάσεις σχετικά με τον τρόπο εικαστικής αναπαράστασης κάθε ιστορίας είναι εγγενώς συνδεδεμένες με την προσωπική άποψη της δημιουργού». Και τέλος στην πόλη **Βαυκίδα** (D. Violi, σελ. 67) «το ταξίδι είναι μια στιγμή σωματικής κίνησης σε άλλο μέρος και σε άλλη εποχή. Συμβολικά μπορεί να είναι η επιθυμία, η γνώση, η έρευνα, η περιέργεια, η αποξένωση, η αποκατάσταση του εαυτού. Η μυθολογία είδε το ταξίδι ως μεταφορά για την ίδια τη ζωή. Μπορεί επίσης να είναι εξωπραγματικό, φανταστικό και αλληγορικό, όπως στις αόρατες πόλεις, στις οποίες ο Μάρκο Πόλο παρουσιάζει στον Κουμπλάι Χαν, αυτοκράτορα των Ταρτάρων, τα ταξίδια του στην Άνω Ανατολή, χωρίς ίχνος πραγματικότητας, σε ένα κόσμο που όλα είναι πνευματικά και ο χώρος και ο χρόνος είναι σπάνιοι, αφηρημένοι».

Στο ενεργοποιημένο πλέον αυτό περιβάλλον τους οι φανταστικές πόλεις των Ελλήνων καλλιτεχνών αποκτούν ενισχυμένο ρόλο. Οι αόρατες πόλεις **Ευτροπία** και η **Εσμεράλδα** (Ε. Τσακίρη, σελ. 68) αποτελούν τμήμα ενός πειράματος συσχέτισης της αρχιτεκτονικής, της χαρτογραφικής και της ζωγραφικής γλώσσας σε μια κοινή έκφραση, ένα εγχείρημα εικαστικής απόδοσης της ταυτότητας του τόπου μέσα από την αλληλεπίθεση

επιπέδων που φέρουν ταξινομημένες πληροφορίες για την πόλη που προκύπτουν από την πολεοδομική της ανάλυση. Ακολούθως, ο μετασχηματισμός των Αόρατων Πόλεων στο έργο **Ορατοί κύβοι** (συλλογικό νέων δημιουργών ΠΑΔΑ, μάθημα σκηνογραφία 2, διδασκ. Ε. Τσακίρη, σελ. 71) παράγει σκηνογραφικά μοντέλα που εφορμούν από το εννοιολογικό περιεχόμενο 16 πόλεων. Στο έργο ο δυσκίνητος αυτοκράτορας των Τατάρων Kublai Khan συνομιλεί με τον ευκίνητο ταξιδευτή Marco Polo σε ένα φανταστικό οδοιπορικό, στο οποίο οι αφηγήσεις των Αόρατων Πόλεων μετασχηματίζονται σε ορατούς κύβους. Ακολουθεί η συνομιλία των πινάκων **Βουνό, Ευρώπη Οδύσσεια, η Σκέψη** με ένα γλυπτό, **Δαίδαλος** (Β. Ρήνας, σελ. 82) που αναπαριστούν ανοίκειους στεριανούς και θαλασσιούς τόπους που μοιάζουν να έχουν αναδυθεί από τον ονειρικό κόσμο του καλλιτέχνη. Καθώς φέρουν ανθρωπομορφικά στοιχεία, εισάγουν ερωτηματικά για την πρωτοκαθεδρία της φύσης έναντι του τεχνουργήματος (βλέπε Paul Valery στο Ευπαλίνο ή ο Αρχιτέκτων). Το μάτι γλιστρά τώρα δεξιά προς το έργο **Κορμός I-IV** (Δ. Μπλιώτης, σελ. 84). Τα τέσσερα χαρακτηριστικά καλούν τον περιηγητή να τα εξερευνήσει καθώς θυμίζουν έντονα χάρτες με διαδρομές και στοιχεία διφορούμενα. Αυτή η ταυτόχρονη εξερεύνηση πολλών παράλληλων πιθανοτήτων αποτελεί μια μαθηματική προσέγγιση, μια επιλογή του καλλιτέχνη, που ως μαθηματικός φαίνεται να έχει συνειδητά μεταγράψει στο έργο του. Ο ίδιος συμπληρώνει: «Το σώμα είναι ένα λιμάνι. Ο οδηγός αλλά και το όχημα, το πλοίο που σε ταξιδεύει από χώρα σε χώρα σε δρόμους μακρινούς, άγνωστους, ευχάριστους, ηδονικούς αλλά και οδυνηρούς». Η περιήγηση στην πρώτη αίθουσα ολοκληρώνεται με το έργο **Διαδρομές** (Κ. Ζαχαρίου, σελ. 85). Ο ‘απόλλους’ αυτός «δεν έχει αρχή και τέλος, μια σαφή αφετηρία και έναν συγκεκριμένο τελικό προορισμό. Ο θεατής αφήνεται να επιλέξει τη δική του αρχή της διαδρομής, το δικό του λιμάνι του «απόλλου» και της άφιξης. Η περιπλάνηση πραγματοποιείται σε ένα ‘παλίμψηστο’ οπτικών πληροφοριών δανεισμένων από τη φύση αλλά και στοιχείων της καθημερινότητας. Θραύσματα παρμένα από μία ποικιλία διαφορετικών εικόνων μαζικής κουλτούρας, φωτογραφιών δρόμων στην Αθήνα, γκράφιτι κ.ά. Τα ίχνη του ανθρώπινου σώματος, οι χάρτες, οι δρόμοι και τα αποσπάσματα κειμένων δημιουργούν το φόντο μέσα στο οποίο ταξιδεύουμε, όχι για να προσεγγίσουμε έναν τελικό προορισμό –άρα και να επιτύχουμε την πραγμάτωση μίας προυπάρχουσας επιταγής– αλλά, μετά από μία στάση στο ‘λιμάνι’ της επιλογής μας, να σαλπάρουμε για έναν νέο προορισμό».

THE INVISIBLE CITIES: THE ARTWORKS Ε.Τ.

The first room, titled ‘the Invisible Cities’, symbolizes the earth, the present and the implementation of possibilities, a symbolism that express Calvino’s work. On the **international artist triptych** (collective, p. 56) 9 artists have been selected to present their versions of invisible cities in a collective artwork, a ‘tableau vivant’ whose presence enhanced the possibility of emergence for the reality envisioned by Apoplus exhibition.

The artwork **Mappare l’immaginario** (A. Brandimarte, p. 58) “is a meeting between the words written by Italo Calvino and the landscapes visually represented on paper. It is not the faithful transposition of the Calvino’s sentences but rather it is a way for the viewer to be able to create his or her own connection between the depicted panoramas and the scenes written by the author; and between the cuts and overlaps of the various scenes. Words, architecture, colors, signs, lines. Everything coexists in a single place that is the blank sheet that receives them. Together they talk about impossible and imaginary but vaguely familiar landscapes”. **Maurilia** (C. C. Brannigan, p. 59): “is a metropolis, it has become the city of the future: the colors reflect cold steel structures and the city is suspended in midair with protruding staircases which are mechanical and make it look like a robot. Maurilia of the future has forgotten the grace that Maurilia had in its past: the old provincial Maurilia can only be appreciated in old postcards, since everything went lost”, while **Zemrude** (p. 60) a city transformed into a sculpture looks like crumpled paper. In **Thin city [the Form of Formlessness]** (F. A. Fusco, p. 61) “the interrupted drawings of the discontinuous and generic territories, in their corrupt, residual, entropic space, is deposited the possibility to product new forms of continuity”.

In **Isaura** (H. Lidan, p. 62), “people never worry about taking water in the city because the city comes from a black underground lake. There are landscapes, forests, rivers, waterwheels, buildings and animals that people want to see in the Invisible Cities. And this is a city that is constantly moving upwards, and all these things are raised by the water flow”. **Zaira** (F. Cherchi, p. 63) “has its history and its past, shown by a sleeping woman’s placed into urban patterns. With the words of Calvino, “The city, however, does not tell its past, but contains it like the lines of a hand, written in the corners of the streets, the gratings of the windows, the banisters of the steps, the antennae of the lightning rods, the poles of the flags, every segment marked in turn with scratches, indentations, scrolls”. Haigh’s invisible cities has been characterized as “a series of ‘illuminations’ that parallels ‘the dialogue of opposites’ in Invisible Cities with the dualities and synthesis that characterize Paul Haigh’s work as an architect. Using familiar visual elements, he organizes them to reflect a new fantastic vision while also redefining ‘lightness’. **Moriana** (P. Haigh, p. 64) “expresses the duality of the text “...it consists only of a face and an obverse, like a sheet of paper, with a figure on either side, which can neither be separated nor look at each other”.

In Nova’s **Invisible Cities** (p. 65) “the migratory patterns that reside in the ephemeral and material space of Calvino’s Invisible Cities provide clues to re-think ways of mapping the human experience set against the architectonic fabric of urban life. Happy cities, sad cities, difficult

*cities and unlivable cities appear in Calvino's writing composed as a series of meditations that reflect upon the shifting landscape of social and political space that embodies our memories, desires and fears. My work involves a process of improvised drawing to explore the fluid geographies of Calvino's 'elsewhere' to seek out the embedded fictional narratives of lived experience connected to place. To echo Calvino's inventions, the drawings act as metaphorical accents to evoke, imagine and re-envisage the patterns and rhythm of urban existence of everyday life held suspended within a poetic space". K. P. Franzen's **Zaira** (p. 66) as a part of her wider Calvino project "was born from the passion for cities, the love of drawing and the freedom that this medium offers for self-expression and creation of atmospheres in an imaginary world. It is also a means of stating a particular way of perceiving the world, of showing the way in which it is seen and understood since, in trying to decipher Calvino's story, one ends up constructing one's own. All decisions about how to graphically represent each story is intrinsically linked to a personal view". And finally in D. Violi **Bauci** (p. 67) "the journey is a moment of physical movement in another place and at another time, symbolically it can be desire, knowledge, research, curiosity, estrangement, recovery of oneself; mythology saw the journey as a metaphor for life itself; it can also be unreal, fantastic and allegorical as in 'The invisible cities' in which Marco Polo presents Kublai Kan, emperor of the Tartars, reports on his travels in the Far East, there is no trace of reality, everything is mental and the space and time are rarefied, abstract".*

In this activated environment the imaginary cities of Greek artists acquire a reinforced role. The invisible cities **Eutropia** and **Esmeralda** (E. Tsakiri, p. 68) form a part of an experiment that associated architecture, cartography and painting in a common expression, an artistic rendering of place identity through the superimposition of layers that carry urban analysis findings. Next artwork is the transformation of the Invisible Cities into **Visible Cubes** (UNIWA new artist collective, course scenography 2, prof. E. Tsakiri, p. 71) that proposes scenic models, transformations of the conceptual content of 16 invisible cities, places where the tired Emperor of the Tartars Kublai Khan discusses with the agile traveler Marco Polo on a fantastic journey. On the wall of the room we encounter now a group of artworks, **Mountain, Europe, Odyssey, The Thinking**, and a sculpture named **Daedalus** (V. Rinas, p. 82). Representing unfamiliar places in land and sea, the artworks seem to have emerged from the dream world of the artist. They bear anthropomorphic figures and introduce questions about the primacy of nature over the artifact (see Paul Valery in Eupalinos or the Architect). The eye now slides right to an artwork titled **Body I- IV** (D. Miliotis, p. 84). The four engravings invite the visitor to explore them as they are reminiscent of vivid maps with ambiguous paths and elements. This simultaneous exploration of many parallel possibilities is a mathematical approach, a choice of the artist, who as a mathematician seems to have consciously transcribed into his work: "The body is a port. The driver and the vehicle, the ship that travels you from country to country on distant, unfamiliar, pleasant, heartbreaking and painful roads". Finally we approach the artwork **Routes** (K. Zachariou, p. 85). "My journey is with no beginning and no end. No starting point and no final destination. I take the challenge not to set up one start and a finish line, but let the viewer choose his line of departure, his 'embarkation' and 'termination' port in this 'journey' to the 'lands' and the 'seas' of the work. My travel is to a multitude of images, a 'patchwork' of visual information, including elements of landscape –painted, photographed or overpainted pictures- as well as bits and pieces of pop and everyday culture, fragments drawn from a diversity of mass produced imagery, from street photographs in Athens, wall graffiti and pieces of my previous work. We take this journey to an endlessly moving and changing chain of "data" and "digits", to this "universe of signs", pieces that form our codified world. It is essentially a journey of the mind. My iconography consists of fragments of photographs, drawing or painting, some of which are printed on canvas. Parts of the human body, maps, roads, seas, skies, parts of flora and text lines are the background on which we travel to reach, not a final destination, but to come to a halt, take a break at the "port" of our choice, before we "launch" our boat to a new itinerary".

LE CITTÀ INVISIBILI: LE OPERE D'ARTE E.T.

La prima sala è intitolata "Le Città invisibili" e incarna la terra, il presente e la realizzazione delle possibilità, un simbolismo espresso nell'opera di Calvino. Nel **trittico di artisti internazionali** (collettiva, p.56) nove artisti si sono incontrati per selezionare la loro versione di città invisibili in una tavola collettiva, un "tableau vivant", la cui presenza ha aumentato la possibilità di far emergere la visione della realtà a cui mira l'esposizione Apoplus.

L'opera **Mappare l'immaginario** (A. Brandimarte, p.58) "propone come incontro tra le parole scritte da Italo Calvino e i paesaggi visivamente rappresentati nella composizione. Non è la trasposizione fedele del testo del romanzo, anzi si pone come stimolo per il fruitore di poter creare una propria connessione tra i panorami disegnati e le descrizioni raccontate dallo scrittore, così come tra i tagli e le sovrapposizioni delle varie scene. Parole, architetture, colori, segni, linee. Tutto coesiste in un unico luogo cioè il foglio che li accoglie. Insieme raccontano paesaggi irreali e immaginari ma vagamente familiari". **Maurilia** (C. C. Brannigan, p.59) "è una metropoli del futuro: i colori rispecchiano le costruzioni fredde di acciaio. La città rimane sospesa in aria tra le scale mobili prominenti che la fanno assomigliare ad un robot. Maurilia del futuro ha

*dimenticato la grazia che aveva la Maurilia del passato. La vecchia Maurilia provinciale può essere ammirata solo nelle vecchie cartoline, dal momento che ora tutto è perduto", mentre **Zemrude** (C. C. Brannigan, p.60), una città invisibile trasformata in scultura, sembra una carta stropicciata. Nella **Città Sottile [La Forma dell' Informe]** (F. A. Fusco, p.61) "nei disegni interrotti dei territori discontinui e generici, nel loro spazio corrotto, residuo, entropico, si deposita la possibilità di produrre nuove forme di continuità".*

Ad **Isaura** (H. Lidan, p.62) "gli abitanti non si preoccupano mai se ci sia acqua in città, perchè la città sorge sopra un nero lago sotterraneo. Ci sono paesaggi, foreste, fiumi, ruscelli, edifici e animali che le persone vogliono vedere nelle città invisibili. È una città che si muove tutta verso l'alto e tutto è sollevato dal flusso dell'acqua". **Zaira** (F. Cherchi, p.63) "ha la sua storia e il suo passato ed è raffigurata come una donna dormiente, inserita nei pattern urbani della città. Come scrive Calvino, 'la città non dice il suo passato, lo contiene come le linee d'una mano, scritto negli spigoli delle vie, nelle griglie delle finestre, negli scorrimano delle scale, nelle antenne dei parafulmini, nelle aste delle bandiere, in ogni segmento rigato a sua volta di graffi, seghettature, intagli, svirgole". Le Città Invisibili di P. Haigh si caratterizzano come "una serie di illuminazioni, che intrecciano il 'dialogo degli opposti' delle Città Invisibili con le dualità e la sintesi che contraddistingue l'opera del pittore - architetto. Usando elementi visivi conosciuti, egli li riorganizza per esprimere una nuova visione immaginaria, ma anche per riorientare la loro 'leggerezza". **Moriana** (P. Haigh, p.64) "esprime la dualità del testo... consiste in un dritto e un rovescio, come un foglio di carta, con immagini da una parte e dall'altra, che non possono staccarsi ne' guardarsi".

Nelle **Città Invisibili** (S. Nova, p.65) "gli schemi migratori, che si trovano nell' effimero spazio materiale de Le Città Invisibili di Calvino, suggeriscono di ripensare la mappatura dell'esperienza umana, che si oppone alla struttura architettonica della vita urbana. Città felici, città tristi, città difficili e invivibili compaiono nella scrittura di Calvino attraverso una serie di riflessioni inerenti al mutevole paesaggio dello spazio sociale e politico, che incarna memorie, desideri e paure. Il mio lavoro include un processo di improvvisazione del disegnare che esplora le fluide geografie dell' 'altrove' di Calvino, per ricercare le narrazioni immaginarie incorporate dall'esperienza vissuta, legata al luogo. I disegni, facendo eco alle invenzioni di Calvino, fungono da mediatori per immaginare, ri-visionare i modelli e il ritmo dell' esistenza urbana nella vita quotidiana, tenuta sospesa entro lo spazio poetico". La **Zaira** (K. P. Franzen, p.66) come una parte più ampia del progetto di Calvino "è nata dalla passione per le città, l'amore per il disegno e la libertà che questo mezzo offre per l'espressione di sé e la creazione di atmosfere in un mondo immaginario, che poi si traduce in immagini visive. È anche un mezzo per esprimere un modo particolare di percepire il mondo, di mostrare il modo in cui è visto e capito, poiché, nel tentativo di decifrare la storia di Calvino, si finisce per costruire la propria. Tutte le decisioni su come rappresentare graficamente ogni storia, sono intrinsecamente collegate ad una visione personale". Infine, nella città **Bauci** (D. Violi, p.67) "il viaggio è un momento di spostamento fisico in un altro luogo e in un altro tempo, simbolicamente può essere desiderio, conoscenza, ricerca, curiosità, estraniamento, recupero di se stessi. La mitologia considerava il viaggio come metafora della vita stessa. Può anche essere irreali, fantastico e allegorico come nel romanzo Le città invisibili dove Marco Polo presenta a Kublai Khan, imperatore dei Tartari, relazioni sui suoi viaggi in Estremo Oriente. Non c'è traccia di realtà, tutto è mentale e lo spazio e il tempo sono astratti".

In quest' ambiente dinamico, le città immaginarie degli artisti greci acquistano un ruolo rinforzato. Le città invisibili **Eutropia** ed **Esmeralda** (E. Tsakiri, p.68) fanno parte di un esperimento che correla, architettura, cartografia e pittura in un'espressione comune, in un' impresa d' interpretazione artistica dell' identità del luogo, mediante il sovrapporsi di strati che forniscono informazioni sulla città, ricavate dall' analisi urbanistica. L'opera d'arte successiva è la trasformazione delle Città Invisibili in **Cubi Visibili** (collettiva di giovani artisti di UNIWA, corso scenografia, prof. E. Tsakiri, p.71) la quale propone modelli scenici, trasformazioni di 16 città invisibili, luoghi dove lo stanco imperatore dei Tartari, KublaiKan, dialoga con i vivace viaggiatore Marco Polo in un itinerario immaginario. Sulla parete della stanza incontriamo ora un gruppo di tavole, **Montagna, Europa, Odissea, Il Pensiero** e una scultura denominata **Dedalo** (V. Rinas, p.82). Rappresentano luoghi sconosciuti di terra e di mare, le opere sembrano essere emerse dal mondo immaginario degli artisti. Le tavole contengono elementi antropomorfi che pongono domande riguardo al primato della natura sugli artefatti (cfr. Paul Valery in Eupalinos o l' Architetto). L' occhio ora scivola a destra verso l'opera **Corpo I-IV** (D. Miliotis, p.84). Le quattro incisioni invitano il visitatore ad esplorarle come se fossero reminiscenze di vivide mappe con sentieri ed elementi ambigui. Questa esplorazione simultanea di innumerevoli possibilità parallele è un approccio matematico, una scelta dell'artista, che come un matematico sembra averlo trascritto coscientemente nel suo lavoro. Lui stesso aggiunge: "Il corpo è un porto. Il conducente e il veicolo, la nave che ti porta da un paese all' altro, per strade lontane, sconosciute, piacevoli, strazianti e dolorose". La visita nella prima sala termina con l'opera **Itinerari** (K. Zachariou, p.85). L' "apoplus" "non ha nè inizio nè fine, non ha un punto di partenza certa e una destinazione finale precisa. Il visitatore è lasciato libero di scegliere l'inizio del suo percorso, il porto del suo 'apoplus' e del suo arrivo. La peregrinazione avviene in un 'palinsesto' di informazioni visive prese in prestito dalla natura, ma anche da elementi della quotidianità. Frammenti ricavati da una varietà di immagini di cultura di massa, di fotografie delle strade di Atene, graffiti, ecc. Le tracce del corpo umano, le mappe, le strade e i brani di testi costituiscono lo sfondo su cui viaggiamo, non per raggiungere una destinazione finale - per realizzare un scopo preesistente - ma, dopo una sosta al 'porto' prescelto, per salpare verso una nuova destinazione".

Doramiya Vicki Zornobek, Russia, 2011 mixed media on canvas

Stephen Neve, Invisible Cities I, 2005, pencil on paper

Paul Wright, Calcutta/Zero Dimensional, 1966-1969, mixed media on Fibertex paper

Fabrizio Azzurro, 2014-2016, collage on paper, acrylic paint, markers

Ho Leart, Home II, 2014, brown paper, carbon pencil

Francisco Charo, June, 2009, digital illustration

Antonio Santoro, Mappa, 2019, mixed media on paper

Fabrizio Azzurro, 2014-2016, collage on paper, acrylic paint, markers

"With cities, it is as with dreams: everything imaginable can be dreamed, but even the most unexpected dream is a rebus that conceals a desire or, its reverse, a fear. Cities, like dreams, are made of desires and fears, even if the thread of their discourse is secret, their rules are absurd, their perspectives deceitful, and everything conceals something else."

"The inferno of the living is not something that will be; if there is one, it is what is already here, the inferno where we live every day, that we form by being together. There are two ways to escape suffering it. The first is easy for many: accept the inferno and become such a part of it that you can no longer see it. The second is risky and demands constant vigilance and apprehension: seek and learn to recognize who and what, in the midst of inferno, are not inferno, then make them endure, give them space."

Le città Invisibili Italo Calvino

Calleen Cortali, 2019-2021, collage on paper, acrylic paint, markers

Calleen Cortali, 2019-2021, collage on paper, acrylic paint, markers

«Στις Αόρατες Πόλεις δεν υπάρχουν αναγνωρίσιμες πόλεις. Είναι όλες επινοημένες [...] ερεθίσματα για στοχασμούς που [...] ισχύουν για κάθε πόλη ή την πόλη γενικότερα»

«Σκέφτομαι ότι έγραψα κάτι σαν τελευταίο ποίημα αγάπης για τις πόλεις, τη στιγμή που γίνεται όλο και πιο δύσκολο να τις ζήσουμε...»

Antonio Brandimarte: *Χαρτογράφηση του φανταστικού*, μελάνι και ακουαρέλα σε χαρτί
Mapping the Imaginary, paper, ink, watercolors | *Mappare l'immaginario*, carta, inchiostro, acquerelli
 37X30 cm, 2019

Colleen Corradi Brannigan: *Μαυρίλια*, ακουαρέλα σε χαρτί
Maurilia, watercolor on paper | acquerello su carta
 28X38 cm, 2011

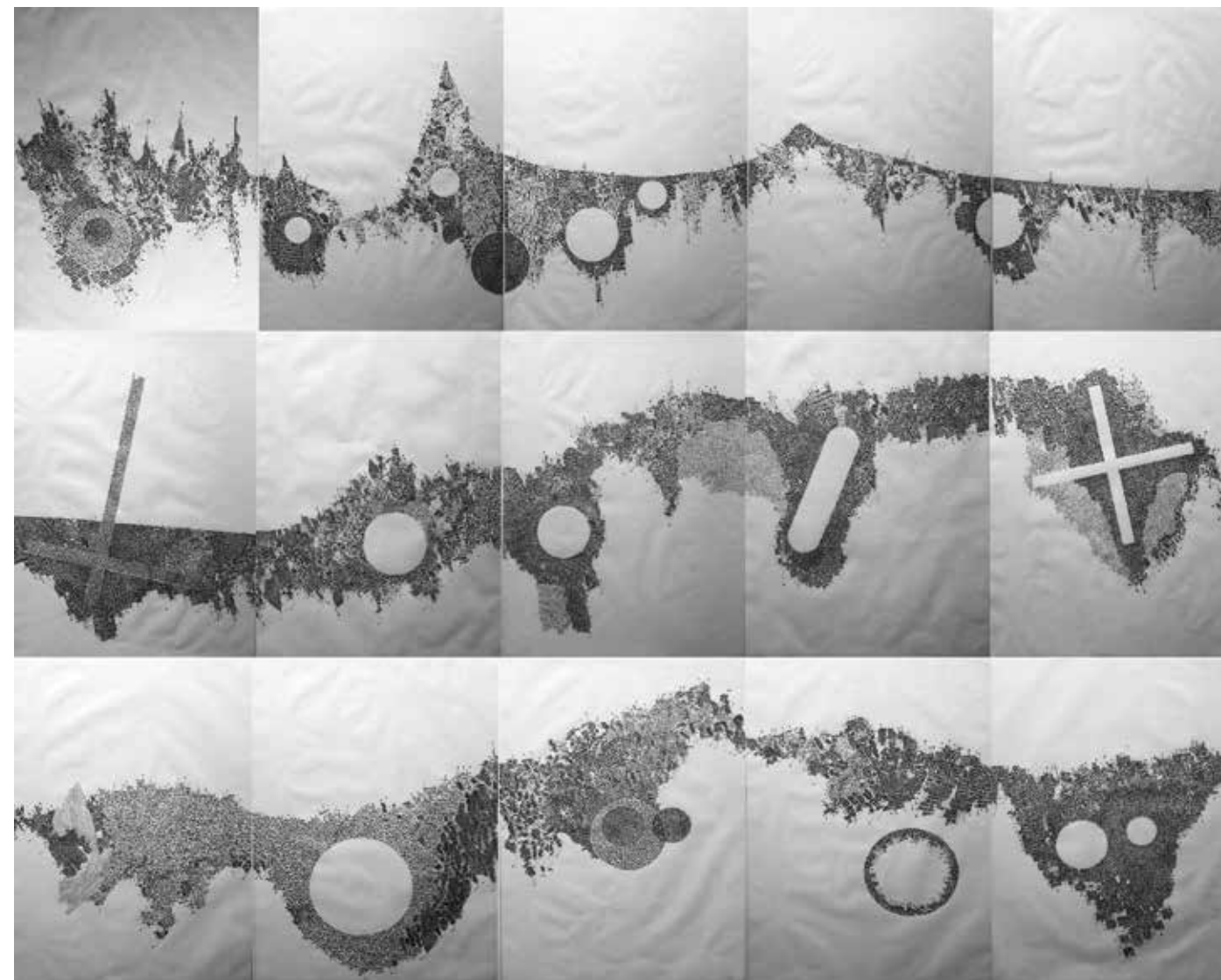

Colleen Corradi Brannigan: Ζεμρούδη, πηλός ψημένος και βαμμένος
Zemrude, gres painted over with metal paint and rusted | gres dipinto con vernice metallica e arrugginito
 15X15X32 cm, 2013

Fabio Alessandro Fusco: Λεπτή πόλη [η μορφή του άμορφου], μολύβι σε σκιτσόχαρτο
Thin city [the Form of Formlessness], ink in sketch paper
La Città sottile, [La Forma dell' Informe], inchiostro in carta per schizzi
 42X445 cm, 2019

Lidan He: *Isaura*, κάρβουνο σε καφέ σκισσόχαρτο
Isaura, brown paper, carbon pencil | carta marrone, penna di carbone
 30X40 cm, 2014

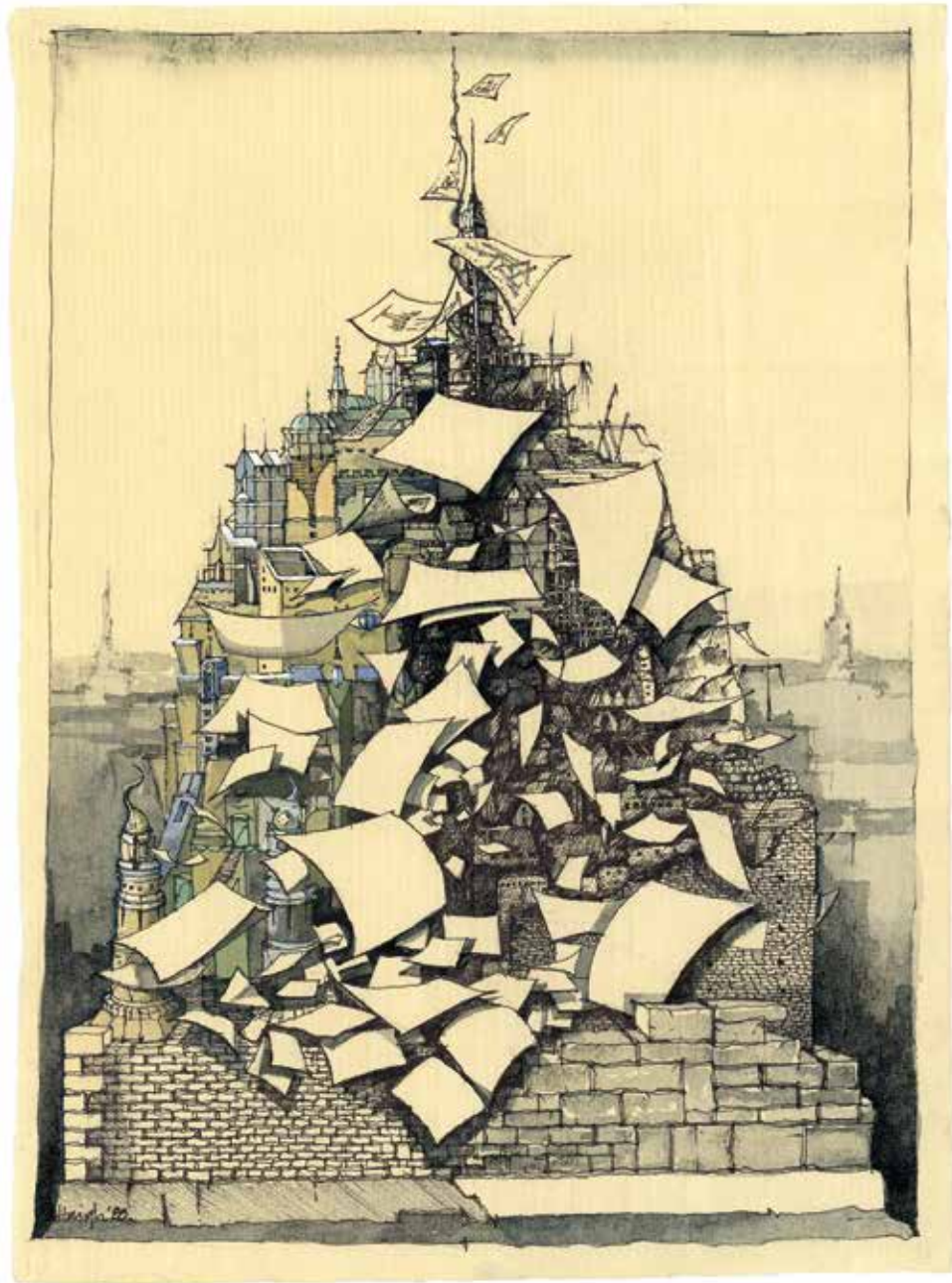

Francesco Cherchi: *Zaira*, ψηφιακή εικόνα
Zaira, digital image | immagine digitale
 21X29,7 cm, 2016

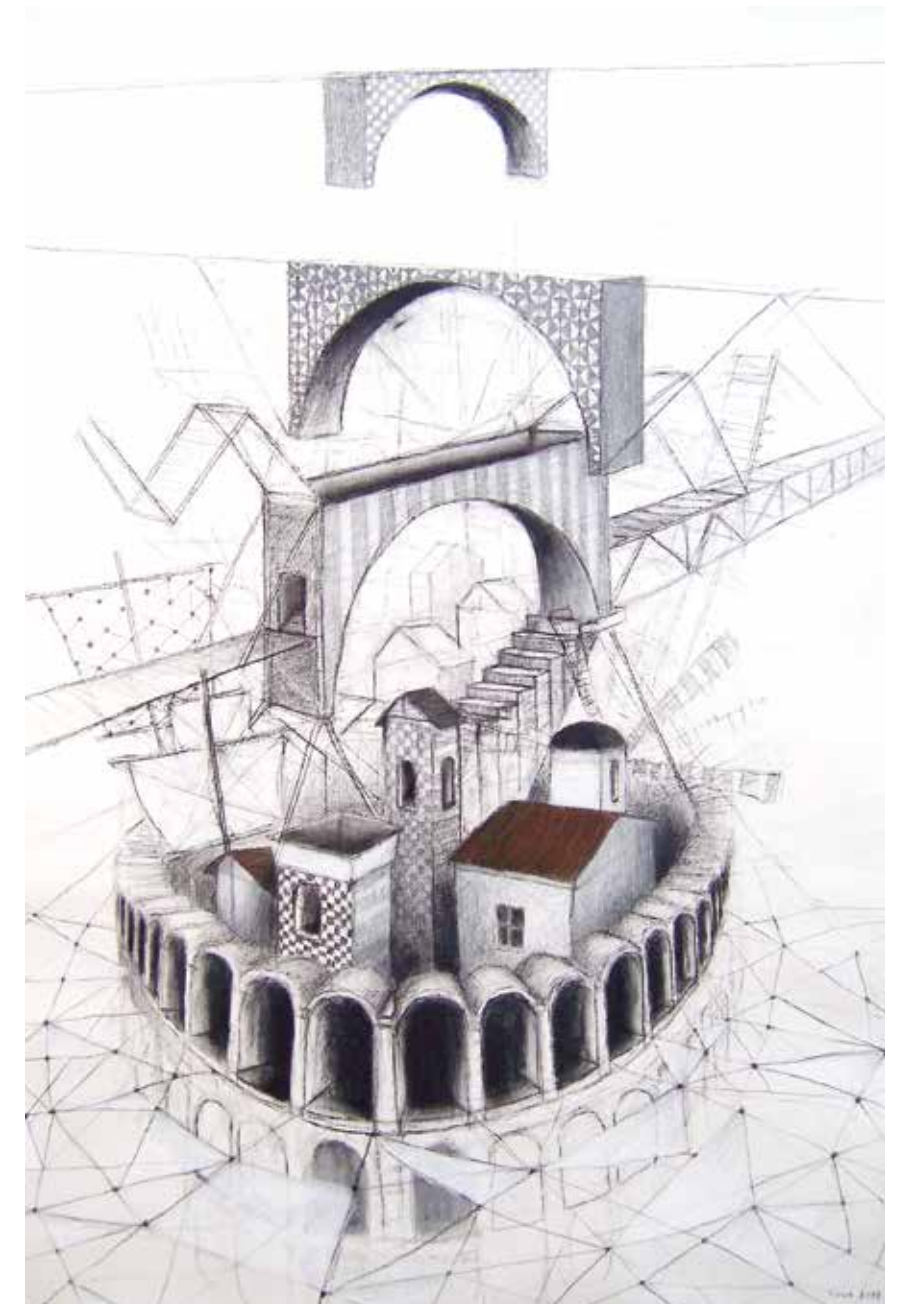

Paul Haigh: *Μοριάνα*, μελάνι, ακουαρέλα σε χαρτί Fabriano
Moriana, pen, ink, watercolor on Fabriano paper | penna, inchiostro, acquerello su carta Fabriano
 244X330 cm, 1989

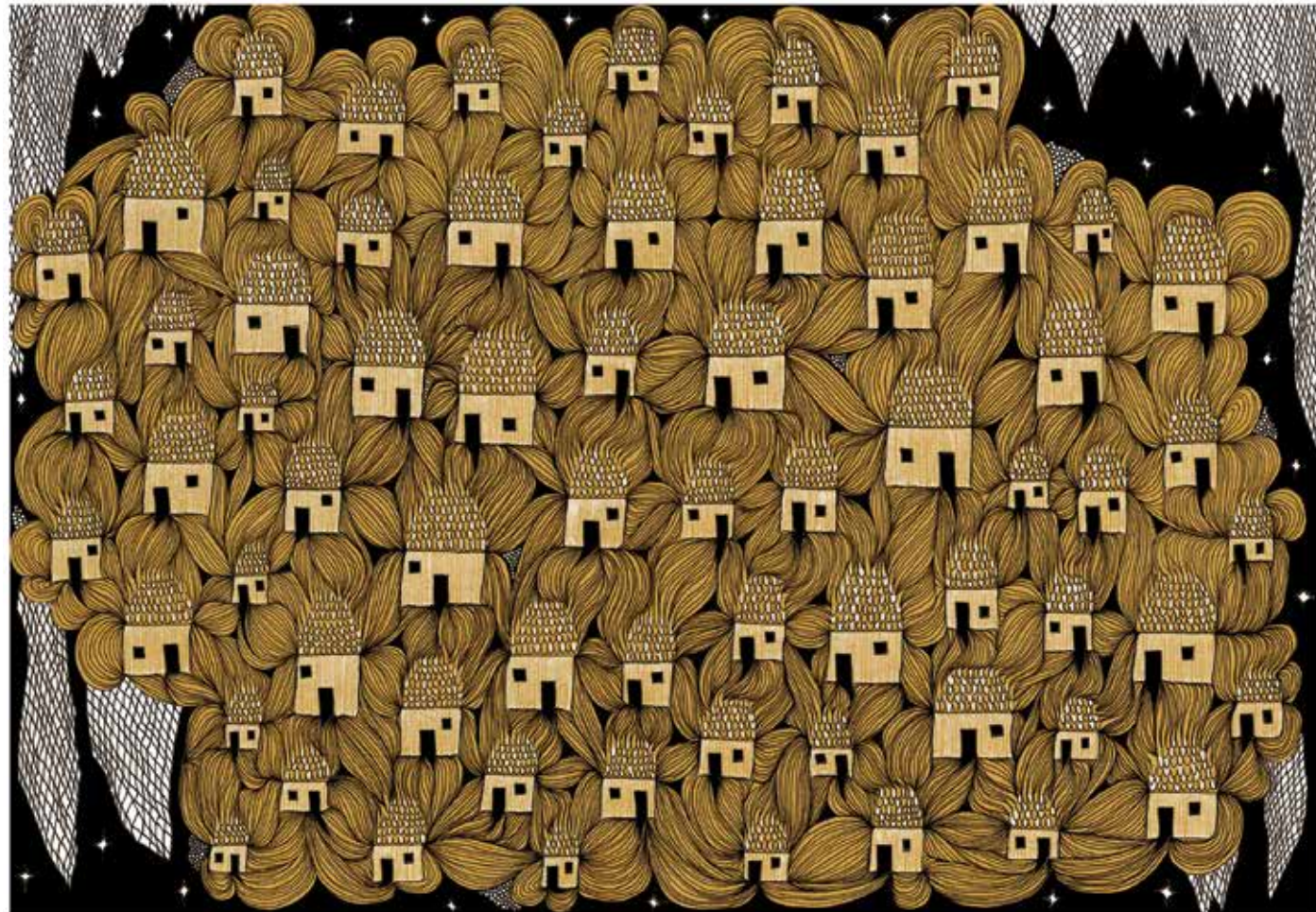

Stephen Nova: *Αόρατη Πόλη*, κάρβουνο, παστέλ, μολύβι σε χαρτί
Invisible City, charcoal, pastel & pencil on paper
Città Invisibile, carboncino, pastello e matita su carta
 110X75 cm, 2009

Karina Puente Frantzen: *Zaïra*, μεικτή τεχνική, κολλάζ, μελάνι σε χαρτί, ακρυλικοί μαρκαδόροι
Zaira, Mixed media, collage, ink on paper, acrylic paint markers, digital printed on cotton paper
 Tecnica mista, collage, inchiostro su carta, pennarelli acrilici, stampa digitale su carta di cotone
 78X57 cm, 2018

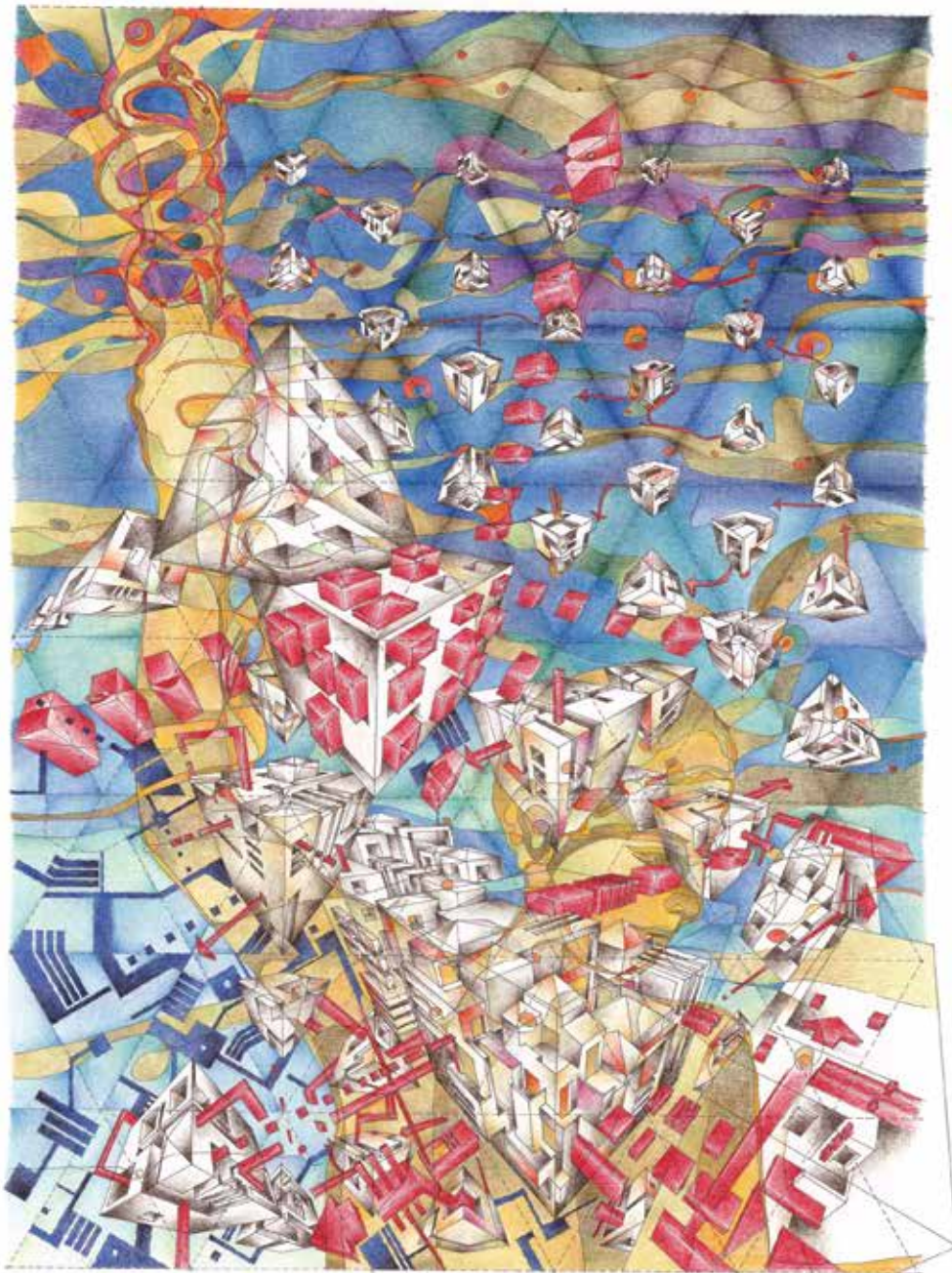
Donatella Violi: *Βαυκίδα*, μεικτή τεχνική σε καμβά
Bauci, mixed media on canvas | tecnica mista su tela
 100X100 cm, 2015

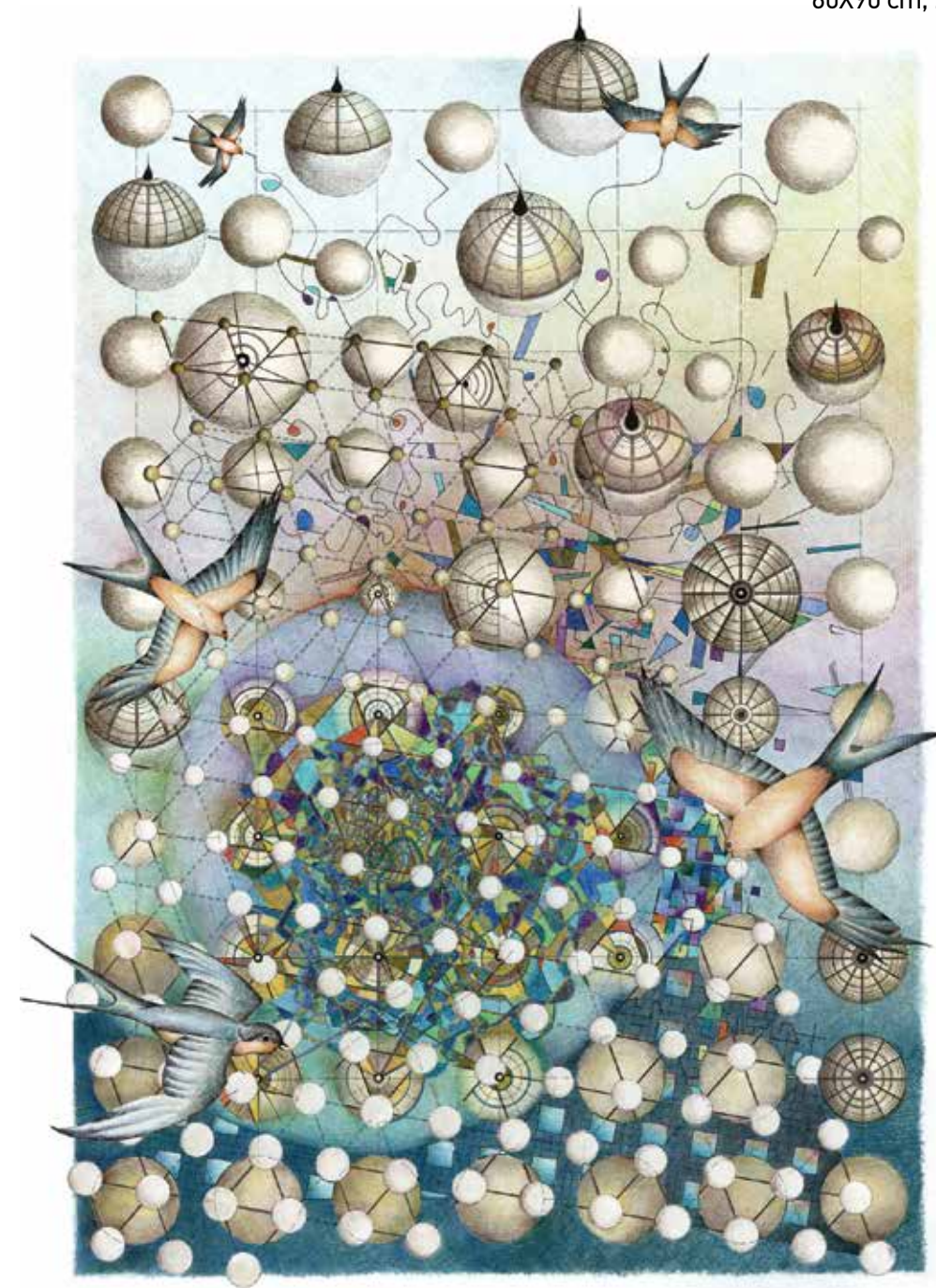
Ευφροσύνη Τσακίρη: *Ευτροπία*, μελάνι, χρωματιστά μολύβια σε χαρτί

Efrossyni Tsakiri: *Eutropia*, ink, colored pencils on paper | inchiostro, matite colorate su carta
60X90 cm, 2010

Ευφροσύνη Τσακίρη: *Εσμεράλδα*, μελάνι, χρωματιστά μολύβια σε χαρτί

Efrossyni Tsakiri: *Esmeralda*, ink, colored pencils on paper | inchiostro, matite colorate su carta
60X90 cm, 2008

invisible cities – visible cubes

young artist artworks, mixed media, various materials, 30X30X30 cm. the artworks were done as part of the course “Scenography 2” semester 6, academic year 2018–2019 of UNIWA’s Department of Interior Architecture, prof: **Efrossyni Tsakiri**. 27 students created 16 invisible city models.

città invisibili – cubi visibili

opera d’arte di giovani artisti, tecnica mista, vari materiali, 30X30X30 cm. le opere d’arte sono state realizzate nell’ambito del corso “Scenografia 2” semestre 6, anno accademico 2018–2019 del Dipartimento di architettura d’interni UNIWA, docente: **Efrossyni Tsakiri**. 27 studenti hanno creato 16 modelli di città invisibili.

αόρατες πόλεις – ορατοί κύβοι

έργα νέων δημιουργών, μεικτές τεχνικές, διάφορα υλικά, 30X30X30 cm. Τα έργα έγιναν στο πλαίσιο του μαθήματος «Σκηνικός χώρος 2» εξάμηνο 6ο, ακαδημαϊκό έτος 2018–2019 του τμήματος Εσωτερικής Αρχιτεκτονικής του ΠΑΔΑ με διδάσκουσα την **Ευφροσύνη Τσακίρη**. Συμμετείχαν 27 φοιτητές με 16 μακέτες αόρατων πόλεων.

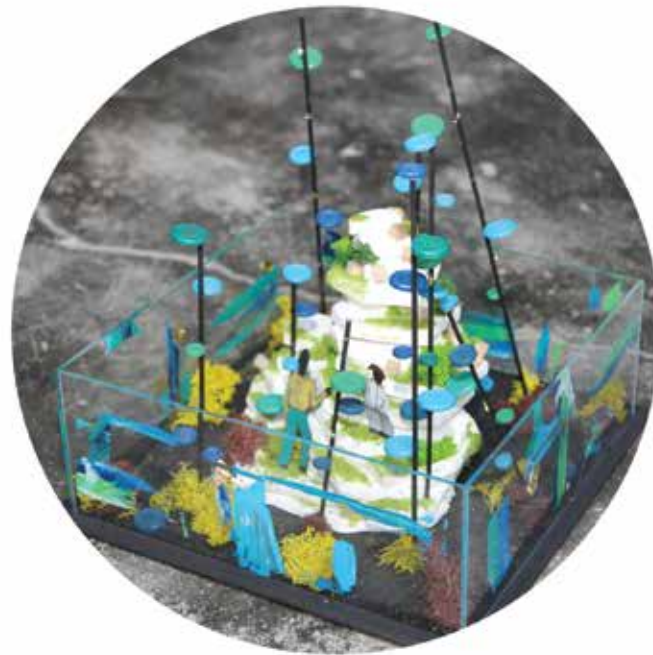

Άρης Μπάρης, Άγγελος Ορφανουδάκης: *Μελανία* | Aris Baris, Aggelos Orfanoudakis: *Melania* ↯
 Νεφέλη Παρασκευή Παγανιά: *Χλόη* | Nefeli Paraskevi Pagania: *Chloe*
 Παναγιώτης Βουγάς: *Φύλλιδα* | Panagiotis Vougas: *Fyllida* ↘

Αλκμήνη Δαμιανάκου: *Ανδρία* | Alkmini Damianakou: *Andria*

Χρυσάνθη Μαγριπή, Αναστασία Φρεμεντίτη: *Βαυκίδα* | Chrisanthi Magripi, Anastasia Fremenditi: *Bauci* ∞
 Μαρία Παπάζογλου, Ελένη Πίττα: *Ισαύρα* | Maria Papazoglou, Helen Pitta: *Isaura* ∞
 Τατιάνα Μπίλια, Ελένη Τζαβάρα, Δάφνη Φυσεντζίδα: *Ευτροπία* ∞
 Tatiana Bilia, Helen Tzavara, Dafne Fysentzidi: *Eutropia*

Γιώργος Φυτάς: *Λεάνδρα* | George Fytas: *Leandra*

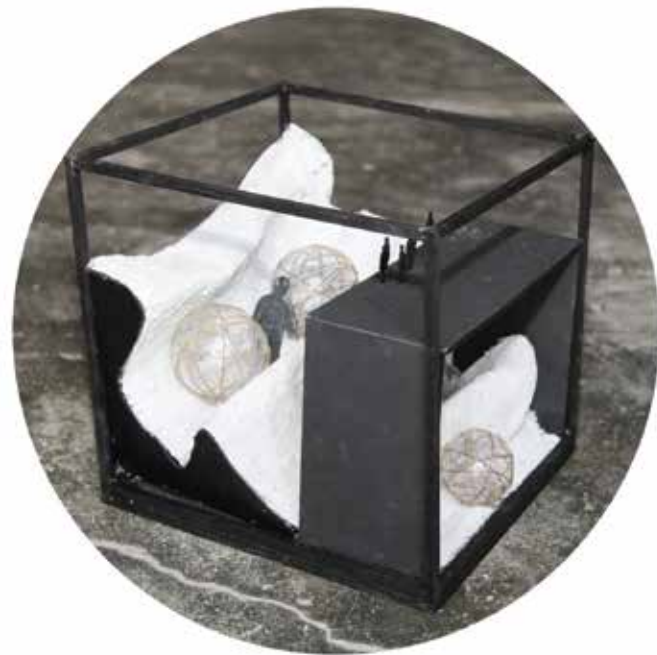

Χριστίνα Παπαδοπούλου, Μιχαέλα Δριμάκη: *Βαλδράδα* | Christina Papadopoulou, Michaela Drimaki: *Valdrada*
 Ιουλία Μετζιδάκη: *Ζηνοβία* | Ioulia Metzidaki: *Zenobia*
 Νικολέττα Σιγάλα, Στέλιος Φακίδης, Χαρά Χατζητριανταφύλλου: *Ταμάρα* |
 Nikoletta Sigala, Stelios Fakidis, Chara Chatzitriantafyllou: *Tamara*

Βασιλική Οικονόμου: *Οκταβία* | Vasiliki Oikonomou: *Octavia*

Άννα Χριστοδούλου, Κλεοπάτρα Αγγελετοπούλου: *Δέσποινα* ↖
 Anna Christodoulou, Kleopatra Aggeletopoulou: *Despoina*
 Γιώργος Μιχαηλίδης: *Διομοίρα* | Giorgos Michailidis: *Diomoira*
 Ειρήνη Μιχαήλ: *Ερσίλια* | Irene Michael: *Ersilia* ↘

Καίτη Κεχρά, Ιωάννα Κωτούλα, Χρήστος Λιανόπουλος: *Ζωβαίδα*
 Kaiti Kexra, Ioanna Kotoula, Christos Lianopoulos: *Zobeide*

αόρατες πόλεις - ορατοί κύβοι
invisible cities - visible cubes
città invisibili - cubi visibili

αίθουσα 'οι αόρατες πόλεις'
room 'the invisible cities'
sala 'le città invisibili'

Βαγγέλης Ρήνας: *Βουνό, Ευρώπη Οδύσσεια, η Σκέψη*, ακρυλικά σε χαρτί

Vangelis Rinas: *Mountain, Europe, Odyssey, The Thinking*, acrylics on paper
Montagna, Europa, Odissea, Il pensiero, acrilici su carta
 4: 54X52 cm, 2019

Βαγγέλης Ρήνας: *Δαίδαλος*, λευκό μάρμαρο

Vangelis Rinas: *Daedalus*, white marble | *Dedalo*, marmo bianco
 32X35X62 cm, 2019

Δημήτρης Μηλιώτης: *Κορμός I-IV*, ξηρή χάραξη σε πλεξιγκλάς

Dimitris Miliotis: *Body I-IV*, dry engraving on plexiglass | *Corpo I-IV*, incisione a secco su plexiglass

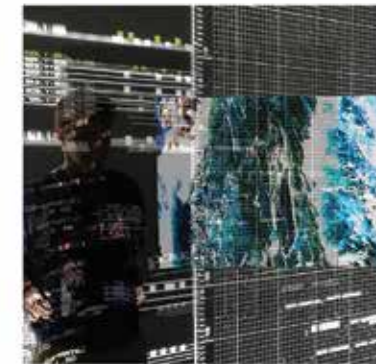
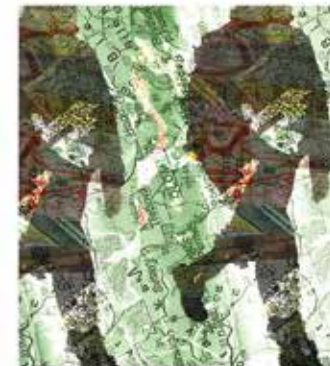
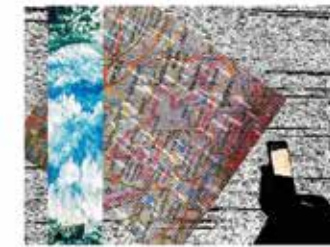
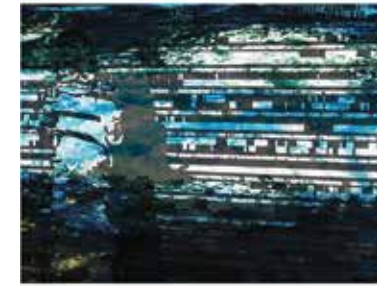
4: 23,5X9,8 cm, 2002

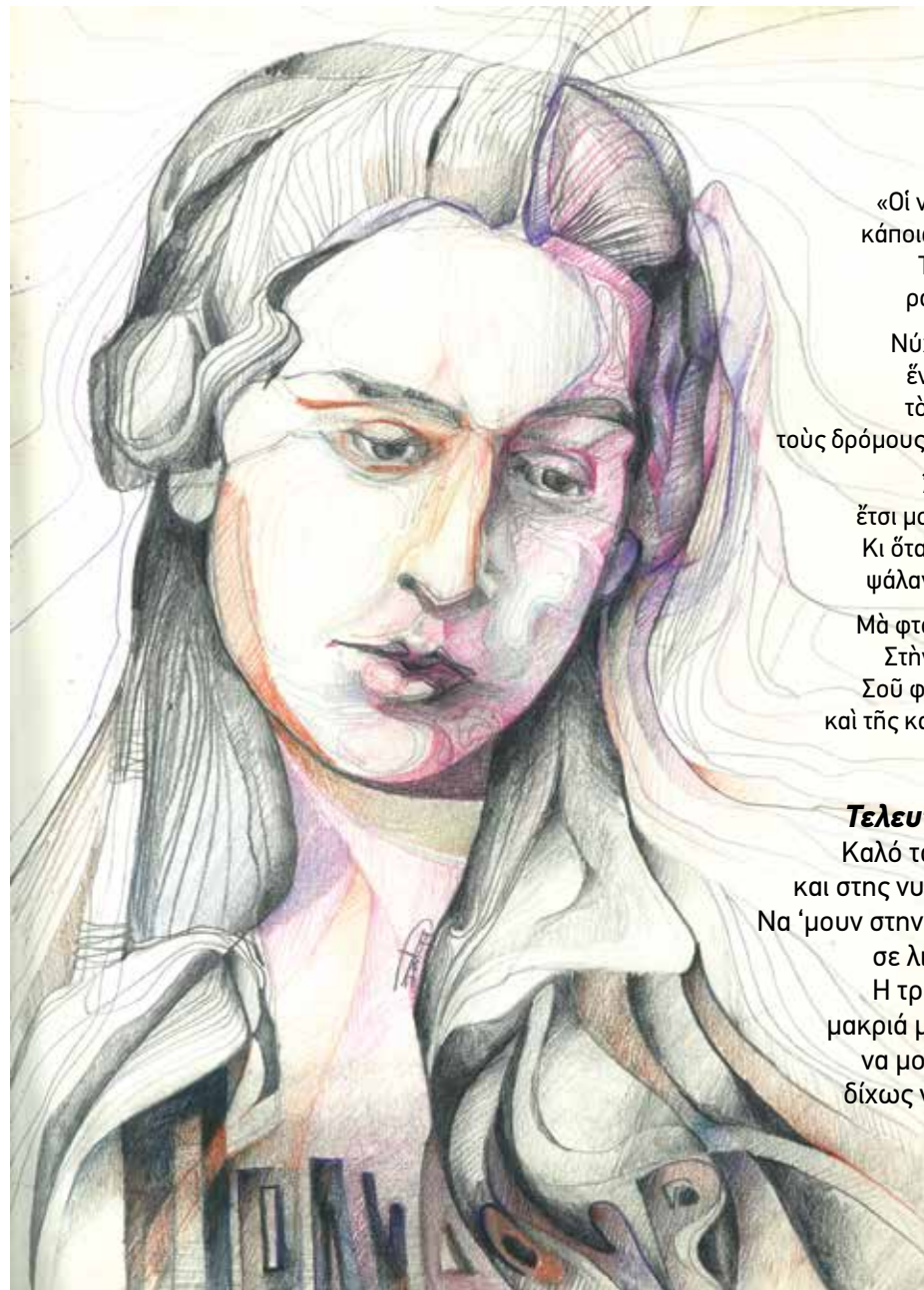
Κυβέλη Ζαχαρίου: *Διαδρομές*, μεικτή τεχνική, φωτογραφία, ζωγραφική, κολλάζ

Kiveli Zachariou: *Routes*, mixed technique, photography, painting, collage
Itinerari, tecnica mista, fotografia, pittura, collage

Διάφορες διαστάσεις | various dimensions | varie dimensioni, 2019

Του Καριωτάκη Μαρία Πολυδούρη

«Οί νέοι που φτάσανε μαζί στο ἔρμο νησί» μὲ σένα
κάποια βραδιά μετρήθηκαν κ' ἤσαν ἐσὺ νὰ λείπης.
Τὰ μάτια τους κοιτάχτηκαν τότε, χωρὶς κανένα
ρώτημα, μόνο ἐκίνησαν τὶς κεφαλὲς τῆς λύπης.

Νύχτες πολλές, θυμήθηκαν, ἀπὸ τὴ μόνωσή σου
ἓνα σημεῖο ἀπὸ φωτιά τοὺς ἔστελνες, γνωρίζαν
τὸ θλιβερὸ χαιρέτισμα ποὺ φώταε τῆς ἀβύσσου
τοὺς δρόμους κι ὄλοι ἀπόμεναν στὸν τόπο τους ποὺ ὀρίζαν.

Ἀπόμεναν στὴν ἴδια τους πικρία, κρεμασμένοι
ἔτσι μοιραῖα καὶ θλιβερά στὸ «βράχο» τοῦ κινδύνου.
Κι ὅταν πιά τοὺς χαιρέτισες, οἱ αἰῶνια ἀπελπισμένοι
ψάλαν μαζί κάποια στροφὴ καθιερωμένου θρήνου.

Μὰ φτάνουν πάντα στὸ «νησί» τὰ νέα παιδιὰ ὀλοένα.
Στὴν ἄδεια θέση σου ζητοῦν τῆς ζωῆς τὸ ἐλεγεῖο.
Σοῦ φέρνουνε στὰ μάτια τους δυὸ δάκρυα παρθένα
καὶ τῆς καινούργιας σου Ἐποχῆς τὸ πλαστικὸ ἐκμαγεῖο.

Τελευταῖο Ταξίδι, Κώστας Γ. Καρυωτάκης

Καλὸ ταξίδι, αλαργινὸ καράβι μου, στου ἀπεῖρου
και στις νυχτὸς τὴν αγκαλιά, με τα χρυσὰ σου φώτα!
Νὰ ἔμουν στὴν πλώρη σου ἤθελα, για να κοιτάζω γύρου
σε λιτανεία να περνοῦν τα ονείρατα τα πρώτα.
Ἡ τρικυμία στο πέλαγος και στὴ ζωὴ να παύει,
μακριὰ μαζί σου φεύγοντας πέτρα να ρίχνω πίσω,
να μου λικνίζεις τὴν αἰώνια θλίψη μου, καράβι,
δίχως να ξέρω ποὺ με πας και δίχως να γυρίσω!

Δήμητρα Μερμίγκη, Μαρία Πολυδούρη, Κωνσταντῖνος Θεοτόκης, Κώστας Καρυωτάκης
μελάνι, χρωματιστὰ μολύβια σε χαρτί

Dimitra Mermigki, Maria Polydouri, Konstantinos Theotokis, Kostas Karyotakis
ink, colored pencils on paper | inchiostro, matite colorate su carta
3: 29,7X43 cm, 2019

Αφηγήσεις λογοτεχνῶν του Ιονίου “Το ταξίδι σε νέους τόπους”

Ionian litterateur narratives
“The trip to new places”

Narrazioni sui letterati ionici
“il viaggio verso posti nuovi”

Σονέτο 3, Κωνσταντῖνος Θεοτόκης

Του πελάγου τ' αφριά ἀφοβα σκίζει
Και τὴν πατρίδα λησμονεῖ για χρόνια
Στους θησαυροὺς ἐκείνους ποὺ νομίζει
Τὴν ευτυχία! Κι ἄλλος ἐρμιές και χιόνια
Με κίνδυνο, για δόξα τριγυρίζει.
Ἄλλος ποθεῖ να ιδεῖ παιδιὰ κι ἀγγόνια
Ἄλλος ζωὴ παλύχρονη πασχίζει
Ν' ἀπολάψει: ἓνας ἄλλος τὴν αἰώνια.
Ὁ νοὺς αλλοῦ τοῦ καθενοῦ ζητώντας
Γλυκεῖα καρδιά! Εγὼ ορέγομαι με ζήλο
Της γῆς μιαν ἀγκωνή που κάθε ξύλο
Και κάθε πέτρα και δεντρό θωρώντας
Ταράζομαι ἀπὸ ἀγάπη. Κάποιος λίγο
Θα σ' ἀγαπήσει αν ἀπ' τον κόσμο φύγω;

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΕ ΝΕΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ: ΤΑ ΕΡΓΑ Ε.Τ.

Η δεύτερη αίθουσα στην οποία κατευθυνόμαστε τώρα τιλοφορείται ‘Το ταξίδι σε νέους τόπους’ και συμβολίζει τον ουρανό, το μέλλον και τις άπειρες δυνατότητές του. Εδώ είναι ο τόπος των ονείρων, των προσδοκιών αλλά και πιθανών ματαιώσεων, το ταξίδι του Ίκαρου που τον οδήγησε τόσο στην απελευθέρωση από τον Λαβύρινθο (=ο αένας εγκλωβισμός της ψυχής στην πλάνη του φαινομενικού κόσμου αλλά και στα δεσμά της λογικής σκέψης), όσο και στην καταστροφή και την πτώση του στη θάλασσα όταν υπερεκτίμησε τα φτερά (=όνειρα και δυνατότητές του). Σύμφωνα με τον Ηράκλειτο στην ψυχή αρέσει το υγρό στοιχείο (συναίσθημα και γίνες απολαύσεις) που την τραβούν προς τα κάτω και την ασυνειδησία, αντιθέτως η φωτιά οδηγεί το ταξίδι της ψυχής προς τα άνω και διευρύνει τη συνείδηση, επομένως «η ξηρά ψυχή είναι σοφότερη και καλύτερη». Αυτό το μήνυμα αναλαμβάνει να μεταφέρει στον θεατή το έργο **Ξηρά ψυχή** (Α. Σιτορέγκο, σελ. 92). Κοιτώντας ψηλά ο θεατής θα αντικρίσει έπειτα ένα λαμπερό ουράνιο σώμα, υπενθύμιση για τον μύθο του Ίκαρου. Το **Σήμα της απόμακρης πλευράς της Σελήνης** (Α. Κουζούπη, σελ. 93) συμβολίζει ότι εισερχόμαστε στο άγνωστο. «Το έργο έγινε με βάσει χαρτογραφικά δεδομένα δορυφόρου που διατίθενται μέσω διαδικτυακών εφαρμογών όπως: το ‘Moon Trek’ από τη NASA [https://trek.nasa.gov/moon/]. Η όλη ιδέα αφενός αναφέρεται στους τρόπους που οι ιστορικά κυρίαρχοι πολιτισμοί σε πλανητικό επίπεδο, χαρτογραφούσαν και χαρτογραφούν, σήμαιναν και σημαίνουν, τις νέο-ανακαλυφθείσες επικράτειες, τις εν δυνάμει κτήσεις τους. Αφετέρου, η κύρια εστίαση γίνεται στην ίδια την χαρτογραφική διαδικασία ως διεργασίας δημιουργίας σχέσης, που καθιστά τον ενπελεγμένο παρατηρητή και το τοπίο συν-χαρτογράφου».

Το έργο που συναντούμε δεξιά στο διάδρομο εισόδου προς την αίθουσα ονομάζεται **Οι αόριστες πόλεις λιποτακτούν** (Δ. Α. Σεβαστάκης, σελ. 94). Οι αόρατες πόλεις είναι αόριστες πόλεις. Σιωπηλή, διακριτική -ή και αδιάκριτη, αόριστη, χωρίς σαφή οριοθέτηση χρονική και χωρική, η λιποταξία τους αυτή δεν γίνεται άμεσα αισθητή -κανένας δεν ξέρει πότε και που ξεκίνησε- και ούτε μπορούν να αποδοθούν εύκολα ευθύνες. Ο αιγυπτιακός τίτλος του έργου μας προειδοποιεί ότι εισερχόμαστε σε έναν κόσμο αβεβαιότητας που κυριαρχεί η ψευδαίσθηση -μόνο- της σιγουριάς. Αριστερά μας το γλυπτό **Σύμπλευσις** (Γ. Καλακαλλάς, σελ. 95) αναπαριστά μια ερωτική συνεύρεση. Το ζεύγος αιωρείται (συμπλέει) πάνω από το υγρό στοιχείο και βιώνει την υπέρτατη αρμονία στον ιδιαίτερο κόσμο που έχει πλάσει, αναπτύξει και επενδύσει με το ερωτικό συναίσθημα. Το υλικό των μορφών παραπέμπει σε σταθερότητα και αντοχή, εκφράζοντας την προσδοκία των ερωτευμένων να διατηρηθεί ο κόσμος τους άρρηκτος για πάντα. Το **Καπέλο από νερό** (Σ. Βερύκιος, σελ. 96), μια εικονογραφημένη ιστορία που διηγείται την ανακάλυψη μιας παράξενης, βυθισμένης πόλης που προέρχεται από τον ονειρικό κόσμο του καλλιτέχνη, μας υπενθυμίζει την αφετηρία του ταξιδιού, την Βενετία που φήμες την περιγράφουν να βυθίζεται κάθε χρόνο από 2 έως 10 χιλιοστά (οι φήμες προκύπτουν από τις παλίρροιας ‘acqua alta’ που βιώνει συχνά η πόλη).

Ένα par excellence θαλάσσιο ταξίδι αναπαριστά το επόμενο έργο που ονομάζεται **ο δρόμος του μεταξιού** (Α. Ζ. Σουλιώτου, σελ. 97). «Τα έργα προκύπτουν από το διαδικτυακό ταξίδι σε πόλεις-λιμάνια του Θαλάσσιου Δρόμου του Μεταξιού Βενετία, Πειραιάς, Σουέζ, Τσενάι (Ινδία) και Καντόνα (Κίνα). Το αστικό τοπίο υπόκειται σε ποικίλες παραμορφώσεις εμπνευσμένες από τις ψηφιακές δυνατότητες των τεχνολογιών γεωπληροφορικής Google Earth και Google Street View, καθώς και από ψηφιακά ‘ατυχήματα’, όπως ο γωνιώδης ορίζοντας του λιμανιού του Σουέζ και ο ‘σπασμένος’ πύργος της Καντόνας». Δεξιά αντικρίζουμε μια χρυσή θάλασσα, το **άτιτλο** έργο της (Μ. Παπαδημητρίου, σελ. 98) [η ταμπέλα στη θάλασσα παραπέμπει στο έργο ‘MOMAS: το μουσείο του καλλιτέχνη Martin Kippenberger στη Σύρο]. Η θάλασσα που απεικονίζεται στο έργο είναι γεμάτη υποσχέσεις, θελκτική, προκλητική, ελεύθερη και δύσκολα της αντιστέκεσαι. Η παρομοίωση είναι αναπόφευκτη και αστραπιαία: κάθε αρχή, κάθε πιθανότητα για ένα νέο ταξίδι σε γοητεύει, σε μαγεύει σε κερδίζει, κάποτε όμως μπορεί να αποβεί και μοιραία. Και έρχεται κάποτε η ώρα της επιστροφής... **Ανάπλους** (Η. Αγγελή, σελ. 99): «Απόπλους, αναχώρηση από το λιμάνι. Ανάπλους, πλεύση αντίθετα προς το ρεύμα. Η εικόνα του ζωγραφικού έργου κάμπτεται, τεμαχίζεται κάνοντας αναφορά στο αδύνατο ταξίδι. Η ρέουσα εικόνα αναδύει μια καθημερινή αφήγηση ματαιώσης του ουτοπικού ταξιδιού μακριά από την εστία. Ο αρχετυπικός οίκος εμφανίζεται ως περίγραμμα που κατοικείται από υπερμεγέθη άνθη. Η δομή του συμβάντος επιτρέπει ποικίλες ερμηνείες σύμφωνα με την επιμέρους εμπειρία. Εστία-κέλυφος και πλοίο- μετάβαση συνυπάρχουν, γίνονται αναπόσπαστα τμήματα της ίδιας ροής, της ιστορίας της κοινωνίας, της ιστορίας των ανθρώπων». Καθώς απομακρύνεται το βλέμμα από την αίθουσα κοντοστέκεται για λίγο και ατενίζει το τοπίο από μακριά: ένα **Αρχή-πέλαγος** Λ. Κουτελιέρη (σελ. 100) συγκεντρώνει τα έργα σε ένα όλον. Οι πόλεις - νησιά ενώνονται με αόρατα νοηματικά νήματα και δημιουργούν ένα φανταστικό θαλασσινό τοπίο με σύμβολα και σημεία ιερά που έλκονται γύρω από ένα κοινό κέντρο, έναν εσωτερικό τόπο, σύμβολο του συναισθήματος και της θάλασσας εντός μας.

THE TRIP TO NEW PLACES: THE ARTWORKS E.T.

The second room is titled ‘The trip to New Places’ and symbolizes the sky, the future and its infinite possibilities. Here is the place of dreams, of expectations but also of possible cancellations. Here we will encounter the myth of Icarus journey that led to his release from the Labyrinth (= the perpetual wandering of the soul in the phenomenal world), but also to his death as he fall on the sea when he overestimated his power –his wings (= dreams and abilities). According to ancient Greek philosopher Heraclitus the soul feels better in moist (emotion and earth pleasures), but this state pulls it down and makes it unconscious; on the contrary, fire drives the soul ‘s journey upward and enlarges consciousness, thus “the dry soul is wiser and better”. This message undertakes to convey to the viewer the work **Dry Soul** (A. Sitorengo p. 92). Looking up, the viewer will now see a shining object, a celestial body, a reminder of the myth of Icarus. **The Sign for the Far side of Earth’s moon** (A. Kouzoupi p. 93). “The artwork is based on data from the satellite ‘Moon Trek’ [https://trek.nasa.gov/moon/]. The idea, on one hand, refers to the ways the historically prominent civilizations of our planet have been signaling and mapping the newly discovered, potentially conquered, territories -and still do. On the other hand, the main focus pertains to the mapping procedure itself, which consists of a relational process that renders both landscape and entailed observer co-cartographers”.

The work we see on the right wall in the hallway to the room ‘The trip to new places’ is titled **Vague cities defect** (D.A. Sevastakis, p. 94). The invisible cities are vague cities. Silent, discreet -or even indistinct, vague, without clear delineation in time and space, the defection is not immediately noticeable –nobody can tell when and where it started- and so, nobody can be responsible for it. The enigmatic title of this artwork warns the visitor that he or she enters a world of uncertainty, where there is an illusion –only- of safety. To our left we approach the sculpture **Symplevsis** (sailing together) (G. Kalakallas, p. 95) that represents an erotic assemblage. The couple hovers over the liquid element and experiences the ultimate harmony in the world that has reated, developed and invested with the erotic feeling. The material of the shapes refers to stability and durability, expressing the desire of the lovers to keep their world undisturbed forever. The **Water hat** (S. Verykios, p. 96), is a comic art that recounts the discovery of a strange, sunken city which comes from the dream world of the artist. The theme of the comic reminds us of the city port that we symbolically departed, Venice, that rumors describe it sinking 2 to 10 mm every year (based on the ‘acqua alta’ physical phenomenon often experienced by the city).

A par excellence sea voyage represents the next artwork titled **The Silk Road** (A.Z. Souliotou, p. 97). “The artworks are the result of an online trip to the port cities of the Maritime Silk Road: Venice, Piraeus, Suez, Chennai (India) and Canton (China). The cityscape is subjected to a variety of distortions inspired by the possibilities which derive from geospatial technologies (Google Earth and Google Street View). The paintings also represent digital “accidents” of the landscape, such as the angular horizon of the Suez port and the “broken” Canton tower”. To the right we see a golden sea, the **untitled** artwork of M. Papadimitriou, p. 98 (the sign in the sea refers to the artwork ‘MOMAS: The Museum’ of artist Martin Kippenberger in Syros island. The sea depicted is full of promise, alluring, challenging, free and hard to resist. The metaphor is inevitable and instantaneous: every new beginning, every opportunity for a journey captivates you, charms you, but it can sometimes be fatal. After sailing it comes a moment that we have to return home. In **Anaplous** (I. Angeli, p. 99): “Apoplous, sailing away, leaving the harbor. Anaplous, sailing against the current. The image of the painted work is bent, fragmented into pieces making reference to the impossible journey. The flowing image brings to the surface an everyday narrative of a utopian journey far away from the home hearth that has been cancelled. The archetypal house appears as an outline inhabited by oversize blooms. The structure of the universe allows for a variety of interpretations in accordance with individual experience. Hearth / shell and ship / transition co-exist; become integral parts of the same stream”. As the visitor removes his or her gaze from the room, he jibs for a while and contemplates the landscape from afar: **Archi-Pelago** (L. Koutelieri p. 100) gathers all artworks together in a whole. Cities as islands are joined by invisible threads of meaning and create a fantastic seascape with sacred symbols and signs drawn around a common center, an indoor place, symbol of the emotion and the sea inside us.

IL VIAGGIO VERSO POSTI NUOVI: LE OPERE D' ARTE E.T.

La seconda sala verso cui ci dirigiamo ora si intitola "Il viaggio verso posti nuovi" e simboleggia il cielo, il futuro e le sue infinite possibilità. È il luogo dei sogni, dei desideri ma anche delle possibili delusioni. Qui incontriamo il mito del viaggio di Icaro, che conduce alla liberazione dal Labirinto (= il perpetuo vagare dell'anima nel mondo fenomenico ma anche i lacci dei suoi ragionamenti), ed anche alla sua morte e alla sua caduta in mare, per aver sopravvalutato le sue ali (= sogni e abilità). Secondo l'antico filosofo greco Eraclito all' anima piace l'elemento liquido (emozioni e piaceri della terra) ma questo stato la spinge verso il basso, verso l' incoscienza; al contrario, il fuoco conduce l' anima verso l'alto e amplia la consapevolezza. In altre parole "l'anima asciutta è più saggia e migliore". Questo è il messaggio che vuole trasmettere al visitatore l'opera **Anima Asciutta** (A. Sitorengo, p.92). Guardando in alto, il visitatore vedrà un corpo celeste, luminoso, un rimando al mito di Icaro. Il **Segnale dal lato distante della Luna** (A. Kouzoupi, p.93) simboleggia l' ingresso verso l'ignoto. "L' opera si basa su dati cartografici satellitari, disponibili in applicazioni per internet come 'Moon Trek' di Nasa [<https://trek.nasa.gov./moon/>]. Per un verso, l' idea si riferisce ai modi in cui le civiltà, storicamente dominanti nel nostro pianeta, hanno cartografato e cartografano, hanno segnato e segnano, i nuovi territori scoperti, i loro possedimenti potenziali. Per l' altro verso, il focus principale diventa la stessa procedura cartografica, che si compone di un processo di realizzazione il quale rende, l' osservatore partecipante e il territorio, co-cartografi".

L' opera che vediamo appesa alla parete destra del corridoio di ingresso alla sala si intitola **Difetto delle città vaghe** (D. A. Sevastakis, p.94). Le città invisibili sono città vaghe. Silenziose, discrete ed anche indiscrete, indefinite, senza un preciso limite spazio - temporale, la loro defezione non è immediatamente evidente - nessuno può sapere quando e dove è cominciata - e nemmeno si possono attribuire facilmente delle responsabilità. Il titolo sibillino dell' opera avvisa il visitatore che entra in un mondo di incertezza, dove domina l'illusione - soltanto - sulla certezza. A sinistra la scultura **Symplexis** (navigare insieme) (G. Kalakallas., p.95) raffigura l' incontro amoroso. La coppia è sospesa in aria sopra l'elemento liquido e vive la suprema armonia nel mondo particolare che ha costruito, sviluppato e avvolto con il sentimento amoroso. Il materiale delle forme e del piedistallo rinvia alla stabilità e alla resistenza, ed esprime il desiderio degli innamorati di mantenere il loro mondo indissolubile per sempre. Il **Cappello d' acqua** (S. Verykios, p.96), una storia illustrata che racconta la scoperta di una città strana, affondata, proveniente dal mondo dei sogni dell' artista, ci ricorda la partenza del viaggio, Venezia, e le voci che corrono riguardo al fatto che la città affonda ogni anno dai 2 ai 10 millimetri (a causa dell' 'acqua alta' fenomeno che si verifica di frequente in città).

La prossima opera d'arte raffigura un viaggio marittimo per eccellenza e si intitola **La via della Seta** (A. Z. Souliotiou, p.97). "Le opere derivano da un viaggio virtuale nelle città portuali della Via Marittima della Seta: Venezia, il Pireo, Suez, Chennai (India) e Canton (Cina). Il paesaggio urbano subisce varie deformazioni, ispirate dalle potenzialità digitali delle tecnologie geoinformatiche, Google Earth e Google Street View, e anche da 'incidenti' digitali, come l'orizzonte angolare del porto di Suez e la torre 'rotta' di Canton". Sulla destra vediamo un mare d' oro, l' opera **senza titolo** (M. Papadimitriou, p.98) [la targa sul mare rimanda all' opera 'MOMAS': il museo dell'artista Martin Kippenberger nell'isola di Syros]. Il mare dipinto nell' opera è pieno di promesse, attraente, provocante, libero, ed è difficile resistergli. La metafora è inevitabile e istantanea: ogni inizio, possibilità di un nuovo viaggio ti affascina, ti cattura, ti vince, qualche volta però può essere fatale. E arriva ad un certo punto l'ora del ritorno... **Anaplous**, (H. Aggeli, p.99): "Apoplus, imbarco dal porto. Anaplus, navigazione contro corrente. L'immagine del dipinto si inclina, si frammenta, facendo riferimento al viaggio impossibile. L' immagine presente fa emergere la narrazione quotidiana di un viaggio utopico, lontano dal focolare domestico, che è stato annullato. La casa archetipo appare solo come una sagoma abitata da fiori enormi. La struttura dell' evento permette varie interpretazioni a seconda dell' esperienza individuale. Il focolare - guscio e la nave - il trasporto coesistono, diventano parti integranti del flusso stesso, della storia della società e della storia degli uomini". Mentre lo sguardo del visitatore si allontana dalla sala, si ferma per un istante e contempla il paesaggio da lontano c'è **Arcipelago** (L. Koutelieri, p.100) che riunisce tutte le opere in "una totalità" (to olon). Le città come le isole sono unite da fili invisibili di significato e creano un paesaggio marino fantastico, con simboli sacri e segni, attratti intorno ad un centro comune, un luogo interno, simbolo dell'emozione e del mare dentro di noi.

αίθουσα 'το ταξίδι σε νέους τόπους'
room 'the trip to new places'
sala 'il viaggio verso posti nuovi'

Ανδρέας Σιτορέγκο: *Ξηρά ψυχή*, video εγκατάσταση

Andreas Sitorengo: *Dry Soul*, video installation | *Anima Asciutta*, installazione video

Ασπασία Κουζούπη: *Σήμα της απόμακρης πλευράς της Σελήνης*
επάλληλα επίπεδα αλουμινίου με διάτρηση, διάτρητες ανακλαστικές επιφάνειες οδικών σημάτων

Aspassia Kouzoupi: *Sign for the Far side of Earth's moon*
superimposed perforated aluminum layers, perforated reflective surfaces of road signs

Segnale dal lato distante della luna
strati di alluminio perforati sovrapposti, superfici riflettenti perforate dei segnali stradali
d90 cm, 2014

Δημήτρης Α. Σεβαστάκης
Οι άοριστες πόλεις λιποτακτούν
ελαιοχρώματα σε καμβά

Dimitris A. Sevastakis
Vague cities defect
oil paints on canvas
Difetto delle città vaghe
colori ad olio su tela
50X100 cm

Γεώργιος Καλακαλλάς: Σύμπλευσις, μέταλλο, μάρμαρο
Georgios Kalakallas: *Symplevsis*, metal, marble | metallo, marmot
32X60X27 cm

Σπύρος Βερύκιος: *Καπέλο από νερό, ελαιοχρώματα σε χαρτί (τμήμα)*

Spyros Verykios: *Water hat, oil paint on paper (part) | Cappello d'acqua, pittura ad olio su carta (parte)*

8: 54X40 cm

Αναστασία Ζωή Σουλιώτου: *Ο Δρόμος του μεταξιού:*

τεμνόμενοι ορίζοντες Σουέζ, κομμένος πύργος Καντόνα, Βενετία – Πειραιάς – Τσενάι, ελαιογραφία και κολλάζ σε καμβά

Anastasia Zoi Souliotou: *The silk road: intersecting Suez skyline, cut down Canton Tower, Venice - Piraeus - Chennai*
oil painting and canvas collage

La via della Seta: intersecando lo orizzonte di Suez, abbattendo la Torre del Cantone, Venezia - Pireo - Chennai
pittura ad olio e collage su tela

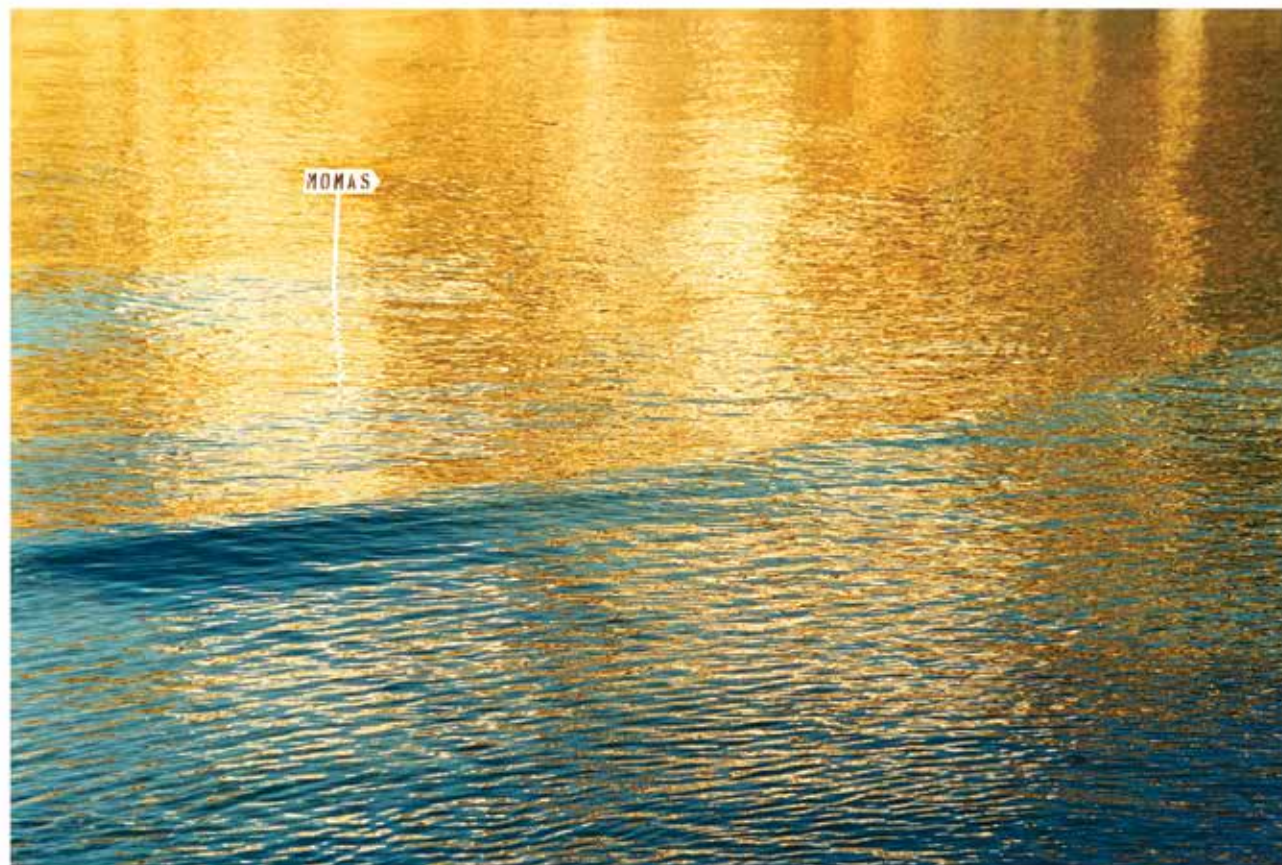
3: 20X60 cm, 2016

Μαρία Παπαδημητρίου: Άτιτλο, εκτύπωση σε αυτοκόλλητο, πλεξιγκλάς

Maria Papadimitriou: *Untitled*, printing on sticker, Plexiglas | *Senza titolo*, stampa su adesivo, plexiglass
90X60 cm

Ηώ Αγγελή: *Ανάπλους*, paper, ink, transparent paper

Io Angeli: *Anaplous*, carta, inchiostro, carta trasparente
130X160 cm, 2019

Λία Κουτελιέρη: Αρχή-Πέλαγος, ελαιοχρώματα και ακρυλικά σε καμβά

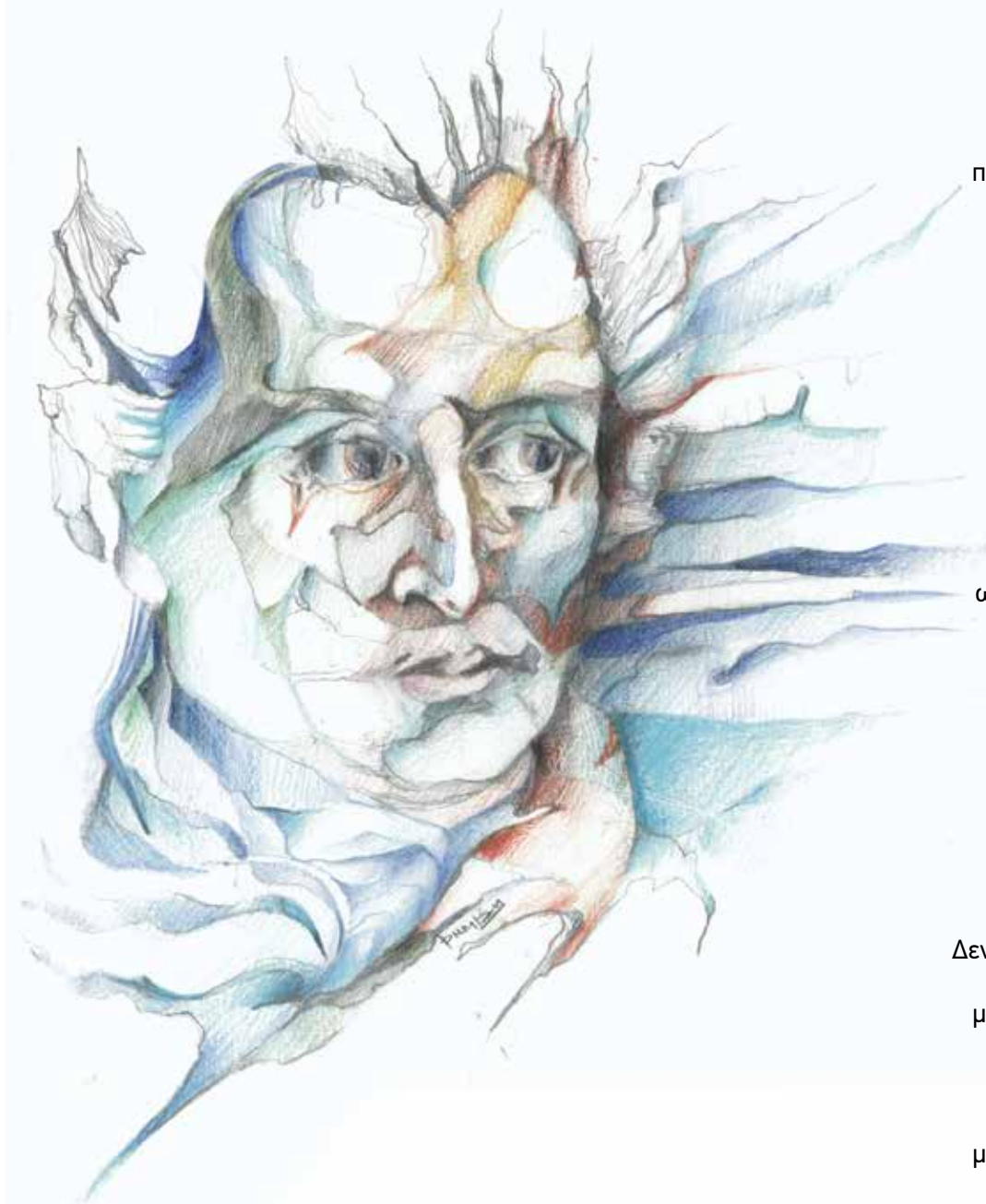
Lia Koutelieri: Archi-Pelagos, oil paints and acrylic on canvas | Archi-pelago, colori ad olio e acrilico su tela
150X150 cm, 2019

αίθουσα 'το ταξίδι σε νέους τόπους'
room 'the trip to new places'
sala 'il viaggio verso posti nuovi'

Δήμητρα Μερμίγκη, Διονύσιος Σολωμός, Λευκάδιος Χερν, Ελισάβετ Μουτζάν - Μαρτινέγκου
μελάνι, χρωματιστά μολύβια σε χαρτί

Dimitra Mermigki, Dionysios Solomos, Lafcadio Hearn, Elizabeth Moutzan - Martinegkou
ink, colored pencils on paper | inchiostro, matite colorate su carta
3: 29,7X43 cm, 2019

Η Ξανθούλα

Διονύσιος Σολωμός

Την είδα την Ξανθούλα,
την είδα `φες αργά
που εμπήκε στη βαρκούλα
να πάει στην Ξενιτιά.

Εφούσκωνε τ' αέρι
λευκότατα πανιά
ωσάν το περιστέρι
που απλώνει τα φτερά.

Εστέκονταν οι φίλοι
με λύπη με χαρά
κι αυτή με το μαντίλι
τους αποχαιρετά.

Και το χαιρετισμό της
εστάθηκα να ειδώ,
ως που η πολλή μακρότης
μου το `κρυψε κι αυτό.

Σ' ολίγο, σ' ολιγάκι
δεν ήξερα να πω
αν έβλεπα πανάκι
ή του πελάγου αφρό.

Και αφού πανί, μαντίλι
εχάθη στο νερό
εδάκρυσαν οι φίλοι
εδάκρυσα κι εγώ.

Δεν κλαίγω για τη βαρκούλα
δεν κλαίγω τα πανιά
μόν' κλαίγω την Ξανθούλα
που πάει στην Ξενιτιά.

Δεν κλαίγω τη βαρκούλα
με τα λευκά πανιά
μόν' κλαίγω την Ξανθούλα
με τα Ξανθά μαλλιά.

Κόττο, Λευκάδιος Χερν

(απόσπασμα)

Δεν υπάρχει απώλεια, γιατί κανένας Εαυτός δεν μπορεί να χαθεί.
Οτιδήποτε υπήρξε αυτό ήσουν, οτιδήποτε υπάρχει αυτό είσαι,
οτιδήποτε θα υπάρξει αυτό θα γίνεις. Προσωπικότητα! Ατομικότητα!
Σκιές ονείρου μέσα σε όνειρο. Η ζωή μόνον απέραντη είναι, και
ό,τι φαίνεται πως υπάρχει δεν είναι παρά το τρέμουλο της-ο ήλιος,
το φεγγάρι, τ' αστέρια, η γη, ο ουρανός, η θάλασσα, ο νους και ο
άνθρωπος, ο χώρος και ο χρόνος. Όλα είναι σκιές. Οι σκιές έρχονται
και παρέρχονται· αυτό που φτιάχνει τις σκιές είναι παντοτινό.

Αφηγήσεις λογοτεχνών του Ιονίου “Μνήμη”

Ionian litterateur narratives

“Memory”

Narrazioni sui letterati ionici

“Memoria”

Αυτοβιογραφία, Ελισάβετ Μουτζάν- Μαρτινέγκου (απόσπασμα)

Εις τούτον τον καιρόν, δηλαδή τη 25 Μαρτίου 1821, την ημέραν του Ευαγγελισμού, [...] Εγώ εις τα λόγια του άκουσα* το αίμα μου να ζεσταίνει, επεθύμησα από καρδίας να ήθελεν ημπορώ να ζωστώ άρματα, επεθύμησα από καρδίας να ήθελε ημπορώ να τρέξω διά να δώσω βοήθειαν εις ανθρώπους, όπου δι' άλλο –καθώς εφαινετο– δεν επολεμούσαν, παρά διά θρησκείαν και διά πατρίδα, και διά εκείνην την ποθητήν ελευθερίαν, η οποία, καλώς μεταχειριζομένη, συνθηά να προξενεί την αθανασίαν, την δόξαν, την ευτυχίαν των λαών. Επεθύμησα, είπα, από καρδίας, αλλά εκοίταξα τους τοίχους του σπιτιού, όπου με εκρατούσαν κλεισμένην, εκοίταξα τα μακρά φορέματα της γυναικείας σκλαβίας και ενθυμήθηκα πως είμαι γυναίκα, και περιπλέον γυναίκα Ζακυνθία, και αναστέναξα, αλλά δεν έλειψα όμως από το να παρακαλέσω τον Ουρανόν διά να ήθελε τους βοηθήσει να νικήσουν, και τοιούτης λογής να αξιωθώ και εγώ η ταλαίπωρος, να ιδώ εις την Ελλάδα επιστρεμμένην την ελευθερίαν...

Η ΜΝΗΜΗ: ΤΑ ΕΡΓΑ Ε.Τ.

Η επιστροφή στην πατρίδα, στο σπίτι, ο απολογισμός, η ενδοσκόπηση, είναι το θέμα της τρίτης αίθουσας που τιτλοφορείται 'Μνήμη' και συμβολίζει το παρελθόν και το υπόγειο. Σε αυτήν τοποθετούνται οι αναμνήσεις, όπως τα οικογενειακά κειμήλια και οι φωτογραφίες στο σεντούκι του ναυτικού. Πρώτο έργο που μας εισάγει σε αυτό τον κόσμο: **Όπως έγραφε μια παλιά διαφήμιση της Κόντακ: εσύ πατάς το κουμπί και η μηχανή κάνει τα υπόλοιπα** (Φ. Μουζακίτου, σελ. 110). «Την δεκαετία του 1960 ο θεός μου ήταν ναυτικός σε πετρελαιοφόρα. Οι αναμνήσεις που έχω από αυτόν συνδέονται με μέρη μυθικά την εποχή εκείνη όπως Ιαπωνία, Αμερική, Αφρική, Κίνα. Οι ναυτικοί μπάρκαραν για μεγάλο χρονικό διάστημα και περνούσαν χρόνια μέχρι να γυρίσουν πίσω στην πατρίδα. Οι κόντακ φωτογραφίες και τα γράμματα ήταν και ο μόνος τρόπος επικοινωνίας με τους δικούς τους. Στις φωτογραφίες αυτές με τις χρωματιστές τίντες, συμπυκνώνεται ο χρόνος και ο χώρος, ενσωματώνοντας το 'εξιδανικευμένο' με ένα απατηλό τρόπο. Τα υποκείμενα γίνονται αντικείμενα. Ο Μπάρτ μιλάει για το ανάφορο, το είδωλο και συσχετίζει την μνήμη που αναδύεται με "το κάπως τρομερό πράγμα που υπάρχει σε κάθε φωτογραφία, την μνήμη του νεκρού". Πρόθεση μου είναι να δώσω μια νέα ερμηνεία και ένα "ζωντανέμα" σε αυτές τις κοινότοπες τουριστικές φωτογραφίες που σε κανονικές συνθήκες θα ήταν κλεισμένες σε ένα οικογενειακό άλμπουμ. Σύμφωνα με τον Χέγκελ "Η τέχνη δρα εξιδανικεύοντας. Προσδίδει διάρκεια σε όλα εκείνα που σε κανονικές συνθήκες, είναι φευγαλέα και περιστασιακά". Μέσω της ταξινόμησης, της κλιμακωτής χρωματικά παράθεσης και των δικών μου αδιόρατων παρεμβάσεων οι εικόνες επιτρέπουν στον θεατή να ακολουθήσει τις προσωπικές του διαδρομές στον χρόνο και το χώρο" και **εγκατάσταση χωρίς τίτλο** (Φ. Μουζακίτου, σελ. 111): «Βουτώντας μια φορά στα βαθιά νερά της καλντέρας στην Σαντορίνη είδα το εξής θέαμα που στάθηκε το έναυσμα για την δημιουργία αυτού του έργου. Είδα μέσα από τα μαύρα βάθη να αναδύεται ένα ρεμέτζο με πολλά σκοινιά που από τον χρόνο και το κύμα είχαν ξεφτίσει και έμοιαζαν με μαλλιά γυναίκας. Το θέαμα ήταν μακάβριο αλλά ταυτόχρονα σκέφτηκα, ότι τελικά το ίδιο το ρεμέτζο είναι μια επινόηση που κρατάει το πλοίο στο λιμάνι, ένα πλωτό λιμάνι, η γυναικεία παρουσία που περιμένει τον ναυτικό να γυρίσει πίσω. Η εγκατάσταση με το караβόσκοινο και τα μαλλιά διαπραγματεύεται την μνήμη ως αυτό που αφήνει ο ταξιδιώτης πίσω του, ενώ ταυτόχρονα το τραβάει πάντα μαζί του».

Συνδεδεμένο με το παρελθόν είναι το αρχαϊκό, μυθολογικό στοιχείο, όπως επίσης και οι έννοιες της ταφής, της ανασκαφής, του παλίμψηστου. Τα έργα **Περιήγηση I, II** και **Νέκυια** (Ν. Κληρονόμος, σελ. 112) έχουν ως θέμα τους την ανασκαφή στο αστικό τοπίο, ενώ συνάμα παραπέμπουν στην κατάβαση στα βάθη του εαυτού. Ο τίτλος 'Νέκυια' αναφέρεται στη Ραψωδία λ' της Οδύσσειας που είχε ως θέμα την κάθοδο του Οδυσσέα στον Άδη αναζητώντας την επιστροφή του στην Ιθάκη που θα του εξασφάλιζε ο χρυσός του μάντη Τειρεσία (τον τίτλο Νέκυια φέρει και το έργο του αρχαίου Έλληνα ζωγράφου Πολύγνωτου). Οι περιηγήσεις αντιπαραθέτουν αναφορές σε πολεμικά περιστατικά και πολιτιστικά στοιχεία (2ος παγκόσμιος πόλεμος, το καταφύγιο στον σταθμό Elephant and Castle, πόλεμος στη Συρία και ανασκαφές στο Ζεύγμα της νοτιοανατολικής Τουρκίας με τα ελληνιστικά ψηφιδωτά). Ακολουθεί η **Άνωσις νο 2** (Ε. Ευθυμιάδης, σελ. 114), μια «εσώτερη αναχώρηση χωρίς πυξίδα, άνωση κάποιας σκιάς σε χρώματα φωσφορικά που αφηρούν τη βαρύτητα στα σύνορα των αντιθέσεων: ένας Ήλιος κι ένας Άδης σε χειραψία. Το θυμιάμα αλλοτινής παρουσίας, που διδάσκει την Ουσία ξανά. Στάθηκε αδύνατο να επικαλυφθούν μυστηριακές ροές μιας ακαριαίας δράσης που έτεινε προς τη διαύγεια. Ανύψωση με τα πλεούμενα και τα πτερόεντα όλα απόντα. Με τον Ταμία των ανέμων σ' ετοιμότητα... Απόπλους, λοιπόν, με ψυχικές αναπάσεις. Μεταγράφοντας την Κίνηση σε οπτικά σύμβολα για να συγκινηθούν τα ακίνητα».

Στον τελευταίο τοίχο της αίθουσας το βλέμμα περνά στο έργο **στην κουβέρτα** (Γ. Αδαμάκης, σελ. 115) που απεικονίζει μνήμες ανθρώπων που δεν υπάρχουν πια, μνήμες που ξεθωριάζουν, αναμειγνύονται, ανακατεύονται σαν μια παλέτα με χρώματα που δημιουργεί περιοχές περισσότερο ή λιγότερο ξεκάθαρες σε ένα νοσταλγικό κολλάζ θραυσμάτων: «Ξεκίνησα από μια παλιά οικογενειακή φωτογραφία. Εμφανίζεται ο παππούς μου με άλλους ναυτικούς, στην κουβέρτα ενός πλοίου. Σημμένα σώματα. Βλέμματα που μας κοιτούν κατάματα. Κάποια αποφασιστικά. Κάποια χαλαρά. Άλλα δειλά. Ενδεικτικά πάντως της προσωπικότητας που κρύβουν πίσω τους. Άνθρωποι που υπήρξαν, έδρασαν, οριοθέτησαν τους χώρους που κινήθηκαν, προσδιόρισαν την υπόσταση τους στη μνήμη μας. Έπειτα έφυγαν, αφήνοντας πίσω ένα ρεύμα αέρα, μια γλυκιά δροσιά. Θέλοντας να αποτυπώσω τη φθορά του χρόνου - τη διαρροή της μνήμης, δούλεψα σε μια γκάμα γεωδών χρωμάτων με λίγες μόνο χρωματικές εντάσεις. Προσπάθησα να οργανώσω το χώρο, προσεγγίζοντας τον αφηρημένα και συγχρόνως απεικονιστικά. Επεδίωξα, εντάσσοντας κάποια ένθετα στοιχεία, να φορτίσω εννοιολογικά αλλά και εικαστικά το οριστικό ζωγραφικό γεγονός. Να επισημάνω εντέλει, την αλήθεια ενός περιστατικού που συνέβη, οργανώθηκε, έλαμψε και έσβησε, αφήνοντας πίσω μόνο το είδωλο του».

Η ματιά εγκλωβίζεται τώρα από μια σειρά αιγιματικών εικόνων που αναπαριστούν αλλόκοτες ανθρώπινες μορφές τοποθετημένες σε ανοίκεια αστικά τοπία. Οι οξυγραφίες **τα φαντάσματά μου, Προφητεία, Place de la Republique, Ευρώπη** (Χ. Κατσαδιώτης, σελ. 116) μοιάζουν με τους εφιάλτες που διαταράσσουν τον ύπνο μας. Βιώματα, αναμνήσεις, εμμονές, συνήθειες και πάθη της ζωής –που είτε παραδοθήκαμε σε αυτά, είτε αφήσαμε ανικανοποίητα, τώρα πλέον εμφανίζονται μεγεθυμένα και μας κατατρέχουν, μετατρέπονται σε νευρώσεις. «Φανταστικές πόλεις, μέσα σε υπαρκτές. Πόλεις που μας καταπίνουν, παρά την ομορφιά τους. Υπάρχουν και άσχημες πόλεις, που από το μεγάλο δέσιμο, οι κάτοικοι τους τις βλέπουν όμορφες. Ταξιδευτές και περαστικοί είμαστε από αυτές ή απλά τις φανταζόμαστε. Περιέχουν ιστορίες των ανθρώπων που τις κατοικούν ή απλά περνούν από αυτές. Όλα αυτά μαζί συνθέτουν τις πόλεις. Η κάθε πόλη έχει την δική της αισθητική, την δική της μυρωδιά, τις δικές της επιρροές, τις δικές της μνήμες, τα δικά της λημέρια, της δικές της εισόδους, τις δικές της εξόδους, τα δικά της όνειρα και τους δικούς της εφιάλτες. Οι πόλεις είναι ζωντανές. Είναι σύνθητες, αυτοί που είναι μέσα, να θέλουν να βγουν έξω και το αντίστροφο. Αν και οι κάτοικοι έχουν την σιγουριά πως ανήκουν κάπου και αυτό από μόνο του διασφαλίζει μια ταυτότητα και μια ασφάλεια, ταυτόχρονα αποτελεί και μια παγίδα, ο εγκλωβισμός είναι υπαρκτός».

Η διαλεκτική του ταξιδιού και του ανθρώπινου βίου, της πόλης και του εσωτερικού κόσμου, εμπλουτίζεται τώρα με ένα τοπίο πόλης που μοιάζει να διαλύεται. Η **Πομπηία** (Ν. Κρανάκης, σελ. 117) περιπλέκει στοιχεία της αρχαίας πόλης με σύγχρονες μορφές. Θραύσματα κτιρίων που έχει καταπιεί η λάβα σχηματίζουν αστικά μορφώματα και ανάμεσά τους διακρίνονται ίχνη ενός κατακερματισμένου οδικού δικτύου. Ο ουρανός έχει το αύρα της φωτιάς, η γραμμή του ορίζοντα βρίσκεται ψηλά και το μεγαλύτερο μέρος της αναπαράστασης φαίνεται να απεικονίζει τα υπόγεια στρώματα της πόλης, ένα παλίμψηστο. Η έννοια του παλίμψηστου (πάπυρος, περγαμνή ή γενικά χειρόγραφο που το αρχικό κείμενο έχει αποξεστεί για να γραφεί κάποιο άλλο), προσδιορίζει την δομή σε στρώματα που στοιβάζονται το ένα πάνω από το άλλο στο χρόνο. Αποδίδεται στις ιστορικές πόλεις, που αποτελούνται από στρώσεις πολιτισμών, που έχουν αφήσει τα ίχνη τους και διαμορφώνουν την σύγχρονη εκδοχή, μια πολιτισμική συνύφανση, διαδοχή περιόδων ακμής και παρακμής και επιστρώσεις κατακτητών, όπως το φημισμένο παράδειγμα των εννέα πόλεων της Τροίας. Το παλίμψηστο περιγράφει όμως και τον τρόπο που λειτουργεί ο άνθρωπος νους και η μνήμη, το συνειδητό και το διατρωματωμένο ασυνείδητο. Ο Carl Jung παρομοιάζει τον ανθρώπινο νου και την μνήμη με κτίριο, στο οποίο κάθε όροφος έχει κτιστεί σε διαφορετική χρονική περίοδο. Κάθε όροφος είναι ένα ιστορικό στρώμα: «Πρέπει να περιγράψουμε και να εξηγήσουμε ένα κτίριο, του οποίου ο πάνω όροφος ανεγέρθηκε τον 19ο αιώνα, το ισόγειο χρονολογείται από τον 16ο αιώνα και μια προσεκτική εξέταση του τρόπου κατασκευής αποκαλύπτει το γεγονός ότι το κτίριο είχε ανακατασκευαστεί από έναν παλιότερο πύργο κατοικίας του 11ου αιώνα. Στο κελάρι ανακαλύπτουμε Ρωμαϊκές βάσεις τοιχοποιίας και κάτω από το κελάρι, μια μπαζωμένη σπηλιά, στο δάπεδο της οποίας βρίσκονται πέτρινα εργαλεία και απομεινάρια πανίδας από την εποχή των παγετώνων στα παρακάτω στρώματα. Αυτή θα μπορούσε να είναι μια εικόνα της δομής της σκέψης μας» (Jung, 1963). Το έργο Πομπηία μπορεί να αναγνωστεί και ως ένας χάρτης του εσωτερικού μας κόσμου με τις αντίστοιχες εννοιολογικές προσαρμογές.

Το ταξίδι στην ενότητα 'πόλη' της έκθεσης ολοκληρώνεται με το γλυπτό **Γενετική Μετάλλαξη** (Σ. Σουβατζόγλου, σελ. 118), όπου ανακαλύπτουμε την ύπαρξη εγκλωβισμένων καρπών δέντρων (ο σπόρος συμβολίζει τη δύναμη της ζωής) που έχουν μεταστοιχειωθεί σε μέταλλο, έχουν παγιωθεί. Η αλλόκοτη οργανική μορφή έχει ανθρώπινα χαρακτηριστικά και παρουσιάζει μια συγκρατημένη κινητικότητα και διάθεση συστροφής και συστολής στον εαυτό της. Το μόρφωμα αυτό που φαίνεται να προέκυψε από την αλληλοεπίδραση δυνάμεων φυσικών και τεχνικών, συμβολίζει την προσδευτική μετάλλαξη του ανθρώπου, μέσω της καταγραφής των βιωμάτων στο σώμα του κατά τη διάρκεια της ζωής του. Το σώμα (μέταλλο) και η ψυχή (ζωτική δύναμη, έρωτας, καρπός) βρίσκονται σε διαρκή αλληλοεπίδραση. Φτάνοντας στο τέλος της ζωής, το δυσκίνητο σώμα αρνείται πλέον να υπηρετήσει τις επιθυμίες της ευκίνητης ψυχής, η οποία αναζητά την ελευθερία της και θέλει να απεγκλωβιστεί. Σε μια διαφορετική ερμηνεία, όλα τα βιώματα συγκεντρώνονται τώρα σε ένα σώμα, που συστρεφόμενο και περιπλεκόμενο οδηγείται στην ανάδυση καινοφανών ιδιοτήτων (ο όρος αποτελεί δάνειο από την αστρονομία και σηματοδοτεί τον είδος του αστέρα που διακρίνεται για πρώτη φορά με γυμνό μάτι κατά την ξαφνική αύξηση της λαμπρότητάς του), αυτό που ονομάζουμε 'συνείδηση'.

MEMORY: THE ARTWORKS E.T.

Returning to our homeland and retrospection is the theme of the third room, titled 'Memory' that symbolizing the past and the underground. The room holds memories, such as family heirlooms and photographs in the seafarer's chest. First project that introduces us to this world: **As a Kodak's old ad wrote: you click the button and the camera does the rest** (F. Mouzakitou, p. 110). *"In the 1960s my uncle was a sailor in oil tankers. My memories of him are associated with places mythical at the time such as Japan, America, Africa, China. The sailors got on ship for a long time and it took years for them to return home. Kodac photos and letters were the only way to communicate with their relatives. In these pictures with colored tints, time and space are concentrated, incorporating the 'idealized' in a delusional way. Subjects become objects. Bart talks about the idol, and associates the memory that emerges with the "somewhat awful thing in every photograph, the memory of the dead." My intention was to give a new meaning and life to these common tourist photos that would normally be confined to a family album. According to Hegel, "Art works in an idealized way. It gives durability to all those who, under normal circumstances, are fleeting and **untitled installation** (F. Mouzakitou, p. 111): "Through taxonomy, gradual color rendering and my own invisible interactions, images allow the viewer to follow his or her own personal journeys through time and space. / Diving once in the deep waters of the caldera in Santorini Island I saw the following spectacle that triggered the creation of this project. I saw through the black depths an anchorage with many cords emerging, that because of time and the waves had grown tired, resembling a woman's hair. The spectacle was macabre but at the same time I thought that ultimately the anchorage itself is an invention that holds the ship in port, a floating port, the female presence waiting for the sailor to come back. The installation with the boat and the hair negotiates the memory as what the traveler leaves behind, while at the same time always pulling it with him".*

Connected to the past is the archaic, mythological element and the concepts of burial, excavation, palimpsest. The artworks **Itinerary I, II** and **Nekyia** (N. Klironomos, p. 112) focus on excavations in the urban landscape, while also referring to the descent into the depths of the self. The title 'Nekyia' refers to Rhapsody 'L' of Odyssey that describes the descent of Odysseus into Hades in search of his return to Ithaca which could ensure the oracle of the prophet Tiresias. The tours juxtapose scenes of wars and cultural elements (2nd World War, the shelter at the station Elephant and Castle, the war in Syria and Hellenistic mosaics at Zeugma excavations in southeast Turkey). Next artwork is **Anosis no 2** (rising) (E. Efthymiades p. 114). An *"inner departure without compass, a rising of a shadow in phosphate colors defying gravity at the border of contrasts: sun and hades on a handshake. The incense of all-seeing presence, which teaches the Essence again. It was impossible to mask the mysterious flows of an instant action that tended towards clarity. Lifting with the floating and fluttering all absent. With the treasury of the winds alert... So departing, with mental reassurance. By translating the movement into visual symbols to move the motionless".*

On the far wall of the room the gaze is captured by the art work **on the deck** (Y. Adamakis p. 115) that depicts memories of people who no longer exist, memories that fade, are mixed and shuffled like a palette of colors that creates areas more or less clear in indirect to nostalgic scrap collage: *"I've started by using an old family photograph. My grandfather appears with other sailors on a ship's deck. Stowed bodies. Faces that look straight ahead. Some decisive. Some loose. Others shy. Faces that indicative the characters behind them. People who have existed, devised, delineated the spaces that they moved, identified their essence in our memory. Then they left, leaving a stream of air, a sweet dew. Wanting to capture the time wear – the leakage of memory, I worked in a range of earth colors with only a few intensities. I tried to organize the space with an abstract and at the same time illustrative approach. I endeavored, incorporating some inset elements, to conceive both the conceptual and the visual painting event. To point out, finally, the truth of an incident that happened, organized, shone and faded, leaving only its idol behind".*

The look is trapped now by a series of enigmatic images that depict grotesque human figures placed in unfamiliar urban landscapes. The etchings **My ghosts, Prophecy, Place de la Republique, Europe** (Ch. Katsadiotis, p. 116) resemble nightmares that disturb our sleep. Experiences, memories, obsessions, habits and passions of life, which we either surrendered to, or left unsatisfied, now appear enlarged and persecute us, transformed into ribs. *"Imaginary cities within existent. Cities that swallow us, despite their beauty. There are also ugly cities, which, because they have developed bonds, their inhabitants see as beautiful. We are travelers and passers-by or just imagine them. They contain stories of people who live or just pass by them. All these*

together make up the cities. Each city has its own aesthetics, its own smell, its own influences, its own memories, its own plots, its own entrances, its own exits, its own dreams and its own nightmares. Cities are alive. It is common for those inside to want to go out and viceversa. Although residents are certain that they belong somewhere and that this ensures an identity and security, it is also a trap, trapping is real".

The dialectics of travel and human life, of the city and of the inner world, are now enriched by a city landscape that seems to be breaking down. **Pompeii** (N. Kranakis, p. 117) entangles evidence of the ancient city with contemporary forms. Fragments of buildings engulfed by lava form urban constructs, while traces of a fragmented road network are visible in between. The sky has a breeze of fire, the skyline is high, and much of the representation seems to depict the underground layers of the city, a palimpsest. The concept of palimpsest (papyrus, parchment or general manuscript where the original text has been scraped to write another), determines the structure in layers stacked one above another in time. It is attributed to historic cities, made up of layers of civilizations that have left their mark and form the modern city, a cultural interweaving, a succession of periods of prosperity and decline, an overlay of conquerors, such as the famous example of the nine cities of Troy. But the palimpsest also describes the way the human mind and memory operate, the conscious and the embodied unconscious. Carl Jung likens human mind and memory to a building in which each floor has been built at a different time. Each floor is a historical layer: *"We have to describe and explain a building whose upper floor was erected in the 19th century, the ground floor dates back to the 16th century, and a careful examination of the construction reveals that the building had been rebuilt on an older 11th-century residential tower. In the cellar we discover Roman masonry bases and beneath the cellar, a sprawling cave, on whose floor are stone tools and remains of glacier fauna. This could be an image of the structure of our mind" (Jung, 1963) .* The artwork Pompeii can be read as a map of our inner world with the corresponding conceptual adjustments.

The trip to the city section of the exhibition concludes with the sculpture **Genetical Mutation** (S. Souvatzoglou, p. 118), where we discover entrapped tree fruits (seeds symbolizes the power of life) who have been metamorphosed in metal and thus they have been consolidated. The shapely organic form has human characteristics and exhibits a restrained mobility and a mood of twisting and contraction in itself. The construct appears to be a result of the interaction forces between physical and manmade, a representation of the progressive mutation of human being through the recording of experiences in his or her body throughout life. The body (metal) and the soul (life, love, and inspiration) are in constant interaction. Reaching the end of life, the cumbersome body refuses to serve the desires of the agitated soul, which seeks its freedom and wants to be released. In a different interpretation, all the experiences gathered throughout life in a body, twisted and scrambled led to the emergence of new properties, 'consciousness'.

LA MEMORIA: LE OPERE D' ARTE E.T.

Il ritorno in patria, a casa, il bilancio, la retrospesione sono il tema della terza sala che si intitola "Memoria" e che rappresenta il passato, lo scantinato. In questa stanza si posano le memorie, come i cimeli di famiglia e le fotografie nella cassapanca del marinaio. La prima opera che ci introduce in questo mondo: **Come c'era scritto su una vecchia pubblicità della Kodak: tu premi il pulsante e la macchina fotografica fa il resto** (F. Mouzakitou, p.110): *"Negli anni '60 del Novecento, mio zio era marinaio su una petroliera. I miei ricordi di lui si legano a posti mitici all'epoca, come il Giappone, l'America, l'Africa, la Cina. I marinai rimanevano sulla nave per lungo tempo e trascorrevano molti anni prima del loro ritorno in patria. Le foto Kodak e le lettere erano l'unico modo per comunicare con i loro familiari. In quelle foto a colori si concentravano il tempo e lo spazio, incorporando l' 'idealizzato' in modo ingannevole. I soggetti diventavano oggetti. Bart parla dell'immagine e collega la memoria che affiora a 'la cosa piu' terribile che esiste in ogni fotografia, la memoria di una persona morta'. La mia intenzione è quella di dare nuovo significato e 'vita' a queste comuni foto turistiche, che abitualmente sarebbero chiuse in un album di famiglia. Secondo Hegel: 'L' arte agisce idealizzando. Aggiunge durata a tutto quello che in condizioni normali è fugace e temporaneo'. Tramite la tassonomia, la giustapposizione della scala cromatica e i miei invisibili interventi, le immagini nelle foto permettono al visitatore di seguire i suoi personali viaggi nel tempo e nello spazio. Nell' **installazione senza titolo** (F. Mouzakitou, p.111) "una volta tuffandomi nelle acque profonde di Kaldera nell'isola di Santorini ho visto uno spettacolo che e' stato lo stimolo per la creazione*

di questa opera d' arte. Ho visto in quelle acque nere e profonde una cima con molte corde sfilacciate dal tempo e dall' acqua. Assomigliavano ai capelli di una donna. Lo spettacolo era macabro ma in quel momento ho pensato che la cima è un' invenzione per ormeggiare la nave al porto, un porto galleggiante, una presenza femminile che aspetta il ritorno del marinaio. L' installazione con la gomina e i capelli contatta la memoria come ciò che il viaggiatore lascia dietro di sé e simultaneamente lo attira sempre a sé”

Associato al passato è l'elemento arcaico e mitologico, così come i concetti della sepoltura, dello scavo, del palinsesto. Le opere d' arte **Itinerari I, II** e **Nekyia** (N. Klironomos, p.112) hanno come argomento lo scavo di un paesaggio urbano e rimandano allo stesso tempo alla discesa nelle profondità dell' io. Il titolo 'Nekyia' si riferisce al canto XII (λ) dell' Odissea che racconta la discesa di Ulisse nell' Ade alla ricerca dell' oracolo del veggente Tiresia (il titolo Nekyia riporta anche all'opera del pittore greco antico Polignotou). Le peregrinazioni riguardano eventi di guerra ed eventi culturali (la II guerra mondiale, il rifugio alla stazione Elephant and Castle, la guerra in Syria e gli scavi di mosaici ellenistici a Zeugma nella Turchia sudorientale). Segue l'**Anosis no 2** (E. Efthimiadis, p.114), una “partenza interiore senza bussola, la spinta ascensionale di un'ombra nei colori fosforescenti, che sfidano la gravità nei confini delle opposizioni: un Sole e un Ade che si danno una stretta di mano. L'incenso della presenza di un altro tempo che insegna l'Essenza di nuovo. Fu impossibile nascondere i flussi arcani di un' azione fulminea tesa alla trasparenza. L'elevazione delle cose che galleggiano e delle cose che volano tutto manca. Con il Cassiere dei venti (Eolo) pronto ...Apoplus (si parte), quindi, rassicurati mentalmente. Trascriviamo il Movimento in simboli visivi per smuovere gli inerti”.

Sull' ultima parete della sala, lo sguardo è catturato dall'opera **Sul ponte** (G. Adamakis, p.115) che raffigura le memorie di persone che non esistono più, memorie che sbiadiscono, si mischiano, si amalgamano come una tavolozza di colori che crea zone più o meno chiare in un collage nostalgico di frammenti: “Sono partito da una vecchia fotografia di famiglia. Mio nonno appare con altri marinai, sul ponte di una nave. Corpi ammutchiti. Sguardi fissi su noi. Alcuni decisi. Alcuni molli. Altri codardi. Sguardi rappresentativi della personalità nascosta dietro di loro. Uomini che sono esistiti, hanno agito, hanno delineato gli spazi in cui si sono mossi, hanno definito la loro essenza nella nostra memoria. Poi sono partiti da questa vita, lasciando dietro un flusso d' aria, una dolce brezza. Volendo catturare l'usura del tempo - la dispersione della memoria, ho lavorato con una gamma di colori di terra con poche intensità cromatiche. Ho cercato di organizzare lo spazio, approcciandolo astrattamente e figurativamente allo stesso tempo. Ho inteso, introducendo alcuni inserti, riempire di significato concettuale e artistico l'evento pittorico definitivo. Sottolineare, alla fine, la verità di un evento che è accaduto, organizzato, brillato e sbiadito, lasciando dietro solo la sua immagine”.

Lo sguardo è imprigionato ora in una serie di immagini enigmatiche che raffigurano bizzarre forme umane, inserite in paesaggi urbani inusuali. Le incisioni realizzate con la tecnica all' acquaforte **I miei fantasmi, Profezia, Place de la Republique, Europa** (X. Katsadiotis, p.116) somigliano ad incubi che turbano il nostro sonno. Esperienze, ricordi, ossessioni, abitudini e passioni della vita - a cui ci siamo arresi, o abbiamo lasciate insoddisfatte - ora appaiono ingrandite e ci perseguitano, trasformate in nevrosi. “Città immaginarie, dentro quelle esistenti. Città che ci inghiottiscono, a dispetto della loro bellezza. Esistono anche città brutte, che gli abitanti, grazie al proprio attaccamento, vedono belle. Siamo viaggiatori o passanti o soltanto le immaginiamo. Esse contengono storie delle persone che le abitano oppure semplicemente le attraversano. Tutte queste cose insieme compongono le città. Ogni città ha la sua estetica, il suo profumo, le sue influenze, le sue memorie, i suoi covi, le sue entrate, le sue uscite, i suoi sogni e i suoi incubi. Le città sono vive. È usuale, che coloro che abitano dentro la città, vogliano andar fuori e viceversa. Sebbene i residenti abbiano la certezza di appartenere ad un luogo e che questo soltanto garantisca un' identità e una sicurezza, allo stesso tempo esso costituisce anche una trappola, l' intrappolamento è reale”.

La dialettica del viaggio e della vita umana, della città e del mondo interiore, si arricchisce ora con un paesaggio della città che sembra sciogliersi. **Pompei** (N. Kranakis, p.117) intreccia elementi della città antica con forme contemporanee. Frammenti di edifici inghiottiti dalla lava formano costrutti urbani e tra di essi si distinguono resti di una rete stradale frantumata. Il cielo ha l'aura del fuoco, la linea dell' orizzonte alta, e la maggior parte della rappresentazione sembra raffigurare gli strati sotterranei della città, un palinsesto. Il concetto di palinsesto (papiro, pergamena oppure generalmente un manoscritto dove il testo principale era stato raschiato per scriverci sopra un altro), indica la struttura in strati sovrapposti nel tempo. E' attribuito alle città storiche, costituite dagli strati di civiltà, che hanno lasciato le loro vestigia e hanno plasmato la versione contemporanea, un intreccio culturale, una successione di periodi di prosperità e di declino, e sovrapposizioni di conquistatori, come il famoso esempio delle

nove città di Troia. Il palinsesto descrive, però, anche il modo in cui la mente umana e la memoria operano, il conscio e l'inconscio stratificato. Carl Jung paragona la mente umana e la memoria ad un edificio, in cui ogni piano è stato costruito in un periodo temporale diverso. Ogni piano è uno strato storico: “Dobbiamo descrivere e spiegare una costruzione, il cui piano superiore è stato eretto nel XIX secolo, il piano terra è datato più addietro al XVI secolo e una indagine attenta al modo di costruzione rivela il fatto che l'edificio era stato ricostruito su una più antica torre residenziale dell'XI secolo. Nella cantina scopriamo basi di muratura romana e sotto la cantina, una grotta coperta con materiali di risulta, sul cui pavimento troviamo attrezzi di pietra e resti di fauna del periodo glaciale negli strati inferiori. Questa potrebbe essere un' immagine della struttura della nostra mente” (Jung, 1963). L' opera d'arte Pompei può essere letta come una mappa del nostro mondo interiore con i corrispondenti adeguamenti concettuali.

Il viaggio nella sezione “città” dell'esposizione si conclude con la scultura **Mutazione Genetica** (S. Souvatzoglou, p.118), in cui scopriamo l'esistenza di semi di alberi intrappolati (il seme simboleggia la forza della vita) che si sono trasformati in metallo e si sono cementati. La bizzarra forma organica ha caratteristiche umane e presenta una limitata mobilità e uno stato d'animo di contrazione e torsione verso se stessa. Questa configurazione che sembra derivare da un'interazione di forze naturali e tecniche, simboleggia la mutazione progressiva dell' uomo, attraverso la registrazione di esperienze vissute sul suo corpo durante la vita. Il corpo (metallo) e l'anima (forza vitale, amore, ispirazione) sono in costante interazione. Arrivando alla fine della vita, il corpo pesante rifiuta di servire i desideri dell' anima leggera, che cerca la sua libertà e vuole affrancarsi. In una interpretazione diversa, tutte le esperienze vissute si accumulano ora in un corpo, che attorcigliato e contorto conduce sé stesso all' emergere della proprietà della supernova (il termine è preso in prestito dall' astronomia e segnala la stella che si avvista ad occhio nudo durante il suo incremento di brillantezza), ciò che chiamiamo ‘coscienza’.

Φρύνη Μουζακίτου: Όπως έγραφε μια παλιά διαφήμιση της Κόντακ: εσύ πατάς το κουμπί και η μηχανή κάνει τα υπόλοιπα
 φωτογραφίες, εκτυπώσεις | εγκατάσταση χωρίς τίτλο, διάφορα υλικά, μεικτές τεχνικές (τμήμα)

Frini Mouzakitou: As a Kodak's old ad wrote: you click the button and the camera does the rest, photos, prints
 untitled installation, various materials, mixed techniques (part)
 Come c'era scritto su un vecchio annuncio di Kodak: fai clic sul pulsante e la fotocamera fa il resto, foto, stampe
 installazione senza titolo, vari materiali, tecniche miste (part)
 6: 42X52 cm & various dimensions | varie dimensioni, 2019

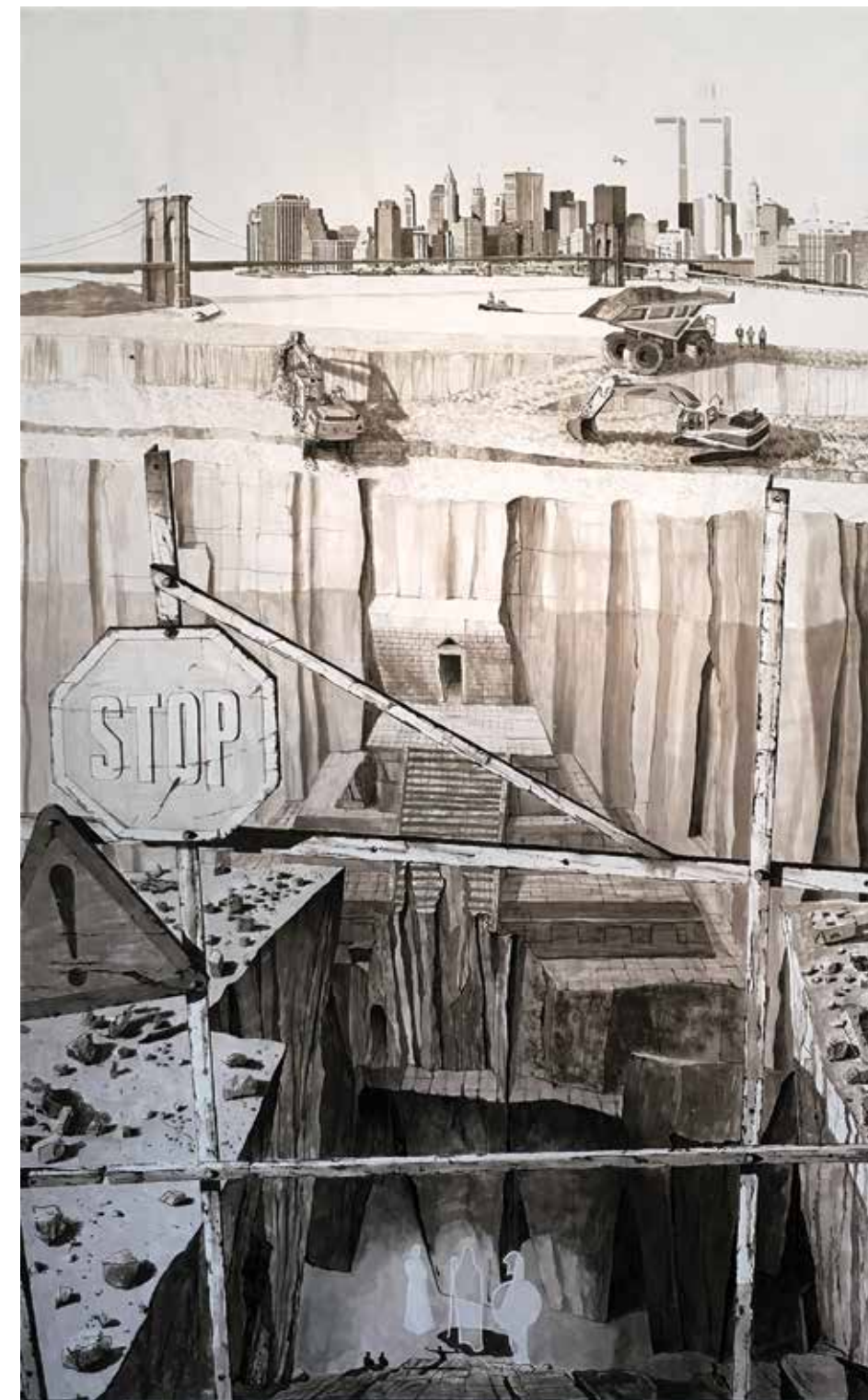
Νικόλας Κληρονόμος: *Περιήγηση I, II*, μελάνι σε καμβά

Nikolas Klironomos: *Itinerary I, II*, ink on canvas | *Itinerario I, II*, inchiostro su tela
2X 35X100 cm, 2019

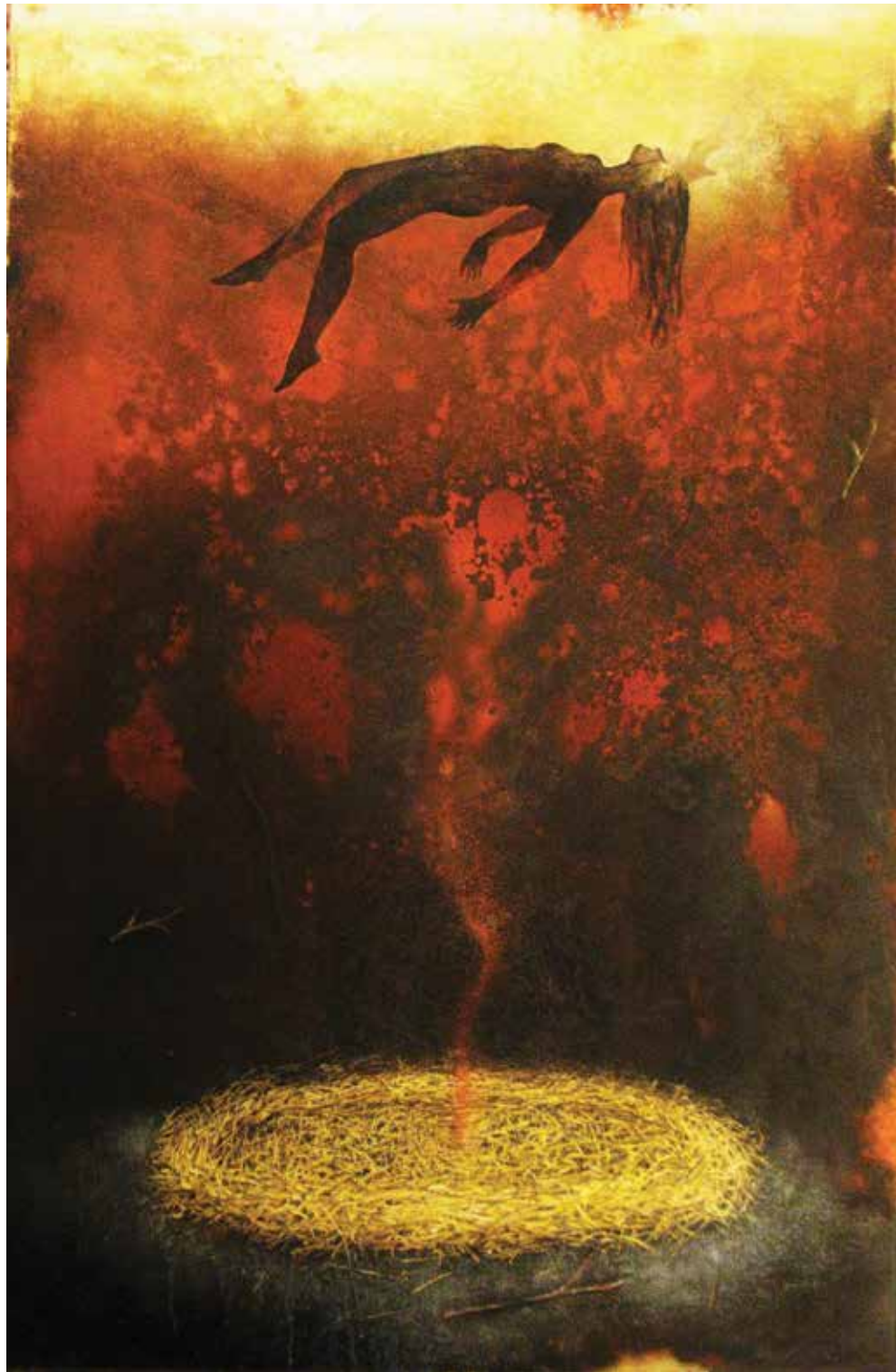

Νικόλας Κληρονόμος: *Νέκυια*
ελαιοχρώματα σε καμβά

Nikolas Klironomos: *Nekyia*
oil paints on canvas
colori ad olio su tela
130X200 cm, 2019

Ευθύμιος Ευθυμιάδης
Άνωσις αρ. 2
 ελαιοχρώματα σε καμβά

Eftimios Eftimiadis
Anosis no 2
 oil paints on canvas
 colori ad olio su tela
 130X120 cm, 2018

Γιάννης Αδαμάκης: *Στην κουβέρτα*, ακρυλικά σε καμβά
Yiannis Adamakis: *On the deck*, acrylic on canvas | *Sul ponte*, acrilico su tela
 120X150 cm, 2019

Χριστόφορος Κατσαδιώτης: *Τα φαντάσματά μου, Προφητεία, Place de la Republique, Ευρώπη*
οξυγραφία, ραφή, χρώμα (αριστερά - δεξιά)

Christophoros Katsadiotis: *My Ghosts, Prophecy, Place de la Republique, Europe*
engraving, seam, color (left - right)

I miei Fantasmi, Profezia, Place de la Republique, Europa
incisione, cucitura, colore (sinistra - destra)

54X30 cm, 29,7X24,3 cm, 24,4X28,5 cm, 38X30 cm, 2015

Νίκος Κρανάκης: *Πομπηία*, ακρυλικά σε καμβά
Nikos Kranakis: *Pompeii*, acrylic on canvas | *Pompei*, acrilico su tela
160X105 cm, 2015

Στέφανος Σουβατζόγλου: *Γενετική Μετάλλαξη*, μπρούτζος

Stefanos Souvatzoglou: *Genetical Mutation*, bronze | *Mutazione Genetica*, bronzo
45X50X35 cm, 2016

αίθουσα 'μνήμη'
room 'memory'
sala 'memoria'

THE SEA - IL MARE...

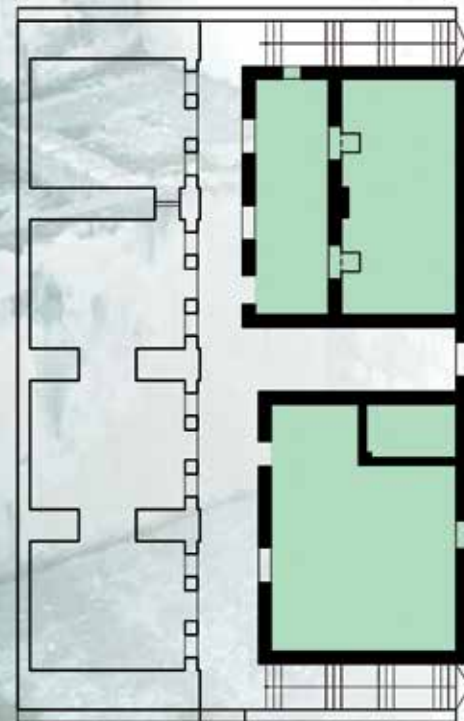
Η ΘΑΛΑΣΣΑ

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ | SYMBOLISM OF SPACES | SIMBOLISMO DEGLI SPAZI

αίθουσα δεύτερη: **ταξίδι στην Μεγάλη Ελλάδα**
 second room: **trip to Magna Grecia**
 secondo sala: **viaggio in Magna Grecia**

αίθουσα πρώτη: **ταξίδι στο Ιόνιο**
 first room: **trip to the Ionian Sea**
 prima sala: **viaggio nel Mar Ionio**

Η ΘΑΛΑΣΣΑ Ε.Τ.

Πέρα από το λιμάνι απλώνεται η θάλασσα, η απεραντοσύνη της οποίας παραπέμπει στο άγνωστο και την περιπέτεια. Ο άνθρωπος ξεκινά ένα θαλάσσιο ταξίδι ανακάλυψης νέων τόπων, σε ένα άλλο όμως επίπεδο, το ταξίδι συμβολίζει τη ζωή. Την θάλασσα σκίζουν τα πλοία, πλωτές ανθρώπινες πολιτείες που προεκτείνουν τις υπάρχουσες της στεριάς. Τα πλοία έχουν κατάρτια και ιστία και η κίνηση γίνεται μέσω του αέρα, συμβόλου των ονείρων και της φαντασίας. Στα ιστία προβάλλονται φευγαλέες μορφές, οπτασίες, εικόνες στα όρια του πραγματικού. Το σχήμα των ιστίων είναι τριγωνικό ή τετράπλευρο. Οι κεκλιμένοι τοίχοι των υπαίθριων αιθουσών συμβολίζουν το τρίγωνο σχήμα των ιστίων, αλλά και των θαλάσσιων κυμάτων. Οι υποδηλώσεις προεκτείνονται και ποικίλουν, το θαλάσσιο ταξίδι θα συμβολίσει ταυτόχρονα την πολιτισμική ανταλλαγή και τη συνομιλία της Ελλάδας και της Ιταλίας μέσα από λιμάνια που βρέχει το Ιόνιο Πέλαγος, η Αδριατική, η Μεσόγειος. Οι δύο υπαίθριες αίθουσες συμβολίζουν δύο σημαντικά ταξίδια: το ταξίδι στο Ιόνιο και το ταξίδι στη Μεγάλη Ελλάδα:

Η πρώτη αίθουσα υποδέχτηκε μια πολυμεσική εγκατάσταση που προέκυψε από τη συνομιλία επιμέρους εγκαταστάσεων προερχόμενων από νέους δημιουργούς με τη συμβολή εμπειριών ακαδημαϊκών και καλλιτεχνών. Ο Ιόνιος πολιτισμός συνομιλεί με την κοινωνική, την πολυαισθητηριακή ταυτότητα των Επτανήσων και την μουσική τους παράδοση. Στιγμιότυπα από το θεατρικό έργο Ιθάκη του Δ. Δημητριάδη αποκτούν γλυπτική υπόσταση και δημιουργούν τα όρια ενός διαδραστικού συναισθηματικού χάρτη του Ιονίου, τον οποίο καλούνται να συνδημιουργήσουν οι επισκέπτες της έκθεσης και δίπλα στην είσοδο της αίθουσας βλέπουμε τη μικρογραφία μιας πολύβουης προκυμαίας.

Η δεύτερη αίθουσα μεταμορφώνεται σε ένα καράβι, μια πλωτή πολιτεία, παραπέμποντας στο ταξίδι από την Ελλάδα στην Ιταλία και αντίστροφα, ένα ταξίδι από λιμάνι σε λιμάνι. Από μακριά ακούγεται ο ήχος των τραγουδιών των Grico της Κάτω Ιταλίας που δημιουργεί μια νοσταλγική ατμόσφαιρα... Η αίθουσα φιλοξενεί μια πολυμεσική εγκατάσταση αποτελούμενη από ιστία σε διάφορα μεγέθη και σχήματα, που υποδέχονται τα όνειρα (εικόνες, εικασίες) που συμβολίζουν το φευγαλέο, απεικονίζουν τη θάλασσα, εικόνες λιμανιών της Μεγάλης Ελλάδας, καθώς και μεταμορφωμένα όργανα πλοήγησης και χαρτογραφίας, που εμπνέονται από την ναυσιπλοΐα. Στις προθήκες της αίθουσας ο επισκέπτης θα ανακαλύψει ακόμη σπινθήρες μνήμης, που φέρουν στοιχεία επιθυμίας, ονείρων, αλλά και οδύνης... Συνδεδεμένος με τα λιμάνια και τη ναυτική ιστορία είναι και ο πόθος του ναυτικού, που παραμένει ένα όνειρο στη θάλασσα, μετασχηματίζεται σε πραγματικότητα στα λιμάνια όπου αντικατοπτρίζεται το 'εγώ' με το 'ο άλλος'.

Στο επάνω επίπεδο της αίθουσας θραύσματα εμπειριών, φορείς αναμνήσεων από την ναυτιλιακή τεχνολογία του παρελθόντος καλούνται σε μια ανασύσταση της μνήμης και της πολιτιστικής κληρονομιάς που ο επισκέπτης οφείλει να διαφυλάσσει για το μέλλον.

THE SEA E.T.

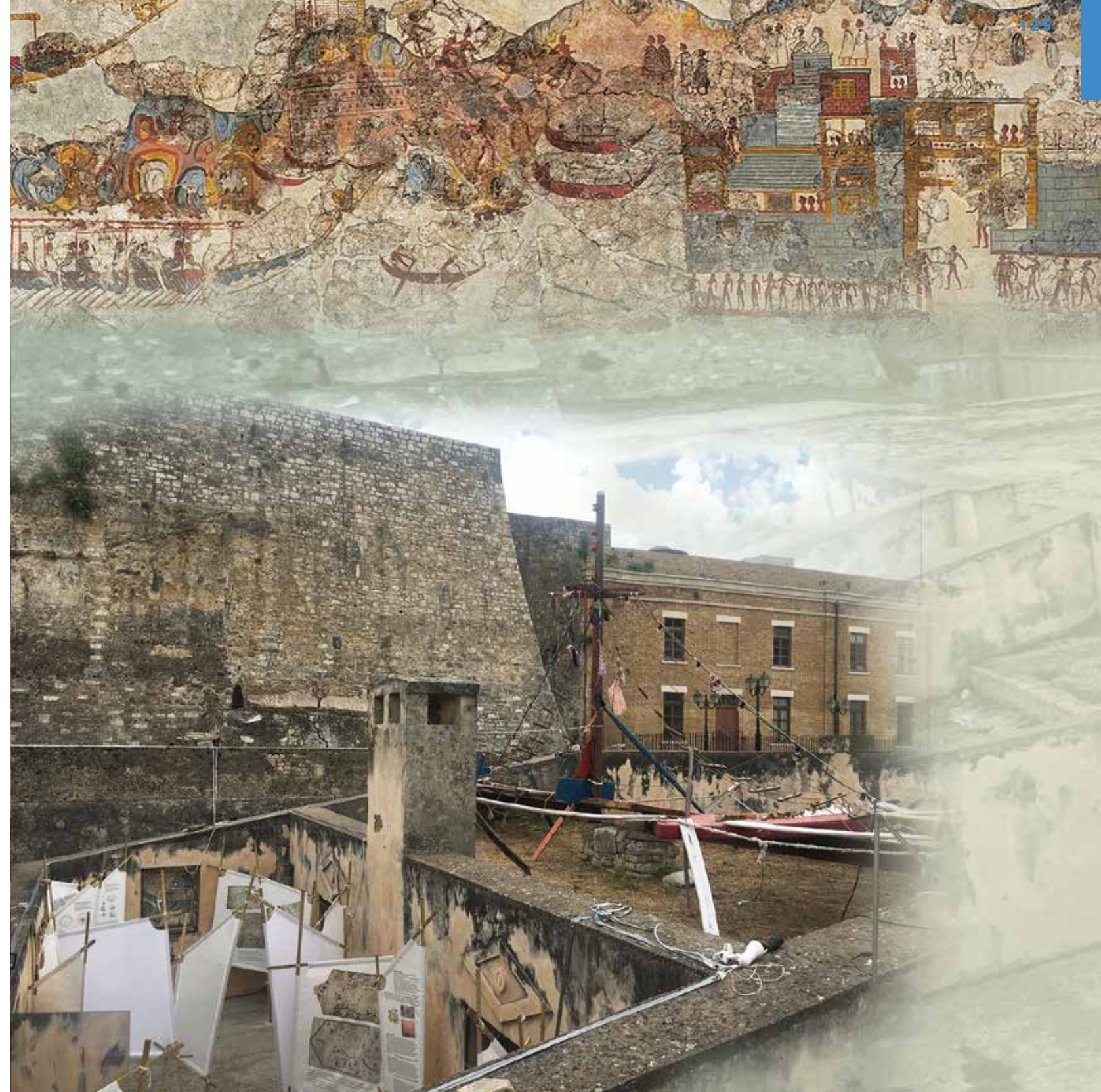
Beyond the port the visitor discovers the sea, the vastness of which refers to the unknown and the adventure. Man begins a journey to discover new places, but on another level, the journey symbolizes life. The sea is being ripped by ships, floating cities that extend the land. Ships have sails that move with the air, a symbol of dreams and imagination. On the sails fleeting forms, dreams, images in the edge of reality are projected. The shape of sails is triangular or quadrangular. The sloping walls of the outdoor chambers symbolize the triangular shape of sails and sea waves. The symbolisms are many, the sea journey also symbolizes the cultural exchange and dialogue of Greece and Italy through the ports of the Ionian Sea, the Adriatic, and the Mediterranean.

The two outdoor chambers symbolize two important journeys: the trip to Ionio and the trip to Magna Grecia: The first chamber hosts a multimedia installation that resulted from the conversation of individual installations from new artists with the collaboration of academics and experienced artists. The Ionian culture creates a dialogue with the social and the sensory identity of the Ionian Islands and their musical tradition. Highlights from Ithaca theatrical work of D. Dimitriadis transformed into sculptures create the boundaries of an interactive emotional map of the Ionian, which the visitors of the exhibition are invited to co-create. On the roof of the hut we see a miniature of a dock. The second chamber is transformed into a ship, a floating city, referring to the journey from Greece to Italy and vice versa, a trip from port to port. The sound of the songs of Grico of Magna Grecia creates a nostalgic atmosphere. The hall hosts an installation made up of sails in various sizes and shapes that project the dreams and symbolize the fleeting, depict the sea and the ports of Magna Grecia. The sails also depict drawings of metamorphosed navigational instruments, as well as cartography atlases, all artifacts that evolved in the context of navigation. In the showrooms of the chamber the visitor will also encounter sparks of memory, bearing elements of desire, dreams, but also of pain. Connected to ports and nautical history is the seaman's desire, which remains a dream in the sea and is transformed into reality in the ports where the 'I' is reflected with 'the other'. In the upper level of the chamber, fragments of experiences, carriers of memories from the past naval technology will recreate (anasystasis) for the visitor the memory and history we owe to preserve in the future...

IL MARE E.T.

Al di là del porto si estende il mare, la cui immensità rimanda all'ignoto e all'avventura. L' uomo intraprende la navigazione per scoprire luoghi nuovi, ma da un altro punto di vista, questo viaggio simboleggia la vita. Le navi, città umane galleggianti, estensioni delle città esistenti sulla terraferma, solcano il mare. Hanno alberi e vele che si muovono col vento, simboli dei sogni e della fantasia. Sulle vele si proiettano forme fugaci, sogni, immagini al limite del reale. La forma delle vele è triangolare o quadrata. Le pareti inclinate delle sale esterne richiamano la forma triangolare delle vele e delle onde del mare. I simbolismi sono molti e vari. Il viaggio marittimo assume il significato dello scambio culturale e del dialogo tra l'Italia e la Grecia, tramite i porti bagnati dal mar Ionio, l' Adriatico, il Mediterraneo.

Le due sale esterne simboleggiano due viaggi importanti: il viaggio nel Mar Ionio e il viaggio in Magna Grecia. La prima sala ospita un' istallazione multimediale che scaturisce dalla conversazione di singole istallazioni create da giovani artisti con il contributo di accademici e artisti esperti. La civiltà dello Ionio dialoga con l' identità sociale e sensoriale delle isole ioniche e con la loro tradizione musicale. Messa in risalto dall'opera teatrale Itaca di D. Dimitriadis, trasformata in scultura, crea i confini di una mappa emozionale interattiva dello Ionio, che i visitatori della mostra sono invitati a co - creare. Adiacente all' ingresso della sala vediamo la miniatura di un molo chiassoso. La seconda sala si trasforma in una nave, una città galleggiante, che fa riferimento al viaggio dalla Grecia all' Italia e viceversa, un viaggio da un porto ad un altro. Da lontano si ode il suono delle canzoni in Grico del Sud Italia che crea una nostalgica atmosfera.... La sala ospita un' istallazione multimediale costituita da vele di grandezza e forma varia, che accolgono i sogni (immagini, supposizioni) simboli della caducità, ritraggono il mare e i porti della Magna Grecia ed anche trasformazioni di strumenti di navigazione e di cartografia. Nelle vetrine di questa sala il visitatore scoprirà inoltre scintille di memoria, che portano elementi di desiderio, di sogni ma anche di afflizione... Collegata ai porti e alla storia nautica è il desiderio del marinaio, che resta un sogno nel mare e si trasforma in realtà nei porti dove l' 'lo' è riflesso nell' 'altro'. Al piano superiore della sala, frammenti di esperienze, portatori di memorie dalla tecnologia navale del passato, vogliono ricostruire (anasystasis) per i visitatori la memoria e la storia che dobbiamo preservare per il futuro.

Η ΘΑΛΑΣΣΑ: ΤΑ ΕΡΓΑ Ε.Τ.

Τελευταίος σταθμός στο ταξίδι είναι η θάλασσα. Θα επισκεφτούμε τις δύο υπαίθριες αίθουσες της έκθεσης που στεγάζουν δύο ταξίδια, το πρώτο στην Ελλάδα, το δεύτερο στην Ιταλία. Η πρώτη αίθουσα που συναντά ο επισκέπτης δεξιά εισερχόμενος στο διάδρομο των Αλευραποθηκών τιτλοφορείται **‘Ταξίδι στο Ιόνιο’** (σελ. 132). Στο χώρο αυτό φιλοξενούνται τα έργα που δημιουργήθηκαν από νέους δημιουργούς, φοιτητές και απόφοιτους, στο πλαίσιο του διεπιστημονικού εργαστηρίου πολυαισθητηριακής χαρτογράφησης και αναπαράστασης των πόλεων λιμανιών του Ιονίου Πελάγους. Ο τίτλος του εργαστηρίου προϊδεάζει για το θέμα, που είναι η γνωριμία με τον τόπο μέσω του χάρτη, ένα μέσο που από την προϊστορία μέχρι σήμερα διαδραμάτισε ρόλο επιτελεστή της εξερεύνησης στην ναυσιπλοΐα. Ο ναυτικός όφειλε να έχει γνώσεις χαρτογραφίας, να μπορεί να διαβάζει τον χάρτη και ακόμη η παρουσία χαρτογράφου ήταν από την Αναγέννηση απαραίτητη στα θαλάσσια ταξίδια. Το εργαστήριο αποτέλεσε μια πλατφόρμα χαρτογράφησης τοπικών στοιχείων που συγκροτούν το πολιτισμικό απόθεμα της γεωγραφικής περιοχής του Ιονίου Πελάγους, των Επτάνησων και των παράλιων στο Ιόνιο με επίκεντρα τις πόλεις λιμάνια του. Το προϊόν της χαρτογράφησης, μια πολύπτυχη εγκατάσταση με επιστημονικά και καλλιτεχνικά στοιχεία, συνδύασε ποικίλα μέσα, οπτικά, ακουστικά, οσμητικά, απτικά, ιστορικές, πολιτιστικές, κοινωνικές αναφορές, στοιχεία λογοτεχνίας, θεάτρου, εικαστικών τεχνών, κ.ά. Η χαρτογράφηση οργανώθηκε σε επιμέρους δράσεις –‘υποεργαστήρια’ που καθώς τοποθετήθηκαν στον ίδιο χώρο αλληλοεπίδρασαν και μοιράστηκαν στοιχεία και λειτουργίες, δημιουργώντας περιβάλλοντα με κοινές έννοιες. Τις εγκαταστάσεις της αίθουσας πλαισιώνει το ηχοτοπίο **lonization** (Φ. Περιστέρης) που συνθέτει παραδοσιακούς και σύγχρονους επανησιακούς ρυθμούς. Ας τα δούμε...

Στον τοίχο απέναντι από την είσοδο στην αίθουσα προβάλλεται το video **Πολιτιστικές διαδρομές** (σελ. 134) που παρουσιάζει στιγμιότυπα από τις ζωές των λογοτεχνών του Ιονίου Θεοτόκη και Σολωμό. Στον βορεινό τοίχο της αίθουσας χαρακτηριστικά επανησιακά στοιχεία που αφορούν στις αισθήσεις της οσμής, της αφής, της γεύσης συγκεντρώθηκαν και τοποθετήθηκαν στα ράφια μιας μεταλλικής κατασκευής που ονομάστηκε **Πολυαισθητηριακό μπακάλικο** (σελ. 135). Στον ενδιάμεσο χώρο των δύο εγκαταστάσεων υψώνονται οι **Φωνές** (σελ. 136). «Ο μονόλογος *Ιθάκη* (2006) του Δημήτρη Δημητριάδη μέρος του τρίπτυχου *Ομηριάδα* (Οδυσσέας, *Ιθάκη*, *Όμηρος*) παρουσιάζει μια πρωτότυπη εκδοχή του τέλους της Οδύσσειας που επικεντρώνεται σε όσα διαδραματίζονται ανάμεσα σε δύο πρόσωπα, αυτό του Οδυσσέα και αυτό της *Ιθάκης* –που ο συγγραφέας έχει προσωποποιήσει σαν να ήταν η Πηνελόπη– αλλά και κάτι ακόμη πιο μεγάλο, το αρχέτυπο της γυναίκας, της μητέρας, της ερωμένης, της πατρίδας. Στον συγκεκριμένο μονόλογο, τα ομηρικά έπη είναι συνεχώς παρόντα και υπό αναίρεση, ενώ τα μυθικά σύμβολα ανατρέπονται». Με αφορμή το θεατρικό μονόλογο οι φοιτητές δημιούργησαν το έργο αυτό, «ένα κόσμο με κοινό βίωμα τον πόνο. Στο τοπίο της απώλειας, της απομόνωσης, της εγκατάλειψης, του κενού κυριαρχεί η κραυγή. Αφηρημένα είδωλα εξερευνούν για επαφή, ή έστω για μια απατηλή φυγή. Ανάμεσα από σκόρπια μηνύματα που εξουσιάζει η αγωνία, απεγνωσμένα επιδιώκεται η εύρεση νοήματος σε έναν κόσμο χωρίς προορισμό. Στα όρια αυτής της στενότητας αναδεικνύεται η πιο ουσιαστική ανάγκη, η ανάγκη ελευθερίας».

Στο νότιο τμήμα της αίθουσας απλώνεται η εγκατάσταση **Plus(+)*ionio*** (σελ. 138), ένα οδοιπορικό στο Ιόνιο, ένα μωσαϊκό πραγματοποιημένων και φανταστικών διαδρομών αποτελούμενο από σημάδια και πορείες που διασταυρώνονται και δημιουργούνται από τους επισκέπτες που υιοθετούν τον ρόλο μικρών χαρτογράφων και διαμορφώνουν το μέλλον του τόπου. «Το χώμα-υπόβαθρο είναι το δυναμικό συνεχές του Ιονίου πάντα ανοικτό, ικανό και έτοιμο να υπο-δεχτεί νέες επιθυμίες, σκέψεις, εμπειρίες, αναμνήσεις, συναισθήματα. Όλα τα παραπάνω, θα φυτευτούν με τη μορφή μικρών γλαστρών και, λόγω της έντασής τους, μεταφέρονται (μέσω των γλαστρών) ως πολύ καλά δομημένες εσωτερικές δομές, ως εσωτερικά αγκυροβόλια, ως μιας άλλης μορφής “λιμάνια”. Είτε ως εσωτερικές αφητηρίες, είτε ως προορισμοί, πράγματα για τα οποία είτε θέλουμε να “επιστρέψουμε” σε αυτά, είτε θέλουμε να ξορκίζουμε, να “φεύγουμε” από αυτά, όπου κι αν είμαστε κάθε φορά, όπως κι αν είμαστε κάθε φορά). Τελικά, ως μικρές ‘Ιθάκες’, ως μικρές ‘Πατρίδες’. Με αυτόν τον τρόπο, τα νησιά αποδομούνται. Απομακρύνονται από την γεωγραφική τους διάσταση λαμβάνοντας πλέον μία νέα θέση μέσα στο συνεχές, δημιουργούν ένα νέο σύμπλεγμα μέσα από τις διαφορετικές εσωτερικές εναποθέσεις των επισκεπτών. Τα νησιά είναι, πλέον, πανταχού παρόντα (αόρατες πόλεις) και το σύμπλεγμα ένα άθροισμα από εσωτερικές αποσπασματικότητες». Στον ανατολικό τοίχο τέσσερις πινακίδες παρουσιάζουν **Το νήμα της ζωής στο Ιόνιο** (σελ. 140) «μία πορεία στις πόλεις-λιμάνια του Ιονίου, με τα ενετικά κάστρα, τα βαθιά γαλάζια νερά, τα πράσινα βουνά και τους κατοίκους με την ανάλαφρη διάθεση, ξεδιπλώνεται μέσα από τις ασπρόμαυρες εικόνες του χτες και τα χρώματα του σήμερα. Στιγμές ζωής απαθανατισμένες από το φωτογραφικό φακό, άλλοτε δημιουργικές και χαρούμενες, άλλοτε τραγικές κι ηρωικές, πλέκονται με τον πολεοδομικό ιστό, συνθέτοντας ένα μωσαϊκό που αποτυπώνει την ταυτότητα της κοινωνίας σε κάθε στάση αυτού του ταξιδιού. Ο

ταξιδευτής, ακολουθώντας τη διαδρομή, περιπλανιέται στο χώρο και το χρόνο, ανακαλύπτοντας και ξετυλίγοντας το ‘νήμα της ζωής’ του κάθε τόπου».

Βγαίνοντας από την αίθουσα ‘Ταξίδι στο Ιόνιο’ ο επισκέπτης κοντοστέκεται παρατηρώντας μια παράξενη εγκατάσταση, ένα συνονθύλευμα αντικειμένων. Το έργο **Προκυμαία** (Α. Βάθης, σελ. 144) αποτελεί «ένα ντοκ λιμανιού με υλικά από ένα εργαστήριο καλλιτέχνη έτοιμο να φύγει για την δύση σε έναν κόσμο σε κίνηση. Η στιγμή πριν αρχίσει το ταξίδι, όταν η σιωπή περιμένει το σινιάλο να ταξιδεύει (υπερουντέλικος) χωρίς τέλος και στάση. Τα υλικά είναι ικανά, ευκολότερα να ταξιδέψουν από τους ανθρώπους πολύ πριν από την σύγχρονη ιστορία. Παράνομα η νόμιμα το ταξίδι τους πάντα έχει ένα μοναδικό διαβατήριο, την υλικότητα τους, που είναι και η μόνη πραγματικότητα που θα σκεφτεί κανείς για να τους επιτρέψει να ταξιδέψουν, αλλά οι ίδιες οι υλικές τους οντότητες ταξιδεύουν μόνο όσο η φυσική διάρκεια ζωής τους επιτρέπει».

Η δεύτερη υπαίθρια αίθουσα τιτλοφορείται **‘Ταξίδι στη Μεγάλη Ελλάδα’** (σελ. 145), μια ομαδική εγκατάσταση που προέκυψε από τις συζητήσεις της ομάδας UNIWARCH που περιλαμβάνει τα έργα τους, τα έργα των νέων δημιουργών Σπινθήρες μνήμης και Μεταμορφώσεις Πλοήγησης και την εγκατάσταση Ανασύστασις. Το έργο **Ιστία & Θάλασσες** (Ε. Τσακίρη, σελ. 148) περιλαμβάνει 18 κατασκευές που παραπέμπουν σε ιστία και μετατρέπουν την αίθουσα σε μια δύναμη ‘πλωτή πολιτεία’, ένα μέσο πολιτιστικής ανταλλαγής Ελλάδας και Μεγάλης Ελλάδας. Στις λευκές επιφάνειές τους προβάλλονται φευγαλέα οράματα, στιγμιότυπα ταξιδιών στη στεριά και τη θάλασσα. Απεικονίζονται ακόμη πορτολάνοι, ναυτικοί χάρτες δηλαδή, που πρωτοεμφανίζονται τον 13ο αιώνα, καταγράφουν την Μεσόγειο και χρησιμοποιούνται από τους Ιταλούς, Ενετούς και Γενουάτες. Το video που προβάλλεται στα ιστία συνθέτει στιγμιότυπα από θάλασσες, ήρμες, καθαρές, θολές, αναστατωμένες, φωτεινές ή σκοτεινές, αναχώρησης ή επιστροφής, που καθρεφτίζουν όνειρα ή εφιάλτες που διηγούνται ιστορίες ή που βρίσκονται εκεί να υποδεχτούν τις δικές μας ιστορίες, καμβάδες για διαλογισμούς και για σχεδιασμούς εικαστικούς και άλλους... Το video **Μεγάλη Ελλάδα** (Ε. Μανδουλίδου, σελ. 150) «αποτελείται από μία συλλογή εικόνων από πόλεις - λιμάνια της Κάτω Ιταλίας, της λεγόμενης Μεγάλης Ελλάδας - *Magna Grecia*. Εμφανίζονται οι ελληνικές αποικίες που εξακολουθούν να υπάρχουν και σήμερα: η Νεάπολη (σημερινή *Naples*), οι Συρακούσες (σημερινό *Syracuse*), ο Ακράγας (σημερινό *Agrigento*), το Ρήγιον (σημερινό *Reggio Calabria*) και ο Κρότων (σημερινό *Crotone*)». Ο **Αντικατοπτρισμός** (Ν. Κουρνιατής, σελ. 151) είναι ένας ‘ημι-καθρέφτης’ που δημιουργήθηκε «με χρήση κατάλληλης ανακλαστικής, ημιδιαπερατής μεμβράνης, την οποίας η ανακλαστική ιδιότητα εξαρτάται από την αναλογία φωτός ανάμεσα στο χώρο εμπρός της και πίσω της. Η μεμβράνη τοποθετείται επάνω σε επιφάνεια *Plexiglas*, για να κρατηθεί επίπεδη. Βάσει του νόμου της ανάκλασης, η ανακλώμενη εικόνα – video προβάλλεται στο χώρο πίσω από τη μεμβράνη, όπου φαίνεται ταυτόχρονα και ο επισκέπτης της έκθεσης που τυχαίνει να βρίσκεται εκείνη τη στιγμή στο σημείο αυτό. Το υλικό της προβολής, μέσω του κατόπτρου, προβάλλεται στο χώρο του επισκέπτη και ο παρατηρητής που θα σταθεί μπροστά από τη μεμβράνη, λίγο μετά την είσοδο στο εν λόγω τμήμα της έκθεσης, βλέπει τον επισκέπτη και την προσβολή να συνυπάρχουν σε ένα είδος ακούσιας αλληλεπίδρασης». Στη διάταξη αυτή προβάλλεται το video **Πόθος** (Ο. Βενετσιάνου, σελ. 151). «Αφτηρία του έργου είναι η προσέγγιση της έννοιας του πόθου. Ο πόθος είναι εγωιστικός• ποθεί για τον εαυτό του, επιθυμεί να ικανοποιηθεί απόλυτα, χωρίς να ενδιαφέρεται για τον άλλο. Ο πόθος του ναυτικού είναι εγωιστικός, ξεκινάει από αυτόν και καταλήγει στον ίδιο, είναι πόθος για τον πόθο. Έχει επίκεντρο τον εαυτό του, είναι ναρκισσιστικός. Παράλληλα ο πόθος δεν έχει όρια, είναι άπληστος• ποθεί χωρίς μέτρο, μπορεί να μην κορεσθεί ποτέ. Αν θέσεις όρια στον πόθο, τον ακυρώνεις μονομιάς. Ο πόθος προέρχεται από μία σπίθα, είναι αντιφατικός όπως και αυτή, ένα μικρό αίτιο, προκαλεί ένα μεγάλο αποτέλεσμα. Ο πόθος είναι φωτιά, το πως θα ενεργήσει εξαρτάται από την ποιότητά του, τον βαθμό συμύκνωσης του και από την απόσταση. Αντίθετα η αγάπη στρέφεται προς τον άλλον, εκφράζεται με το ενδιαφέρον προς τον άλλον. Πόθος και αγάπη κοιτάζουν προς αντίθετες κατευθύνσεις».

Οι **Μεταμορφώσεις Πλοήγησης** (συλλογικό νέων δημιουργών ΠΚ, καθ. Σ. Γιαννούδης, σελ. 152) εκκινούν «από την ιστορία των οργάνων πλοήγησης στην ναυτιλία του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης. Στο πλαίσιο του ταξιδιού τους, τα όργανα αυτά κατανοούνται ως υλικά σημεία συνάντησης του ευρωπαϊκού πολιτισμού με τους πολιτισμούς της Ανατολής, αντανακλώντας τη σύγκρουση του γνωστού και οικείου με το άγνωστο, το παράξενο και το μαγικό, στοιχεία τα οποία μεταγράφονται στα όργανα μέσω της φαντασιακής επανερμηνείας τους σε ανοίκεια και συχνά τερατώδη αντικείμενα, έχοντας τελικά απωλέσει την αρχική τους χρήση». Στους **Σπινθήρες Μνήμης** (συλλογικό νέων δημιουργών ΕΜΠ, καθ. Ν. Κουρνιατής, σελ. 158) οι φοιτητές ανέπτυξαν ιδέες σχετικές με το ταξίδι και τη συνομιλία διαφορετικών πολιτισμών χρησιμοποιώντας γεωμετρικές μεθόδους και παραμετρικά εργαλεία στο σχεδιασμό.

Στο ‘κατάστρωμα’ της αίθουσας (πάνω επίπεδο) το τελευταίο έκθεμα (συνάμα το πρώτο που αντικρίζει ο επισκέπτης από την πλατεία του Αγίου Γεωργίου) είναι ένα καράβι που έριξε άγκυρα. Η **ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ** (Δ. Ευθυμίου, σελ. 160) είναι «ένα διαδραστικό project που δανειζεται τα μέσα της Αρχαιολογίας του μέλλοντος, της οπτικής ποίησης και της προφορικής Ιστορίας με σκοπό την ανασύσταση της μνήμης. Απέναντι στην επιβεβλημένη λήθη, επιχειρείται να ανασυσταθούν στη συνείδηση του σύγχρονου θεατή, οι μυθικές πορείες του Ανθρώπου, πέρα από τα γεωγραφικά και πέρα από τα πολιτικά σύνορα. Χώρες, πόλεις και πληθυσμοί που γειτνιάζαν μέσα από τα λιμάνια

του, επεκτείνονταν η μια στην άλλη. Μια αρχιτεκτονική συμβάντων. Υλικό της, προβολές, διηγήσεις και θραύσματα από παραδοσιακά σκάφη που η σύγχρονη τυφλή παγκοσμιοποίηση αφήνει στο διάβα της».

THE SEA: THE ARTWORKS E.T.

The last stop of the journey is the sea. We will visit the two outdoor exhibition rooms that house two trips, the first to Greece and the second to Italy. The first room is titled '**Trip to the Ionian Sea**' (p. 132). The room hosts the artworks created by young artists, students and graduates, within the interdisciplinary workshop of multi-sensory mapping and representation of the port cities of the Ionian Sea. The title of the workshop prefigures the subject, which is getting to know the place through mapping, a means that from prehistory until today was important in navigation. The seafarer had to know cartography, be able to read a map and the presence of a cartographer was from the Renaissance indispensable on sea voyages. The workshop was a platform for mapping local components of the cultural heritage in the geographical area of the Ionian Sea and the Ionian Islands. The product of mapping, a multifaceted installation with scientific and artistic elements, combined a variety of media, visual, sonic, tactile, historical, cultural, social, etc. The mapping was organized into individual actions - 'workshops' that as they have been performed in the same room, they interacted and shared elements and functions, creating environments with common meanings. The artworks were accompanied by a soundscape **Ionization** (Ph. Peristeris) that combined traditional Ionian and contemporary rhythms.

The video **Cultural itineraries** (p. 134) is projected on the wall opposite the room entrance. It presents snapshots of the lives of the writers of Ionian Theotokis and Solomos. On the north wall of the hall, typical eptanesian elements that relate to the senses of smell, touch and taste were gathered and placed on the shelves of a metal structure that forms the so called **Multisensory grocery store** (p. 135). In the center of the room the visitor can see the installation **Voices** (p. 136). "*Ithaca 's monologue (2006) by litterateur Dimitris Dimitriadis is part of the triptych Homeriada (Odysseus, Ithaca, Homer) and presents a version of Odyssey that focuses on what happens when Odysseus meets Ithaca –the personification of Penelope, but even more, the archetype of the woman, mother, mistress and homeland. In this particular monologue, the Homeric epics are constantly present and undoing, while the mythical symbols are overthrown*". On the occasion of the theatrical monologue, the students created "a world of pain as a common experience. In the landscape of loss, isolation, abandonment and emptiness, screaming is prevalent. Abstract idols explore for contact, or at least a delusional getaway. Amid the scorching messages dominated by anxiety, we are desperately seeking to find meaning in a world without purpose. Within the confines of this strait, the most essential need emerges, the need for freedom".

Towards the south end of the room lies the installation **Plus (+) ionio** (p. 138). A Ionian travelogue, a mosaic of realized and fantastical paths consisting of signs and paths intersected and created by visitors, that adopt the role of small cartographers and shape the future of the place. "*The soil-background is the constant potential of the Ionian always open, capable and ready to accept new desires, thoughts, experiences, memories, feelings. All of the above will be planted in the form of small pots and, due to their intensity, will transplant well-structured internal moorings, as another form of inner "ports". Whether as starting points, or destinations, things we either want to "return" to, or want to spend, to "leave" them, wherever we are every time, as we always are, "small Ithacas", we could name them, small homelands. In this way, the islands are disintegrated, moving away from their geographical dimension, now taking on a new place in the continent, creating a new geography through the different internal depositions of the visitors. The islands are now ubiquitous (invisible cities) and a sum of internal fragmentations*". On the east wall four panels form **The thread of life in Ionio** (p. 140) presents "a path to the city ports of the Ionian Sea, with its castles, deep blue waters, green mountains and residents with a light mood, unfolding through yesterday's black-and-white images and today's colors, moments captured by the camera lens, sometimes creative and happy, at times tragic and heroic, are interwoven with the urban fabric, composing a mosaic that reflects the identity of society at each stop of this trip. The traveler, following the route, wanders through space and time, discovering them and unraveling the 'thread of life' of each place".

Coming out of the Trip to the Ionian sea' room, the visitor stops short to observe a strange installation, a patchwork of objects. The project **Dock** (A. Vathis, p. 144) is "a dock made of materials from an artist studio ready to leave for the West in a world in motion. The moment before the journey begins, when the silence waits for the signal to travel (part perfect) without end and stop. The materials are capable, easier to travel than humans long before modern history. Legally or not, their journey always has a unique passport, their materiality, which is the only reality one can think of to allow them to travel, but their own material entities only travel as long as their physical lifetimes allow".

The second room has the title '**Trip to Magna Grecia**' (p. 145), a collective installation that arose from the discussions of the architect group UNIWARD, and combines their artworks with the artworks of new artists Memory Sparks and Navigational Metamorphoses, as well as the installation ANASYSTASIS. **Sail & Seas** (E. Tsakiri, p. 148) consists of 18 sail-like structures that transform the room into a potential 'floating polis, a means of cultural exchange between Greece and Magna Grecia. There, on the white clothes of the sails, the fleeting visions and snapshots of land and sea travels are projected. The visitor will also discover portolans, nautical charts that first appear in the 13th century to map the Mediterranean sea and were used by the Venetians and Genoese. The video installation seas on these sails presents scenes from sea, quiet, clean, blurry, upset, bright or dark, departing or returning, reflection of dreams or nightmares, ready to tell old or welcome new stories, a canvas for meditations artistic or not. The video installation **Magna Grecia** (E. Mandoulidou, p. 150) "*forms a collection of images of cities - ports of Southern Italy, the so-called Magna Grecia. The Greek colonies that appear on the video still exist today: Neapolis ('New City' now Naples), Syracuse, Akragas (now Agrigento), Rhegion (Reggio Calabria) and Kroton (Crotona)*". **Mirage** (N. Kourniatis, p. 151) is a semi-mirror' that was created "using a reflective, semi-permeable membrane, whose reflective property depends on the ratio of light between the front and back space. The membrane is placed on a plexiglas surface to keep it flat. Under the law of reflection, the reflected image - video is projected in the space behind the membrane, where the visitor of the exhibition passes. The projection material is projected through the mirror into the visitor's area and the observer standing in front of the membrane shortly after entering this section of the exhibition sees the visitor and the projection coexisting in a kind of inadvertent interaction". The video installation projected on mirage device is **Desire** (O. Venetsianou, p. 151). "*Starting point of the project is the desire. A selfish desire, craving for himself, that struggles to be fully satisfied without being interested in the other. The seaman's desire is selfish, begins and ends with himself, is a desire for the desire. It has a focus on himself, it is narcissistic. At the same time the desire has no limits, it is greedy, it wanders without measure, it can never be saturated. If someone put limits on the desire, one cancel it at once. Desire comes from a spark, it is contradictory, as fire, a small cause, causes a great effect. How desire will work depends on its quality, its degree of concentration and distance. Love, on the other hand, is directed towards the other, expressed by the interest towards the other. Desire and love look in opposite directions. The video is based on a text that records the intense attraction to an unknown after a random encounter. The text itself is a structural element that shapes the image. It is presented in parts with organized pauses to create a dialogue with the viewer*".

Navigational Metamorphoses (collective artwork of new artists of TUC, pr. S. Yiannoudes, p. 152) depart "*from the history of navigation instruments in the Medieval and Renaissance shipping. In the context of their journey, these organs are understood as a material sign of European culture with the cultures of the East, reflecting the conflict between the known and familiar with the unknown, the uncanny and the magical elements transcribed into the instruments through imaginary reinterpretation in the open and often monstrous objects, ultimately losing their original use*", while in **Memory Sparks** (collective artwork of new artists of NTUA, pr. N. Kourniatis, p. 158) the students developed ideas related to travel and the dialogue between different cultures using geometrical methods and parametric design tools.

On the 'deck' of the hall (upper level) the last exhibit (yet the first to be seen by the visitor from St. George's Square) is a boat that has dropped anchor. **ANASYSTASIS** installation (D. Efthymiou, p. 160) is "an interactive project that borrows the means of Future Archeology, of visual poetry and oral history in order to reconstitute memory. In the face of forced oblivion, the mythical marches of Man, beyond geographical and political boundaries, are attempted to reconstitute in the consciousness of the modern viewer. Countries, cities and populations adjacent to its ports were expanding one another. An event architecture. Its material, views, stories and fragments of traditional boats, that modern blind globalization leaves behind its path".

IL MARE: LE OPERE D' ARTE E.T.

Ultima tappa del viaggio è il mare. Visiteremo le due sale esterne dell'esposizione che ospitano due viaggi, il primo verso la Grecia e il secondo verso l'Italia. La prima sala a destra che il visitatore incontra, una volta entrato nel corridoio di Alevrathikes, si intitola "**Viaggio nel Mar Ionio**" (p. 132). Questo spazio ospita le opere create da giovani artisti, studenti e laureati, all'interno di un workshop interdisciplinare di cartografia e rappresentazione multisensoriale delle città portuali del mar Ionio. Il titolo del workshop preannuncia il tema, che è la conoscenza del luogo attraverso la mappa, un mezzo che dalla preistoria fino ad oggi ha

svolto un ruolo preminente per quanto concerne l' esplorazione nella navigazione. Il marinaio doveva conoscere la cartografia, essere in grado di leggere una mappa e a partire dal Rinascimento la presenza di un cartografo divenne indispensabile nei viaggi marittimi. Il workshop consisteva in una piattaforma per la mappatura degli aspetti locali di eredità culturale nell'area geografica del Mar Ionio e delle Isole Ionie. Il prodotto della mappatura, un'installazione multiforme con elementi scientifici e artistici, ha combinato una varietà di mezzi, visivi, sonori, olfattivi, tattili, riferimenti storici, culturali, sociali, elementi di letteratura, di teatro, di arti figurative, ecc. La mappatura è stata organizzata in azioni individuali - "mini - workshop" che, essendo eseguiti nella stessa stanza, interagivano e condividevano elementi e funzioni, creando ambienti con significati comuni. Le installazioni della sala sono accompagnate da un paesaggio sonoro **Ionizzazione** (Ph. Peristeris) che combina ritmi tradizionali ionici e ritmi contemporanei...

Il video **Itinerari culturali** (p. 134) viene proiettato sulla parete di fronte all' entrata della sala. Presenta istantanee della vita degli scittori dello Ionio: Theotokis e Solomos. Sulla parete nord della stanza, elementi tipici dell'Eptnaso relativi all' olfatto, al tatto e al gusto sono stati raccolti e posizionati sugli scaffali di una struttura metallica cosiddetta **Negozio di alimentari multisensoriale** (p. 135). Tra le due installazioni, al centro della sala, si erge l' opera **Voci** (p. 136). *"Il monologo di Itaca (2006) di Dimitri Dimitriadi fa parte del trittico Homeriada (Ulisse, Itaca, Omero) e presenta una versione originale della fine dell'Odissea, incentrandosi su tutto quello che si svolge fra i due personaggi, quello di Ulisse e quello dell' isola di Itaca - che l' autore ha personificato con Penelope - ma ancor di più, con l' archetipo di donna, di madre, di amante, di patria. Nel singolare monologo, i poemi epici omerici sono costantemente presenti e allo stesso tempo si annullano, mentre i simboli mitici si rovesciano".* Prendendo come spunto il monologo teatrale, gli studenti hanno creato *"un mondo di dolore come esperienza comune. Nel paesaggio della perdita, dell' isolamento, dell'abbandono e del vuoto, domina il grido. Astratti idoli che esplorano un contatto o almeno una fuga illusoria. Tra messaggi sparsi in cui domina l' angoscia, si aspira disperatamente al ritrovamento di un significato, in un mondo senza scopo. Nei limiti di questa restrizione, emerge il bisogno più essenziale, il bisogno di libertà".*

Nella parte a sud della sala si estende l' installazione **Plus(+)*ionio*** (p. 138), un itinerario nello Ionio, un mosaico di percorsi reali e immaginari, costruito dai segni e dai tragitti che si incrociano e vengono formati dai visitatori, che adottano il ruolo di piccoli cartografi e influiscono sul futuro del posto. *"Il suolo - sostrato è il potenziale continuo dello Ionio sempre aperto, abile e pronto a ricevere nuovi desideri, pensieri, esperienze, ricordi, sentimenti. Quanto sopra nominato verrà piantato in forma di piccole vasi e, grazie alla loro intensità, saranno trasportati (mediante le piante) come strutture interiori ben definite, come ormezzie interiori, come un' altra forma di "porti". Sia come punti di partenze interiori, che come destinazioni, cose alle quali noi vogliamo 'ritornare', o vogliamo scongiurare, "allontanarci" da esse, ovunque ci troviamo ogni volta, in qualsiasi modo ci sentiamo ogni volta, alla fine, come piccole "Itache", come piccole "Patrie". In questo modo le isole sono disfatte. Lasciano la loro dimensione geografica, assumendo ora un nuovo posto nel continente, costruiscono una nuova geografia, attraverso le diverse disposizioni interne dei visitatori. Le isole sono, ora, presenti dappertutto (città invisibili) e il complesso di una somma di frammentarietà interiori".* Sulla parete orientale, quattro pannelli formano **Il filo della vita nello Ionio** (p. 140) *"un cammino nelle città - porti dello Ionio, con i castelli veneziani, le profonde acque azzurre, le montagne verdi e gli abitanti solari, si dispiega attraverso le fotografie in bianco e nero di ieri e a colori di oggi. Momenti di vita immortalati dalla lente fotografica, a volte estrosi e felici, altre tragici ed eroici, si intrecciano con il tessuto urbano, formando un mosaico che riflette l' identità della società ad ogni tappa di questo viaggio. Il viaggiatore, seguendo il percorso, girovaga nello spazio e nel tempo, scoprendo e srotolando il 'filo della vita' di ogni luogo".*

Uscendo dalla sala "Viaggio nel mar Ionio", il visitatore si sofferma osservando una strana installazione, un guazzabuglio di oggetti. L' opera **Dock** (A. Vathis, p. 144) è *"...un porto realizzato con materiali presi dal laboratorio di un artista pronto a salpare per l'Occidente in un mondo in movimento. Il momento prima della partenza, quando il silenzio attende il segnale, per partire senza fine e senza sosta. I materiali, più facilmente degli uomini, furono capaci di viaggiare, molto tempo prima della storia moderna. Legalmente o illegalmente, il loro viaggio ha sempre un unico passaporto: la propria materialità, che è l'unica realtà a cui penserà qualcuno al fine di permettere ad esse di viaggiare, ma, proprio per la loro entità materiale potranno viaggiare solo per il tempo che dura la loro vita naturale".*

La seconda sala esterna si intitola **"Viaggio in Magna Grecia"** (p. 145), un' installazione collettiva nata dalle conversazioni del gruppo UNIWARC, che unisce le loro opere a quelle di giovani artisti Scintille di memoria, Metamorfosi della navigazione e l' installazione ANAsySTASIS. L'opera **Vele e mari** (E.Tsakiri, p. 148) consiste di 18 strutture simili a vele che trasformano lo

stanza in una 'città galleggiante', un'allusione allo scambio culturale tra Grecia e Magna Grecia. Sulle superfici bianche delle vele, vengono proiettate visioni fugaci, istantanee di viaggi per terra e per mare. Inoltre, vengono scoperti portolani, mappe nautiche del Mediterraneo, apparse per la prima volta nel XIII secolo, e usate da Italiani, Veneziani e Genovesi. Il video proiettato sulle vele presenta scene di mari calmi, limpidi, torbidi, agitati, luminosi o bui, di partenza o di ritorno, che rispecchiano sogni, o incubi, che raccontano storie o che si trovano lì per ricevere le nostre storie, tele per riflessioni e per progetti artistici e altro... Il video **Magna Grecia** (E. Mandoulidou, p. 150) *"...consiste in una collezione di immagini di città - porti del Sud Italia, la cosiddetta Magna Grecia. Nel video appaiono le colonie greche tutt' oggi esistenti: Neapolis (oggi Napoli), Syracusae (oggi Siracusa), Akragas (oggi Agrigento), Rhegion (oggi Reggio Calabria), Kroton (oggi Crotone)".* Il **Miraggio** (N. Kourniatis, p. 151) è un "semi - specchio" costruito *"con l' uso di una membrana semitrasparente riflettente, dalle cui proprietà riflettenti dipende il grado di luce che c'è davanti e dietro di essa. La membrana si stende su una superficie in plexiglas, perchè si mantenga piatta. Secondo la legge di riflessione, l'immagine video -riflessa si proietta nello spazio dietro la membrana, dove si vede contemporaneamente anche il visitatore dell'esposizione che si trova casualmente a passare in quel punto. Il materiale della proiezione, tramite lo specchio, si proietta nello spazio del visitatore e, l'osservatore che si fermerà davanti alla membrana per un po' di tempo, dopo essere entrato in questa sezione della mostra, vede il visitatore e la proiezione coesistere in una specie di interazione involontaria".* Su questa installazione si proietta il video **Desiderio** (O.Venetsianou, p.151) *"Il punto di partenza dell'opera è l'avvicinamento al concetto di desiderio. La brama è egoista, desidera per sè stessa, desidera soddisfarsi assolutamente, senza interessarsi all' altro. La brama del marinaio è egoistica, inizia e finisce a sè stessa, è il desiderio per il desiderio. Ha come centro sè stessa, è narcisista. Parallelamente, la brama non ha limiti, è avida, desidera senza limiti, può non saziarsi mai. Se poni limiti alla brama, la cancelli all'istante. La brama deriva da una scintilla, è contraddittoria, come un fuoco, una piccola scintilla provoca un grande effetto. La brama è il fuoco, come si svilupperà dipende dalla sua qualità, dal grado di concentrazione e dalla distanza. Al contrario l' amore si rivolge all' altro, esprime il suo interesse verso l' altro. Brama e amore guardano verso direzioni opposte".*

Metamorfosi della navigazione (opera collettiva di giovani artisti TUC, pr. S. Yiannoudes, p.152) comincia *"dalla storia degli strumenti nautici usati nella navigazione del Medioevo e del Rinascimento. Nel quadro della loro storia, tali strumenti sono considerati come un materiale, segno dell'incontro della civiltà dell' Europa con le civiltà dell' Oriente, che riflette il conflitto tra il conosciuto e l'ignoto, tra i bizzarri e magici elementi trascritti negli strumenti, attraverso la loro reinterpretazione immaginaria in oggetti inusuali e spesso mostruosi, avendo perso alla fine il loro uso iniziale".* **Scintille di memoria** (collettiva di giovani artisti NTUA, pr. N. Kourniatis, p.158) Gli studenti hanno sviluppato idee relative al viaggio e al dialogo tra diverse civiltà, usando metodi geometrici e strumenti del disegno parametrico.

Sul "ponte" della sala (livello superiore) l'ultimo oggetto esposto (ed anche il primo che vede il visitatore dalla piazza di San Giorgio) è una nave ormeggiata. L' **ANAsySTASIS** (D. Efthymiou, p. 160) è *"un progetto interattivo che prende in prestito i mezzi dell' Archeologia del futuro, della poesia viva e della Storia orale al fine di ricostituire la memoria. Di fronte all' oblio forzato si tenta di ricostituire nella coscienza dello spettatore moderno, i mitici percorsi dell' Uomo, oltre i confini geografici e politici. Paesi, città e popoli che si avvicinavano ai porti, si arricchivano l'uno l'altro. Un' architettura di eventi. Il suo materiale, proiezioni, storie e frammenti di navi tradizionali, che la moderna cieca globalizzazione lascia indietro al suo passaggio."*

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΙΟΝΙΟ (διεπιστημονικό εργαστήριο νέων δημιουργών)

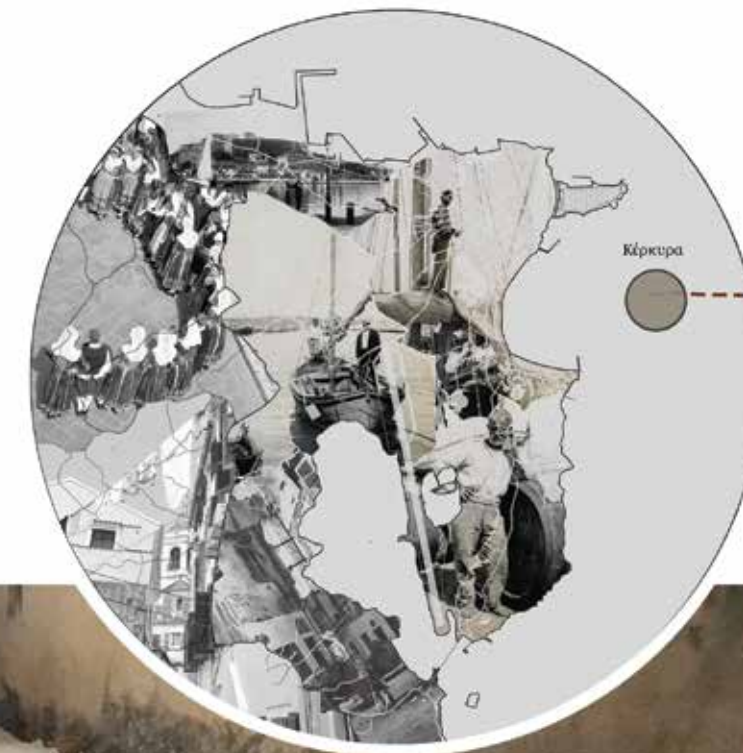
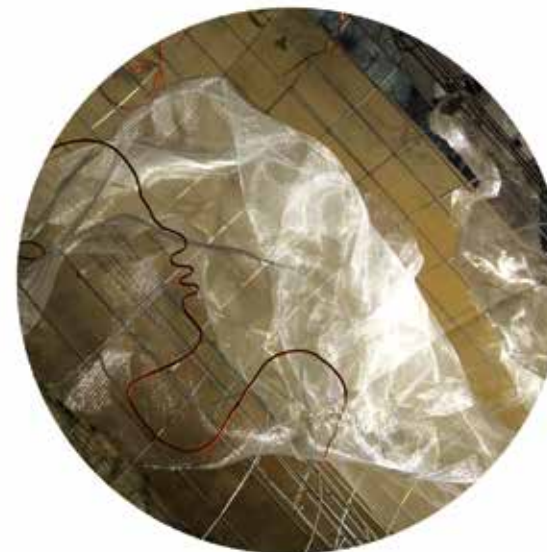
οργάνωση, συντονισμός: Εργαστήριο Πολεοδομικής Σύνθεσης Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, Ευφροσύνη Τσακίρη.

επιστημονικοί υπεύθυνοι: Σοφία Αυγερινού Κολώνια ΕΜΠ, Αρχοντούλα Βασιλαρά ΕΜΠ, Σωκράτης Γιαννούδης Πολυτεχνείο Κρήτης, Ανδρέας Καλακαλλάς ΕΜΠ, Μαρία Κονομή ΕΑΠ, Νικόλαος Κουρνιατής ΠαΔΑ, Μαρία Μάρκου ΕΜΠ, Φοίβος Μυλωνάς Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Φίλιππος Περιστερής ΕΜΠ, Ευφροσύνη Τσακίρη ΠΑΔΑ, Ελένη Χανιώτου ΕΜΠ

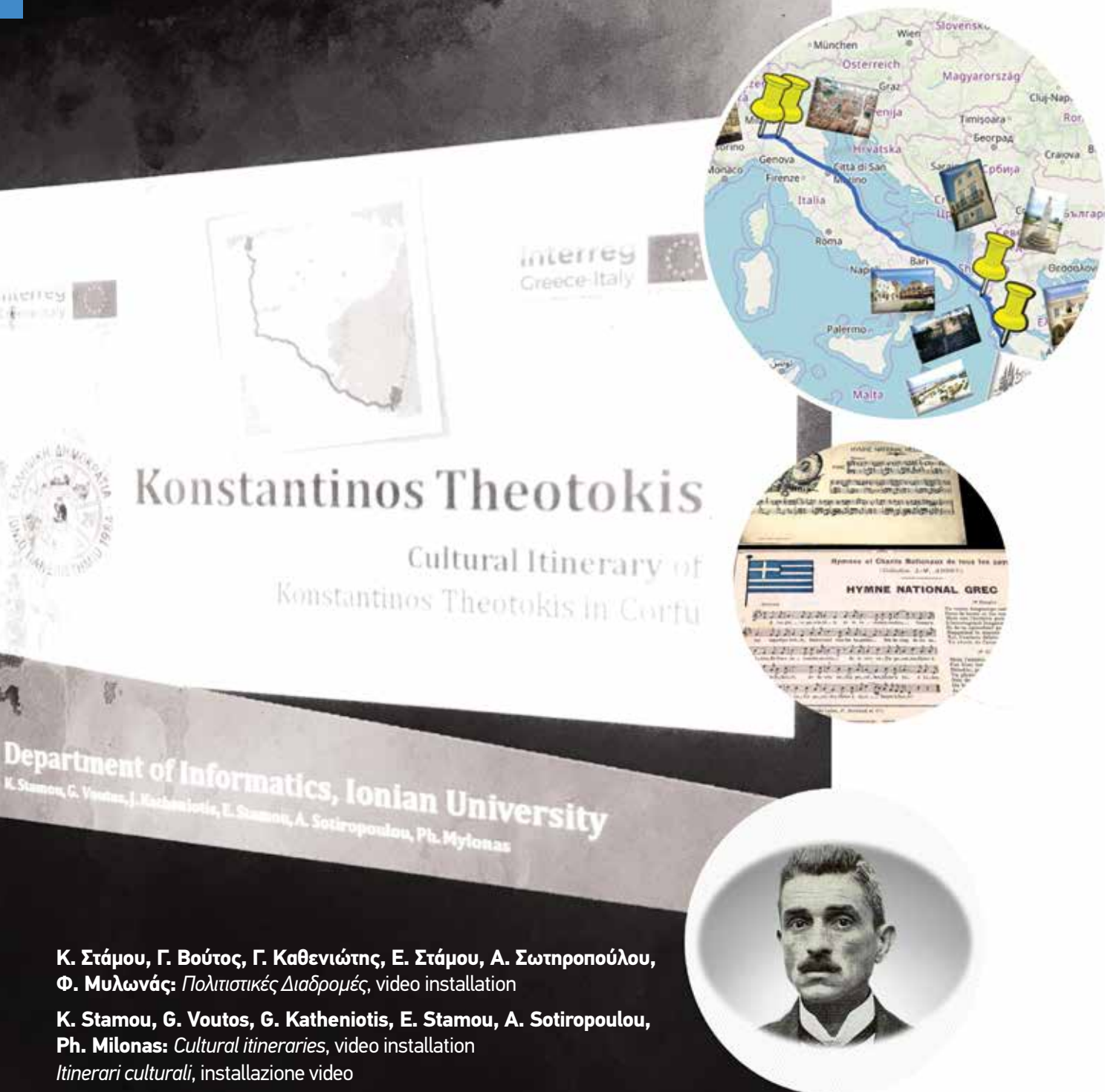
TRIP TO IONIAN SEA (interdisciplinary workshop of new artists)

VIAGGIO NEL MAR IONIO (studio interdisciplinare di giovani artisti)

organization, coordination: Urban Design Lab., School of Architecture, NTUA, Efrossyni Tsakiri | organizzazione, coordinamento: Progettazione Urbana Lab., Facoltà di Architettura, NTUA, Efrossyni Tsakiri
scientific coordinators | coordinatori scientifici: Sofia Avgerinou Kolonia NTUA, Archontoula Vasilara NTUA, Socrates Yiannoudes TUC, Andreas Kalakallas NTUA, Maria Konomis HOU, Nikolaos Kourniatis UNIWA, Maria Markou NTUA, Phivos Mylonas Ionian University, Philippos Peristeris NTUA, Efrossyni Tsakiri UNIWA, Helene Haniotou NTUA

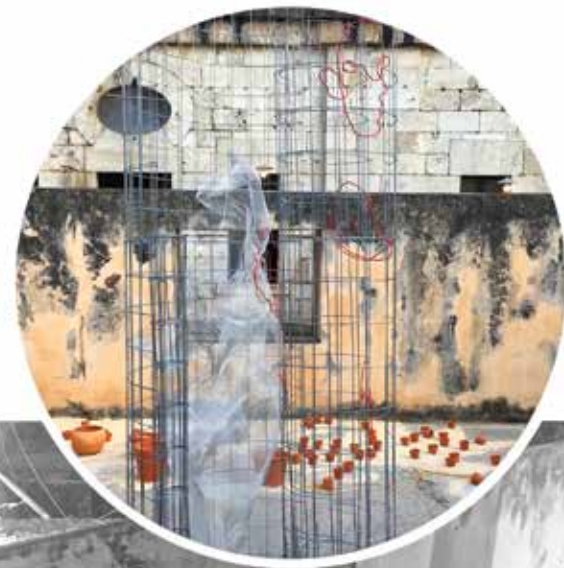

Κ. Στάμου, Γ. Βούτος, Γ. Καθενιώτης, Ε. Στάμου, Α. Σωτηροπούλου, Φ. Μυλωνάς: Πολιτιστικές Διαδρομές, video installation
K. Stamou, G. Voutos, G. Katheriotis, E. Stamou, A. Sotiropoulou, Ph. Milonas: Cultural itineraries, video installation
 Itinerari culturali, installazione video

Κατερίνα Ουζουνίδη, Αντιγόνη Ρέτσα, Άννα Τσικούκου, Αρχοντούλα Βασιλαρά, Ευφροσύνη Τσακίρη
 Πολυαισθητηριακό Μπακάλικο, μεικτές τεχνικές, διάφορα υλικά
Katerina Ouzounidi, Antigoni Retsa, Anna Tsikoukou, Archontoula Vasilara, Efrossyni Tsakiri
 Multisensory grocery store, mixed techniques, various materials | Negozio di alimentari multisensoriale, tecniche miste, materiali vari

Γιώργος Φυτάς, Laure Ayats Andres, Δάφνη Μαραγκού, Μαρία Κονομή, Ανδρέας Καλακαλλάς: Φωνές, μεικτές τεχνικές, διάφορα υλικά

George Fytas, Laure Ayats Andres, Dafne Maragkou, Maria Konomi, Andreas Kalakallas
Voices, mixed techniques, various materials | Voci, tecniche miste, materiali vari

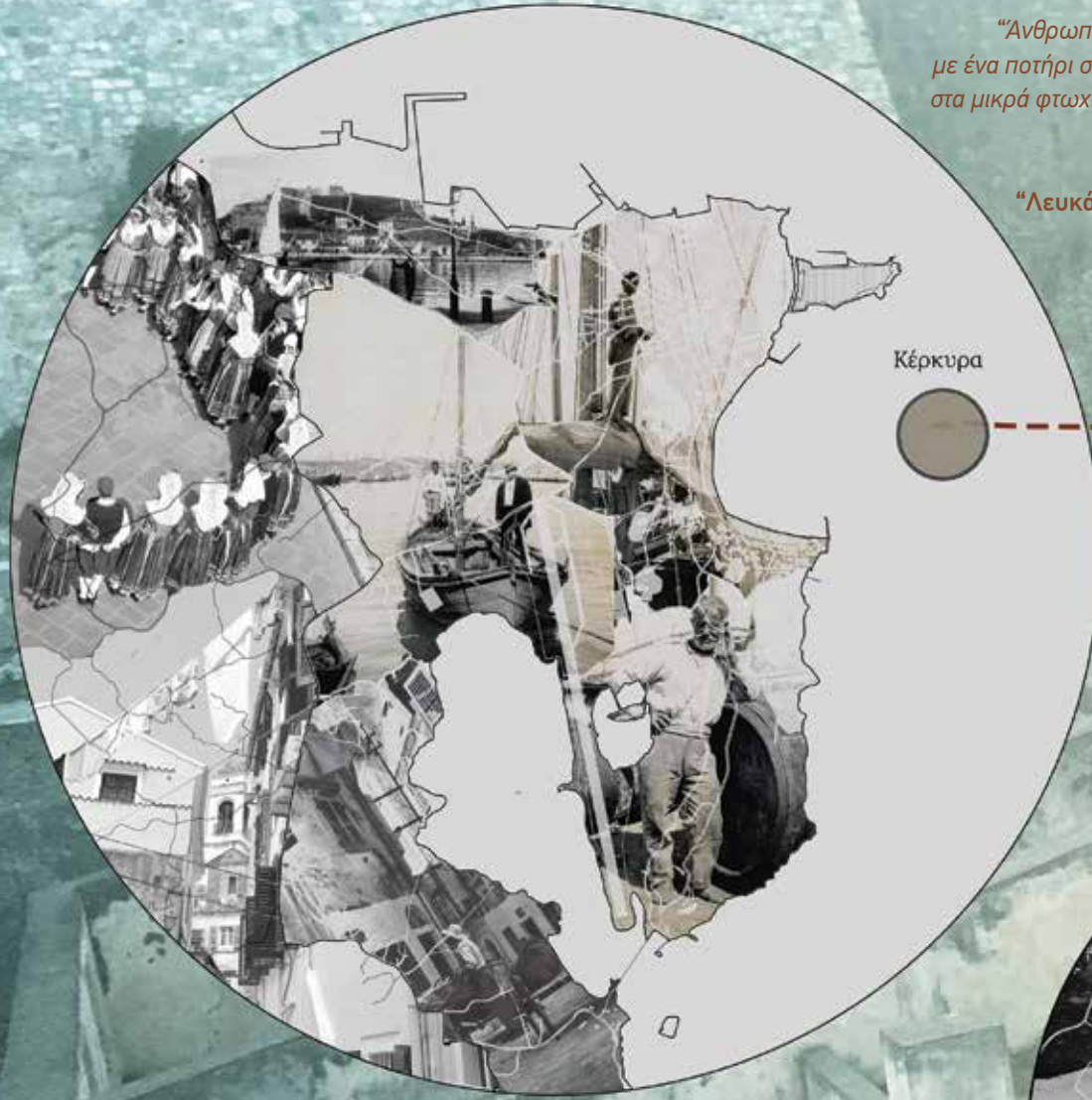
Take a pot
make a wish
place it somewhere
in the Ionian Sea

Ελευθέριος Μαντζουνέας, Γεώργιος Χατζηδάκης, Ευφροσύνη Τσακίρη
*Plus(+)*ionio, μεικτές τεχνικές, διάφορα υλικά

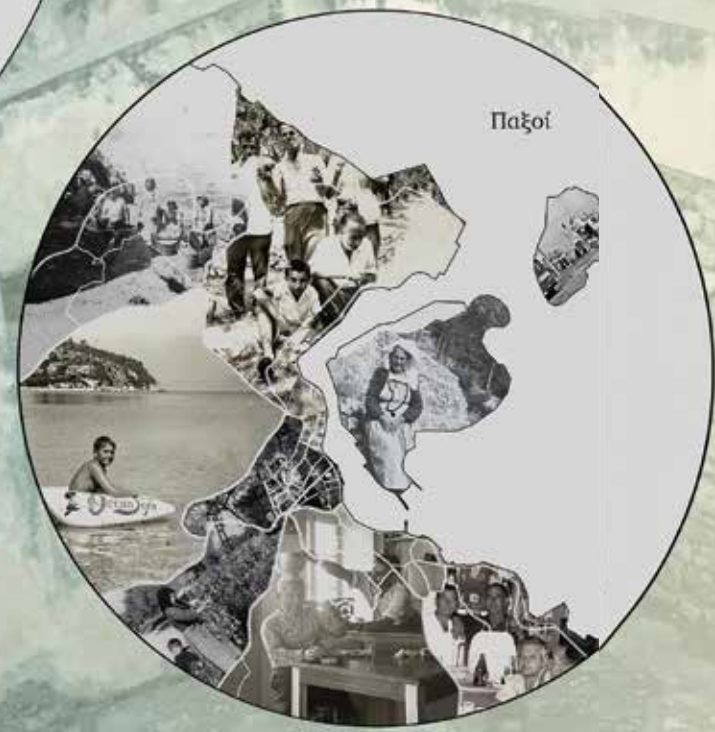
Eleftherios Mantzouneas, George Chatzidakis, Efrossyni Tsakiri
*Plus(+)*ionio, mixed techniques, various materials | tecniche miste, materiali vari

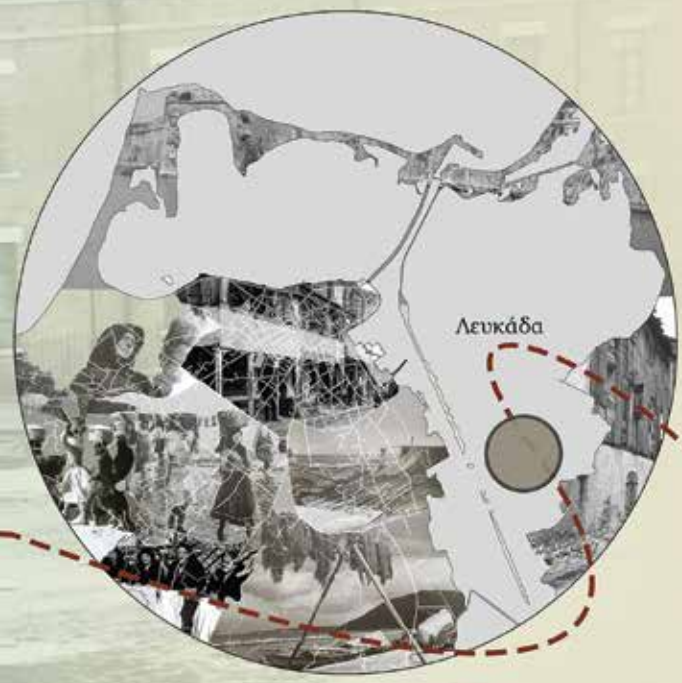

Κέρκυρα

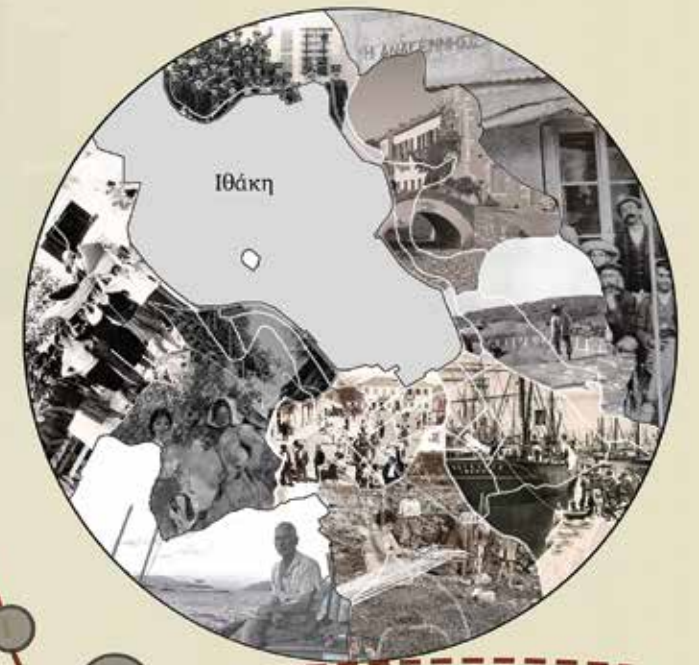
*“Ανθρωποι σχεδόν άκακοι, χαροκόποι της ζωής,
 με ένα ποτήρι στο χέρι, σχεδόν σπουργίτια που ζούσαν
 στα μικρά φτωχικά σπίτια και που συχνά ένα τραμέντζο
 χώριζε τα μυστικά τους...”
 Η. Τσάκαλος,
 “Λευκάδα αλίσαχνη στα ίχνη της ζωής μας”*

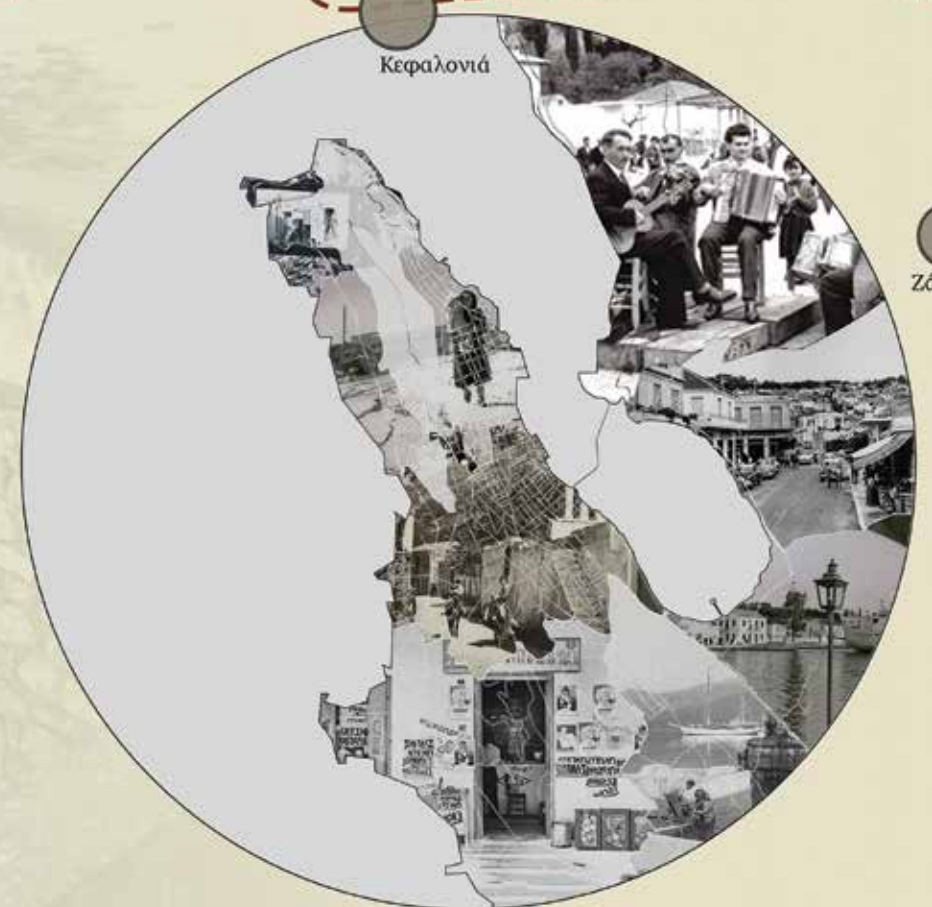
Παξοί

Λευκάδα

Ιθάκη

Κεφαλονιά

Ζάκυνθος

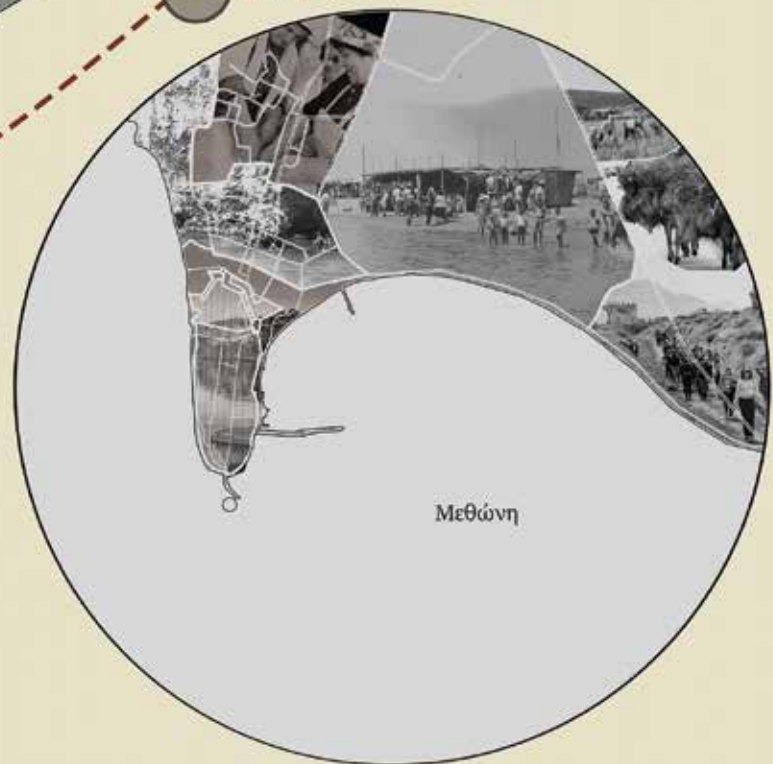
Ιθάκη

Ζάκυνθος

Μεθώνη

Μεθώνη

Ακολουθώντας το "νήμα της ζωής" στο Ιόνιο

Μια πορεία στις πόλεις-λιμάνια του Ιονίου.

Πόλεις που αποχαιρετούν και καλωσορίζουν,
που ριζώνουν στον χώρο και αρμενίζουν στον χρόνο.
Με τα ενετικά κίστρα τους, τα βαθιά γαλάζια νερά,
τα πράσινα βουνά, τους ανθρώπους με την ανάλαφρη
διάθεση και τη σοφή απαντοχή.

Ας ταξιδέψουμε από λιμάνι σε λιμάνι, μέσα από τις
ασπρόμαυρες εικόνες του χτες και τα χρώματα του σήμερα.
Φωτογραφίες που συλλαμβάνουν στιγμές ζωής, άλλοτε
δημιουργικές και χαρούμενες, άλλοτε τραγικές και ηρωικές.
Στιγμές της γιορτής και του μόχθου, της καθημερινότητας
που δένει τους ανθρώπους με τους τόπους.

Ας πλέξουμε αυτές τις εικόνες με τον πολεοδομικό ιστό,
συνθέτοντας ένα μωσαϊκό που αποτυπώνει την ταυτότητα
της κοινωνίας σε κάθε στάση αυτού του ταξιδιού.
Ταυτότητες φυγυλιές, που εκκρεμοούν ανάμεσα στον απόπλου
και τον κατάπλου. Ταυτότητες βαθιές όπως η θάλασσα που τις
ενώνει. Ας περιπλανηθούμε ανάμεσά τους, ακολουθώντας το
"νήμα της ζωής" αυτών των τόπων, το νήμα του χρόνου που
μοιράζονται.

Δεν έχουμε ποτάμια δεν έχουμε πηγάδια δεν έχουμε πηγές,
μονάχα λίγες στέρνες, άδειες και αυτές, που ηχούν και που τις προσκυνούμε.

Ήχος στεκάμενος κούφιος, ίδιος με τη μοναξιά μας
ίδιος με την αγάπη μας, ίδιος με τα σώματά μας.

Μας φαίνεται παράξενο που κάποτε μπορέσαμε να χτίσουμε
τα σπίτια τα καλύβια και τις στάνες μας.

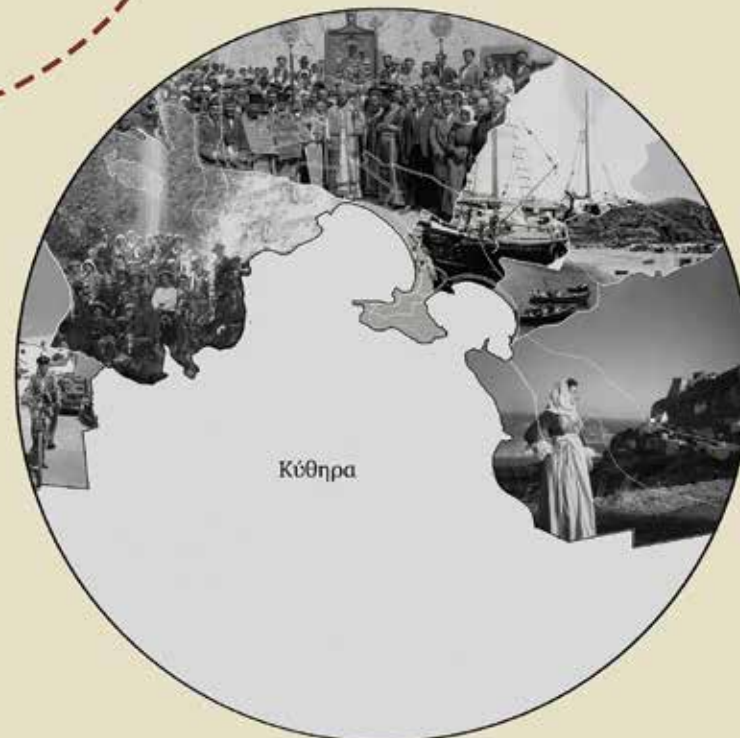
Κι οι γάμοι μας, τα δροσερά στεφάνια και τα δάχτυλα
γίνονται αινίγματα ανεξήγητα για την ψυχή μας.

Πώς γεννήθηκαν πως δυναμώσανε τα παιδιά μας ;

Γ. Σεφέρης , μυθιστόρημα

Κύθηρα

Κύθηρα

**Γεωργία Ελευθεράκη, Στέλλα Κωστελλέτου, Δήμητρα Μπελέρη
Μαρία Μάρκου, Ευφροσύνη Τσακίρη**

το νήμα της ζωής στο Ιόνιο, εκτύπωση σε αυτοκόλλητο, κόντρα πλακέ θαλάσσης

Georgia Eleftheraki, Stella Kostelletou, Dimitra Beleri, Maria Markou, Efrossyni Tsakiri

the thread of life in Ionio, printing on sticker, plywood | il filo della vita in Ionio, stampa su adesivo, compensato

Αντώνης Βάθης

Dock

μεικτές τεχνικές
διάφορα υλικά

Antonis Vathis

Dock

mixed techniques
various materials
tecniche miste
materiali vari
220X74X60 cm
2019

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ TRIP TO MAGNA GRECIA

Η Αδριατική θάλασσα που ενώνει την Ελλάδα και την Ιταλία αποτελεί για την Ανατολική Μεσόγειο ένα διαπολιτισμικό σταυροδρόμι, μια περιοχή με σημαντική και μακρόχρονη ιστορική, πολιτιστική, οικονομική σημασία, καθώς τα λιμάνια της αποτελούσαν κόμβους στους θαλάσσιους εμπορικούς δρόμους που ένωναν Δύση και Ανατολή. Το πλοίο ξεκινούσε από την Βόρειο Ιταλία, την Γένοβα, την Βενετία, το Μπάρι, το Μπρίντεζι, δέσχιζε την Αδριατική, έπιανε στην Πάτρα, την Αλεξάνδρεια, τη Σμύρνη, την Κωνσταντινούπολη, το Τελ Αβίβ, τη Βηρυτό... Το πλοίο εισέρχεται στο Ιόνιο προερχόμενο από το μεγάλο κάβο της Αδριατικής. Το κάβο από το οποίο ονοματίστηκε ο Καπποδίστριας, το κάβο της Ίστριας, κι απέναντί του οι σταθμοί της αφετηρίας για τον Απόλλου. Ένα ταξίδι που σε κάθε του σκάλωμα από την Κέρκυρα και την Κεφαλλονιά μέχρι το Τσιρίγο και τα Χανιά φέρει όλο εκείνο το πνευματικό και καλλιτεχνικό φορτίο που ενώνει τις πόλεις – λιμάνια δημιουργώντας στο πέρασμα των χρόνων κοινές παραστάσεις και όμορες καλλιτεχνικές αφηγήσεις...

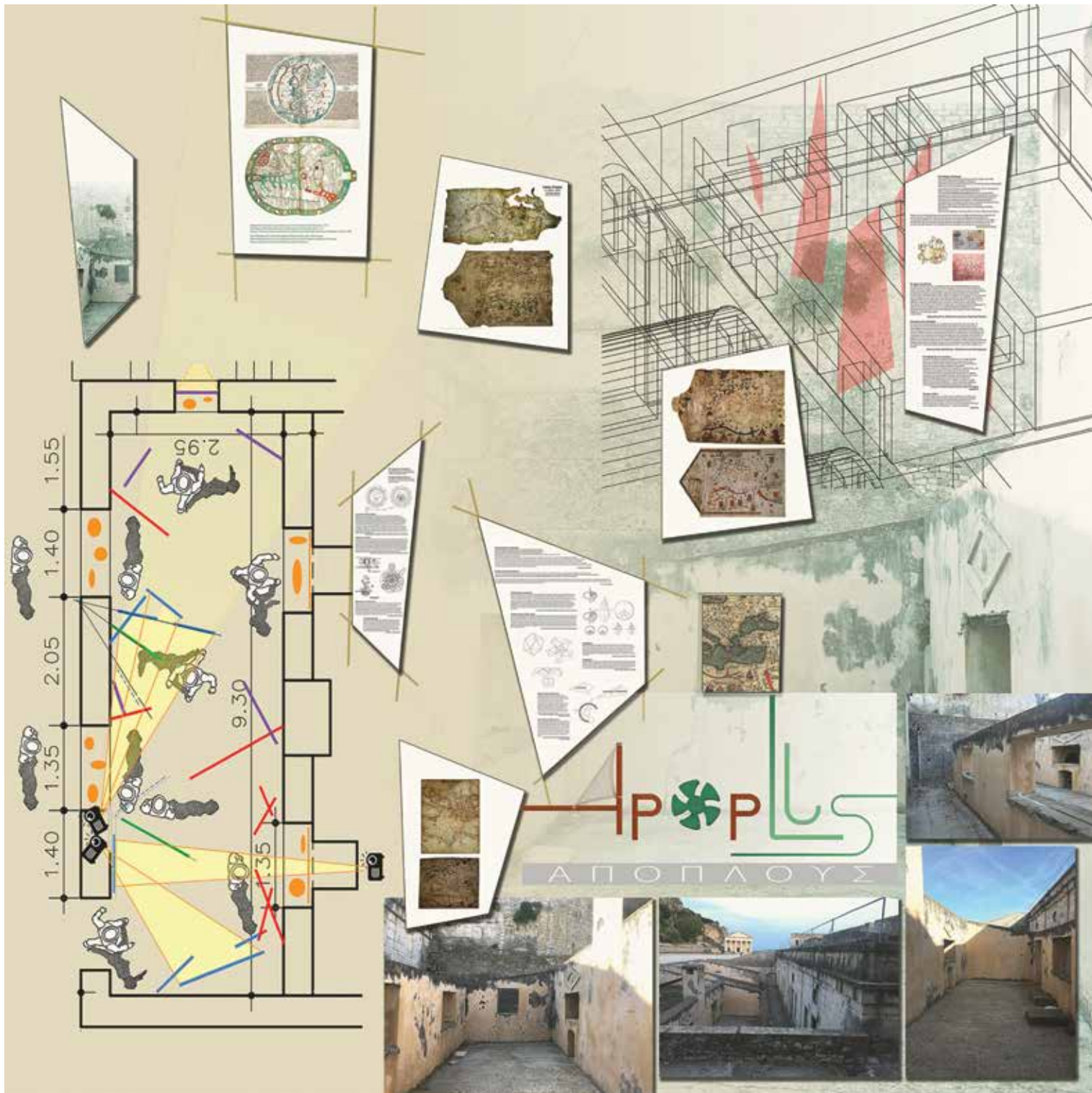
Συνδεδεμένος με τα λιμάνια και την ναυτική ιστορία είναι και ο πόθος, ένας πόθος πάτε μονομερής που βιώνεται από τον ναυτικό κάθε φορά που δένει το καράβι μετά από ένα μεγάλο ταξίδι, τότε πλήρης... Η έκφραση του σχετίζεται και με την πορνεία. Πως είναι όμως ο πόθος του ναυτικού; Υπάρχει πόθος άνευ αντικειμένου του πόθου; Ο ναυτικός πως μπορεί να ποθεί την πόρνη, ενόσω δεν την γνωρίζει; Το να ποθώ είναι κάτι πολύ ισχυρότερο από μια στερημένη σεξουαλική ενόρμηση, όσο κατακλυσμαϊά και αν γίνει αυτή. Όταν ποθώ δεν ποθεί μόνο το σώμα μου, ποθεί και η ψυχή μου. Πρώτα ποθεί η ψυχή μου και αυτή με τη σειρά της καλεί το σώμα να την συμμεριστεί και να την ακολουθήσει. Η αρχική προσέγγιση των εραστών, στηρίζεται στους ρόλους του διεκδικητή και διεκδικούμενου. Ο διεκδικούμενος διεκδικείται από πολλούς διεκδικητές και επιλέγει. Η ερωτική προσέγγιση μέσω της πορνείας, αντιστρέφει τους ρόλους. Ο διεκδικητής επιλέγει ανάμεσα στις πολλές του επιλογές, ενώ ο διεκδικούμενος πλέον διεκδικεί τον πελάτη...

Έτσι κάπως, συνομιλώντας και ανταλλάσσοντας σκέψεις μεταξύ μας και με άλλους καλλιτέχνες της έκθεσης Απόλλου, αποφασίσαμε να σχεδιάσουμε μια εγκατάσταση για το ταξίδι στην Μεγάλη Ελλάδα, με βασική αναφορά στον πόθο που συνδέεται με τα λιμάνια...

Γιανγιώτης Πάνος, Φίλιππος Περιστέρης, Ευφροσύνη Τσακίρη

The trip from Italy to Greece, or the reverse... "The Adriatic Sea, which unites Greece and Italy, is for the Eastern Mediterranean an intercultural crossroads, an area of considerable historical, cultural and economic significance, as its harbors were the nodes on the maritime trade route network that joined the West and the East. The ship departed from Northern Italy, Genoa, Venice, Bari, Brindisi, crossed the Adriatic Sea, drove to Patras, Alexandria, Smyrna, Istanbul, Tel Aviv, Beirut... The ship enters the Ionian Sea from the big Adriatic 'Kapo'. It is the same 'kapo' that gave its name to Kapodistrias, the Istria 'kapo', and across the departure ports for the Apoplus (sail). A trip that from Corfu to Cephalonia, to Tsirigo and Chania carries all that spiritual and artistic burden that unites the city ports, creating over the years, common representations and artistic narratives...

Connected to the harbors and the nautical history is the desire, sometimes a desire for a unilateral experience for the seaman every time the ship arrives at a port after a long journey, and sometimes a desire for a complete experience... The expression of desire is sometimes related to prostitution. But how is the seaman's desire? Is there a desire without an object of desire? The sailor can crave the prostitute while he does not know it? Desiring is much more powerful than a deprived sexual drive, as if it were cataclysmic. When I desire not only my body, but also soul desires. My soul first wishes and in turn, asks the body to share and follow her. The initial approach of lovers is based on the roles of the contender and claimant. The claimant is claimed by many contenders and chooses. The erotic approach through prostitution reverses the roles. The contender chooses among many options while the claimant claims the customer...

So, somehow, interacting, talking to each other and exchanging thoughts between us and other artists of the Apoplus exhibition, we decided to design an installation for the trip to Magna Grecia, with a reference to the desire associated with the harbors and the seamen...

Panagiotis Panos, Philippos Peristeris, Efrossyni Tsakiri

Il viaggio dall'Italia alla Grecia, o viceversa ... Il Mare Adriatico, che unisce la Grecia e l'Italia, è per il Mar Mediterraneo orientale un crocevia interculturale, un'area di notevole significato storico, culturale ed economico, poiché i suoi porti furono i punti nevralgici della rete di rotte per il commercio marittimo che univa l'Occidente e l'Oriente. La nave partiva dal Nord Italia, da Genova, Venezia, Bari, Brindisi, attraversava il Mare Adriatico, si dirigeva a Patrasso, Alessandria, Smirne, Istanbul, Tel Aviv, Beirut... La nave entrava nel Mar Ionio dal grande "Kapo" dell'Adriatico. È lo stesso "kapo" che diede il nome a Capodistria, il "kapo" dell'Istria, dai cui porti si partiva per l'Apoplus (vela). Un viaggio che da Corfù a Cefalonia, a Tsirigo e a Chania portò tutto quel patrimonio spirituale e artistico che unì le città portuali, creando negli anni rappresentazioni comuni e narrazioni artistiche...

Connesso ai porti e alla storia nautica è il desiderio, un desiderio alcune volte parziale vissuto solo dal marinaio che attracca la nave dopo un lungo viaggio, e alcune volte completo... L'espressione del desiderio è talvolta relativo alla prostituzione. Come è dunque il desiderio del marinaio? Esiste un desiderio senza oggetto del desiderio? Il marinaio come può bramare la prostituta, se non lo conosce? Il desiderare è qualcosa di molto più potente di una pulsione sessuale non soddisfatta, per quanto cataclismatica essa possa diventare. Quando io desidero, non solo il mio corpo, ma anche la mia anima desidera. La mia anima desidera per prima e poi chiede al corpo di partecipare e seguirla. L'approccio iniziale degli amanti si basa sui ruoli del pretendente e del conteso. Il conteso è reclamato da molti pretendenti e sceglie. L'approccio erotico attraverso la prostituzione inverte i ruoli. Il pretendente sceglie tra molte opzioni, mentre il conteso ora reclama il cliente... Quindi, in qualche modo, interagendo, parlando l'un l'altro e scambiando opinioni tra noi e con altri artisti della mostra Apoplus, abbiamo deciso di progettare un'installazione per il viaggio in Magna Grecia, con un riferimento al desiderio associato ai porti e ai marinai...

Panagiotis Panos, Philippos Peristeris, Efrossyni Tsakiri

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ (ομάδα UNIWARCH, διάλογοι νέων και καταξιωμένων δημιουργών)
ΟΜΑΔΑ UNIWARCH: Όλγα Βενετσιάνου, Νίκος Κουρνιατής, Ελισάβετ Μανδουλίδου, Παναγιώτης Πάνος, Ευφροσύνη Τσακίρη
Ηχοτοπίο: Φίλιππος Περιστερίης

TRIP TO MAGNA GRECIA (UNIWARCH group, dialogues of young and renowned artists)

VIAGGIO A MAGNA GRECIA (gruppo UNIWARCH, dialoghi di artisti giovani e rinomati)

UNIWARCH TEAM: Olga Venetianou, Nikos Kourniatas, Elisabeth Mandoulidou, Panagiotis Panos, Efrossyni Tsakiri

Soundscape: Philippos Peristeris

Ευφροσύνη Τσακίρη: *Ιστία, Θάλασσες*
 ξύλο, ύφασμα, εκτυπώσεις, video installation
 συνεργάτες: ομάδα UNIWARCh, montage: Παναγιώτης Πάνος

Efrossyni Tsakiri: *sails, seas*
 wood, fabric, prints, video installation
 collaborators | collaboratori: UNIWARCh team, montage: Panagiotis Panos
vele, mari: legno, tessuto, stampe, installazione video

Ελισάβετ Μανδουλίδου: *Μεγάλη Ελλάδα*, εγκατάσταση video (συνεργάτες: ομάδα UNIWARARCH)

Elisabeth Mandoulidou: *Magna Grecia*, video installation | installazione video
(collaborators | collaboratori: UNIWARARCH team)

Νικόλαος Κουρνιατίης: *Αντικοπηρισμός*
Όλγα Βενετσιάνου: *Πόθος*
video installation (συνεργάτες: ομάδα UNIWARARCH)

Nikolaos Kourniatis: *Mirage | Miraggio*
Olga Venetsianou: *Desire | Desiderio*
video installation | installazione video
(collaborators | collaboratori: UNIWARARCH team)

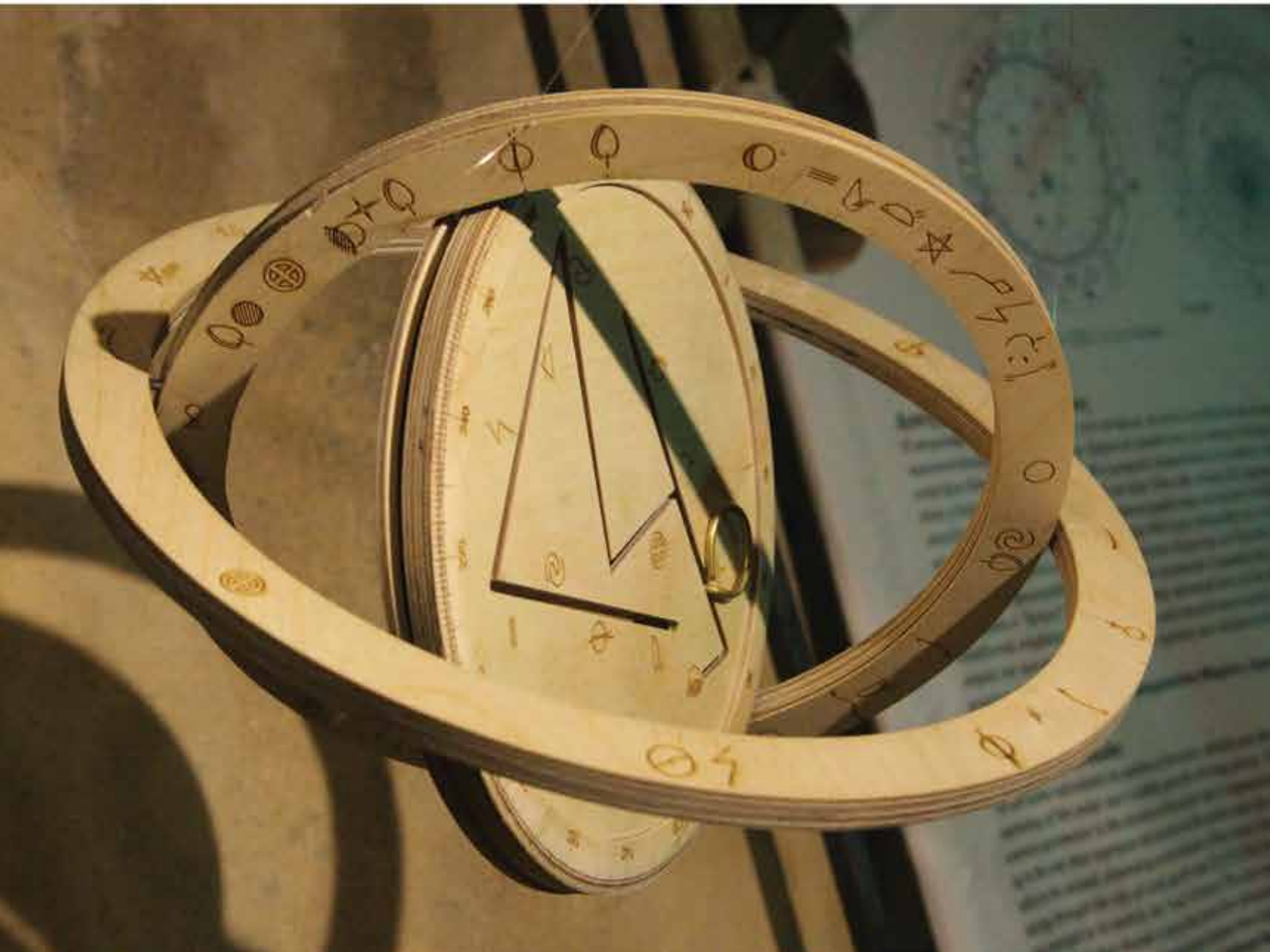

Μεταμορφώσεις πλοήγησης

Νέοι δημιουργοί: φοιτητές σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πολυτεχνείου Κρήτης. Ακαδ. Έτος: 2018–2019. Εξάμηνο: 8ο
Ειδικά θέματα ψηφιακού σχεδιασμού. Διδακτική ομάδα: Επικ. Καθ. Σωκράτης Γιαννούδης, Χαράλαμπος Δουλαβεράκης
ξύλο, πλαστικό, πλεξιγκλάς, γυαλί, μεταλλικά στοιχεία, κοπή σε laser cutter και CNC router και εκτύπωση σε 3D printer.
Επιστημονικός υπεύθυνος, συντονιστής έργου: **Σωκράτης Γιαννούδης**, ADLab & Fablab

Καδά Δήμητρα, Μπαρμπούνη Μαρίνα, Σημαρέση Εβίτα, Χελιδόνης Μάνος: *Αινιγματικός αστρολάβος*

Kada Dimitra, Barbouni Marina, Simaresi Evita, Chelidonis Manos: *Enigmatic astrolabe | Astrolabio enigmatico*

Navigational Metamorphoses | Metamorfosi della Navigazione

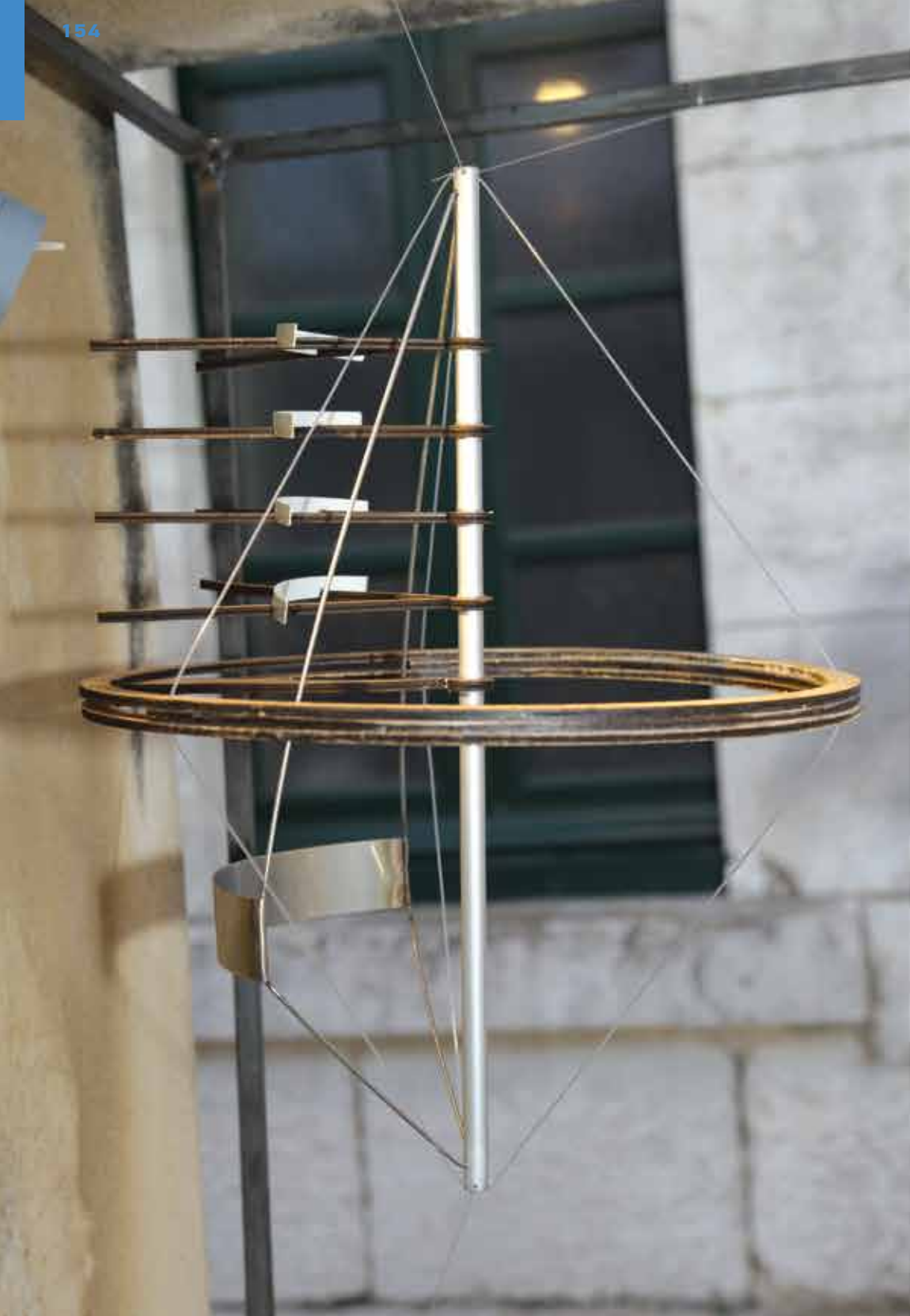
new artists, students of the School of Architecture, Technical University of Crete | giovani artisti, studenti della
Facoltà di Architettura, Università Tecnica di Creta. Coordination | coordinamento: Prof. **Socrates Yiannoudes**, ADLab,
Fablab, assistant | assistente: Charalampos Doulaverakis. wood, plastic, plexiglass, glass, metal parts, laser cuts, CNC router,
3D printing | legno, plastica, plexiglass, vetro, parti metalliche, tagli laser, router CNC, stampa 3D

Ελευθέριος Μαντζουνέας: *Μηχανή σαν να λέμε ζωή*

Eleferios Mantzouneas: *A machine like life | una macchina come la vita*

**Κωνσταντίνα Γκολέμη
Γιαλιαδάκη Γεωργία
Σισκάκη Ευαγγελία**
Μεταγραφή του οκτάντα

**Konstantina Golemi
Gialiadaki Georgia
Siskaki Evangelia**
*Transformation of the octant
Trasformazione dell'ottante*

**Αμαλία Λούπα
Κωνσταντίνα Ταγκλή**
Sund[en]jal

**Amalia Loupa
Konstantina Tagkli**
Sund[en]jal

Αυγουστίδης Δημήτριος, Παπαχριστοφίλου Νίκη, Ρέππα Ευαγγελία: *Spacetrip through the Arc*
Avgoustidis Dimitrios, Papachristofilou Niki, Reppa Evangelia: *Viaggio spaziale attraverso l'Arco*

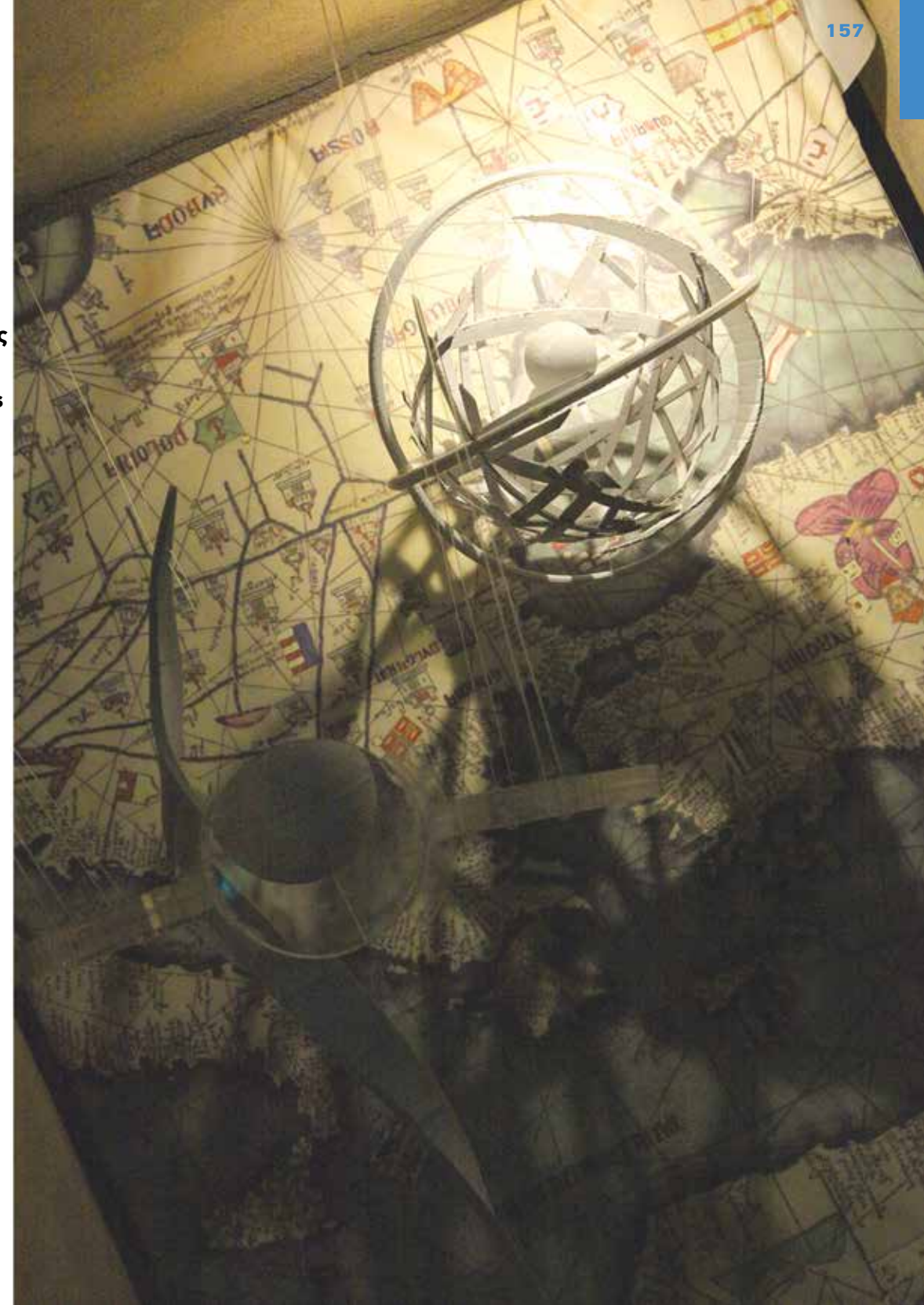

**Ουζούνης Γεώργιος
Σαλαλίδου Αναστασία**
Σφαιρικός αστρολάβος
 (πάνω)

**Ouzounis Georgios,
Salalidou Anastasia**
Spherical astrolabe
Astrolabio sferico
 (up | su)

Χαράλαμπος Τοκατλίδης
Εξάντας

Charalampos Tokatlidis
Sextant | Sestante

Ζαχαριάκη Άννα, Υδραίος Νικηφόρος, Ραχιώτης Ορφέας: *Το άρμα της οδύνης* (αριστερά)

Zachariaki Anna, Ydraios Nikiforos, Rachiotis Orpheas: *The chariot of anguish* | *Il carro dell' angoscia* (left | sinistra)

Γεωργαντά Ειρήνη, Κυριακοπούλου Ηρώ, Παταβάλη Αφροδίτη: *Ο καθρέφτης των ονείρων* (αριστερά)

Georganda Irene, Kyriakopoulou Iro, Patavali Afrodite: *The mirror of dreams* | *Lo specchio dei sogni* (left | sinistra)

Κωστοπούλου Ελευθερία Μαρία, Γκουγκούδη Δήμητρα: *Ο καρπός της επιθυμίας* (δεξιά)

Kostopoulou Eleftheria Maria, Gougoudi Dimitra: *The fruit of desire* | *Il frutto del desiderio* (right | destra)

Συλλογικό | collective | collettivo: *Μνήμες πόθου* | *Memories of desire* | *Ricordi di desiderio* (δεξιά | right | destra)

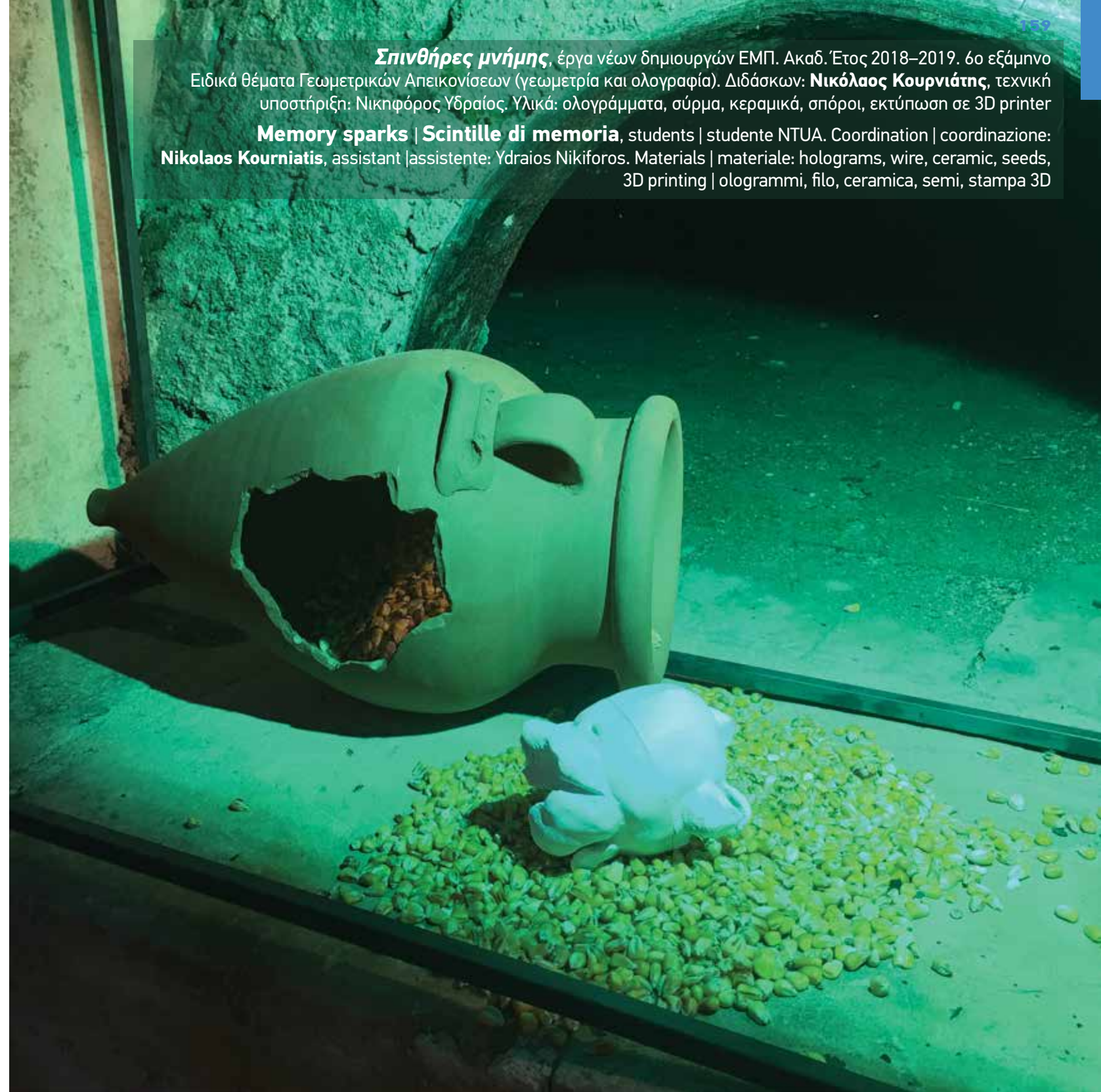
Συμμετέχουν οι: Ακριώτη Α., Αμανατίδη Ξ., Αμοργιανού Κ., Ζεϊμπέκη Α., Λιακόπουλος Ο., Μουντάκη Δ., Μπιμπίκου Α., Ξυδέα Β., Παναγοπούλου Α., Παπακωστόπουλος Κ., Παπαχρήστου Έ., Σοφαδίτη Β., Σφακιανάκη Δ., Τραγίδη Ν., Χαραλάμπους Γ., Χουσίνας Μ. | Participating | anche partecipando: Akrioti A., Amanatidi X., Amorgianou K., Zeimpeki A., Liakoroulos O., Mountaki D., Bibikou A., Xydea B., Panagoroulou A., Papakostopoulos K., Papachristou Έ., Sofaditi B., Sfakianaki D., Trachidi N., Charalampous G., Chousinas M.

Σπινθήρες μνήμης, έργα νέων δημιουργών ΕΜΠ. Ακαδ. Έτος 2018–2019. 6ο εξάμηνο

Ειδικά θέματα Γεωμετρικών Απεικονίσεων (γεωμετρία και ολογραφία). Διδάσκων: **Νικόλαος Κουρνιατής**, τεχνική υποστήριξη: Νικηφόρος Υδραίος. Υλικά: ολογράμματα, σύρμα, κεραμικά, σπόροι, εκτύπωση σε 3D printer

Memory sparks | Scintille di memoria, students | studente NTUA. Coordination | coordinazione: **Nikolaos Kourniatis**, assistant | assistente: Ydraios Nikiforos. Materials | materiale: holograms, wire, ceramic, seeds, 3D printing | ologrammi, filo, ceramica, semi, stampa 3D

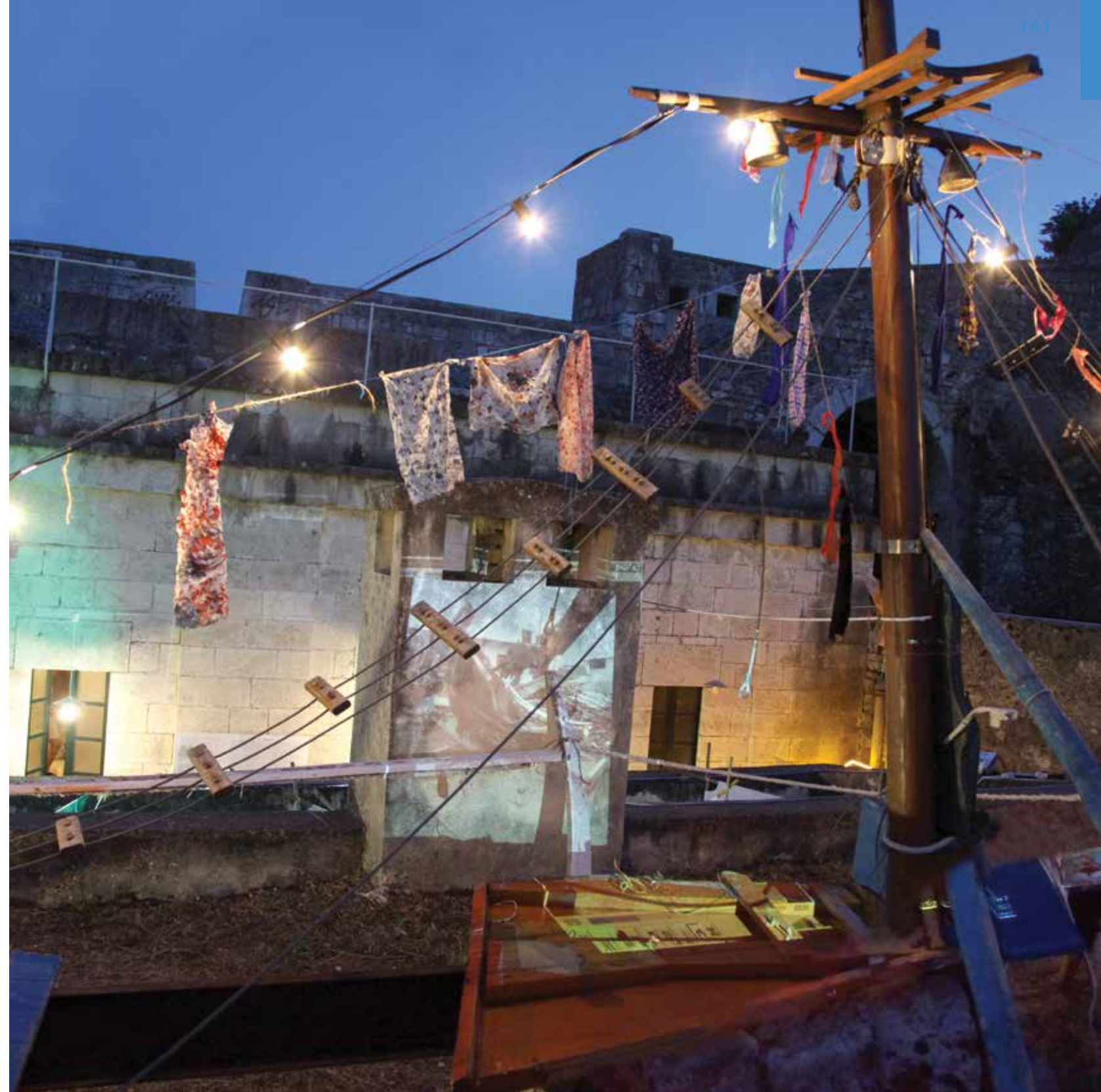
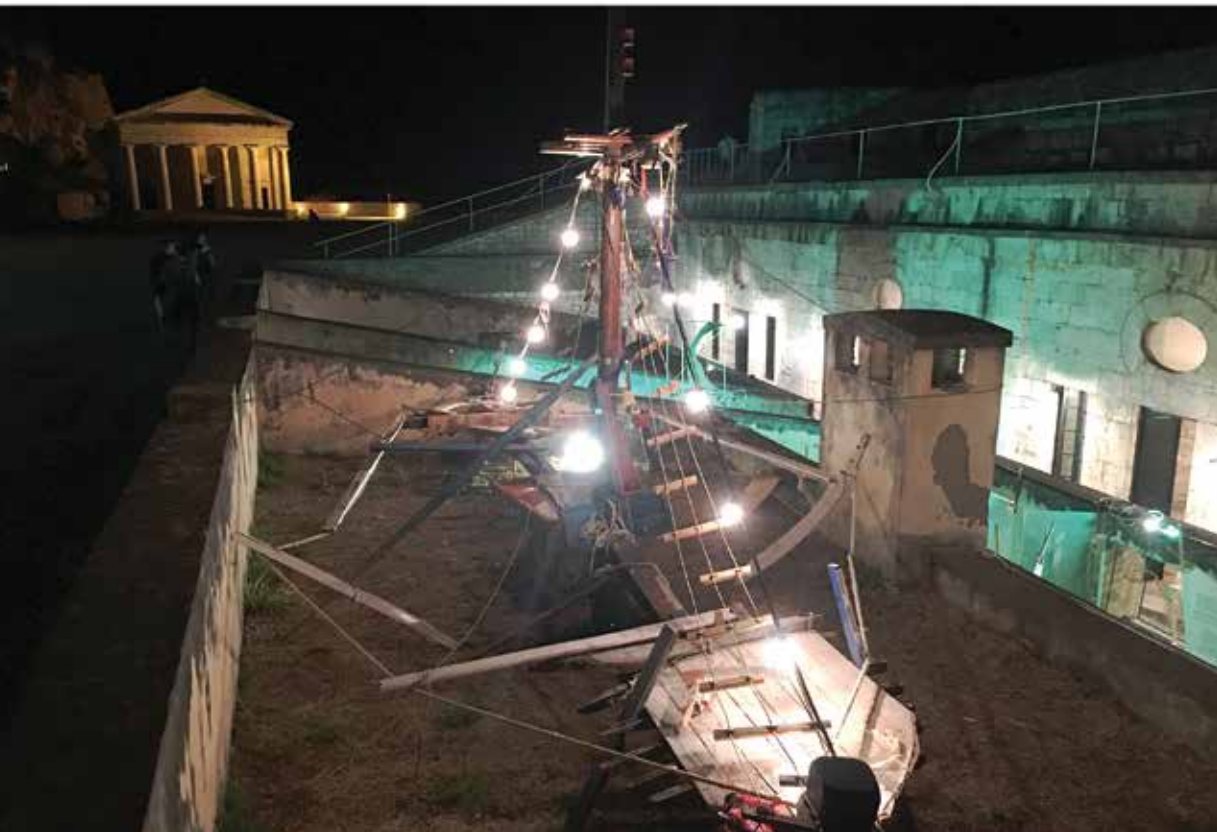

Τζίμης Ευθυρίου
ANAsySTASIS
 μεικτές τεχνικές
 διάφορα υλικά

Tzimis Efthimiou
ANAsySTASIS
 mixed media
 various materials
 tecnica mista
 materiali vari
 460X930X250 cm
 2019

GRAND OPENING - INAUGURAZIONE...

«Εγκαινιάζεται απόψε (21/6/2019 και ώρα 21.00) η εικαστική έκθεση ΑΠΟΠΛΟΥΣ- Οι Αόρατες Πόλεις και οι Πόλεις Λιμάνια του Ιονίου: οι εικαστικές+Ομιλίες Ελλήνων Λογοτεχνών με το Calvino».

ERT.gr, 21/06/2019

«Εντυπωσιακή εικαστική έκθεση στην Κέρκυρα»

The President, 06/07/2019

«Συνάντηση στην Κέρκυρα πραγματοποιούν οι Αόρατες Πόλεις και οι Πόλεις Λιμάνια του Ιονίου, μέσα από εικαστικές συνομιλίες Ελλήνων Λογοτεχνών με τον Calvino, στην έκθεση ΑΠΟΠΛΟΥΣ, που 'ζωντανεύει' στις Αλευραποθήκες, του Παλαιού Φρουρίου»

Άννυ Ταπάσκου, Αθηνάϊκό – Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, 06/07/2019

«Την Παρασκευή 21 Ιουνίου στο απόκοσμο φως του δειλινού εγκαινιάστηκε στις Αλευραποθήκες του Παλαιού Φρουρίου της Κέρκυρας η εικαστική έκθεση ΑΠΟΠΛΟΥΣ. Στα εγκαίνια της έκθεσης παραβρέθηκαν καλλιτέχνες, ακαδημαϊκοί και δημόσια πρόσωπα του τόπου, όπως η διευθύντρια της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κέρκυρας Τένια Ρηγάκου, ο δήμαρχος της Κέρκυρας Κωνσταντίνος Νικολούζος, η πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου Μαρία Μουζακίτη, ο περιφερειακός σύμβουλος Κώστας Καρβούνης, ο επίκουρος καθηγητής του Ιονίου Πανεπιστημίου Ανδρέας Καπετάνιος, κ.ο.κ.»

Η Κέρκυρα σήμερα, 03/07/2019

"The visual art exhibition APOPLUS. The Invisible Cities and the City Ports of the Ionian Sea: visual art dialogues between Greek litterateurs and Calvino opens its doors to the public tonight" | "La mostra di arte visiva APOPLUS. Le Città Invisibili e le città - porti del mar Ionio: dialoghi di arte visiva tra letterati greci e Calvino stasera apre le sue porte al pubblico"

ERT.gr, 21/06/2019

"Impressive art exhibition in Corfu" | "Impressionante mostra d'arte a Corfù"

The President, 06/07/2019

"The Invisible Cities and the city ports of the Ionian Sea meet in Corfu, through artistic conversations by Greek writers with Calvino, at the APOPLUS exhibition, which 'comes to life' in the Flour Warehouses of the Old Fortress" | "Le Città Invisibili e le città - porti del mar Ionio si incontrano a Corfù, attraverso conversazioni artistiche di scrittori greci con Calvino, alla mostra APOPLUS, che "tiene luogo" nei depositi di farina della Fortezza Vecchia "

Annie Tapaskou, Athenian - Macedonian News Agency | Ateniese - Macedone Agenzia di Stampa, 06/07/2019

"In the twilight of Friday, June 21st, the visual art exhibition APOPLUS was inaugurated at the Flour Warehouses of Corfu Old Fortress. Artists, academics and public persons, such as the Director of the Ephorate of Antiquities of Corfu Tenia Rigakou, Corfu Mayor Konstantinos Nikolouzos, Municipal Council President Maria Mouzakiti, Regional Adviser Costas Karvounis, Assistant Professor of the Ionian University Andreas Kapetanios, etc.attended the event" | "Nel crepuscolo di venerdì 21 giugno, la mostra di arte visiva APOPLUS è stata inaugurata presso i depositi di farina della Fortezza Vecchia di Corfù. Artisti, accademici e persone pubbliche, come la direttrice dell' Ephorate of Antiquities di Corfù Tenia Rigakou, il sindaco di Corfù Konstantinos Nikolouzos, il presidente del Consiglio comunale Maria Mouzakiti, il consigliere regionale Costas Karvounis, il professore associato dell'Università ionica Andreas Kapetanios, sono stati presenti"

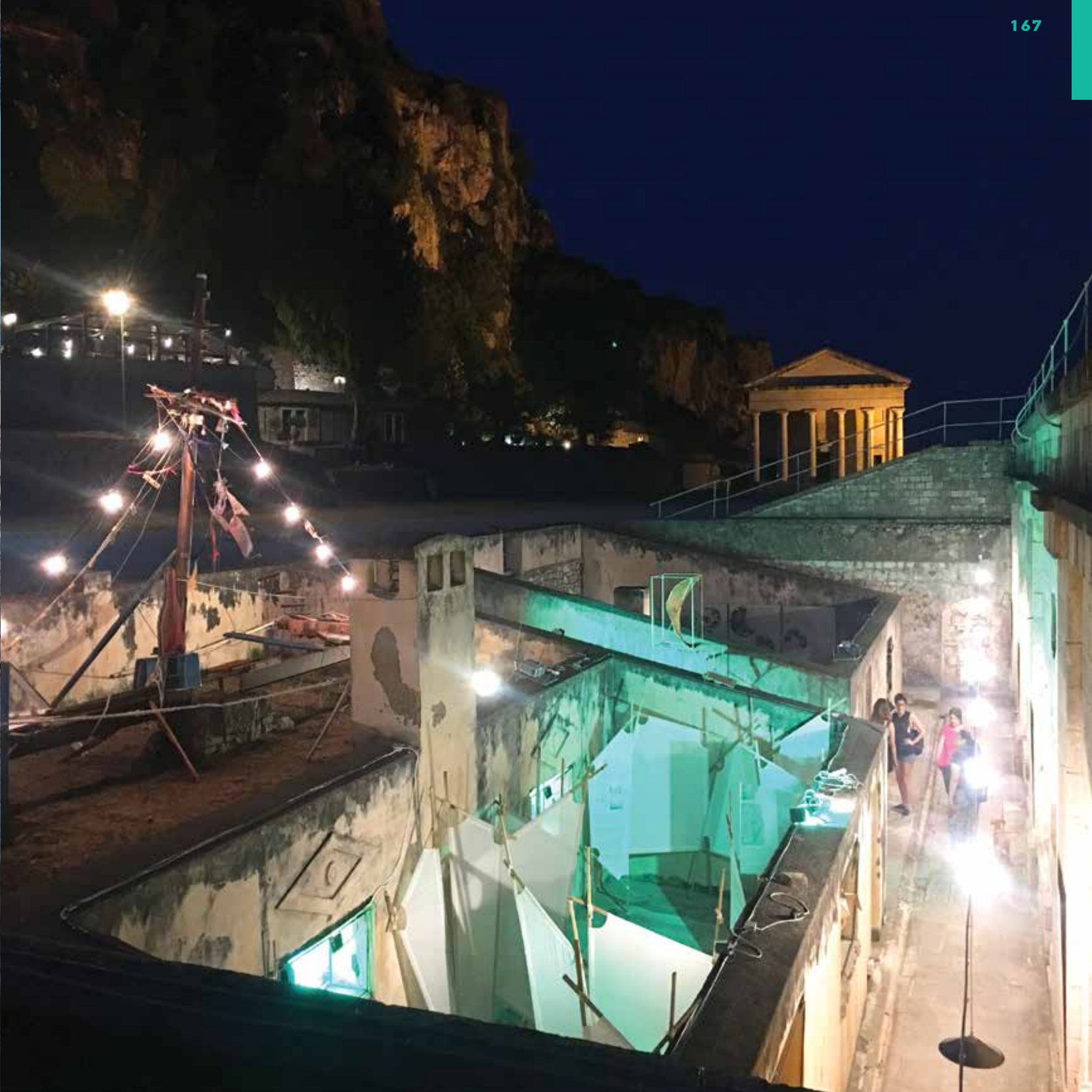
Corfu today | Corfù oggi , 03/07/2019

Η **Ευφροσύνη Τσακίρη** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1971. Σπούδασε αρχιτεκτονική στο ΕΜΠ και με υποτροφία Erasmus στο ETSA της Σεβίλλης, έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στη σχολή The Bartlett UCL του Λονδίνου στην πολεοδομία και τον αστικό σχεδιασμό με υποτροφία ΙΚΥ και η διδακτορική της διατριβή στη σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ (2018) με τίτλο «Από την πολλαπλότητα στην πολυπλοκότητα: Η εικόνα της πόλης στις αναπαραστάσεις της» με αφορμή το έργο 'Οι Αόρατες Πόλεις' του Ιταλού λογοτέχνη Italo Calvino, διερεύνησε τις πολλαπλές εκφάνσεις της εικόνας της πόλης εξελικτικά μέσω σχεδίων, χαρτών και ζωγραφικών έργων και αποσκόπησε στη σύνδεση επιστήμης και τέχνης. Ακολούθως δημιούργησε ένα πρότυπο πλαίσιο εικαστικής αναπαράστασης της πόλης με στοιχεία από την επιστήμη της πολυπλοκότητας που συνδυάζει αρχές της πολεοδομίας, του σχεδιασμού, της χαρτογραφίας και των καλών τεχνών (Poli-Plex-Icon). Είναι ερευνήτρια στο αντικείμενο του αστικού οπτικού πολιτισμού και σχεδιασμού (urban visual culture and design), διδάσκει από το 2013 σε ΑΕΙ (ΠΑΔΑ, ΠΚ, ΕΜΠ) και παλαιότερα σε ιδιωτικές σχολές, συμμετέχει από το 2011 με άρθρα της σε τόμους, είναι ομιλήτρια, οργανώτρια εργαστηρίων και ερευνητικών έργων. Η δουλειά της έχει παρουσιαστεί σε πολυάριθμα συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Η έκθεση ΑΠΟΠΛΟΥΣ είναι το πρώτο της επιμελητικό εγχείρημα.

Efrossyni Tsakiri was born in Athens in 1971. She studied architecture at the NTUA and with Erasmus scholarship at ETSA in Seville. She did postgraduate studies at The Bartlett UCL School of Architecture in London in urban planning and urban design with an IKY scholarship. In 2018 she got her PhD titled "*From Multiplicity to Complexity: The Image of the City in Its Representations*", inspired by the novel '*The Invisible Cities*' of italian litterateur Italo Calvino. She explored the evolution of the multiple facets of the city's image in time through drawings, maps and paintings. The thesis proposed a design framework that combined science and art, and created a model of visual representation of the city based on complexity concept, using techniques of Planning, Design, Cartography and Fine Arts (Poli-Plex-Icon). Efrossyni is currently a researcher in urban visual culture and design, has been teaching since 2013 at univestities (UNIWA, TUC, NTUA) and before in private schools. She is an author of articles since 2011, lecturer, workshop and research programme organizer. Her work has been presented at numerous conferences in Greece and abroad. APOPLUS is her first exhibition curation.

Efrossyni Tsakiri è nata ad Atene nel 1971. Ha studiato architettura alla NTUA e con una borsa di studio Erasmus all'ETSA di Siviglia. Ha fatto studi post-laurea presso la Bartlett UCL School of Architecture di Londra in pianificazione urbana e progettazione urbana con una borsa di studio IKY (Istituto Statale di Borsa). Nel 2018 ha ottenuto il suo dottorato di ricerca dal titolo "*Dalla molteplicità alla complessità: l'immagine della città nelle sue rappresentazioni*", ispirato al romanzo "Le città invisibili" dello scrittore Italo Calvino. Ha esplorato l'evoluzione delle molteplici sfaccettature dell'immagine della città nel tempo attraverso disegni, mappe e dipinti. La tesi ha proposto una struttura progettuale che combina scienza e arte e ha creato un modello di rappresentazione visiva della città basato sul concetto di complessità, usando tecniche di Pianificazione, Design, Cartografia e Belle Arti (Poli-Plex-Icon). Efrossyni è attualmente ricercatrice di cultura visiva urbana e disegno e insegna dal 2013 in università (UNIWA, TUC, NTUA) e prima in scuole private. È auttrice di articoli dal 2011, docente e organizzatrice di seminari e programma di ricerca. Il suo lavoro è stato presentato in numerose conferenze in Grecia e all'estero. APOPLUS è il suo primo progetto espositivo di cura.

